DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ANDERSEN MASALLARI

CİLT 3

pinhan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

ANDERSEN MASALLARI, Cilt 3

HANS CHRİSTİAN ANDERSEN, Danimarkalı yazar Hans Christian Andersen 2 Nisan 1805'te Odense'de dünyaya geldi. Bir ayakkabıcının tek oğlu olan Andersen babasının ona anlattığı İskandinav masallarını dinleyerek büyüdü. 11 yaşındayken babasını kaybetti, okulu bıraktı ve annesiyle birlikte temizlikçi ve çamaşırcı olarak çalışmaya başladı. 1819'da tiyatro oyuncusu olmak ümidiyle gittiği Kopenghag'da başarılı olamadı. Başka alanlarda da istediğini bulamayan Andersen 1835'te yayınlanan *Çocuk Masalları* kitabıyla ünlendi. Kendi yaşamından da izler taşıyan masallarının bazılarında iyiliğin ve güzelliğin kazanacağına dair iyimser bir inanç hissedilirken, bu masalların bazıları oldukça kötümser ve acıklıydı. Gündelik dilin deyimlerini ve kalıplarını kullanan yazar kendine özgü masal anlatma yöntemiyle çocuk edebiyatına gerçek bir yenilik getirdi. Eserleri 150'den fazla dile çevrilen Andersen 1872 yılında yataktan düşerek ciddi biçimde yaralandı. O günden sonra hiçbir zaman tam olarak iyileşemeyen yazar 4 Ağustos 1875'te Kopenghag'da hayata veda etti.

SAFFET GÜNERSEL 1930 yılında İstanbul'da doğdu. 1948 yılında Pertevniyal Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirerek doktor oldu. Askerliğinin ardından 1961'de Almanya'ya gitti. Orada 23 yıl kaldı. Bu arada Çocuk Hastalıkları Uzmanı oldu. 9 yıl Alman kliniklerinde 10 yıl da serbest çalıştıktan sonra 1984'te kesin dönüş yaptı. İlk çevirileri (Fransızcadan öyküler ve kısa roman) zamanının *Hafta* dergisinde ve *Son Saat* gazetesinde yayınlandı. Almancadan çevirilerine 1992'de başladı. Çevirilerinden bazıları şunlardır: *Egoist olma Sanatı*, J. Kirschner; *Korkusuz Yaşama Sanatı*, J. Kirschner; *Bitmeyecek Öykü*, M. Ende; *Demir Elli Şövalye* (Piyes), Goethe; *Gece Masalcısı*, Rafik Schami; *Arsen Lüpen*, Maurice Leblanc; *Sherlock Holmes Ölüm Döşeğinde*, A. C. Doyle.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

PiNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 20913

Hans Christian Andersen
Sämtliche Märchen ©

© Hans Christian Andersen
© Pinhan Yayıncılık, Ağustos, 2013
Türkçe çeviri © Saffet Günersel, 2013

Yayım Yönetmeni: Mahmut Sever

Birinci Basım: Ağustos, 2013
Son Okuma: Adem Beyaz
Kapak Tasarım: Umut Özçelik

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi:

Andersen, Hans Christian / Andersen Masalları, Cilt 3

1.Çocuk 2.Masal 3. Edebiyat

Pinhan Yayıncılık: 53 Edebiyat Dizisi: 10

ISBN 978-605-5302-34-4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ANDERSEN MASALLARI

Cilt 3

Hans Christian Andersen

Çeviren

Saffet Günersel

PINHAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
104|Oniki Yolcu 11
105|Karaböcek 18
106|Her Şeyin Doğrusu 28
107|Kardan Adam 35
108|Ördek Çiftliğinde 42
109|Yeni Çağın İlham Perisi 49
110|Buzullar Kraliçesi 56
111|Kelebek 117
112|Ruh 121
113|Salyangozla Gül Ağacı 138
114|Yanıltan Işık 142
115|Yel Değirmeni 160
116|Gümüş Şilin 164
117|Piskopos ve Akrabası 170
118|Çocuk Odası 179
119|Hazinem 185
120|Fırtına Estikçe 198
121|Çaydanlık 203
122|Türkü Söyleyen Kuş 205
123|Yeşil Piyadeler 210
124|Cüce ile Madam 213
125|Peiter, Peter ve Peer 219
126|Gördüğümü Unutmadım 225
127|Kapıcının Oğlu 231
128|Yolculuk Günü 254
129|Kardelen 259
130|Teyze 265
131|Kurbağa 272
132|Vaftiz Babamın Resimli Kitabı 282
133|Yırtık Elbiseler 311
134|Venö ile Glenö 314

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

135|En Mutlu Kim?.....317
136|Dryade.....322
137|Tavukseven Ailesi.....352
138|Devedikeninin Başına Gelenler.....370
139|İnsan Neler de Düşünüyor!.....375
140|Şans Getiren Tahta Parçası.....380
141|Kuyrukluyıldız.....383
142|Haftanın Günleri.....389
143|Güneş Işığı Öyküleri.....392
144|Büyük Dede.....396
145|Mum Işığı.....402
146|Olacak İş Değil!.....406
147|Tüm Aile Ne Dedi?.....411
148|"Oyna Bebeğim, Oyna!".....414
149|Adalı Kadına Sor!.....416
150|Koca Deniz Yılanı.....418
151|Bahçıvanla Efendisi.....430
152|Pire ve Profesör.....438
153|Yaşlı Johanne'nin Anlattıkları.....444
154|Ev Anahtarı.....462
155|Yatalak Hans.....476
156|Diş Ağrısı.....488

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Romandan seyahat güncesine, tiyatro oyunundan şiire kadar birçok farklı türde eserler vermiş olan Hans Christian Andersen'i dünya çapında üne kavuşturan masal ve hikâyeleri olmuştur. Toplamda 156 adet olan bu masal ve hikâyeler ilkin 1835'te *Çocuklar için Masallar* adıyla basılmış ve 1842'ye kadar altı cilde ulaşmıştır; bu eseri *Yeni Masallar* adında yeni bir seri takip etmiştir. 1852'den itibaren ise masalların yerini *Hikâyeler* almıştır ki, bu hikâyelerin çocuklar için olduğuna dair herhangi bir ibareye yer verilmemiştir. Bu durum günümüzde çocuk edebiyatının en büyük isimlerinden biri olarak sayılan Andersen'in yerini ve önemini anlamak adına dikkat etmemiz gereken bir noktadır. Zira Andersen kendisinden önce gelenler gibi sözlü geleneğe ait olan halk masallarını tarihsel ve antropolojik çalışmalar adına derleyip yazılı olarak kayıtlara geçirmek yerine masal ve hikâyeleri kendi yazmıştır.

Çocukken kendisine anlatılan masallar en büyük esin kaynağı olsa da, onun yazdığı masal ve hikâyelerde gerçekçilik ağır basmaktadır. Günlük yaşama dair yaptığı gözlemler, yaşanmış olaylara yaptığı göndermeler, gerek mekân gerekse karakter seçimi ile gerçekçiliği hiç elden bırakmamış ve bunu kuğuya dönüşen prens ve prensesler, canlanan oyuncaklar, denizkızları gibi fantastik öğelerle mükemmel bir şekilde harmanlamıştır. Hiciv, ironi ve mizah ile bezenen, kimi zaman bir romanı andıran, kimi zaman ise masalın içinde masal anlatan bu eserler hikâyeciliğe evrensel bir biçim kazandırmış ve edebiyatla iç içe geçirdiği bu türü zenginleştirmiştir. Kullandığı basit dil, yalın anlatım, doğrudan hitap tarzı, kısa ve özlü cümleler ile okurla samimi bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ilişki yakalayan Andersen tüm dikkatleri üzerine çekmiş ve kalıcı bir başarı elde etmiştir.

Bazı masal ve hikâyelerinin otobiyografik öğeler taşıdığı da bilinmektedir. Örneğin *Kibritçi Kız,* küçüklüğünde dilendirilmeye zorlanan ve kimi zaman yiyecek yemeği bile olmadan sokaklara terk edilen büyükannesinin çektiği sefalete bir ağıt niteliğindedir. *Çirkin Ördek Yavrusu*'nun ise küçükken gerek görünüşü gerekse başarısızlıkları yüzünden dışlanan Andersen'in geç kabul gören dehasına bir gönderme olduğu kabul edilir.

Dikkat çekmekte yarar gördüğümüz bir başka özellik ise masal ve hikâyelerin hatırı sayılır derecede şiddet içerdiğidir. Şiddet unsurları, nasıl davranılması gerektiği ve davranışların ne gibi sonuçlar doğurabileceği üzerine çocukları düşünmeye iterek doğruyu ve yanlışı, iyiyi ve kötüyü kavratmayı hedefleyen ahlakçı bir yapı tarafından araç olarak kullanılsa da *Papatya*'da bir kuşun çocuklar tarafından ölüme terk edilmesi, *Leylekler*'in sonunda çocuğun ölmesi, *Güldeki Cin*'de kesilen kellenin saklanması gibi örnekler günümüzde çocuklar tarafından ve çocuklar için okunan bu türün sınırlarını biraz zorlamaktadır.

Masal ve hikâyelerin eğitici ve öğretici bir yanı da vardır. *İda'nın Çiçekleri*'nde doğa, *Cennet Bahçesi*'nde coğrafya, birçok yerde adı geçen Danimarkalı Holgar gibi kahramanlarla tarih, Holberg gibi yazarlarla edebiyat Knidos Afroditi gibi eserlerle sanat ve kültür hakkında çocukları bilgilendirilmeyi amaçlamıştır. Kadın, çocuk, engelli, yoksul gibi ana karakterler üzerinden Andersen, Kilise hiyerarşisiyle, bürokratik açmazlarla, soylulukla, servet sahibi olmakla alaya edip onları yermiş ve kadın-erkek ilişkileri, sınıf farkları, toplumsal dışlanma gibi güncelliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olan sorunlara eğilerek mevcut düzeni eleştirmiştir.

Yüzden fazla dile çevrilmiş olan, tiyatroya, müzikal komedilere, çizgi filmlere uyarlanan, dünya çocuk edebiyatının bu vaz-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

geçilmez eserini üç cilt halinde sizlere sunmaktan gurur duyarız.

Pinhan Yayıncılık 2013

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

104|Oniki Yolcu

Dondurucu bir havaydı, gökte yıldızlar görünüyordu, rüzgâr durmuştu. "Gümm!" diye tokmakla kapıya vuruldu, "Jjjt!" diye fişekler atıldı; eski yıl bitmiş, yeni yıl başlamıştı. Şimdi saat on ikiyi vuruyordu!

"Taterata!" diye bir boru sesi duyuldu, posta gelmişti. Koskoca posta arabası şehir kapısının önünde durdu, içinden on iki kişi indi; arabada daha fazla yer yoktu çünkü, tüm yerler doluydu.

"Yaşasın! Yaşasın!" diye sesler duyuldu evlerin içinde; şakılar söylendi hep. Herkes içki dolu bardaklarını yeni yılın şerefine havaya kaldırıyordu.

"Yeni yıl sağlık ve mutluluk içinde geçsin!" diyorlardı hep: "Bir kadın olsun! Çok da para! Sıkıntılar gitsin!"

Evet, herkes karşılıklı olarak bunu diliyor ve sonra da içiyordu. Ki, posta arabası şehir kapısının önünde durdu, on iki yabancı yolcu indi.

Kimdi bunlar? Yanlarında pasaportları ve bavulları vardı; evet, hem sana hem bana, hem de şehirdeki tüm insanlara hediye getirmişlerdi. Peki kimdi bunlar? Ne istiyorlardı, amaçları neydi?

"Günaydın!" dediler kapıdaki nöbetçiye.

"Günaydın!" diye karşılık verdi nöbetçi, çünkü saat on ikiyi çalmıştı ya!

"İsminiz? Mesleğiniz?" diye sordu, arabadan ilk inen kişiye.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Pasaporta baksanıza!" dedi adam: "Ben benim!" Çam yarması gibi biriydi, ayı postuna bürünmüştü, ayağında çizmeleri vardı: "Ben umutlarınızı bağladığınız adamım! Sen yarın gel de, yeni yılı yaşa! Ben herkese para dağıtırım, hediyeler veririm; evet, ben top da veririm, hepsi otuz bir tane! Daha fazla gece de hediye etmem. Gemilerim dondu, ama işyerim sıcaktır. Ben toptancıyım, adım da Januar! (Ocak)! Yanımda sadece hesap pusulaları var."

Derken ikincisi geldi, bu şakacı biriydi; komediler, maskeli balolar ve buna benzer eğlenceler düzenleyen bir direktördü. Yanında bavul yerine koskoca bir fıçı vardı.

"İçindeki kedi çıksın diye Karnaval'da hep buna vuruz!"* dedi. Ben başkalarını eğlendiririm hep, bu arada ken-

* Eskiden Danimarka'da, karnavalda, sokağın ortasına içinde kedi olan bir fıçı asılırdı ve bu fıçı, bir delik açılana kadar sopalarla dövülürdü; delik açılınca kedi fırlayıp kaçar ve o deliği açan da Karnaval Kralı ilan edilirdi –çn.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dim de eğlenirim; çünkü aile içinde en az ömürlü olan benim!

Sadece yirmi sekiz gün! Evet, belki bir gün daha katarlar! Ama fazla bir şey değişmiyor. Yaşasın!"

"Fazla bağırmayın!" dedi nöbetçi.

"Elbette bağırırım!" dedi adam: "Ben Karnaval prensiyim! Adım da Februarius! (Şubat!)"

Derken üçüncüsü geldi, oruçlu gibiydi, ama duruşu dimdikti, çünkü 'kırk şövalye'yle akrabalığı vardı ve havanın nasıl olacağını tahmin edebiliyordu. Ama bu karın doyurmadığı için oruç zamanında görevini yerine getiriyordu. Tek süsü, ceketinin iliğine taktığı bir menekşeydi ki, bu bile çok küçüktü.

"Mart geldi! Hadi yürü!" diyen dördüncü yolcu, üçüncüyü iteledi: "Nöbetçi kulübesine gir! Orada içki var! Kokusu burnuma geliyor!"

Ama bu doğru değildi, niyeti ona 1 Nisan şakası yapmaktı ve de şakaya başladı dördüncü adam. Atılgan gözüküyordu, aslında fazla bir iş yaptığı yoktu, ama boş günleri çoktu. "Keyifler çok değişiyor!" diyordu: "Bir yağmur yağıyor, bir güneş açıyor! İnsan ne giyeceğini bilemiyor! Ben nakliyatla uğraşırım, cenaze ya da düğün günlerinde; ağlarım da, gülerim de! Bavulumda yazlık giysilerim var, ama şimdi giymenin anlamı yok. İşte ben böyle biriyim! Saraya çıkarken ipek çorap giyer, muf taşırım."

Derken arabadan bir hanım indi.

"Ben Froylayn Mayıs'ım!" dedi, üzerinde yazlıkları, ayağında da lastik pabuçları vardı. Yeşil renkte ipek bir elbise giymişti, saçlarına bir anemon iliştirmişti, ayrıca asperula ko-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kuyordu. "Yarasın!" dedi; bu ona özgü bir selamlamaydı. Çok hoş bir kadındı! Şarkıcıydı! Tiyatrolarda değil, ormanın tam ortasında şarkı söylerdi o; öyle çadırlarda falan değil! Hayır, yeşil açmış ormanda dolaşıp durur ve sırf kendi keyfi için şarkı söylerdi. İçinde Christian Winthers'in *Tahta Oymalar*'ının bulunduğu dikiş torbasını hep yanında taşıyordu, bunlar gürgen ormanı gibiydi. *Richardt*'ın *Küçük Şiirler*'i de asperula gibi.

"Şimdi Hanımefendi geliyor, küçük Hanımefendi!" diye seslendi arabanın içindekiler ve bir hanım gözüktü; genç ve güzeldi, kibirli ve çekiciydi; sanki *Yedi Yıl Uyuyanlar*'dan* biri olmak için doğmuştu sanki. Bu hemen belli oluyordu. Yılın en uzun gününde bir şölen düzenlerdi hep, herkes de istediği kadar yemek yeme fırsatı bulurdu. Kendi arabasıyla gelecek kadar zengin olmasına karşın bu kez ötekiler gibi posta arabasına binmişti, böylece fazla kibirli olmadığını göstermek istemişti; geziye tek başına çıkmamıştı, yanında erkek kardeşi Julius (Temmuz) vardı.

Görünüşü şıktı. Yazlıklarını giymişti; başında Panama şapkası vardı. Yanına çok az bavul falan almıştı, çünkü bu sıcakta onları taşımak zordu. Sadece yüzerken takılan lastikten bir başlıkla mayosunu almıştı ki, bu da çok sayılmazdı.

Şimdi de bir anne indi arabadan: Madam August (Ağustos)! Manav dükkânları olan; kasalarla balık satan, geniş eteklikli çiftçi hanım! Kendisi şişmandı ve sıcak kalpliydi,

* Efsaneye göre imparator Decius tarafından duvara gömülüp de ölmeyen, 200 yıl uyuyan yedi delikanlı. 27 Haziranda bunlar hep bayram eder ve çiftçiler o tarihten sonraki yedi haftada hep yağmur yağacağına inanır –çn.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

her şeye katılırdı; tarlada çalışanlara fıçı biraları kendisi taşırdı.

"Tanrı, çalışana hakkını verir!" derdi: "İncil'de böyle yazıyor. Festivaller ve fuarlar da var daha!" İşte böyle bir anneydi.

Şimdi bir erkek daha çıktı arabadan; kendisi ressamdı, boyacı ustasıydı; orman bundan payını alıyordu hep: yaprakları renk değiştiriyordu; kırmızıya, sarıya ve kahverengine bürünüyordu. Üstat sığırcık gibi ötüyordu, yetenekli bir işçiydi, bira yapımında kullanılan yeşilimsi-kahverengi şerbetçi otu, tek süsüydü. Boya kutusu da yanındaydı ki, tek yükü buydu.

Bu kez büyük çiftlik sahibi indi arabadan, toprağı sürüp tohum ekmekten başka bir şey düşünmüyordu; haa, avdan da hoşlanıyordu; yanında bir tüfekle bir de köpek vardı; cebinde de ceviz! Eşyası çoktu, bir İngiliz pulluğu getirmişti be-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

raberinde. Çiftçilikten bahsediyordu hep, ama öksürük ve aksırıktan söyledikleri pek anlaşılmıyordu, çünkü aylardan November'di [Kasım].

Nezleye yakalanmıştı, hem de şiddetli bir nezleye; mendil yetmiyordu, onun yerine çarşaf kullanıyordu. Yine de çiftçi kadınlara yeni mahsul yetiştirmelerini öneriyordu. Odun kesmeye başlayınca bu nezle geçermiş! Öyle diyordu; odun kesmek zorundaydı, çünkü bunu esnafa dağıtmak onun işiydi. Akşamları odundan paten yontuyordu, çünkü yakında buna ihtiyaç duyulacaktı.

Son olarak yaşlı bir ana çıkageldi, yanında bir mangal vardı, üşüyordu, gözleri bir çift yıldız gibi parlıyordu. İçinde ufak bir çam dikili bir saksı taşıyordu. "Buna ben kendim bakacağım, öyle bir büyüteceğim ki, Noel'de boyu tavana erişecek; mumlarla, yaldızlı elmalarla ve kartondan kesilmiş figürlerle süslenecek. Mangal bir ocak kadar ısıtıyor zaten, ben de cebimden çıkardığım masal kitabını odadaki çocuklara okuyacağım. Ama onların sessiz olmaları gerekiyor, çünkü ağaçtaki yontma bebekler canlanacak; tam tepedeki melek, altın yaldızlı kanatlarıyla uçarak aşağı inip hem odadaki, hem de dışarda kapı önünde Noel şarkıları okuyan fakir çocukları öpecek!"

"O zaman araba yola çıksın" dedi nöbetçi: "On iki kişi olduk; yeni bir araba gelsin bari!"

Ama görevli yüzbaşı: "Önce şu on iki kişi benim yanıma gelsin!" dedi: "Önce bir tanesi! Pasaportu bende kalsın. Herkesin pasaportu birer aylık zaten; süresi dolunca ben duruma göre uzatacağım. Şimdi buyurun Bay Januar! (Ocak) İçeri girmez misiniz?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve Ocak içeri girdi.

Bir yıl geçsin, sana bu on iki kişinin bizlere neler getirdiğini bir bir anlatacağım. Şu anda bir şey bilmiyorum, onlar bile bilmiyor – işte böyle, acayip bir zamanda yaşıyoruz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

105|Karaböcek

İmparatorun atına altın nal çakıldı; her toynağa bir nal. Neden altın nal, diye soracak olursanız?

Çünkü bu hayvan çok güzeldi, güzel bacakları vardı; zekiydi, ipek tül gibi boynuna sarkan bir yelesi vardı. Sahibini barut kokusu ve kurşun yağmuru içinde taşımıştı; kurşunlar ıslık çala çala uçuşmuştu; o, etrafındakileri ısırmış, tekmelemiş, düşman saldırıyormuş gibi didinmişti hep; sahibiyle birlikte düşmanın tökezleyen atının üzerinden atlamış, böylece hem imparatorun tacını hem de altından çok daha kıymetli olan hayatını kurtarmıştı. İşte bu yüzden şimdi ona altın nal çakılıyordu.

Derken karaböcek öne çıktı:

"Önce büyükler, sonra küçükler! Bunun cüsseyle ilgisi yok!" diyerek incecik bacaklarını öne uzattı.

"Ne istiyorsun sen?" diye sordu nalbant.

"Altın nal!" diye cevap verdi karaböcek.

"Aklını mı kaçırdın sen?" dedi nalbant: "Yani sen de mi altın nal istiyorsun?"

"Altın nal!" dedi beriki: "Ben de şu koca hayvan gibi bakılmaya, kaşağılanmaya, önüme yiyecek-içecek konulmaya layık değil miyim sanki? Ben de imparatorun ahırında yaşamıyor muyum?"

"Ama bu at altın nalları neden hak etti, haberin var mı?" diye sordu nalbant: "Bunu anlamıyor musun?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Anlamak mı? Anladığım tek şey varsa, o da beni aşağı görmeleri" dedi karaböcek: "Bu beni çok incitti –işte bu yüzden buradan çekip gidiyorum!"

"Git öyleyse!" dedi nalbant.

"Kaba herif!" diye söylenerek dışarı çıktı beriki, biraz havada uçtu ve gül ve lavanta kokan küçük bir çiçek bahçesine daldı.

"Burası ne güzel değil mi?" diye sordu uğurböceği, üzerinde siyah noktalar bulunan kırmızı ve güçlü kanatlarını çırparak; "Ne kadar nefis kokuyor ve ne kadar harika bir yer!"

"Ben daha iyisini gördüm" diye yanıtladı karaböcek: "Sen buna harika mı diyorsun yani? Burada bokluk gübresi bile yok!"

Ve sonra oradan uzaklaşarak büyük bir şebboyun altına sığındı; bunun yaprağında bir tırtıl yürümekteydi:

"Dünya ne kadar da güzel!" dedi: "Güneş sıcacık! Herkes neşeli! Bir kere uyudum mu, -hani deyim yerindeyse- öleceğim, ama kelebek olarak uyanacağım!"

"Demek öyle düşünüyorsun!" dedi karaböcek: "Şimdi kelebek olarak etrafı şöyle bir dolaşalım! Ben imparator ahırından geliyorum, orada kimsenin, hatta benden arta kalan altın nalları kullanan atın bile aklına gelmez bu! Yani kanatlanmak! Uçmak! Evet, şimdi uçalım hadi!" Ve de uçtu: "Kızmak istemiyorum, ama yine de öfkelendim!"

Sonra kendine bir çimenlik aradı ve orada biraz dinlendikten sonra uyuyakaldı.

Birden bir yağmur boşanmaz mı! Karaböcek sırtına vuran yağmur damlacıklarından korunmak için toprağın altına gir-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

meye çalıştıysa da başaramadı; devrildi, bir süre kâh karın üstü, kâh sırtüstü yüzdü; uçmak söz konusu bile değildi; bu yerden herhalde sağ çıkamayacaktı. Olduğu yerde yatakaldı ve kalkamadı.

Yağmur yavaşlayınca karaböcek, gözünde toplanan suları bertaraf ettikten sonra etrafını daha iyi görebildi: çimlerin üzerine beyaz bir çarşaf serilmişti. Oraya kadar yürüdü, sonra ıslak bezin bir kıvrımına sokuldu; burası evdeki ya da ahırdaki kadar sıcak değildi, ama burada bundan daha iyisi yoktu işte; bütün bir gün ve gece burada kaldı; yağmur da bir türlü dinmek bilmedi. Ertesi sabah karaböcek yine yüzünü gösterdi, kötü hava nedeniyle çok bozuk çalıyordu.

Çarşafın üzerine iki tane kurbağa oturmuştu, ikisinin de açık renk gözleri sevinçle parlıyordu. "Bereket yağıyor!" dedi bir tanesi: "İnsanı öyle serinletiyor ki! Bu çarşaf da hiç su geçirmiyor! Arka bacaklarım kaşınıyor, içimden yüzmek geliyor."

"Ben merak ediyorum, acaba kırlangıçlar buradan kalkıp yabancı ülkelere, daha sıcak bir iklime mi gidiyor? Böyle bir yağmur ve böyle bir rutubet nerde var ki! Sanki ıslak bir mezara yatmışsın! Yani bundan hoşlanmayan biri vatanını sevmiyor mu demek oluyor?"

"Siz hiç imparator ahırında bulunmadınız mı?" diye sordu karaböcek: "Orada rutubet var, ama hem sıcak hem de güzel kokulu! Ben alıştım buna! Benim iklimim böyle, ama geziye çıkarken o havayı yanıma alamam ki. Burada benim gibi akıllı birinin kendini evinde gibi hissedebileceği bir bahçe ya da gübrelik falan yok mu?"

Ama kurbağalar onu ya anlamadılar ya da anlamak iste-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mediler.

Üç kez sorup da cevap alamayınca karaböcek: "Artık sormayacağım!" dedi.

Ve yoluna devam etti, karşısına kırık testi parçaları çıktı; aslında bunlar burada olmamalıydı, ama barınak olarak işe yarıyordu. Çünkü burada bir çok kulakbiti ailesi oturuyordu. Onların çok yere ihtiyaçları yoktu, birlikte yaşamak önemliydi sadece onlar için. Dişileri çok evcildi, bu yüzden her biri, kendi çocuğunun en zeki olduğunu savunuyordu.

"Oğlumuz nişanlandı!" dedi annelerden biri: "Henüz bâkir! Tüm istediği, bir rahibin kulağına girip yerleşmek. Çok sevimlidir kendisi. Şimdi nişanlanırsa aklı başka yerde kalmaz! Bir anne başka daha ne ister ki"

"Bizim oğlan yumurtadan çıkar çıkmaz kendini belli etti" dedi ikinci anne: "İçi neşeyle dolu ve de çok çalışkan. Bundan daha fazlası can sağlığı! Öyle değil mi, karaböcek efendi?" Misafiri dış görünüşünden tanımıştılar.

"İkiniz de haklısınız," dedi karaböcek. Bunun üzerine onu içeri aldılar, o da testi parçalarının arasından yürüyebildiği kadar yürüdü.

"Benim kulak bitçiklerimi de görmelisiniz!" dedi üçüncü ve dördüncü anne: "Öyle tatlı ve hoş ki hepsi! Hiçbiri yaramaz değil! Sadece karınları ağrıdığı zaman huysuzlanıyorlar ki, o yaşta bu normal!"

Ve her anne kendi çocuğundan hep bu şekilde bahsetti ve karaböceğin bıyığını çekebilmek için de kuyruklarındaki ufak kıskacı kullandılar.

"Bazen öyle komik şeyler yapıyorlar ki, ufak yaramazlar!" diyen anneler bu işi öyle abarttılar ki, bokböceğinin canı sı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıldı ve gübreliğin uzakta olup olmadığını sordu.

"Çok uzakta, mezarlığın öte yanında!" dedi kulak biti: "İnşallah çocuklarım oraya gitmez, yoksa kahrımdan ölürüm!"

"Ben oraya gitmeyi deneyeceğim!" dedi karaböcek ve hoşçakalın bile demeden çekip gitti; böyle kibarlık nerede görülmüş!

Mezarlıkta kendi türünden bir sürü böcek toplanmıştı, yani hepsi karaböcekti.

"Biz burada oturuyoruz!" dediler. "Burası sıcacık! Gelin bizimle yemek yiyin! Yolculuk sizi çok yormuş olmalı!"

"Haklısınız" dedi karaböcek. "Yağmur yağarken bir çarşaf üzerinde yattım, temizliğe çok önem veririm ben! Ama testi parçalarının arasında ayakta kaldığım sürede kanat eklemim romatizmaya yakalandı. Hemcinslerimi görmek beni canlandırdı doğrusu."

"Siz herhalde gübrelikten geliyorsunuz?" diye sordu en yaşlıları.

"Daha da yüksek bir yerden" diye yanıtladı karaböcek: "İmparator ahırından geliyorum ben; altın nallı olarak dünyaya geldim, gizli bir görevle yola çıktım, ama bu nedir diye sormayın sakın, çünkü söylemem!"

Ve karaböcek, üzerinde üç tane genç ve dişi karaböceğin bulunduğu gübre tepeciğine iniş yaptı. Onlar kıkır kıkır güldüler, ne söyleyeceklerini bilemediler.

Anneleri: "Bunlar nişanlı değil" dedi. Berikiler yine kıkırdadı, ama utandıkları için.

Karaböcek: "Bizim imparator sarayında bile bunlar kadar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

güzelini görmedim!" dedi.

"Kızlarımı baştan çıkarmayın! Ve onlarla konuşmayın! Ciddi niyetliyseniz, o başka! Önce nişan yaparız, sonra düğün! Beklemenin bir anlamı yok!"

Ertesi gün gayet güzel geçti; ondan sonraki günler de. Ama üçüncü gün anneyi ve yavrularını da düşünmek gerekti.

"Beni şaşırttılar, ben de onları şaşırtayım!" diye söylendi karaböcek.

Ve de öyle yaptı. Çekip gitti, bütün gün gözükmedi, bütün gece de! – Ve eşi dul kaldı. Öbür karaböcekler aralarına kabul ettikleri bu damadın bir serseri olduğunda hemfikirdiler. Şimdi onun eşi, dul olarak başlarına kalmıştı.

"O yine bâkire sayılır!" dedi annesi: "Ve benim çocuğumdur! Tüh, o serseriye lanet olsun!"

Beriki çoktaan yola çıkmıştı; derken mezarlıktaki bir lahana yaprağının üzerine kondu; sabaha doğru iki insan çıkageldi, karaböceği görünce onu bulunduğu yerden kaldırdılar, evirip çevirip baktılar; ikisi de çok bilgiliydi, hele hele delikanlı: "Tanrı Karadağ'daki Karakaya'nın üzerine konmuş karaböceği bile görür!' diye bir cümle yok mu Kutsal Kitapta?" dedikten sonra böceğin Latince ismini söyleyerek onun karakterlerini sıraladı. Yaşlı adam böceğin eve götürülmesine karşı çıktı, nasıl olsa kendilerinde bu cins böceklerin olduğunu ileri sürdü. Karaböcek bu konuşmalara fena halde bozularak onun elinden uçuverdi; bir süre böylece uçtu, kanatları kurumuştu; derken bir seraya vardı, pencerelerinden biri açık olduğu için buradan rahatça içeri girdikten sonra taze gübrenin içine dalıverdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Burası nefis bir yer!" diye içinden geçirdi.

Çok geçmeden uyudu ve rüya gördü; imparatorun atı tökezleyip düşmüştü ve Karaböceğe bir tane altın nal vermişler ve iki tane daha vereceklerinin sözünü vermişlerdi. Bu hoş bir şeydi. Uyandığında toprağın altından dışarı çıkarak etrafına bakındı. Ne görkemli bir seraydı burası! Koskoca palmiye yaprakları genişleyerek yükseliyor ve güneş ışığı da onları şeffaflaştırıyordu, alt kısmı yemyeşil çimenle doluydu, çiçekleri de ateş gibi kırmızı, kehribar gibi sarı ve taze kar kadar beyazdı.

"Bu müthiş bir bitki!" Çürümeye başlarken ne de hoş gözüküyor!" dedi karaböcek: "Burası iyi bir yemek odası! Burada bizim akrabalar da vardır kesinlikle. Bir araştırayım hele,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bakalım konuşacak birini bulur muyum? Gurur duyarım o zaman!" Ve rüya görmeye devam etti, ölen atı ve altın nalı tekrar gördü.

Birden karaböceğe dokunan bir el, onu bastıra bastıra evirip çevirdi.

Bahçıvanın küçük oğluyla bir arkadaşı seraya girmişti; karaböceği görmüşler ve onunla oynamak istemişlerdi. Onu bir asma yaprağının arasına koydular. Böcek şimdi sıcak bir pantolon cebindeydi, kıvır kıvır kıvrandıkça oğlan onu biraz daha ezdi ve hemen bahçenin sonundaki göle koştu, burada karaböceği kayışı sökülmüş, eski bir takunyanın üzerine koydu; onu bir çubuğa bağladı ve suya saldı; şimdi kendisi gemiciydi ve takunyaya yelken açacaktı.

Göl oldukça büyüktü, karaböceğe denizmiş gibi geldi. Sırtüstü yatar durumda bacaklarını durmadan oynatmasına kendi de şaşırdı.

Takunya yüzmeye başladı, su akıntılıydı, karadan biraz açıldı mı oğlan pantolonunun paçalarını sıvayarak suya giriyordu ki, birden ikisi de acele olarak çağrıldı. Takunyayı olduğu yerde bırakarak eve koştular. Takunya da akıntıya kapılarak kıyıdan gitgide uzaklaştı; bu, karaböcek için korkunç bir şeydi, çünkü uçamıyordu; direğe bağlanmıştı.

Derken bir karasinek çıkageldi.

"Harika bir hava!" dedi sinek: "Burada dinlenebilirim! Güneşlenebilirim! Burası çok rahatmış!"

"Şu lafa bak! Bağlı olduğumu görmüyor musun?"

"Ama ben bağlı değilim!" diyen sinek uçup gitti.

"Şimdi dünyayı tanıyorum artık! Kalleş bir dünya! Hak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gözeten tek kişi benim! Önce bana altın nal çakıyorlar, daha sonra yaş çarşaf üstünde yatıyorum, hava cereyanında kalıyorum, sonra başıma bir karı kakalıyorlar! Dış dünyaya cesurca bir adım atıyorum, etrafıma bakınıyorum: başkaları ne yapıyor-ben ne yapıyorum diye! Derken bir oğlan gelip beni bir direğe bağlayarak vahşi denize salıyor. Ben bunlarla uğraşırken imparatorun atı, altın nallarla dolaşıyor. Beni en çok sinirlendiren de bu zaten! Başkasından anlayış bekleme! Aslında benim yaşamım çok ilginç, ama bunu kimse bilmedikten sonra neye yarar! Kimse de bilmesin, daha iyi! Yoksa imparatorun çadırında ata altın nal çakılırken bana da çakarlardı. Çakmış olsalardı o ahıra şeref vermiş olurdum ben. Ama yapmadılar işte ve dünya beni kaybetti. Hepsi bu!"

Ama hepsi bu değildi. İçinde birkaç kız bulunan bir sandal yanaştı.

İçlerinden biri: "Aa, bakın bir takunya yüzüyor!" dedi.

"Üstündeki direğe de bir böcek bağlamışlar!" dedi öteki.

Takunyaya yanaştılar, sonra onu ellerine aldılar; kızlardan biri ufak bir makasla böceği zedelemeden bağları kesti; karaya çıktıktan sonra da onu çimenlerin üstüne bıraktı:

"Koş! Koş! Uç! Uç! Uçabilirsen!" dedi: "Özgürlük güzel şey!"

Ve karaböcek büyük bir binanın açık penceresine uçtu. Oradan da yorgun argın, ahırdaki imparator atının uzun ve beyaz yelesine kondu; artık yuvasına dönmüştü; ayaklarıyla iyice atın yelesine tutunduktan sonradır ki, dinlenebildi. "Burada imparator atının yelesine bindim! Tıpkı bir süvari gibi! Ben ne diyorum yahu! Evet, şimdi kafam çalıştı! Bu iyi bir fikir, hem de doğru! Ata niye altın nal çakıldı ki? Bu so-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ruyu bana nalbant da sormuştu. Şimdi anlıyorum! Ben de çakılsın diyorum!"

Ve karaböceğin keyfi yerine geldi.

"Çok gezen çok bilir derler ya, doğruymuş!"

Güneş içeri ışıdı, çok güzeldi. "Dünya hiç de fena değilmiş!" diye söylendi karaböcek: "Yeter ki ne alacağını bilesin!"

Dünya güzeldi, çünkü imparatorun atına altın nal takılmıştı, çünkü binicisi karaböcek olacaktı.

"Ben şimdi öbür karaböceklerin yanına varıp benim için neler yapıldığını ve seyahatimin nasıl geçtiğini anlatacağım; atın altın nalları aşınıncaya kadar da bundan böyle hep evde kalacağım!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

106 Her Şeyin Doğrusu

Sana şimdi çocukken duyduğum bir öyküyü anlatacağım, o günden bu güne, ne zaman bunu anımsasam daha da güzel buluyorum. Öyküler de insana benzer, yaşlandıkça güzelleşir, bu da keyifli bir şey işte!

Sen kırsal kesimde hiç yaşadın mı? Çatısı sazdan yapılmış çiftlik evi gördün mü hiç? O damda yosun ve bitkiler kendiliğinden yetişir, onun mahyasında bir leylek yuvası vardır, leyleksiz de olmaz; duvarları eğridir, pencereleri alçaktır, evet, onlardan sadece biri açılır. Evdeki soba karınlıdır, şişko adamları andırır; bahçedeki mürver ağacının dalları çiti de aşarak budaklı söğüt ağacının altındaki -içinde tek bir ördeğin ya da yavrularının yüzdüğü- ufak bir göle sarkar. Evet, herkese havlayan bir de köpek bulunur.

İşte, kırsal kesimde aynen böyle bir ev vardı, bu evde iki kişi oturuyordu: köylüyle karısı. Malları mülkleri yoksa da iyi kötü geçiniyorlardı. Adam, komşusunun ödünç olarak verdiği atla şehre gitti; onun yaptığı bu iyiliğe karşılık o da bir şey yapmak istedi: bu atı satıp işe yarayacak şeyler satın alırsa daha iyi olacaktı! Ama ne alsaydı?

"Sen hep doğru yaparsın, kocacığım!" dedi karısı: "Bugün şehirde pazar kuruldu, git oraya, sat, ya da karşılığında başka bir şey al! Sen hep doğru yaparsın! Hadi git pazara şimdi!"

Kadın böyle diyerek kocasının boynuna şalını sardıktan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sonra iki düğüm attı, şimdi daha kıyak olmuştu; eliyle şapkasının tozunu da aldıktan sonra ona bir öpücük kondurdu. Adam da satacağı ya da değiş-tokuş edeceği atına atladığı gibi yola koyuldu. Evet, işini bilir adamdı o!

Güneş açmıştı, havada hiç bulut yoktu. Yol tozluydu, pazar yerine arabası ya da atıyla gidenler arasında yayalar da vardı. Güneş öyle yakıyordu ki, hiçbir yerde gölge yoktu.

Yayalardan biri bir inek gütmekteydi, hayvan besili olmasına çok besiliydi. Köylü "Bu herhalde bol süt verir!" diye düşündü; atı bununla değiştirirse kârlı çıkacaktı! Adama "Seninle şöyle biraz konuşsak nasıl olur?" diye seslendi: "Şu benim ata bak, herhalde bir inekten daha çok para eder, ama olsun! Ben inekten daha fazla yararlanırdım; ne dersin, değişelim mi?"

"Elbette!" dedi adam ve değiş-tokuş yaptılar.

Köylünün istediği olmuştu ya, artık eve dönebilirdi, ama madem ki pazara gitmek için yola çıkmıştı, o zaman oraya da gidecekti. Ve inekle birlikte pazara yollandı. Kendisi hızlı yürüyordu, inek de öyle! Derken koyun güden bir köylüye rastladı. Bu besili bir koyundu, postu da çok kalın ve tüylüydü.

"Şu benim olsa!" diye aklından geçirdi köylü: "Bizim mezarlıkta bütün yaz istediği gibi otlar, kış olunca da onu içeri alırız; bir koyun, inekten daha fazla işe yarar! – Değişelim mi?"

Evet, koyunun sahibi buna hemen razı oldu. Böylece değiş-tokuş yapıldı. Köylü koyunla birlikte yürümeye başladı. Derken koruganlarda karşısına koltuğunun altına koskoca bir kaz sıkıştırmış bir adam gördü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ona: "Şu senin kaz çok ağır galiba!" dedi köylü: "Hem tüylü hem de yağlı! Onu bizim göl kenarında bir kazığa bağladık mı çok hoş duracak! Karım da ona yem toplar. Zaten hep 'Bir kazımız olsa!' deyip duruyordu, şimdi bir tane olacak işte –ben alayım şunu! Değişmek ister misin? Kaza karşı sana şu koyunu vereyim; teşekkür de cabası!"

Evet, bunu öbür adam da istedi ve değiş-tokuş ettiler. Köylü kazı aldı. Şehrin surlarına yaklaştığında sokakta kalabalık arttı, insandan ve hayvandan geçilmiyordu. Yol boyunca ve hendek atlaya atla yürüyerek orman korucusunun patates tarlasına geldiler. Orada kazığa ayağından bağlanmış bir tavuk gördü; hayvan kaçmadığı gibi korkmuyordu da! Poposu yere yakındı, tek gözle bakarak 'gıt-gıt' dedi; bunu derken ne düşündü bilemiyorum; ama köylü onu görür görmez 'Bu şimdiye kadar gördüğüm en güzel tavuk, rahibin kuluçkasından da güzel! Benim olmasını çok isterdim! Tavuk ne zaman olsa kendine yem bulur, yani kendi başının çaresine bakabilir. Bunu kaz karşılığında alırsam herhalde kârlı çıkarım!' diye düşündü ve "Değişelim mi?" diye sordu. "Değişmek mi?" dedi beriki. "Fena olmaz!" Bunun üzerine değiş-tokuş yaptılar. Korucu kazı aldı, köylü de tavuğu.

Köylü, şehre varıncaya kadar bir hayli iş görmüştü; yorulmuştu, hava da çok sıcaktı. Bir parça ekmekle bir yudum şnaps olsa iyi olacaktı! Derken bir lokanta gördü, tam içeri girerken oradan çıkmakta olan bir seyisle toslaştı; adamın sırtında bir torba vardı ve ağzına kadar doluydu.

"Ne var onun içinde?" diye sordu

"Çürük elma!" diye cevap verdi beriki: "Torba dolu, hepsi domuzlara verilecek!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Amma da çok yahu! Karım görse şaşırırdı! Geçen yıl tarlayı sürerken yaşlı elma ağacından sadece tek bir elma elde ettik. Bunu konsolda saklıyoruz. Bu, refah demektir! diyor karım; ama bir de buradaki elmaları görse! Evet, ben bunları ondan esirgemeyeceğim!"

"Peki, karşılığında ne vereceksin?"

"Ne mi? Karşılığında tavuğumu vereyim sana!" dedikten sonra tavuğunu vererek çürük elmaları aldı ve sonra lokantaya girdi. Çürük elma dolu torbayı sobanın yanına koydu, ama onun çok sıcak olduğunu fark etmedi. Lokantada çok müşteri vardı: at tüccarları, öküz satanlar, iki de İngiliz. Hepsi o kadar zengindi ki, altın parayla dol cepleri neredeyse delinecekti. Durmadan iddiaya giriyorlardı; sen şuna kulak versene!

"Şşşş!" Sobadan gelen bu ses de ne? Elmalar cızır cızır yanmaya başlamıştı.

"Neydi bu?" Evet, hemen öğreneceklerdi. Çünkü öykü, bir atın inekle değiştirilmesinden başlıyor, çürük elmalarla bitiyordu.

"Eve varınca karından zılgıtı yiyeceksin ama!" dedi İngilizler: "Senin burnundan getirecek!"

"Bir öpücükle onun gönlünü alırım!" dedi köylü: "O zaman bana sen ne yaptığını bilirsin diyecektir."

"Var mısın bir iddiaya?" dediler:

Köylü: "Tamam," dedi: "Siz hele içini bir doldurun da! Karşılığında ben fıçının içine kendimi ve eşimi koyacağım; o zaman dolar da taşar bile!"

"Tamam! Tamam!" dediler. Ve iddiaya girilmiş oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lokantacı arabayı getirdi, İngilizler geldi, köylü de geldi; çürük elmaları da yükledikten sonra köylünün evine geldiler.

"İyi akşamlar, karıcığım!"

"İyi akşamlar, kocacığım!"

"Sonunda iyi bir değiş-tokuş yaptım!"

"Evet, sen bilirsin bu işi!" diyen kadın, kocasını kucaklarken torbayı da misafirleri de unutmuştu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ben atı inekle değiştim!"

"İyi yapmışsın!" dedi kadın: "Artık bol bol muhallebi yeriz, masaya tereyağı da koruz, peynir de. İyi bir değiş-tokuş!"

"Evet, ama sonra ineği bir koyunla değiştim."

"Böylesi daha iyi olmuş" dedi kadın: "Sen ileri görüşlü bir adamsın; koyunu besleyecek kadar meramız var nasıl olsa. Bundan sonra da bol bol koyun sütü ve koyun peynirimiz olacak, kürkünü kırparak ondan yün çorap ve yün fanila yaparız artık. İnekten bu kadar şey alamazdık! İnek tüyünden bir şey olmaz ki! Sen gerçekten ileriyi gören bir adamsın!"

"Ama daha sonra koyunu bir kazla değiştim!"

"Desene bu yıl Noel'de gerçek bir kaz yiyeceğiz! Sen zaten hep beni sevindirmek istersin! Bu kez gerçekten iyi bir şey yapmışsın! Kazı Noel'e kadar bir kazığa bağlarız, o zamana kadar iyice beslenir ve yağlanır."

"Ama ben o kazı bir tavukla değiştim!"

"Tavukla ha! İyi bir değiş-tokuş!" dedi kadın: "Tavuk yumurta verir, kuluçkaya yatar, civciv elde ederiz; bir kümes yaparız! Ben zaten bunu hep istemişimdir!"

"İyi de, ben o tavuğu bir torba çürük elmayla değiştim."

"İşte şimdi öpücüğü hak ettin!" dedi kadın: "Sağ ol, kocacığım! Şimdi ben de sana bir şey anlatayım. Sen gittikten sonra iyi bir yemek yapmaya niyetlendim: soğanlı omlet! Okul müdürünün karısına gittim, onda soğan hep bulunur, ama karı cimridir, iyi bilirim. 'Bana ödünç olarak biraz soğan verir misin?' diye sordum. 'Ödünç mü?' dedi: 'Bizim bahçede soğan yetişmiyor ki! Tek bir çürük elma bile sana ödünç veremem!' – Artık ben ona on tane çürük elma ödünç verebili-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rim! Yalnız on tane değil, bir dolu fıçı bile veririm! Gel de gülme, kocacığım!" diye ekledikten sonra kocasını ağzından öptü.

"Hayran kaldık! Hep hoşgörülü ve hep neşeli! Gerçekten de altın değerinde bir kadın!" diyen İngilizler bir fıçı altın verdiler köylüye. O da sonunda karısından zılgıt yemek yerine bir öpücük almıştı.

İşte böyle; bir kadın, kocasının akıllı olduğunu ve onun her zaman her işi doğru yaptığını açıklarsa, sonunda kendisi kârlı çıkar!

Al sana bir öykü işte! Ben bunu çocukken duymuştum, şimdi de sen dinlemiş oldun, bir adamın her şeyi nasıl doğru yapabildiğinin öyküsünü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

107 Kardan Adam

"Vücudum katır-kutur ediyor, hava o kadar soğuk ki!" dedi kardan adam: "Rüzgâr da bıçak gibi kesiyor! Biri de şaşkınlıkla bakıyor!" Kastettiği güneşti, çünkü batmaktaydı. "Eriyip gitmeyeceğim işte! Kaya parçalarını sımsıkı tutacağım!"

Bunlar üçgen şeklinde üç tane çakıl taşıydı ki, göz yerine geçiyordu; ağız yerine bir tırmık sokulmuştu ki, bu da dişleri canlandırıyordu.

'Hurra!' diye sevinen çocukların haykırışı, kızak sürenlerin kamçı şaklatışı ve zil sesleriyle dünyaya gelmişti kardan adam.

Güneş battı, Ay çıktı; masmavi gökte kocaman yusyuvarlak gözüküyordu. "Öbür köşeden onu yine göreceğiz nasılsa!" dedi kardan adam; güneşi kastediyordu. "Onun bu aptallığına alıştım artık. Orada asılıp alsın, aydınlansın bakalım! Bakınca kendimi göreyim! Keşke biraz hareket edebilsem! Nasıl yapılır, bilmiyorum ki! Yoksa hemen o gördüğüm çocuklar gibi buzda kaymaya başlardım, ama işte buzda nasıl kayılır, bilmiyorum.

Zincire bağlı bekçi köpeği: "Hav! Hav!" dedi kardan adama; biraz sesi kısılmıştı; ev köpeğiyken ve sobanın yanında yatarken de kısıktı zaten. "Güneş sana yürümeyi öğretecek, senin geçen yılki ve ondan da bir yıl önceki arkadaşlarını nasıl yürüttüğün gördüm be! Hav! Hav! dedim ben ve hepsi gitti!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Seni anlamıyorum, arkadaş!" dedi kardan adam: "Yani yukarıdaki bana yürümeyi mi öğretecek?" Yukarıdaki dediği, Ay'dı! "Evet, demin ben ona durmadan bakarken çekip gitti, ama şimdi öbür köşeden tekrar yüzünü gösterdi."

"Senin aklın ermiyor" dedi bekçi köpeği: "Ama seni daha henüz yaptılar! Demin gittiğini gördüğün şey ay, yarın tekrar gelecek olan da güneş! O sana hendeklerde yürümeyi de öğretir. Yakında hava değişecek, ben geri geri giderken bunu hissediyorum, bacaklarım kasılıyor."

"Ben onu anlamıyorum" diye söylendi kardan adam: "Ama söylediği pek de iyi bir şey değil galiba. Demin şaşkın şakın gözden kaybolan, köpeğin güneş dediği şey herhalde benim kız arkadaşım olmayacak, içimde öyle bir his var."

"Hav! Hav!" diye havlayan köpek, üç kez dönendikten sonra kulübesindeki yerini aldı.

Hava gerçekten değişiverdi. Etrafa çok yoğun bir sis çöktü, şafak vakti rüzgâr çıktı, bu rüzgâr o kadar sertti ki, her yer buzlandı, ama güneş çıkarken görülen manzaraya diyecek yoktu! Ağaç dalları ve çalılıklar ince bir kar tabakasıyla kaplanmıştı; hepsi denizdeki sanki beyaz çiçeklere bürünmüş mercanları anımsatıyordu. Yazın onca yaprak arasından görülmeyen dal budaklar şimdi daha çok göze çarpmaktaydı. Kayın ağacı rüzgârda sallanırken yaz mevsimindeki diğer ağaçlardan daha canlı gözüküyorken inanılmaz bir güzellik sergiliyordu. Hele güneş çıkınca, anlatamam, her bitki elmas tozuyla kaplıymış gibi ışıldıyordu; öte yandan toprağı örten kar tabakası aynı anda sanki büyük bir elmastan bembeyaz, ama küçücük ışıltılar saçıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"İnanılmaz güzel!" dedi genç bir oğlanla birlikte bahçeye çıkan genç kız; kardan adamın yanına gelince durdu ve parlayan ağaçlara bakarak: "Böyle güzel bir manzarayı yazın bile göremiyoruz!" dedi; gözleri parlıyordu.

"Hele şunun gibisi hiç görülmez!" diyen delikanlı, kardan adamı gösterdi: "Harika bir şey!"

Genç kız güldü, kardan adamı selamladı, sonra arkadaşıyla dansa başladı, ayaklarının altındaki karlar kırt-kurt etti.

Kardan adam bekçi köpeğine: "Kim bunlar?" diye sordu: "Sen burada benden eskisin, tanıyor musun bunları?"

"Tanıyorum!" dedi köpek: "Kız beni okşadı, oğlan da bana kemik verdi, bu yüzden onları ısırmam ben!"

"Peki burada işleri ne?"

"Onlar nişanlı!" dedi köpek: "Köpek kulübesine geçip birlikte kemik yiyecekler. Hav! Hav!"

"İkisi arasındaki ilişki seninle benimki gibi mi?" diye sordu kardan adam.

"Onlar bu evde kalıyor; senin gibi yeni gelenler onlar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hakkında çok az şey bilir elbet; ben bu evde oturanların hepsini tanıyorum! Bir zamanlar ben de o evin içinde yaşadım, yoksa bugünkü gibi dışarda, böyle zincire bağlı olmazdım! Hav! Hav!"

"Ama soğuk güzel bir şey!" dedi kardan adam: "Anlat, anlat! Zincirle oraya buraya vurma sakın, yoksa beni dağıtırsın!"

"Hav! Hav!" dedi zincire bağlı köpek: "Ufacık bir kurt köpeğiydim ben; evin içinde, ya kadife koltukta ya da efendimin kucağında oturuyordum. Beni burnumdan öpüyorlar, patilerimi de oyalı mendille temizliyorlardı; "Cici" ya da "Paytak" diye sesleniyorlardı hep. Ama zamanla büyüdüm ve onlara büyük gelmeye başladım. Bu kez beni hizmetçilerine verdiler, o da beni bodruma attı. Olduğun yerden bir zamanlar kaldığım odaları görebilirsin; evin hanımı bakıyordu bana çünkü. Bodrumdaki yerim yukarı kattaki kadar güzel değildi, ama daha sakindi; artık çocuklar tarafından mıncıklanmıyordum, eskisinden daha fazla yemek veriyorlardı. Özel minderim vardı ve bir de soba! Kış günlerinde dünyanın en güzel şeyiydi bu soba! Hemen yanı başına kıvrılıyordum, o zaman keyfime diyecek yoktu! Ah, o soba bugün bile rüyalarıma giriyor! Hav! Hav!"

"Bir soba nasıl bu kadar güzel olur?" diye sordu kardan adam: "Benden de güzel mi?"

"O senin tam karşıtın! Bir defa simsiyah! Uzun bir boynu var, anahtarı da pirinçten; odun yiyor, ağzından da alev püskürtüyor. Mümkün olduğunca yanına yaklaşacaksın! Ya da altına gireceksin! O zaman çok keyifli oluyor! Şimdi bulunduğun yerden pencereye baktığında onu görebilirsin!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve kardan adam baktı, gerçekten de pirinç anahtarlı siyaha boyanmış bir cisim gördü; alt kısmından alev çıkıyordu. Birden cesaretlendi, sanki bir iç hesaplaşmaya girişmişti; bunun anlamını herkes bilir, ama o şimdi kendini bir tuhaf hissediyordu.

"Peki ama, onları niye terk ettin?" diye sordu. Bunun nedeninin bir dişi yaratık olduğunu hissediyordu: "Öyle bir yeri nasıl terk edebilirsin?"

"Mecbur kaldım" dedi köpek: "Evin en küçük çocuğunun bacağını ısırdım. İşte o zaman beni zincire vurdular. Oğlan kemirmekte olduğum kemiği ağzımdan almıştı; ben de gerekeni yaptım! Ama bunu hoş karşılamamış olmalılar ki, o günden beri zincirliyim; sesim bile kısıldı, baksana Hağ! Hağ! diye havlıyorum, daha fazla çıkmıyor!"

Kardan adam daha fazla dinlemedi; hâlâ hizmetçinin bodrum katındaki odasına, içerdeki o dört bacaklı demir sobaya bakıyordu; soba neredeyse kendisi kadar büyüktü.

"İçimde tuhaf bir şeyler gıcırdıyor!" dedi: "Acaba oraya giremez miyim? Bu, zararsız bir istek; bizim bu denli isteklerimizin hep yerine getirilmesi gerekir aslında. Bu benim en büyük ve biricik isteğim; yani tatmin olmazsam bunu haksızlık sayacağım. Oraya girmeliyim, kendimi o sobaya yaslamalıyım; bunun için pencereyi kırmak gerekiyorsa kırarım valla!"

"Sen oraya hiç giremezsin!" dedi köpek: "Zaten sobaya yaklaştın mı, yok olursun! Hav! Hav!"

"Ben nasılsa yok oldum sayılır" dedi kardan adam: "Galiba ikiye bölünüyorum!"

Ve bütün gün olduğu yerde kaldı, durmadan pencereden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

içeri baktı. Alacakaranlıkta içerisi daha da çekiciydi; soba öyle tatlı bir ışık veriyordu ki, Ay bile aynısını veremezdi; Güneş de öyle! Hayır, bu ışık onun içini ısıtıyordu! Soba, kapısının her açılışında alev şeklinde dilini dışarı çıkarıyordu ki, bu onda âdet haline gelmişti; her seferinde de kardan adamın beyaz yüzü aydınlanıyor, içine de sanki kor ateşi düşüyordu.

"Daha fazla dayanamayacağım!" diye söylendi kardan adam: "Dilini çıkarmak ona o kadar yakışıyor ki!"

Gece uzun sürdü, ama kardan adam için değil; o şimdi düşüncelere dalmıştı, bu düşünceler onun içini hem donduruyor hem de sızlatıyordu.

Ertesi sabah bodrum penceresi buz tutmuş ve kar çiçekleriyle dolmuştu; bu, kardan adamın hoşlandığı bir şeydi, ama sobayı gizliyordu. Camdaki kar bir türlü erimedi ve kardan adam odayı göremedi. Rüzgâr inildiyor, karlar çıtırdıyordu ve etraf buz kesmişti; aslında bu, tam kardan adamın hoşlandığı bir havaydı, ama bu sefer hiç mutlu değildi; çünkü sobayı çok özlüyordu!

"Bu kardan adam için kötü bir hastalık!" dedi köpek: "Bu salgına ben de yakalandım, ama çabuk atlattım. Hav! Hav! – Şimdi hava değişimi başlıyor."

Gerçekten de hava değişti, buzlar erimeye başladı.

Hava ılıdıkça ılıdı. Kardan adam erimeye başladı; bir şey demedi ve yakınmadı da; aslında doğru olan da buydu.

Ve bir sabah yıkılıverdi. Bulunduğu yerde süpürge sopasından başka bir şey kalmadı ki, çocuklar kardan adamı hep bu süpürgeden yararlanarak yapmıştı.

"Şimdi onun özlemini anlayabiliyorum" dedi zincire bağlı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

köpek: "Meğersem vücudunda bir demir maşa varmış; galeyana gelişi bu yüzdenmiş! Ama istediğine kavuştu artı! Hav! Hav!"

Derken kış geçiverdi.

"Hav! Hav!" diye havladı köpek; ama avludaki küçük kızlar şu şarkıyı söylemeye başladı:

"Çiçekler açsın artık,
Soğuklardan hep bıktık.
Kuşlar ötmeye başlasın,
Şubat bitiyor, yaşasın!
Ben de kuş gibi ötsem derim,
Güneş hep ışısın isterim."

Ve işte o zaman kardan adamı düşünen olmadı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

108 Ördek Çiftliğinde

Portekiz'den bir ördek gelmişti, bazıları onun İspanya'dan geldiğini söylüyordu; neyse, fark etmez! Ama herkes ona 'Portekizli' diyordu; sonunda yumurtladı, kesildi ve sofraya kondu. Yaşamı böyle geçti. Yumurtalarından çıkan yavrulara da hep 'Portekizli' dendi ki, makbule geçen buydu. Şimdi çiftlikte bu kuşaktan sadece tek bir ördek kalmıştı. Tavuklar onunla görüşüyordu, horoz da ona yanaşarak hava atıyordu.

"Onun ötmesinden bıktım!" diyordu Portekizli: "Ama erkek ördek kadar olmasa da yakışıklı olduğu kesin. Biraz kendine hakim olsa daha iyi; bu bir sanattır, eğitim gerektirir; bak, komşu bahçedeki ıhlamur ağacına tüneyen kuşlar bu eğitimi almış işte! Ne de güzel ötüyorlar! Ne kadar dokunaklı! Ben onlarda Portekiz'i buluyorum. Böyle bir kuşum olsa ona annelik eder ve sevgiyle bakardım; bu benim kanımda var, Portekizli kanımda!"

İşte böyle söylenirken damdan aşağı uçan küçük bir kuş başının üzerinde dönenerek yere düştü: kanadı kırılmıştı! Çünkü kedinin saldırısına uğramıştı, ama son anda avluya kendini atıvermişti kuşcağız.

"Vay namussuz kedi!" dedi Portekizli: "Civcivlik zamanımdan tanıyorum onu! Bu herifi nasıl damda dolaştırırlar ki! Böyle bir şey Portekiz'de olmaz işte!"

Kuşlara acıdı, Portekizli olmayan öbür ördekler de öyle. "Zavallıcık!" dedi biri, daha sonra bir başkası geldi. "Biz öt-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

meyi bilmeyiz, ama bunu içimizden yaparız; acıma duygumuz vardır bizim! Dışa vurmasak da hissederiz!" dediler.

"O zaman ben konuşayım bari!" dedi Portekizli: "Ona yardım edeceğim, ne de olsa ördeklik görevi bu!" Ve yalağın içine girerek kanat çırpıp silkinmeye başladı; aslında küçük kuşa bir gösteri yapmak istemişti, ama nerdeyse onun boğulmasına sebep olacaktı. Yine de "İyi yaptım, öbürküler de görsün, benden örnek alsınlar!"

"Cik!" dedi küçük kuş, kanatlarından biri kırıldığı için silkinemedi, ama ördeğin ne demek istediğini ve iyi niyetini anladı. "Çok şefkatlisiniz, hanımefendi!" dedi, ama daha fazla da sudan etkilenmek istemedi.

"Şimdiye kadar şarkı söylemeyi hiç düşünmedim!" dedi Portekizli: "Ama bildiğim bir şey varsa, buradaki yaratıkların hepsini seviyorum, kedi hariç elbette! Kimse de onu sevmemi benden beklemesin! Benim iki yavrumu o yedi; siz kendinizi evinizdeymişsiniz gibi hissedin burada; bunu yapabilirsiniz. Ben ise buraya yabancı bir yöreden geldim, duruşuma ve tüylerime bakarak bunu anlayabilirsiniz; kocam buralı, benim kanımdan değil, ama olsun, ben kendini beğenmiş biri değilim! İçimden nasıl geliyorsa öyle yaparım hep!"

"Kursağında Portulak var onun!" dedi ördek yavrularından biri dalga geçerek; diğerleri 'Portulak' lafını çok hoş buldular; Portekiz'e benziyordu; birbirlerini dürterek: "Vaak!" dediler. Gülmekten katıldılar! Ve yavaş yavaş küçük kuşun yanına geldiler.

"Portekizli iyi konuşuyor ama" dediler, "Biz büyük laf etmekten hoşlanmayız, ama acılara ortak oluruz. Size bir şey yapamayız, ama gürültü de etmeyiz, en iyisi de bu zaten!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

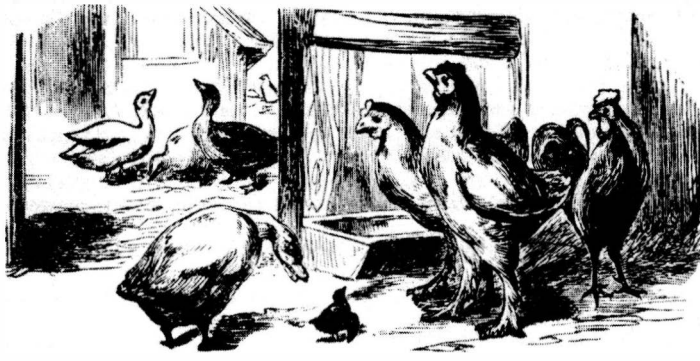

"Sizin sesiniz çok güzel!" dedi ördeklerden en yaşlısı: "Sizin yaptığınız gibi başkalarını neşelendirmek hoş bir duygu olsa gerek! Pek anlamasam da! Bu yüzden susuyorum ben; pek çoğumuzun yaptığı gibi aptalca bir laf etmektense susmak daha iyi bence."

"Yorma onu!" dedi Portekizli: "Sessizliğe ve dinlenmeye ihtiyacı var; yavru kuşum, sizi biraz daha ıslatayım mı?"

"Aa, hayır; bırakın kuru kalayım!"

"Su tedavisi benim yaralarıma iyi geliyor hep" dedi Portekizli: "Tüyleri dağıtmak da iyi bir şey! Yakında komşu tavuklar da gelir sizi ziyarete; içlerinde iki tane de Çin tavuğu var; Kölemen oğullarından; iyi eğitim görmüşler; bilgilerini de paylaşıyorlar, bu yüzden onlara saygınlık duyuyorum."

Ve tavuklar gelmeye başladı, horoz da geldi; bugün çok nazikti, hiç kabalaşmadı.

"Siz tam bir ötücü kuşsunuz!" dedi: "Sesinizi çok güzel kullanıyorsunuz. Ama bunun bir erkek sesi olduğunu anlamak için daha yüksek çıkmalı!"

İki Çinli şimdi hayranlıkla küçük kuşun karşısına geçmişti; herkesin bakışları altında küçük kız öyle şaşkın görü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nüyordu ki! Onu Çin civcivine benzettiler: "Çok sevimli!" diyerek ona yaklaştılar ve soylu Çinlilerin yaptığı gibi P harfine basa basa mırıldandılar. "Bizler de sizin soyunuzdanız. Ördekler, hatta Portekizli bile yüzen kuşlar familyasındandır, dikkat ederseniz. Bizi henüz tanımıyorsunuz, ama kim tanıyor ki? Kimse kafa yormuyor ki! Bizde, tavukların arasında bile, hiç kimse karşısındakinden daha yüksek yere tünemez. Bizler hiç ses çıkarmadan oturur bekleriz; karşımızdakinin hep iyi yönlerini algılarız, birisi hakkında kötü de olsa hep iyi konuşmaya çalışırız; bizim kümeste bizden ve horozdan daha saygın ve yetenekli birini bulamazsınız. Ama ördek çiftliğinde böyle bir şey yoktur. Sizi uyarıyoruz, küçük kış! Şuradaki kısa kuyrukluya sakın güvenmeyin; kendisi çok sinsidir. Şu alacalı ve parlak kanatlı da çok kavgacıdır, son sözü hep kendi söyler, oysa hep haksızdır. – Şişko ördek herkes hakkında kötü konuşur, bizim kötü huyumuz bu işte! İyi bir şey söylemeyeceksen ağzını sık tut! Bunların içinde az çok eğitim görmüş tek bir kişi var, o da Portekizli! Ama o da hiç bıkmadan hep Portekiz'den bahseder!"

"Şu iki Çinli fısır fısır ne konuşuyor acaba?" dedi ördeklerden ikisi: "Benim canımı sıkıyorlar, şimdiye kadar onlarla hiç konuşmadım."

Derken erkek ördek çıkageldi. Ötücü kuşun bir serçe olduğunu iddia etti. "Evet, arada bir fark göremiyorum" dedi. "Bu da hoplayıp zıplıyor! Ama bu da müzik çaldı mı, hoplayıp sıçrarsın; hoplayıp sıçradın mı da müzik gerekir işte!"

"Siz onun söylediklerine aldırmayın!" diye fısıldadı Portekizli: "Onun işi gücü varsa yoksa ticaret. Neyse, ben dinleneceğim şimdi; hep elma ve erikle yağlanınca benim gibi şişi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yorsun işte, kendi kabahatim!"

Ve bir gözünü kırparak güneşin altında uzandı; öyle bir yattı ki, yatar yatmaz uyudu. Küçük kuş kendi kırık kanadını biraz çekip çekeledikten sonra ördeğin yanına sığındı; güneş harikaydı, sıcacıktı; burada olmak ne de güzeldi!

Komşu tavuklar toplandılar, aslında sırf yem için buraya gelmişlerdi; önce Çinliler çekip gitti, sonra da ötekiler. Alaycı ördek yavrusu, Portekizliden bahsederken "Yakında civciv gibi öterse hiç şaşmayın!" deyince öbür ördekler güldü: "Civciv gibi! Çok komik!" dedikten sonra "Portulak!" diye de alay ettiler, sonra da uykuya yattılar.

Bir süre bu şekilde kaldılar; derken avluya pat! diye yumuşak bir şey atıldı; ördeklerin hepsi ayaklanarak kanat çırpmaya başladı; Portekizli de aynı şekilde uyandı ve yana dönerken küçük kuşu neredeyse ezecekti.

"Ciik!" dedi beriki: "Beni ezdiniz, Madam!"

"Neden yoluma çıkıyorsunuz?" dedi Portekizli: "O kadar çıtkırıldım olmayın! Ben de bazen sinirlenirim, ama hiç sesim çıkmaz!"

"Bana kızmayın!" dedi küçük kuş: "Bu 'ciik!' ağzımdan kaçtı!"

Portekizli kulak asmadı, avluya atılan yemlere saldırdı; bu iyi bir yemekti. Karnı doyduktan sonra şöyle bir uzandı; ötücü kuş ona yaklaşarak kendini sevdirmek istedi.

"Cik, cik diye öterim,
Beni sevmeni isterim.
Söylediğim şarkıyı dinle,
Uğraşma artık kedinle."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Yemekten sonra dinlenmeliyim" dedi beriki: "Siz de bu evdeki kurallara uymalısınız! Şimdi uyuyacağım!"

Küçük kuş çok şaşırdı, çünkü iyilik yapmak istemişti. Hanımefendi uyandıktan sonra küçük kuş onun karşısına geçti; yerde bulduğu bir arpa tanesini onun önüne koydu, sonra da kendisi yere uzandı, ama Portekizli doğru dürüst uyuyamadığı için kuşa acımadı.

"Siz bunu civcive verin" dedi: "Ne diye öyle kazık gibi duruyorsunuz?"

"Ama niye kızıyorsunuz bana?" dedi kuş: "Ne halt ettim ki?" – "Halt ettim denmez, ayıptır; sizi uyarıyorum!"

"Dün hava güneşliydi burada!" dedi küçük kuş: "Bugünse kapalı ve sıkıntılı. Ben çok üzgünüm!"

"Sizde zaman mefhumu yok galiba" dedi Portekizli: "Gün daha batmadı, aptallaşmayın!"

"Bana kötü kötü bakıyorsunuz, gözleriniz tıpkı damdan avluya düştüğüm zamanki gibi."

"Terbiyesizlik etme!" dedi Portekizli: "Beni kediyle mi mukayese ediyorsun, o vahşi hayvanla mı? Benim kanımda damla kötülük bulunmaz. Ben size o kadar baktım, nasıl terbiyeli olunur, onu da göstereceğim şimdi!"

Ve küçük kuşun kafasını koparıverdi, kuş öldü!

"Neymiş efendim?" diye söylendi: "Buna dayanamazmış! Evet, o bu dünyada yaşayacak biri değildi zaten! Ona hep bir anne gibi davrandım valla! Ne de olsa merhametliyimdir!"

O sırada komşunun horozu kafasını avluya uzatarak uzun uzun öttü.

"Bu ötüşünüzle birini öldüreceksiniz" dedi Portekizli:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Hep sizin kabahatiniz! Küçük kuş aklını kaybetti, nerdeyse ben de keçileri kaçıracağım!"

"Böyle yatarken fazla yer kaplamıyor" dedi horoz.

"Ona saygı gösterin!" dedi Portekizli: "Güzel sesi vardı, güzel şarkı okuyordu ve iyi eğitim görmüştü! Sevimliydi, şefkatliydi; bazı kuşlar da bazı insanlara benzeyebiliyor."

Ve tüm ördekler, ölü kuşun için eşeleyerek bir çukur açtılar; bu hayvanlar tuhaftır, ya kıskançtır ya da merhametlidir; ama burada kıskanılacak bir şey yoktu. Bu yüzden hepsi küçük kuşa acıdı; Çinli tavuklar bile.

"Bir daha onun gibi öten bir kuş gelmez! Sanki o da Çinliydi!" diyerek ağlaştılar, gıdakladılar; bütün tavuklar gıdakladı; ördekler de kızarmış gözlerle dolaşıp durdu.

"Biz merhametliyizdir!" dediler: "Kimse aksini savunamaz!"

"Merhametli mi?" dedi Portekizli: "Evet, öyleyiz; hani nerdeyse Portekizliler kadar!"

"Neyse, artık şimdi kursağımıza bakalım!" dedi erkek ördek: "Bu daha önemli! Bir şarkı eksilmişse bu dünyada, sanki başka şarkı mı yok?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

109 Yeni Çağın İlham Perisi

Yeni çağın ilham perisini çocuklarımız, torunlarımız ya da onların çocukları görür artık, ama biz görmeyiz; peki bu peri kendini ne zaman gösterecek? Onun zamanında neyin doruğuna ulaşılacak?

Günümüzün çalışma koşullarında karşımıza bir sürü soru çıkarken şiir, hani nerdeyse ayağımıza köstek oluyor; günümüz şairlerinin 'ölmez' diye nitelediği şiirleri bundan sonra hapishane duvarlarına kömürle yazılmış satırlarda bulacağız belki; onlar da ancak birkaç meraklı tarafından okunacak.

Aslında şiir de saldırıya geçmeli; hiç değilse kanın ve mürekkebin aktığı grup çatışmalarında rol üstlenmeli.

Çok kimse bunun tek yanlı bir düşünce olduğunu savunur; zamanımızda şiir unutulmuş değildir.

Hayır, bugün hâlâ 'o berbat pazartesi günlerinde' şiirin özlemini hissederek köşedeki kırtasiyeden dört şilin karşılığında bir şiir dergisi aldırıp, yeni çıkmış bir şiiri okuyanlar vardır. Bazısı şiiri ya gazete eklerinde ya da bir sebzecideki gazete artıklarında okumakla yetinir, çünkü böylesi ucuza gelir. Eh, artık günümüzde ucuzluğa önem vermek normal karşılanıyor. Sanki baskı altında yetişmiyor muyuz? Geleceğin şiirini ya da müziğini yazmaya kalkışmanın Don Kişot'luk yapmaktan bir farkı yok ki! Bunu konuşmak bile Uranüs'ta keşfe çıkmak gibi bir şey!

Hayal oyunları için zaman çok kısa ve kıymetli; -şimdi aklımızı başımıza toplayarak soralım!- Şiir nedir? Duygu ve dü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şüncenin sesli boşalımı; sinirlerin hareketi ve titreşimi. Düşünürlere göre, duyduğumuz tüm hayranlıklar, hissettiğimiz sevinçler ve acılar sadece sinir titreşimleriymiş! Her birimiz sazlı çalgının birer teliymişiz!

Peki bu tele kim dokunur? Onu kim titretir? Tanrı'nın bize bahşettiği ruh, her dokunuşunda öbür telleri de titretir, onlar da bunu idrak ederek yürek parçalayıcı ezgiler oluştururlar. Bu hep böyleydi ve bundan sonra da böyle olacak; yani insanlığın özgürlüğe ilerleyişi bilinçli olacak.

Şiir, yüceliğini her çağda ifade eder. Sona yaklaşan zaman içinde doğar, yaşar ve gelecek zamana yine damgasını vurur.

Yeni çağın ilham perisi, içinde bulunduğumuz sanayileşme zamanında da doğdu; ona selam gönderelim! O bunu duyar, belki de demin dediğimiz gibi kömürle yazılı duvarlarda kendini gösterir. Beşiğinin bir ucu Kuzey Kutbu'nu araştıran insanoğlunun ayak bastığı yerdir, öbür ucu da Kutbun simsiyah semasına bakan gözlerde biter. Makine gürültüsünden, lokomotifin çıkardığı ıslıktan, gerçek kayaların parçalanmasında ve ruhun zincire vurulmasından beşiğin sallanışını duyamayız artık.

İlham perisi artık çağımızda buhar gücünün ve işçilerin ölesiye çalıştığı fabrikada doğuyor.

O artık iffetli bir kadının şefkat ve ihtirasla tutuşan yüreğine sahiptir. İdrakin parlak ışığı ve prizmanın binlerce yıl modaya göre seçilen renkleri hep ondadır. Hayal gücünün o harikulade güzelliği, bilimin de yardımıyla onun gücünü ve görkemini oluşturur.

Baba tarafından halkın çocuğu sayılır, sağlıklı ve cesur düşünür hep, bakışı ciddidir, dudaklarından humor eksik

olmaz. Annesi akademi öğrencisidir, Rokoko devrinin altın anılarıyla bezenmiş bir göçmenin kızıdır. Bu özellikler yeni çağın iham perisinin kanına ve ruhuna işlemiştir.

Daha beşikteyken Tanrı vermiştir ona armağanını, yani doğanın gizemini çözümleyen bonbonları! Deniz dibinden çıkarılma oyuncaklar zillidir artık. Gökyüzü haritası ve binlerce adayla dolu sakin okyanus, onun üzerine örtülmüş bir yorgan gibidir. Resimlerini güneş çizer hep ve fotoğraf, ona oyuncaklarını sunar.

Sütninesi ona Eivind Skaldespiller* ile Firdevsî'den ilahilerle aşk şiirleri, keza şair ruhlu Heine'nin çocukken söylediği şarkıları okumuştur. Evet, sütannesi ona çok şeyler anlattı; o, bulunduğu yerde kanlı kanatlarıyla lanet saçan kocakarının annesinin tüyler ürpertici efsanesini iyi bilirdi. *Binbir Gece Masalları*'nı da on beş dakika içinde dinleyivermişti.

Yani çağın perisi henüz çocuk, ama beşikten çıktı artık; içi istek dolu, ama ne istediğini bilmiyor.

Henüz içinde Rokoko zamanından kalma bir sürü eşyanın bulunduğu koskoca çocuk odasında oyun oynuyor. Eski Yunan trajedileriyle Roma komedileri mermere yazılmış; ulusal halk türküleri duvarlardaki kuru bitkilere asılı; tek bir öpücük onları yeşillendirip koku saçmalarına yeterli olabiliyor. Beethoven'in, Gluck'un, Mozart'ın ve tüm büyük bestekârların ezgileriyle yatıp kalkıyor. Kitap rafları, zamanında ölmez eser olarak nitelendirilmiş kitaplarla dolu; ölmezliklerini telgraf sayesinde öğrendiğimiz daha nice yazarların kitapları da bu raflarda.

---

* 9. ve 10. yüzyılda yaşamış İskandinavyalı şair –çn.

İlham perisi çok, ama pek çok kitap okudu, ne de olsa bizim zamanımızda doğdu! Ama okuduklarının çoğu unutuldu; zaten peri, neyi unutacağını da bilir.

Şarkılarının Musa'nın şiirleri, Bidpay'ın* tilkinin kurnazlığını ya da şansı ele alan dünyaca tanınmış öyküleri gibi binlerce yıl yaşayacağını düşünmez. Onları yayınlamaz, geleceğini düşünmez, sadece seslendirir; havayı titreten topların ve tüy kalemlerden çıkan istenildiği gibi yorumlanabilen satırların neden olduğu ulusal çatışmalar ona vız gelir.

Garibaldi[▽] şapkası giyerken Shakespeare okur ve bir an için düşünür, büyüyünce hepsini gerçekleştireceğim diye. Calderon[◊] şimdi onu şöhrete kavuşturan eserlerinin mezarında dinlenmekte. Evet, Holberg'i[♀] de okuyan ilham perisi kozmopolittir; onun kitabını Molière, Palutus ve Aristophanes'inkilerle birlikte ciltletmiştir, ama bunların içinde en çok Molière'i okur.

Alp dağlarındaki keçilerin oluşturduğu huzursuzluk onda yoktur, ama ruhu, o keçiler gibi yaşamın tuzunu tatmaktan geri kalmaz; yüreğindeki huzur, Yahudi efsanelerinde anlatılanlardan farksızdır. Yıldız dolu gecelerde, yeşil otlaklarda yatan göçebenin huzurunu o da hissetse de, şarkılarında insanın yüreğini Eski Yunan'daki Teselyalı savaşçınınkinden de fazla hoplatır.

Kendisi Hıristiyan mıdır? O, felsefenin çarpım tablosunu

---

* IV. yüzyılda yaşamış efsanevi Brahman yazar. Ahlâki öyküler yazmıştır –çn.

▽ Giuseppe (1807-1882): İtalya birliğini oluşturan savaşçı –çn.

◊ Calderon de la Barca (1600-81): İspanyol şairi ve oyun yazarı –çn.

♀ Ludwig (1687-1754): Danimarkalı yazar ve tarihçi –çn.

ezbere bilir; onun ham maddesi süt dişlerinden birini kırdı, ama sonradan yenisi çıktı; inanç tohumlarını daha beşikteyken ısırdı, onları yedi ve akıllandı ve 'ölmezliği' insanoğlunun en dahiyane buluşu olarak nitelendirdi.

Şiirin yeni çağı ne zaman başlayacak? İlham perisi kendini ne zaman tanıtacak? Bunu ne zaman duyacağız?

Harika bir ilkbahar sabahında lokomotif canavarına binerek tünelden geçecek ve bir viyadükte dinlenecek ya da yumuşacık, ama güçlü bir denizdeki burnundan soluyan bir yunus balığına atlayarak veya Montgolfier'lerin[▽] uçan balonuna binerek özgürlük ülkesine varacak ve işte oradan ilk kez insanoğluna sesini duyuracak. Nereden mi? O yeri belki Columbus bulacak: yerlilerini vahşi hayvan gibi kovalandığı, Afrikalıların köle gibi çalıştıkları sözümona özgürlük ülkesini! Biz gündüzü yaşarken orada gecenin hüküm sürdüğü, yani tam bizim karşıtımız olan bir ülkeyi, Hint Okyanusunun altın kayalıklarında yaşayan antipodların bulunduğu ve mimoza ormanlarında siyah kuğuların olduğu ülkeyi. Ya da Aethiopia kralı üçüncü Amenophis'in heykellerinin bir zamanlar ses getirdiği ve hâlâ getirmekte olduğu, ama çöllerdeki bu şarkılar sfenksini çözemediğimiz ülkeyi? Yoksa Elizabeth zamanından bu yana artık Shakespeare'in adının geçtiği maden kömürü adası mı? Tycho Brahes'in[•] kendisini dışlayan yurdundan ya da Kaliforniya'nın masal diyarından, ormanların kralı diye de adlandırılan Wellington ağacının yükseldiği yer mi?

[▽] Montgolfier kardeşler (1740-1810). Balonu icat ettiler –çn.

[•] Danimarkalı astronom (1546-1601) –çn.

İlham perisinin alnındaki yıldız ne zaman parlayacak? Çağımızın güzelliklerini simgeleyen çiçekler ne zaman açacak, ne zaman koku verecek?

"Yeni perinin programı ne?" diye soruyor günümüzün dirayetli toplumu: "Ne istiyor?"

Sen ona ne istemediğini sor!

Yitik zamanı güncelleştirmek istemez o! Hayat sahnesinden atılmış güzelliklerden dram yazmak istemez artık; ya da dramatik mimariyi göz kamaştırıcı, ama eksik liriklerle süslemez. Bizden kaçışı, döner sahneden mermer anfitiyatroya geçişi andırır. İnsanca ve doğru konuşulanı, kafiye turnuvasından kazandığı iç gıcıklayan seslerle sanatsal bir çalgılı saate dönüştürmek uğruna yok etmez. Vezinleri beylik değildir, düz yazıları herkesin anlayabileceği dildedir. İkisi de ses getiricidir, yoğundur ve güçlüdür. İzlanda efsanelerindeki eski tanrılardan ilham almaz o. Zaten onların hepsi yeni zamanda ölmüştür ve akrabalık ilişkisi de ortadan kalkmıştır. Düşüncelerini uyduruk Fransız romanlarının satırları arasında gizleyecek de değildir. "Günlük öyküler" ile de insanı uyutacak değildir. O, yeni bir yaşam iksiri oluşturacaktır! Şarkılarını şiirle ve düz yazıyla ortaya çıkaracaktır. Ulusun kalp atışlarını alfabeye uyarlayarak her bir harfi aynı sevgiyle ve seçtiği kasidelerindeki uyumlu sözcüklerle değerlendirecektir.

Peki, zaman nasıl dolacak? Biz burada oldukça uzun, uçup gidenler içinse kısa sürer bu.

Yakında Çin Seddi yıkılacak, Avrupa trenleri Asya'nın kültür arşivlerine uzanacak; iki ayrı kültür çatışacak! O zaman şelale uğuldayarak akacak, bu ses yeni çağın yaşlı kişile-

rini, yani bizleri titretecek belki; kötü güçlerle tanrıların savaşından sonra kıyamet kopacak, eski tanrılar yok olacak, unutulacak; o çağ ve o zamanki halklar yok olacak; her birinden geriye ufak bir resim ve kapsülleşmiş sözcükler kalacak; sonsuzluğun akıntısına kapılan bir zambak, onların da bizim gibi aynı bedene sahip olduklarını, sadece giysilerin değiştiğini anlatacak. İncil'den Yahudiyi, İlyada ve Odise'den Yunanı öğreneceğiz; ya bizden kim ne öğrenecek...? Kıyamet günü peri bunu bize soracak!

Buhar gücü olsun, günümüzde bize uygulanan baskı olsun, hepsi bir açıp-kapama koluna bağlı artık! Bizlere hükmeder gibi görünen kudretli hükümdarlarla çalışkan yardımcıları, aslında saray odalarını süsleyen, büyük şölenlerde masayı kuran uşaklardan ve zenci kölelerden başkası değildir. İşte bu ortamda ilham perisi, bir çocuk saflığıyla, genç bir kadının hayranlığıyla, saygıdeğer ninenin huzuruyla, şirin sihirli lambasını yukarı kaldırarak tanrı ateşiyle tutuşan bu zengin insan yüreğine ışık tutacaktır.

Merhaba, yeni çağın ilham perisi!

Bu selamımızı al! Tıpkı solucanınki gibi! O solucan ki, ilkbahar geldiğinde toprağı süren sapanın altında ikiye bölünür hep; o sapan sonra bizleri de kesecek, gelecek kuşak beslenebilsin diye!

Merhaba, yeni çağın ilham perisi!

11 Buzullar Kraliçesi

1

KÜÇÜK RUDY

İsviçre'ye gidelim bu kez, şu dağlık ülkeye! Ağaçların dik kayalıklara tırmandığı ormanlarını görelim; göz kamaştırıcı ve karla kaplı dağlarına çıkalım, daha sonra üzerinde derelerin ve nehirlerin sanki denize zamanında ulaşamayacaklarmış gibi hızla aktığı yeşil ovalara inelim. Derin vadiye vuran güneş yukarıda, yıllarca toplanmış ve pırıl pırıl parlayan, bazen çığa bazen de kule şeklindeki buzullara dönüşen kar kitlelerini de aydınlatır. İçlerinden iki tanesi dağlık vadideki ormanlara kadar uzanır ki, bunlara bakarken içiniz bir tuhaf olur; işte bu yüzden buralara pek çok ülkeden yabancılar gelir; karla örtülü yüksek dağlara tırmanırlar, oradan derin vadilere inerler, ondan sonra da saatlerce yukarı tırmanırlar; tırmandıkça vadi biraz daha derinleşir, sanki o yerlere balondan bakıyormuş gibi olurlar. Yukarıda bulutlar, dağ tepelerinde çoğu kez yoğun çemberler oluştururken vadideki kahverengi evlerin damlarını bir perde gibi örter. Ve güneş bir kez daha yüzünü gösterdi mi, yemyeşil ovanın belli bir kısmını sanki şeffaflaştırır. Su hışırtıyla akar, bazen köpürür, bazen şarıldar; yukarıdaki kayalıklardan aşağı akarken de gümüş sicimleri andırır.

Yolun her iki tarafında blok evler gözükür; her evin bir

patates tarlası vardır ki bu çok önemlidir, çünkü bu evlerde nüfus çoktur, yani doyurulması gereken bir sürü çocuk vardır. Onlar yemeklerini yer yemez evden dışarı fırlarlar, yürüyerek ya da arabalarıyla gelen yabancıların yakasını bırakmazlar; onlara el yapımı ahşap evcikler satmaya çalışırlar. Hava güneşli de olsa, yağmurlu da olsa, satıştan vazgeçmezler.

İşte bundan yirmi yıl önce, bu yerde öbür çocuklardan kendini tecrit eden ufak bir oğlan vardı; bir şeyler satmak istiyordu. Çok ciddi görünüyordu, önündeki hasır sepeti kimseye vermek istemiyormuş gibi sımsıkı tutuyordu. Çok ufak oluşu bir bakıma onun çıkarınaydı, çünkü herkes onu çağırıyordu; bu yüzden gayet iyi satış yapıyordu, bunun nasıl olduğunu kendi de anlamıyordu. Tahtadan çok hoş ve şirin evler yontan büyükbabası, dağın tepesine yakın bir kulübede oturuyordu. Odasında içi yontma figürlerle dolu eski bir dolap vardı: fındıkkıran, bıçak, çatal, üzerine ağaç yaprağı yontulmuş harika kutular ve sıçrayan keçiler...yani hep çocukların hoşuna gidecek şeylerle doluydu. Ama ufak oğlan – ki adı Rudy'ydi- artık onlara eskisi gibi hevesle bakmıyordu; çatının kirişlerine asılı eski tüfeği istiyordu o. Büyükbabası bu tüfeğin bir gün onun olacağını söylemişti, ama önce onu kullanabilecek kadar büyümüş ve güçlü olması gerekiyordu.

Oğlan küçük olmasına karşın keçileri güdüyordu, hele hele onları dağa tırmandırtırken tam bir çoban gibi davranıyordu; hatta olması gerekenden de fazla tırmanıyordu kendisi, çünkü yukarıdaki ağaçların tepelerinde kuş yuvaları bulup yumurta topluyordu; korkmuyordu, soğukkanlıydı; aşağı akan şelaleye bakarken ya da vadiye çığ düşerken dudak-

larında hafif bir gülümseme eksik olmuyordu. Öbür çocuklarla hiç oyun oynamıyordu, ancak büyükbabası pazara gönderdiği zaman onlarla buluşuyordu ki bundan da hiç hoşlanmıyordu. O daha çok dağlara tırmanmaya ya da büyükbabasının yanında oturup onun eskiden başından geçenleri ve Meiringen aşiretini anlatmasına bayılıyordu. Bu aşiret kendiliğinden oluşmamış, onlar göçebeymişler... böyle diyordu büyükbabası; kendisi de bu aşirettenmiş! Ta yukarıdan, kuzey ülkelerinden gelmişler buraya; o ülkelerde oturanlara da İsveçli deniyormuş! Rudy'ye göre tüm bunları bilmek için çok akıllı olmak gerekiyordu, ama o, ilişki kurduklarınla, yani evdeki hayvanlarla daha da akıllandı. Evde kocaman bir köpek vardı, adı Ajola'ydı; Rudy'nin babasından miras kalmıştı. Bir de erkek kedi vardı ki, Rudy onu çok önemsiyordu, çünkü tırmanmayı ondan öğrenmişti.

"Gel, dama çıkalım!" demişti kedi, hem de üstüne basa basa; çünkü insan çocukken konuşamaz ya! Ama ördekleri, kedileri ve tavukları çok iyi anlar. Onlar o zaman bize anne baba gibi davranır; yeter ki küçücük çocuk olalım! O zaman büyükbabanın bastonu da bize başı, ayağı ve kuyruğuyla bir at olur. Bazı çocuklar tüm bunları kolay kolay unutmaz, ama işte o zaman öylelerine geri zekâlı diyorlar. Desinler bakalım!

"Hadi gel Rudyciğim, dama çıkalım!" Kedinin ilk lafı bu oldu, Rudy de bunu anladı. "Aşağı falan düşmezsin, hepsi palavra. Korkmazsan düşmezsin! Gel, bir patini böyle koy, öbürünü de şöyle. Gözlerini dört aç, eklemlerini de iyi oynat! Önüne bir aralık çıkarsa, atla onu ve benim yaptığım gibi sıkı sıkı tutun!"

Ve Rudy söyleneni yaptı. Bu yüzden çoğu kez kediyle bir-

likte damın mahyasına çıktı, ya da bir ağacın tepesine veya kedinin erişemeyeceği bir kayalığın kenarına oturdu.

"Daha yükseğe tırman! Daha yükseğe tırman!" diyordu ağaçlar ve korular: "Bak biz nasıl tırmanıyoruz!"

Ve Rudy daha güneş oraya vurmadan dağın tepesine çıktı, sabah içkisini aldı: taptaze ve insanı dinç kılan dağ havasıydı bu! Tanrı'nın hazırladığı ve reçetesini insanın bulduğu ve yazdığı bir içki! Dağ bitkilerinin kokusu ve vadideki nane ve kekik kokusuyla oluşmuş bir içki! Aşağı çöken bulutlar ağır havayı alıp götürüyor, çam ormanları üzerinden esen rüzgâr etrafa mis gibi bir koku yayıyordu ve işte o zaman hava taptaze ve tertemiz oluyordu: Rudy'nin içkisi buydu işte!

Güneşin bereketli kızı, yani ışınları, oğlanın yanaklarını öperken Rudy'nin başı döndü, daha ileri gitmedi, aşağıda kalan büyükbabasının kulübesinden –ki orada altı-yedi tane kuş yuvası vardı- gelen kırlangıçlar onu ve keçileri selamladı: "Biz sizi gördük, siz de bizi!" diye. Evden selam getirmişlerdi; hatta kulübedeki iki tavuk ve Rudy'nin pek ilgilenmediği tek bir kuştan da.

Küçük olmasına karşın hiç de az yer görmemişti oğlan; Wallis Kantonu'nda doğmuştu, dağlar aşarak buraya gelmişti. Az önce yaya olarak pek de uzakta olmayan ve köpükler saçan sularının bembeyaz karla kaplı zeminden aşağı akarken havada gümüş bir peçe oluşturduğu bir çağlayana gidip bakmıştı. Ve Grindelwald'de de geniş yer kaplayan o koskoca buzulları görmüştü. Ama acıklı bir öykü bu işte! Annesi burada ölmüştü; babasının ifadesine göre işte o anda Rudy'nin çocukluğuna gölge düşmüştü; oysa annesi, bir mektubunda oğlunun daha bir yaşına bile basmadan gülme-

ye başladığını ve ağlamaktan çok hep güldüğünü yazmıştı. Ama işte buzulda açılan deliğin başında oturalı beri Rudy'nin huyu değişti. Bu konuda büyükannesi fazla bir şey anlatmadı, ama herkes biliyordu.

Rudy'nin babası posta arabacısıydı; kulübedeki kocaman köpeği Simplon Tüneli üzerinden Cenevre Gölü'ne gidene kadar her defasında ona eşlik ediyordu. Wallis kantonuna bağlı Rhonetal'de şimdi Rudy'nin baba tarafından akrabaları oturuyordu; amcası ünlü bir yabanikeçi avcısıydı ve iyi bir rehberdi. Rudy, bir yaşındayken babasını kaybetti; annesi o zaman Berner Oberland'daki akrabalarına gitmek istemişti, çünkü kendi babası, Grindelwald'a birkaç saatlik mesafede bir yerde yaşıyordu ve ahşap yontular yaparak iyi-kötü geçimini sağlıyordu. Haziran ayında kadın, çocuğunu kucağına alarak iki avcının da yardımıyla Gemmi* üzerinden Grindelwald'a, yani baba evine yollandı. Yolun yarısını geçtikten sonra yüksek dağ kemerlerini de aşınca anayurt vadisini görüverdi. Evler hep dağınık diziliydi burada, yine de oraya varabilmek için en büyük buzulun olduğu dağı aşmak gerekiyordu. Kar yeni yağmıştı, ama uçurumu belirleyen derin bir yarığı örtmüştü işte; su sesi geliyordu bir insan boyu kadar aşağıdan. Kucağında çocuğunu taşıyan kadın, ayağı kayıverince bu suya düştü ve gözden kayboldu. Ne bir çığlık duyuldu, ne bir inleme. Sadece bir çocuk ağlaması işitildi. İki avcının en yakın evden halat ve tahta getirmesi bir saatten fazla zaman aldı, bunlarla kadına yardım edeceklerini umdular, ama olmadı. Sonunda bir yarıktan zar zor iki ceset

* İsviçre'nin Bern Alplerindeki küçük bir kasaba–çn.

çıkardılar. Önce ikisi de ölü sanıldı. Onca uğraştan sonra küçük çocuğu hayata döndürebildiler, ama anne ölmüştü. İşte büyükbabanın, kız yerine bir erkek torununu yanına alması böyle oldu; ağlamaktan ziyade hep gülen oğlan artık gülmüyordu; İsviçreli köylülere bakılırsa bu değişim, o acayip buzullar dünyasında lanetlenmiş ruhların kıyamet gününde ortaya çıkmasıyla olmuştu.

Köpüre köpüre akan sular yeşil camı andıran buz parçacıklarına dönüşürken daha iri kitleler halinde birbiri üzerinden kayarak gidiyor ve tam aşağıda, akıntının da etkisinde eriyor ve sanki yine kar yağıyordu. Bu arada derin mağaralar ve büyük uçurumlar işte o aşağı kısımda harika bir cam saray oluşturuyordu ki, bu sarayda Buzullar Kraliçesi yaşıyordu; bu, önüne geleni öldüren ve parçalayan, yarı beline kadar buzula gömülmüş, üst yarısı da havada olan güçlü bir eceydi; keçi kadar hızlıydı ve en soğukkanlı dağ tırmanıcılarının adım adım tırmandıkları o karlı dağların zirvesine bir anda ulaşabiliyordu. Aşağıya akmakta olan nehirde bir ağaç dalına binerek yol alıyor, bir kayalıktan öbür kayalığa sıçrarken bembeyaz saçları ve mavimsi yeşil pelerini derin İsviçre göllerinin suyu gibi parlıyordu.

"Sıkı durun, önüme çıkanı parçalarım ha! Güç bende!" diyordu: "Benim oğlumu çaldılar, hep öptüğüm oğlumu; ama onu öldüresiye öpmedim ben! O yine insanların arasına karıştı, şimdi dağlarda keçi güdüyor, durmadan yükseğe tırmanıyor, tırmanıyor; hep daha yükseğe. Herkesten uzaklaşıyor, ama benden kaçamaz. O benim! Onu yanıma alacağım ben!"

Ve Yalancı Cin'den bu işle uğraşmasını rica etti; yaz gü-

nü kraliçe nane kokusuyla dolu yeşilliklerde boğulacak gibi oluyordu çünkü; Yalancı Cin bir işaret çaktı, bir başka cin çıkageldi, derken bir tane daha geldi ve üç oldular. Yalancı cinin bir sürü kardeşi vardı; Kraliçe onlardan en güçlüsünü seçti. Hepsi tırabzanda ya da kulenin korkuluğunda tünemişti ve sincap gibi kayalıkların üstünde zıplıyor, bir yüzücünün suya dalışı gibi önce havaya sıçrıyor ve sonra kurbanını suyun dibinden çıkarıyordu.

Yalancı Cin'le Buzullar Kraliçesi insanların yakasına polip gibi yapıştı; Yalancı Cin, Rudy'yi gözüne kestirmişti.

"Evet, onu yakalayın bana!" dedi: "Ben beceremedim, o hain kedi ona bütün numaraları öğretmiş! Bu insanda beni iten olağanüstü bir güç var, bu ufak cine bir dala binmişse ya da uçurum kenarındaysa ulaşamıyorum; içimden onun ayaklarını gıdıklamak geliyor ki, bulunduğu yerden aşağı düşsün! Ama yapamıyorum!"

"Biz yaparız!" dedi Buzullar Kraliçesi: "Ya sen ya ben! Ben! Ben yaparım!"

"Hayır, hayır!" diye bir ses duyuldu, çan sesi dağlarda yankı yapmıştı sanki, ama aslında bu bir ilahiydi, bir duaydı ve doğadaki başka ruhların oluşturduğu bir koronun, güneşin kızlarının dostane ve sevgi dolu sesiydi. O kızlar dağların tepesinde dönenip dururdu; güneşin her batışında Alp Dağları ateş rengini alırdı; battıktan sonra da o kızlar dağın tepesinde toplanır, beyaz karlara gömülerek uykuya yatardı; güneş doğar doğmaz yine ortaya çıkarlardı. En fazla çiçekleri, kelebekleri ve insanları severlerdi; Rudy'yi de özellikle seçmişlerdi.

"Onu yakalamayın! Onu yakalamayın!" dediler.

"En büyüğünü ve en güçlüsünü yakaladım ben!" dedi Buzullar kraliçesi.

İşte o anda güneşin kızları, pelerinini hortumun uçurduğu ve fırtınanın yırttığı gezginin şarkısını söylemeye başladı: "Rüzgâr pelerini çekip aldı, ama adamı değil; onu siz alabilirsiniz, gücünüzü kullanın, sakın durmayın; o bizden de güçlü ve havalıdır; annemiz sayılan güneşten daha da fazla yükselir; rüzgârı ve suyu emri altına alarak onlara her dediğini yaptıran sihirli kelimeyi bilir o. Sizler baskıyı kaldırdıkça o daha çok yükselir."

Koronun söylediği melodiler harikaydı.

Ve her sabah güneş ışınları büyük babanın kulübesinin tek penceresinin başında sessizce oturan çocuğun üzerine vurdu; bu ışının perileri onu öptü, ölmüş olan annesinin kucağında ve o derin yarıktayken bir mucize eseri olarak kurtulan yavruya Buz kraliçesinin kondurduğu o soğuk öpücükleri erittiler.

2

YENİ YURDA BİR SEYAHAT

Derken Rudy sekiz yaşına bastı; dağların öte tarafındaki Rhonetal kasabasında oturan amcası onu yanına almak istedi; orada daha iyi eğitim görür ve daha iyi gelişirdi; buna büyükbabanın da aklı yattı ve torununun gitmesine razı oldu.

Rudy yola çıkacaktı. Büyükbabasından başka vedalaşacakları da vardı; bunlardan biri de yaşlı köpek Ajola'ydı.

"Senin baban posta arabacısıydı, ben de onun posta köpeğiydim!" dedi Ajola. "Dere tepe demeden yol alırdık hep; dağın ötesindeki insanları ve köpekleri tanırım ben. Çok ko-

nuşmak âdetim değildir, ama artık az zamanımız kaldığı için sana bir iki şey söylemek istiyorum; daha doğrusu hep ağzımda gevelediğim bir öyküyü anlatmak istiyorum; ben onu pek anlamadım, sen de anlamayacaksın, ama olsun! Sadece şunu biliyorum: dünya nimetleri ne insanlar için, ne de köpekler için adilane dağıtılmamış! Bir ana kucağında süt içmek herkese kısmet olmuyor işte; nitekim ben buna alışmadım, ama genç bir köpek gördüm; posta arabasına bindiğinde hanımefendisi, hep yanında taşıdığı bir şişeden ona süt içiriyordu; ayrıca kurabiye de veriyordu, ama köpek onu bir

kere kokladıktan sonra yemiyordu; kadın kendi yiyordu. Bense bir köpek ne kadar aç olabilirse o kadar açtım, pis pis düşünüp duruyordum: bu doğru değildi! Ama bu dünyada doğru olmayan o kadar çok şey var ki! Sen de arabaya binip kucakta taşınmak istemez misin? İnsan bunu kendi yapamıyor işte, ne kadar esnesem de, havlasam da olmadı işte!"

Aloja'nın söyledikleri bu kadardı. Rudy kolunu onun boynuna doladıktan sonra ıslak ağzına bir öpücük kondurdu, sonra da kediyi kucağına aldı, ama beriki kamburunu çıkardı:

"Sen benden güçlüsün, bu yüzden seni tırmalamayacağım! Dağlara sana öğrettiğim gibi tırman sen! Sakın aşağı düşeceğini falan aklına getirme! O zaman hep yukarıda kalırsın!" dedikten sonra, gözlerinin dolu dolu olduğunu göstermemek için Rudy'nin kollarından sıyrılıp kaçtı.

Tavuklar kulübenin içinde dolaşıyordu, bir tanesi kuyruğunu kaybetmişti; avcılığa heveslenen biri, onu yırtıcı kuş sanarak kuyruğuna ateş etmişti.

Tavuklardan biri:

"Rudy dağa tırmanacakmış!" dedi.

"Oldum olası acelecidir o!" dedi öbür tavuk: "Ben vedalaşmaktan hoşlanmam!" Sonra ikisi de oradan uzaklaştı.

Oğlan keçilerle de vedalaştı. Hepsi "Me-e-eee!" diye seslendi. Acıklı bir sahneydi.

O yöredeki iki rehber dağa tırmanmak niyetindeydi, Gemi Dağı'nın öbür tarafına geçmek istiyorlardı; Rudy de onlara katıldı, hem de yaya olarak! Yaşına göre zor bir yürüyüş olacaktı bu, ama yine de güçlüydü, yorulmayacaktı!

Kırlangıçlar bir süre onlara eşlik etti: "Biz sizi gördük! Siz

de bizi!" diye ötüşüp durdular. Yolları Grindelwald Buzulu'nun siyah yarığından kaynaklanan ve incecik dallara ayrılan o güzelim Lütschine Deresi'nden geçiyordu. Boşta kalan ağaç kökleriyle iri taşlar hep köprü vazifesi görüyordu. Derken ötedeki kızılağaç ormanına vardılar ve buzulların dağlardan çözülerek ayrıldığı yerden yukarı çıkmaya başladılar; buzullardan kurtulduktan sonra da kayalaşmış buzları da geçtiler. Rudy biraz dinleniyor, biraz yürüyordu; sevinçten gözleri parlıyordu. Dağcı çizmeleriyle nereye gitse attığı her adımda karda derin izler bırakıyordu. Şiddetli rüzgârın buzullar üzerine yığdığı siyah renkli molozlar bu yolu sanki çok kullanılmış gibi gösterse de yeşilimsi-mavi renkteki cama andıran buz parçacıkları hep göz alıyordu. Ufak buz kuleleriyle çevrili gölcükler boyunca yürümek gerekiyordu ve işte bu yürüyüş sırasında kocaman bir taşla karşılaştılar; bir buz yarığının kenarında sallanıp durmaktaydı, derken dengesini kaybederek yerinden koparak yuvarlanmaya başladı; çıkardığı gürültü buzulların derin geçitlerine kadar yayıldı.

Üç kişi hiç durmadan tırmanıyordu; yukarı çıktıkça çıktılar; buzullar vahşi bir ırmak gibi yukarıya doğru genleşerek yol almaktaydı. Rudy bir an için kendisine anlatılanları, yani bu soğukta, hava alabilen derin yarıkta nasıl annesiyle birlikte bekleştiklerini düşündü, ama sonra vazgeçti. Bu ona artık daha önce dinlediği masallardan biri gibi geliyordu. Adamlar bu tırmanışın çocuklara göre olmadığını yineleyip dursa da yine ona el uzatıyorlardı; oğlan yorulmamıştı ve kaygan buzda keçi gibi yürüyordu. Derken bir uçurumun başına geldiler, daha sonra yosunsuz kayaların ve de alçak boylu çamların arasından geçip yeşil bitkilerin örttüğü bir

düzlüğe ulaştılar. Şimdi etrafı karlı dağlarla çevrili bir yerdeydiler; bu dağların adını hemen her çocuk bilirdi: Jungfrau, Mönch ve Eiger Dağları. Rudy hiç bu kadar yükseğe çıkmamıştı ve bu kadar kar görmemişti. Ve rüzgâr, deniz dalgalarının arasından köpükçükleri nasıl havaya uçurursa, buradaki hiç kıpırdamayan dalgalarından da tek tük parçacıklar koparak havaya uçurtuyordu. Bir buzul diğerini takip ediyordu, daha doğrusu el ele tutuşmuş gibiydiler ve her biri, güçlü iradesiyle istediğini yakalayıp gömen Buz Kraliçesinin sarayı sayılırdı. Güneş ateş gibi yakıcıydı, kar öylesine parlıyordu ki, mavimsi beyaz pırlanta ışığı saçıyor gibiydi. Bir sürü ölü sinek, özellikle de pervane ve arı, karlar arasında öbek öbek yığılmıştı. Bu yığınlar zamanla yükselmiş ya da rüzgârın etkisiyle daha yukarılara –sanki orada hayat varmışçasına– taşınmıştı. Wetterhorn dağının üzerine siyah bir bulut çökmüştü ve bu bulut, patladığı anda içindeki tüm gücü etrafa yayacaktı sanki. Geceyi geçirecekleri bu yerdeki bu müthiş değişim, yollarına çıkan suyun zamanla kayaları parçalayarak aşağı aktığı uçurumlar Rudy'nin hiç hatırından çıkmayacaktı.

Tek edilmiş bir taş binaya sığındılar; içinde kömür de vardı, çam dalları da. Adamlar ateş başına geçtikten sonra sigaralarını yakıp kendi yaptıkları ıtırlı içkiyi içmeye başladılar; Rudy de kendi payını aldı; Alp Dağları'ndaki gizemli yaratıktan, denizin derinliklerinde yaşayan dev yılanlardan, gece dolaşan ve uyuyanları alıp o güzelim Venedik'e götüren acayip hortlaklardan konuşuldu hep. Gözle görülmese bile çıngırakları işitilen, korkunç böğürtülü koyun sürüsünü otlatan vahşi çobandan söz edildi. Rudy kılını bile kıpırdatma-

dan tüm bunları dinledi, çünkü kendisi korku nedir bilmiyordu. Bir ara ulak kabartınca bu böğürtüleri duyar gibi oldu. Evet, korkunç seslerdi bunlar; adamlar da duydu ve konuşmayı kestiler ve Rudy'ye uyumamasını söylediler.

Önce şiddetli bir rüzgâr çıktı, dağların tepesinden vadiye doğru esmekteydi; ağaçları kamış gibi kırıyor, nehrin bir yakasındaki blok evleri öbür yakasına –satranç taşı değiştirir gibi- savuruyordu.

Aradan bir saat geçince Rudy'ye artık tehlikenin kalmadığını ve uyuyabileceğini söylediler; oğlan da sanki yüksek bir yerden emir almışçasına hemen yatıp uyudu.

Ertesi sabah yola koyuldular. O gün güneş dağları aydınlatırken tüm buzullar ve buzlanmış tarlalar Rudy'ye yabancı geldi. Wallis Kantonu'na vardılar; Grindelwald'den bakıldığında dağın öbür tarafına geçmişlerdi artık yine de daha anayurttan çok uzaktaydılar. Bu kez daha başka uçurumlar, daha başka otlaklar, ormanlar ve dağ yolları, daha başka evler ve insanlarla karşılaştılar. Ama Rudy'nin gördüğü insanların hepsi iğrençti; yüzleri açık sarı renkte, yağlı ve de çirkindi; etleri torba gibi sarkıktı; hepsi geri zekâlıydı, öne doğru güçlükle ilerlerken karşılarındakine aptal aptal bakıyorlardı; hele kadınları felâketti. Yeni yurttaki insanlar bunlar mıydı?

3

AMCA

Neyse ki, Rudy'nin amcasının evindeki insanlar böyle değildi; burada geri zekâlı bir cüce de vardı, fakir ve kimsesiz olduğu için Walis Kantonu'ndaki ailelerin yanında, her ev-

de iki aydan fazla kalmamacasına geçinmeye çalışmıştı ve Rudy geldiğinde karşısında bu zavallıyı buldu.

Amcası iri yarı bir avcıydı, fıçı yapmaktan da çok iyi anlıyordu; karısı kısa boylu, sivri suratlı, ama cıvıl cıvıl bir kadındı, baykuş gibi gözleri vardı, uzun boyunluydu ve ateşliydi.

Rudy için her şey yeniydi; giyiniş, örf ve âdet, hatta konuşulan dil... Ama tüm bunları çabuk kavradı. Büyükbabasının evine göre burası daha konforluydu. Kaldığı oda daha büyüktü, duvarları keçi boynuzları ve parlatılmış tüfeklerle bezenmişti; kapının üstüne bir Meryem Ana tablosu asılmıştı, onun önünde de yeni koparılmış dağ gülü ve yanmakta olan bir lamba vardı.

Dediğimiz gibi amcası o yörenin en becerikli keçi avcılarından biriydi, aynı zamanda rehberlerin de en deneyimlisi ve en iyisiydi. Rudy'yi şımarttılar dersek yeridir. Bu evde ayrıca yaşlı, gözleri görmeyen, kulakları duymayan ve hiçbir işe yaramayan bir de köpek vardı; bir zamanlar çok yetenekliymiş, ama o yetenekliliği sadece belleklerde kalmıştı; artık o da aileden sayılıyordu ve son günlerini iyi yaşasın deniyordu. Rudy köpeği okşuyordu, ama hayvan, yabancıya yüz vermiyordu ve Rudy de yabancıydı ya! Ama bu uzun sürmedi. Oğlan kısa zamanda tüm gönülleri fethetti.

"Wallis Kantonu pek kötü bir yer sayılmaz" dedi amcası: "Keçilerimiz var, onlar dağ keçileri gibi çabuk ölmez; eski zamana göre şimdi durum daha iyi; keçi çok para ederse mesele yok, ama yine de cebimiz boş. Ancak bu alışveriş, vadiye hareket getirdi işte! Eskisi gittikçe yerine yenisi geliyor!" Ve adamın çenesi öyle bir açıldı ki, kendi çocukluğunu hatta

babasının çok iyi durumda olduğu zamanları anlattı; Wallis'in durumunu, cebinde beş para olmayışını, halkın hastalığını, yani hep geri zekâlı kalış nedenlerini falan. "Derken Fransız askerleri geldi, aralarında gerçek doktorlar vardı; onlar kısa zamanda hastalığı yok ettiler, bu arada insanları da ve bazı ırkları da ki, aralarında kızlar da vardı." Böyle dedikten sonra bakışlarını aslen Fransız olan karısına çevirerek güldü: "Fransızlar hep taş oydular, gürültüden kulaklarımız tıkandı! Kayalıkları delerek Simplon tünelini açtılar; ben şimdi üç yaşındaki bir çocuğa bile 'Hadi İtalya'ya git!' diyebilirim. 'Hiç anayoldan sapmadan!' derim ve o çocuk İtalya'ya varır!" Bunu anlattıktan sonra amca, bir Fransız türküsü tutturarak Napolyon Bonapart'a da 'Yaşa!' diye göndermede bulundu.

Rudy, Fransa'nın ve Rhone Nehri kıyısındaki Lyon şehrinin ismini ilk defa duyuyordu; amcası oraları görmüşmüş.

Birkaç yıl içinde Rudy, usta bir keçi avcısı olup çıktı; amcası onun yetenekli olduğunu söylüyordu; ona tüfek tutmayı, nişan almayı ve ateş etmeyi öğretti; av mevsimi gelince onu dağlara çıkarttı, avcıları baş dönmesinden kurtaran sıcak keçi kanı içirdi; çeşitli dağlardan çığın -güneşin durumuna göre öğle vakti mi yoksa akşama doğru mu- düşeceğini öğretti ona; keçilere dikkat etmesini, atlayıp sıçramalarına, nasıl tökezlenmeyip de dört ayak üstüne düşüşlerine iyice bakmasını önerdi; kaya yarıklarına düştüğünde ayaklarını ve bacaklarını nasıl hareket ettireceğini ve gerektiğinde dirsekleriyle nasıl tutunacağını öğretti. Keçiler akıllıydı, öncü kullanıyorlardı; avcının daha zeki olması gerekiyordu. Bu yüzden keçilerin yanlış koku almasını sağlamak amacıyla avcı,

bastonuna baştan geçme gömleğiyle şapkasını takıyordu.

Bir gün çıktıkları dağ yolu çok dardı; öyle bir yere geldiler ki, yan taraf uçurumdu; kar da yarı yarıya erimişti, yürürken taşlar ayak altında ufalanıyordu; öne gidebilmek için Rudy'nin amcası yere uzanarak karın üstü sürünmek zorunda kaldı; kopan her taş parçası kayalıklara çarpa çarpa yuvarlanıyor ve ancak uçurumun sonunda düzlüğe çıkıyordu. Rudy, amcasını yüz adım geriden takip ettikten sonra bir kayalığın üzerine oturarak göğe baktığında amcasının bulunduğu yere 'kuzukapan' da denen koskoca bir akbabanın kanat çırpa çırpa uçtuğunu gördü; kuşun niyeti kayalıklardaki sürünen canlıyı uçuruma yuvarlamak sonra da onun leşini yemekti. Amcanın gözü yavrusuyla birlikte uçurum kenarında yol alan dağ keçisindeydi; Rudy gözlerini kuştan ayırmadı, onun asıl niyetini anlamıştı; ateş etmek üzere silahını doğrulttu; aynı anda keçi sıçradı, Rudy'nin amcası ateş etti, öldürücü kurşun hayvana isabet etti; yavrusu, hayatı boyunca tehlikeyi fark edip kaçmayı defalarca denemişçesine oradan kaçıp gitti. Korkunç kuş, silah sesinden ürkerek yön değiştirdi. Amcası bu tehlikenin farkına varmamıştı, daha sonra bunu ona Rudy anlattı.

Güle oynaya eve döndüler, amcası çocukluk zamanından kalma bir türküyü ıslıkla seslendirdi; çok gitmemişlerdi ki, tuhaf bir gürültü duydular. Her tarafa baktılar; ta yukarıya, tepelerine baktılar; orada, yerinden oynamış koskoca bir kaya, yelken açmış gemi gibi aşağıdaki bembeyaz düzlüğe doğru yol alıyordu. Bu geminin oluşturduğu dalgalar sanki mermer kırıntıları saçıyor, sonra da köpükler halinde suya dökülüyordu; hem de gümbür gümbür, gök gürültüsünü anımsa-

tan bir sesle. Bu aşağı doğru yuvarlanan bir çığdı! Rudy'le amcasını ezmedi ama hemen yanlarından geçti.

"Sıkı tutun, Rudy!" diye haykırdı amcası: "Çok sıkı tutun!"

Çığ yanlarından geçip yuvarlanırken Rudy hemen yanındaki bir ağaç köküne iyice sarılarak tutundu, amcası da onun üzerindeki ağacın dallarına tırmandı. Ama hava basıncı ve fırtına, etraftaki ağaçları, çalılıkları kuru kamış gibi kırdıktan sonra onları aşağı yuvarladı. Rudy tamamen toprağa yapıştı; tutunduğu ağaç kökü ikiye bölündü, ağacı tepesi koparak ta uzaklara savruldu. Şimdi aşağıda, kopmuş dallar arasında Rudy'nin amcasının paramparça olmuş başı görülüyordu; eli hâlâ sıcaktı ama yüzü tanınmaz hale gelmişti. Rudy bembeyaz kesilmişti ve titriyordu; ömründe ilk kez dehşete kapılmıştı.

Ölüm haberini vermek üzere eve döndüğünde akşam olmuştu. Burası artık bir matem eviydi. Amcasının karısı tek laf etmedi, ağlamadı bile; ne var ki, ceset getirildikten sonra çığlığı bastı.

Onlarla yaşayan gerizekâlı cüce yatağına çekildi; bütün gün onu gören olmadı. Akşama doğru Rudy'nin yanına geldi.

"Bana bir mektup yaz! Benim yok okumak! Var postaya vermek!"

"Mektup mu?" diye sordu Rudy: "Kime yazılacak?"

"Tanrı'ya!"

"Nasıl yani?"

Ve geri zekâlıcüce, Rudy'ye yalvarırcasına baktıktan son-

ra ellerini kavuşturarak içtenlikle şöyle dedi: "Tanrı'ya! Ben mektubu istiyorum ona göndermek. Ben öleyim! Evin beyi ölmesin!"

Rudy onun elini kavradı: "Mektup oraya varmaz! Bu mektup da evin beyini geri getirmez!"

Bunu adama açıklamak Rudy'ye çok zor geldi.

Üvey annesi ona: "Bundan sonra evin dayanağı sensin!" dedi ve öyle de oldu.

4

BABETTE

"Wallis kantonunun en iyi avcısı kim?" Evet, keçiler bunu biliyordu. "Rudy'den kendini koru!" diyorlardı. "En güzel avcı kim?" – "Elbette Rudy!" diyordu genç kızlar ama "Rudy'den kendini koru!" diyeni çıkmıyordu; en ciddi anneler bile bunu söylemiyordu. Çünkü oğlan genç kızlara karşı çok kibar davranıyordu, hep neşeliydi, yüzü güneşten yanmıştı, dişleri bembeyazdı, gözlerinin rengi kömür gibi simsiyahtı; yani yirmi yaşında yakışıklı bir delikanlıydı. Buzlu suya girmek ona vız geliyor ve balık gibi yüzüyordu. Başkalarının tırmanamadığı yerlere o tırmanıyor ve sarp kayalara sümüklüböcek gibi yapışıyordu; adaleleri ve kirişleri gayet iyi gelişmişti ki bu, sıçrayışlarında kendini belli ediyordu. Sıçramayı kedi öğretmişti ona, daha sonra da bunu keçilerden öğrenmişti. Rudy, en güvenilir rehberdi, istese bu yolla servet kazanabilirdi. Amcası ona fıçı yapmayı da öğretmişti ama bu meslekten pek hoşlanmıyordu; tüm merakı keçi vurmaktı ki, bu da ona para kazandırıyordu. Rudy, bazılarına

göre gözü yükseklerde olmasa tam evlenilecek adamdı. Çok iyi dans ediyordu; genç kızlar onu rüyalarında görüyor, uyanıkken de hep onu düşünüyorlardı.

"Dans ederken beni öptü!" dedi okul öğretmeni Anette, en yakın arkadaşına; ama bunu söylememeliydi, karşısındaki en sevdiği arkadaşı olsa bile! Çünkü sır, kolay saklanmaz; kumun elekten geçişi gibi akar, aynı yerde durmaz! Rudy ne kadar namuslu olursa olsun, öğretmeninin öptüğü herkesin dilindeydi artık; aslında oğlanın asıl öpmek istediği o değildi.

"Bak göreceksiniz!" dedi yaşlı bir avcı: "Anette'yi öptü, yani A'dan başladı, bu iş alfabe sırasına göre devam eder artık!"

Rudy hakkındaki dedikodular, sadece öğretmenini öpmüş olmasıyla sınırlı kaldı; Rudy, öğretmeni öpmüştü ama o, gönlünün arzuladığı kişi değildi.

Bex kasabasında, koskoca ceviz ağaçları arasından akan bir derenin kenarında zengin bir değirmenci oturuyordu; evi üç katlı olup küçük kuleleri de vardı; çatısı uzun tahtalarla ve de güneşte parlayan çinko levhalarla örülüydü. Birinci kulede parlak oklu bir fırıldak vardı; bu ok bir elmayı delmişti, yani böylelikle Wilhelm Tel* anımsatılıyordu. Değirmen oldukça konforluydu, ressamlara ve yazarlara konu oluşturacak kadar güzeldi ama değirmencinin kızı ne bir ressamın fırçasına ne de bir yazarın satırlarına geçmişti; onun resmi, Rudy'nin kalbindeydi; onun o parlak gözlerindeki aşk ateşi oğlanın gönlünü dağlıyordu. Bu ateş birden yayılıver-

* Efsaneye göre İsviçre'nin özgürlük savaşçısı –çn.

mişti işte, oysa Babette'in, yani değirmencinin o güzel

Kızının bundan haberi yoktu ve o zamana kadar Rudy'yle Babette bir çift laf bile etmemişti. Değirmenci zengindi, bu zenginlik Babette'e yanaşmayı zorlaştırıyordu, yani ona ulaşmak kolay değildi. Ama Rudy, 'Ulaşılmayacak bir şey yoktur, yeter ki oraya tırmanmayı bil, hep kendini düşünmezsen yere düşmezsin!' diye söylendi; bu, onun daha önce öğrendiği bir felsefeydi.

Bir gün Rudy'nin Bex'te bir işi çıktı. Oraya varışı da çok zaman aldı, çünkü o zamanlar daha tren işlemiyordu. Rhone buzullarından başlayarak Simplon boyunca, irili ufaklı bir sürü tepelerin arasında geniş Wallis vadisi uzanır; burada Rhon nehri de fırtınanın etkisinde taşarak tüm tarlaları ve yolları sular altına alır. Sion ve Sankt Maurice arasında vadi, dirsek şeklinde bir kıvrım yapar ve Maurice'e yaklaşınca o kadar daralır ki, nehir yatağı ancak geçecek bir yola dönüşür. Dağın yamacında, Wallis kantonunun burada sona erdiğini simgeleyen eski bir kule vardır ki, oradan bakıldığında taş köprünün öbür ucundaki gümrük binası görülür; o noktadan sonra Vaud kantonu başlar; ondan sonra ilk gelen kasaba da Bex'tir. İşte orada, her adımda bereketli toprağa rastlarsınız ve kendinizi sanki kestane ve ceviz ağaçlarının oluşturduğu bir ormanda sanırsınız; orada burada hep selvi ağaçları ve nar çiçeği görürsünüz. Artık güneye gelmişsinizdir ve kendinizi İtalya'daymış gibi hissedersiniz.

Rudy, Bex'e vardı; işini bitirdikten sonra etrafına bakındı ama değil Babette'i, değirmencinin ailesinden hiç kimseyi göremedi. Bunu beklememişti.

Derken akşam oldu, kekik ve ıhlamur kokularından geçilmiyordu; ormana dönüşmüş yeşil tepelerin üzerine mavi bir peçe çekildi sanki; her yer sessizliğe gömüldü ama bu bir ölüm sessizliği değildi; doğa nefesini tutmuş gibiydi, resmi çekilsin diye mavi cennete dönüşmüştü sanki. Bu sessiz vadinin şurasında-burasında, ağaçların arasında ve yeşil tarlalarda telgraf direklerine rastlanıyordu; bunlardan bir tanesine –ki ölü bir ağacı andırıyordu- bir insan sırtını dayamış, hareketsiz durmaktaydı; doğa gibi o da o anda sesini kesmişti. Uyumuyordu ama nerdeyse ölü gibiydi; dünya olayları telgraf tellerinden haber olarak yayılırken o teller nasıl tit-

reşmez ve ses çıkartmazsa, Rudy'nin düşünceleri de yaşamındaki mutluluğu derinden etkilemekteydi ve o anda tek bir düşüncesi vardı. Gözleri, ağaç yaprakları arasından tek bir noktaya dikilmişti. Değirmencinin evine, daha doğrusu Babette'in yatak odasına! Rudy öylesine sessizdi ki, sanki bir dağ keçisini vuracaktı; oysa aslında kendisi bir dağ keçisiydi şimdi, neredeyse dağdan düşüp yuvarlanacaktı. Ve de öyle oldu, yani Rudy'nin düşünceleri yuvarlanıp gitti.

"Sakın yılma!" diye söylendi: "'Değirmene git! İyi akşamlar, değirmenci! Merhaba Babette!' de! Hep kendini düşünmezsen düşmezsin! Babette, kocası olacak adamı görsün bir kere!"

Ve Rudy güldü, cesaretlenmişti; değirmene gitti. Ne istediğini biliyordu artık Babette'i istiyordu.

Yağmurla karışık fırtına başlamıştı; söğüt ve ıhlamur ağaçlarının dalları iyice ıslanmış, aşağı sarkıyordu. Rudy yaya kaldırımında yürüdü; hani nasıldı çocukluğundaki şarkı?

"Değirmencinin evine
Git hadi sevine sevine;
Orada kimse yoksa eğer,
Bir kedi varmış meğer!"

Evin kedisi kapının eşiğindeydi; kamburunu çıkararak: "Miyav!" dedi ama Rudy onunla konuşmadı. Kapıyı çaldı, ne duyan oldu ne de açan; Kedi tekrar "Miyav!" dedi. Rudy çocuk olsaydı hayvanın "Evde kimse yok!" demek istediğini anlardı. Bu kez değirmene giderek bilgi aldı. Değirmenci se-

yahate çıkmıştı, İnterlaken'e* gitmişti; okul öğretmeninin, yani Anette'nin babasının açıkladığı gibi *İnter lacus*(= Göller arası)'a. Babette'le babası da demek oraya gitmişti! Orada avcılar bayramı vardı, sabahtan başlıyor ve bütün gün devam ediyordu. Alam Kantonu'ndaki tüm Almanlar oraya gidiyordu.

Zavallı Rudy, uygun bir zamanda gelmemişti Bex'e, geri dönebilirdi yani. Nitekim öyle yaptı. Sankt Maurice ve Sion üzerinden, bildik vadilerden ve dağlardan geçerek eve döndü; cesareti kırılmış değildi. Ertesi sabah güneş çıktığında keyfi yerine gelmişti bile, sanki hiç oralara gitmemişti.

"Babette, İnterlaken'de. Oraya varmaya günler ister" diye söylendi: "Anayoldan gidilecek olursa çok uzun sürer; dağlardan gidilirse o kadar uzun sürmez. Yani keçi yolundan. Tam keçi avcısına göre. Ben daha önce bu yoldan gittim; çocukken büyükbabamla kaldığım yer de karşı tarafta; avcı bayramı da İnterlaken'de! Oraya ilk ben varırır, Babette'le de ilk görüşen ben olurum!"

Pazar giysilerini giyip hafif torbasını sırtladıktan ve tüfeğini de boynuna astıktan sonra uzun yolu kısaltmak için dağlara doğru yürümeye başladı. Avcı bayramı o gün başlamıştı ve pazara kadar sürecekti; bu zaman içinde Babette'le babasının, İnterlaken'deki akrabalarında kalacağı söylenmişti. Rudy, Gemmi'den* geçtikten sonra Grindelwald'a yöneldi.

Dağların sert havasını içine çeke çeke, sağlıklı ve keyifli

---

* İsviçre'de, Bern kantonunda bir köy –çn.

* Bern Alplerinde bir geçit –çn.

olarak yokuş aşağı yürümeye başladı. Vadi oldukça derindi, görüş alanı gitgide açıldı; bir karlı tepe bu tarafta, bir karlı tepe öbür tarafta derken Rudy, Alp sıradağlarına ulaştı. Oğlan her tepeyi tanıyordu, korkunç boynuza yaklaşınca beyaz pudralı taşlaşmış parmağını mavi göğe kaldırdı.

Sonunda dağın yaklaştı ki, burada yaylalar başlıyor ve taa kendi yurdu olan vadiye kadar uzanıyordu. Hava hafifti; gönlü hafifti; dağ olsun, vadi olsun, hepsi yeşilliklerle çiçeklerle bezenmişti. Oğlanın aklı fikri gönlündeydi: hiç yaşlanmayacaktı, hiç ölmeyecekti; hep yaşayacak, hükmedecek ve hayatın tadına bakacaktı! Kuş gibi özgür ve kuş kadar hafif hissediyordu kendini! Kırlangıçlar yanı başında uçuşuyor ve çocukluğundaki türküyü söylüyordu: "Biz size, siz bize!" Her yerde şenlik vardı sanki.

Aşağı kesimde kadifemsi bir yeşillik uzanıyordu ve bu alanda kahverenginde, ahşap evler serpiliydi; aralarından geçen dere köpükler saçarak akmaktaydı. Rudy, kirli kar yüzünden kenarları yeşil camı andıran buzulları görüyordu; hem üst hem de alt kısımlarında derin yarıklar vardı. Kilise çanlarının sesi, 'yuvana hoş geldin!' dercesine oğlanın kulağına kadar geldi. Rudy'nin yüreği kabardı, bir an için çocukluk anıları ona Babette'i unutturuverdi.

Yoluna devam etti, vaktiyle diğer çocuklarla beraber yontu ev sattıkları mezarlığın önüne vardı. Çam ağacının ardındaki büyükbabasının evi hâlâ duruyordu; bu evde şimdi yabancılar oturuyordu. Karşısına yine koşan çocuklar çıktı, bir şeyler satmak istiyorlardı; içlerinden biri Rudy'ye bir demet dağ gülü uzattı, Rudy onu uğur getirsin diye alırken Babette'i düşündü. Az sonra iki derenin birleştiği köprüye vardı;

ceviz ağaçları buraya iyi gölge veriyordu. Derken rüzgârda sallanan bir bayrak gördü: kırmızı bezdeki beyaz haçı! İsviçre ve Danimarka bayraklarındaki gibi. İnterlaken'e gelmişti.

Rudy'ye burası çok görkemli geldi, sanki bir eşi daha yoktu. Pazar kıyafetindeki bir İsviçre kasabasıydı işte! Buradaki evler diğer kasabalardaki gibi öyle taştan yapılma, hantal ve soğuk görünüşlü değildi. Buradaki ahşap evler ta yukarılardan, ok gibi akan nehir boyunca vadiye kadar, kimisi öne kimisi arkaya çıkmış şekilde dizilerek bir sokak oluşturmuştu; evet, bu sokak Rudy'nin şimdi bulunduğu yerden başlamıştı; sanki büyükbabası, dolabındaki tüm yontu evleri çıkarıp buralara dizmiş, onlar da yaşlı kestane ağaçları gibi sanki kendi kendine büyümüştü. Her bir ev sanki bir oteldi; pencereleri ve balkonları ahşap yontularla süslüydü, çatıları öne çıkıktı ve her evin önündeki çiçek bahçesi, çakıllı yaya yoluna kadar uzanıyordu.

Evler bu yolun sadece bir tarafında sıralanmıştı ve öbür tarafta boyunlarına koca çıngıraklar asılı ineklerin otladığı yemyeşil bir çayırlık uzanıyordu. Bu çayırlık aynı zamanda tepeleri karla örtülü yüksek dağlarla çevriliydi ki, bunlar İsviçre'nin en güzel dağlarıydı.

Yabancı ülkelerden ve çeşitli kantonlardan ne kadar da iyi giyinmiş beyler ve hanımlar gelmişti buraya! Avcılar, mermilerini şapkalarına geçirdikleri bir kayışa sıralamışlardı. Her yerde müzik vardı; şarkılar söyleniyor, laterna ve üflemeli çalgılar çalınıyordu; nârâlardan ve gürültüden geçilmiyordu. Evler ve köprüler üzeri şiir ve amblem dolu levhalarla bezenmişti; her tarafta bayrak ve flamalar dalgalanıyordu; tüfeklerle havaya ateş ediliyordu ki, bu Rudy'nin kulakları-

na en güzel müzik gibi geliyordu; buraya Babette yüzünden geldiğini unutmuş gibiydi.

Derken atış müsabakası yapıldı, en başarılı Rudy oldu; her defasında on ikiden vurdu.

"Kim bu yabancı delikanlı?" diye soruyorlardı. "Wallis kantonu Fransızcası konuşuyor. Almancayı da çok iyi biliyor" diyordu bazıları. Onu tanıyan biri, "Çocukken Grindelwald'da yaşadı" dedi.

Oğlan hayat doluydu, gözleri parlıyordu; her nişan aldığını vurdu. Başarı kazandıkça cesareti arttı; Rudy zaten oldum olası cesurdu; burada kısa zamanda kendine arkadaş kazandı ve saygın biri olup çıktı. Babette'i neredeyse unuttu. Derken ağır bir el, sırtına bir şaplak attı; gür bir ses, ona Fransızca seslendi:

"Wallis kantonundansın galiba?"

Rudy dönüp baktı, karşısında şişman, kırmızı yüzlü ve neşeli bir adam duruyordu: bu, Bexli zengin değirmenciydi! İri gövdesi, parıldayan kapkara gözlerle bakan o narin ve fevkalade güzel Babette'i görenden saklıyordu. En iyi atıcının kendi kantonundan bir avcı oluşu adamı sevindirmişti. Rudy gerçekten şanslıydı; niçin buralara gelmişti ve kimi arıyordu, işte bu soruların cevabı kendiliğinden meydana çıkmıştı.

Yurdunu terk etmiş insanlar karşılaştıkları zaman ne konuşacaklarını bilirler. Avcılar bayramının atış müsabakasında Rudy birinci olmuştu; değirmenci de Bex'te parası ve gücü sayesinde birinci olmamış mıydı? İşte şimdi iki adam el sıkıştı; önceleri hiç böyle bir şey yapmamışlardı. Babette de Rudy'i de elini sıkarak kutladı; o da kızın elini sıkarak yüzü-

ne öyle bir baktı ki, genç kız kıpkırmızı oldu.

Değirmenci buraya kadar geldikleri uzun yoldan, gördükleri bir sürü köy ve kasabalardan bahsetti; bu gerçekten de bir seyahatmiş! Hem vapurla, hem trenle, hem de posta arabasıyla seyahat etmişler.

"Ben kestirme yoldan geldim" dedi Rudy: "Dağlardan yürüdüm, yol o kadar dik ki, bazı yerleri yürünecek gibi değil."

"Yani düşüp boyun kırmak işten değil desene!" dedi değirmenci: "Hani sen de boyun kırmayı göze almış biri gibi geliyorsun bana! O kadar cesursun!"

"İnsan kendini düşünmezse düşmez!" dedi Rudy.

Değirmenciyle Babette, İnterlaken'deki akrabalarına misafir gelmişlerdi. Rudy'i de onları görmesi için çağırdılar, ne de olsa onlarla aynı kantondandılar. Bu Rudy için iyi bir teklifti. Şansı yaver gidiyordu; zaten şansını kendi yaratanlar 'Tanrı bize ceviz verir ama kırmak bize düşer!' diye düşündüğü sürece hep kârlı çıkar.

Ve Rudy, değirmencinin akrabalarıyla sofraya oturdu; en iyi avcının şerefine içildi, Babette de kadeh tokuşturdu ve Rudy, kendisini övenlere teşekkür etti.

Akşam saatlerinde herkes yaşlı ceviz ağaçları altındaki o güzel otelin yolunu tuttu; öyle bir kalabalık vardı ki, Rudy Annette'in koluna girdi. Vaud kantonundan gelen birine rastladığı için çok sevindiğini söyledi. Vaud'la Wallis, birbirine komşu kantonlardı. Bu sevincini o kadar abarttı ki, Babette onun elini sıkmak zorunda kaldı. İki eski dost gibi birlikte yürüdüler. Kızın çenesi açıldı, o da cesaretlenmişti; davranışlarını ve biraz rüküş de olsa giysisini Rudy çok be-

ğenmişti. Bunda alay edilecek bir şey de yoktu; sonuçta hepsi namuslu, cana yakın ve sevecen insanlardı. Babette'in İngiltere'den gelen bir vaftiz annesi vardı ki, soylu bir hanımefendiydi. On sekiz yıl önce Babette vaftiz edilirken bu hanım Bex'e gelmişti ve o zaman Babette'e bugün göğsüne takmış olduğu broşu hediye etmişti. Vaftiz anne iki kez mektup yazmıştı, bu yıl İnterlaken'e kızlarıyla buluşmak için gelecekti. O yaşlı kızlar otuzuna merdiven dayamıştı; –Babette öyle diyordu- oysa kendisi daha on sekizindeydi.

Genç kız cıvıl cıvıldı, yerinde duramıyordu; her söylediği Rudy'nin gözünde büyük önem taşıyordu; o da kendi açısından anlatacağını anlattı, çenesi hiç durmadı: kaç kere Bex'e gidip geldiğini, değirmenin yerini iyice bellediğini, Babette'i kaç kere gördüğünü, oysa onun kendisini fark etmediğini, değirmene son gelişinde niyetini açıklayacağı sırada Babette'in babasıyla birlikte çekip gittiğini, artık çok uzaklarda kaldığı için onunla arasındaki duvarı aşamayacağını anlattı durdu.

Evet, bunları anlattı hatta daha da fazlasını; kızdan ne kadar hoşlandığını – Buraya Avcılar bayramı için değil de sırf onun yüzünden geldiğini söyledi.

Babette hiç sesini çıkarmadı, tüm bu anlatılanları içine sindirmesi kolay olmayacaktı.

Böyle yürürlerken güneş, yüksek kayalıkların ardında kayboldu; yemyeşil ormanlar yakın dağlara bir çelenk örmüştü sanki; manzara öyle görkemliydi ki!

"Hiçbir yer buradan daha güzel olamaz!" dedi Babette.

"Hiçbir yer!" diye yanıtladı Rudy genç kıza bakarak. Ve sonra:

"Yarın gitmem gerekiyor!" diye ekledi.

"Bex'e gelirsen bize uğra!" diye fısıldadı Babette: "Babam sevinir."

5

EVE DÖNÜŞ

Ertesi gün dağ yolundan eve dönerken Rudy'nin taşıyacak o kadar çok şeyi vardı ki! Evet, üç tane gümüş kupa, çok güzel iki tüfek, gümüşten bir kahve ibriği; bunlar ev açmak isteyen biri için gerekliyse de o kadar önemli değildi; en önemlisi, dağlardan geçerken Rudy'nin düşündükleriydi. Hava soğuktu, kapalıydı, yağmurluydu ve sıkıntılıydı. Bulutlar yüksek dağların parlak tepeleri üzerine çökmüştü. Ormanın derinliklerinden son balta sesleri geliyordu; uzaktan bakınca çubuk gibi görülen tomruklar, dağ yamaçlarından aşağı kaydırılıyordu. Bu arada dere, tek ses çıkararak akmaktaydı; rüzgâr esiyor ve bulutları yönlendiriyordu. Derken Rudy'nin yanında bir genç kız belirdi; oğlan önce onu fark etmedi; kız da dağları aşmak niyetindeydi. Gözlerinde tuhaf bir güç vardı; iyice bakıldığında bu gözler cam gibiydi ve gizemliydi.

"Bir sevgilin var mı?" diye sordu Rudy, aklı fikri kendi sevgilisindeydi çünkü.

"Yok!" diyen kız güldü. Ama sanki gerçeği söylemiyor gibiydi. "Bırakalım bunu!" diyerek ekledi: "Sol tarafa gidelim, o yol daha kısa!"

"Gidelim de yarığa düşelim, öyle mi?" dedi Rudy: "Daha iyi bir yol bilmez misin sen, bir de rehber olacaksın ha!"

"Ben yolu biliyorum" dedi kız: "Kafam çalışıyor; senin aklın fikrin vadide herhalde; burada Buzullar kraliçesini düşün, o insanlara iyi davranmaz diyorlar."

"Ondan korkmuyorum" dedi Rudy: "Çocukken beni ellere verdi; artık büyüdüğüme göre ondan kolay kaçarım."

Derken karanlık bastı, yağmur başladı, daha sonra kara çevirdi; yerler buz tuttu, göz kamaştırıyordu artık.

"Ver elini de tırmanırken sana yardım edeyim!" diye kız buz gibi eliyle ona dokundu.

"Sen mi bana yardım edeceksin? Bugüne kadar tırmanırken hiçbir dişiden yardım istemedim ben!" diyen Rudy adımlarını hızlandırarak onun yanından ayrıldı. Kar fırtınası onu bir perde gibi sardı, rüzgâr şiddetini arttırdı; ardından

genç kızın güldüğü ve şarkı söylediği duyuldu. O herhalde Buzullar kraliçesinin bir hizmetkârıydı. Rudy çocukken, dağlarda dolaştığı bir gece böyle bir şey duymuştu.

Kar hızını azalttı, bulutlar daha da alçaldı; oğlan geriye baktı, kimseyi göremedi. Ama gülüşmeler ve kikirdemeler geliyordu kulağına; bu sesler hiç de insan sesine benzemiyordu.

Rudy dağın en tepesine vardı; bundan sonra Rhonetal vadisine iniş başlıyordu; Chamouny kasabasına doğru şerit halindeki masmavi havada iki yıldız parlamaktaydı; oğlan Babette'i düşündü; kendini şanslı buluyordu, işte bu düşünceyle içi ısındı.

6

DEĞİRMENİ ZİYARET

"Harika şeyler getirmişsin!" dedi kendisini büyüten kadın; kartalınkini andıran gözleri fıldır fıldırdı; ince boynunu daha da hızlı döndürerek: "Şansın yaver gitmiş, Rudy! Gel de seni bir öpeyim, oğlum!" dedi.

Rudy kendini öptürdü ama bundan pek hoşlanmadığı belliydi. "Ne kadar da yakışıklısın, Rudy!" dedi yaşlı kadın.

"Şımartma beni!" diyen Rudy güldü; bu iltifat hoşuna gitmişti.

"Söyledim ya, şansın yaver gidiyor!" dedi kadın.

"Evet, bana da öyle geliyor!" diyen oğlan Babette'i düşündü. Bex'i hiç bu kadar özlememişti.

"Eve varmışlardır!" dedi kendi kendine: "Dönmeye karar verdiklerinden bu yana iki gün geçti. Bex'e gitmeliyim!"

Ve Rudy, Bex'e vardı; değirmenci ve kızı evdeydiler. Kendisini iyi karşıladılar, İnterlaken'deki akrabalarının selamını söylediler. Babette fazla konuşmadı, çok sessiz kaldı. Daha çok gözleri konuşuyordu ki, bu da Rudy'ye yetti. Her zaman ağzı durmak bilmeyen ve bol bol fıkra anlatan değirmenci –ne de olsa kendisi zengindi ya!–, bu kez Rudy'nin av maceralarını, karşılaştığı zorlukları ve tehlikeleri, dağ sırtlarında nasıl keçi avladığını, rüzgârın ve havanın etkisiyle kayalara yapışmış gibi görünen ama hiç güvence vermeyen kar yığınlarını bertaraf ederek nasıl tırmandığını, keza derin uçurumların üzerinde aynı yığınların oluşturduğu köprülerden nasıl geçtiğini dinlemekle yetindi. Rudy öyle heyecanlıydı ki, av hayatından, dağ keçilerinin kurnazlığından ve onların soğukkanlı sıçrayışlarından, şiddetli fırtınadan, yuvarlanan çığlardan bahsederken hep gözleri parlıyordu; anlattıklarının değirmenciyi gitgide ilgilendirdiğini fark ediverdi; adam özellikle 'kuzukapan'ın ve kartallar kralının öyküsünü dinlerken kulak kesilmişti.

Wallis kantonundan pek de uzak olmayan bir yerde bir kartal yuvası vardı; öne çıkık bir kayanın altına akıllıca kurulmuştu, içinde de bir yavru vardı ama onu kimse alamıyordu! Birkaç gün önce bir İngiliz, Rudy'ye bu yavruyu canlı olarak alıp getirdiği takdirde bir avuç dolusu altın para vaadinde bulunmuştu. Ama Rudy "Her şeyin bir haddi vardır" diyerek, "Bu delilik olur!" diye eklemişti.

Ve şaraplar içildi, sohbet uzadıkça uzadı ama bu Rudy'ye az bile geldi; oğlan oradan zorlukla ayrılırken vakit gece yarısıydı.

Pencereden ve yeşil yapraklar arasından dışarıya sızan

ışık bir süre daha ışıldadı; derken mutfak kedisi, açık kalan çatı penceresinden dama çıktı.

"Değirmenden son haberleri duydun mu?" diye sordu oda kedisi: "Bizim evde birisi gizlice nişanlandı! Baba daha bilmiyor; Rudy ile Babette bütün bir akşam masa altında karşılıklı ayak değdirdiler; iki kez kuyruğuma bastılar, ben yine de miyavlamadım, yoksa rezalet çıkardı."

"Ben olsaydım miyavlardım!" dedi mutfak kedisi.

"Mutfakta olan şeyler bizim odada olmaz! Değirmenci bu nişanı duyarsa neler söyleyeceğini gayet iyi biliyorum!"

Evet, değirmenci ne diyecekti acaba? Rudy bunu bilmek isterdi ama bunun için daha bir süre bekleyecekti. Ancak sabrı tükenmişti; birkaç gün sonra omnibüs, Wallis'le Rhone köprüsü arasında ilerlerken Rudy oturmuş, her zamanki cesaretiyle güzel umutlara kapılmıştı ve aynı akşam sorusuna bir 'evet' cevabı bekliyordu.

Akşam oldu, omnibüs geri döndü; evet, Rudy de içindeydi ve aynı yoldan geri dönüyordu. Ama değirmende oda kedisi yeni haberleri anlatıyordu:

"Hey, mutfaktaki? Son haberleri duydun mu? Değirmenci her şeyi biliyor artık! Neler oldu bir görseydin! Dün akşam Rudy çıkageldi; Babette'le fısıldaşıp durdular; değirmencinin odasının önündeydiler. Ben de ayaklarının dibine çöreklenmiştim ama bana göz kulak oldukları yoktu. 'Ben doğrudan babana gideceğim!' dedi Rudy: 'Bu bir namus meselesi..' –'Ben de seninle geleyim mi? dedi Babette; 'Sana destek olurum!' –'Benim yeterince cesaretim var!' dedi Rudy: 'Yine de yanımda olursan, istese de istemese de baban surat asmaz!' Sonra birlikte içeri girdiler. Rudy benim kuyruğuma öyle bir

bastı ki! Rudy çok sakar! Miyavladım ama ne Rudy, ne de Babette duydu! Kapıyı açıp içeri girdiler, ben onlardan da önce daldım ve hemen bir koltuğun kenarına sıçradım; Rudy'nin beni nasıl kovacağını bilemiyordum. Ama değirmenci beni değil onu kovdu! Kapı dışarı etti. Rudy artık keçilerle uğraşsın bakalım, Babette'imizle değil!"

"Peki ne söylenildi?" diye sordu mutfak kedisi.

"Ne mi söylenildi? – Her şey söylendi, kız istenirken ne söylenirse. 'Ben onu seviyorum, o da beni seviyor. Bu iş olacağına varır!' – 'Ama o sana göre çok yüksek bir yerde!' dedi değirmenci: 'Sen onun mertebesine erişemezsin!' –'Benim erişemeyeceğim hiçbir mertebe yoktur! Yeter ki canım istesin!' dedi Rudy ve atılganlığını sürdürdü: 'Sen kartal yuvasına erişemeyeceğimi söylüyordun geçenlerde! Babette şimdi daha da yüksekte! – Ben ikisine de erişirim!' – 'Yaa? Öyleyse kartal yavrusunu bana canlı getirir, ben de sana kızımı vereyim!" dedi değirmenci ve gözlerinden yaşlar gelinceye kadar güldü: 'Yine de geldiğin için teşekkür ederim, Rudy! Yarın yine gelirsen evde kimse olmayacak. Güle güle, Rudy!' Ve Babette de anasın özleyen kedi gibi yakınarak güle güle dedi. – 'Erkek sözü!' dedi Rudy: 'Sen ağlama, Babette! Ben kartal yavrusunu getireceğim!' – 'Boynun kırılır inşallah!" dedi değirmenci: 'Kırılır da ayağın bu evden kesilir!'

Kovmak diye buna denir işte! Rudy yok artık, Babette ağlayıp duruyor; değirmenci Almanca şarkılar söylüyor, seyahatteyken öğrenmiş! Ben artık merak etmiyorum, çünkü çaresi yok!"

"Ama bir şeyler olacak galiba!" dedi mutfak faresi.

7

KARTAL YUVASI

Dağ yolunda yüksek sesle okunan neşeli türküler duyuldu; birinin keyfi yerinde olmalıydı. Bu, Rudy'ydi, arkadaşı Vesinand'a gidiyordu.

"Bana yardım et! Ragli'i de gelsin, şu yukarı kayalıktaki kartal yavrusunu alalım!"

"Ay'ın arka yüzünü görmek bundan daha kolay!" dedi Vesinand: "Aklını kaçırmışsın sen!"

"Evet, çünkü düğün yapacağım! Dalga geçmeyi bırak da sana her şeyi anlatayım."

Çok geçmeden Vesinand'la Ragli, Rudy'nin ne istediğini biliyordu.

"Sen çıldırmışsın!" dediler: "Olacak şey değil bu! Boynunu kırarsın!"

"Kendini düşünmezsen düşmezsin!" dedi Rudy.

Gece yarısı ellerinde sopalarla, fenerlerle ve iplerle yola çıktılar; fundalıkların, çalılıkların ve molozların arasından dağın tepesine doğru karanlıkta yürüdüler. Aşağıdan gürül gürül köpüren su, yukarıda etrafa damlacıklar saçıyor ve havayı nemlendiriyordu. Avcılar sarp kayalığın kenarına ulaştılar; burası çok karanlıktı; kayalık duvarları birbirine çatışmıştı, üst kısımdaki bir yarıktan içeriye hava girebiliyordu. Bulundukları yerin ya tarafın suların coşarak aktığı bir uçurumla sonlanıyordu. Üç oğlan da ses çıkarmadan yere oturup sabah olmasını beklediler; derken kartal yuvasından çıktı; yavruyu çalmadan önce anasını vurmak gerekiyordu. Rudy yere çömelmişti; öyle sessizdi ki, sanki taş kesilmişti, tüfeğini hazır tutuyordu, gözleri en yukarıdaki kayaya, daha doğrusu o kayanın yarığındaki kartal yuvasına çevrilmişti. Üç avcı uzun süre beklediler.

Birden üzerlerinde bir çatırtı, bir patırtı duyuldu; havada uçan koskoca bir şeyin gölgesinde kaldılar. Kartal yuvasından uçarken iki el ateş edildi; açık kanatlarını havada iki-üç kez çırpan koca kuş yavaş yavaş aşağıya süzüldü, uçuruma düşerken yuvasına yaklaşan avcıları da beraberinde sürüklemek ister gibiydi, vücudu ağaç dallarına ve çalılıklara çarparak onları kırdı.

Şimdi iş başa düşmüştü; üç tane uzun merdiveni ip bağlayarak birleştirdiler, bununla yuvaya varacaklardı. Ucunu uçurumun kenarına yerleştirdiler ama üst kısmı yuvaya erişmedi; kayalık çok öne çıkmıştı ve onun üzerindeki yuva da

duvar gibi dümdüzdü ve oyuk taşlarla çevriliydi. Düşündüler, en iyisi birbirine bağlı merdivenleri yukarıdan aşağı sarkıtmaktı; o zaman yukarıdan inilerek yuvanın içine bakmak mümkün olacaktı; önce iki merdiveni zar zor yukarıya taşıdıktan sonra yine onları iyice bağlayıp aşağıya saldılar; en alt basamakta Rudy vardı şimdi ve merdiven, uçurumun üstünde sallanmaktaydı. Sabah ayazı insanı donduruyordu; bir sis bulutu uçurumdan başlayıp dağın tepesine kadar yayılmıştı. Rudy yuva yapmak isteyen bir kuşun bir fabrika bacasına düşürdüğü kamışa konan bir sinek gibiydi; kamış yere düşerse sinek uçup kaçardı ama merdiven düştü mü, Rudy'nin boynu kırılırdı. Rüzgâr her yandan esiyordu, uçurumun altında sular, Buzullar kraliçesinin sarayından kopup gelen erimiş buzullarla birlikte fokurdayıp duruyordu.

Ağıyla tutunmaya çalışan bir örümcek gibi Rudy de aynı şekilde merdiveni sallandırdı, ancak dördüncü deneyişte merdivenin ucunu aşağıya salabildi; diğer üç merdiven bununla birleştirilerek sımsıkı bağlandı; yine de tümü, boşalan bir balık oltası gibiydi.

Kayaya dimdik dayalı beş uzun merdiven yuvaya kadar uzanan bir boruyu andırıyordu. Ama şimdi işin tehlikeli tarafı başlıyordu: sıra şimdi bir kedi gibi oraya tırmanmaya gelmişti. Rudy bunu başardı, çünkü kedi ona öğretmişti. Havada peşinden gelen ve polip gibi uzantıları olan Yalancı cini fark etmedi oğlan; şimdi merdivenin en üst basamağına gelmişti. Atık buradan yavanın içini görebiliyordu, kolunu da içeri sokabilirdi. Önce eline takılan kalın ve birbirine geçmiş ağaç dallarını hissetti ki bunlar yuvanın zeminini oluşturmuştu. Kalın dallardan birini yerinden oynatamayınca, mer-

diveni onun üzerine bindirdi ve göğsüyle başını yuvanın üzerine kaldırdı ama aynı anda leş kokusu burnunun direğini kırdı; parçalanmış kuzu, keçi ve kuşların leşleri yuvayı doldurmuştu. Suratına çarpan bu zehirli koku onu aşağı yuvarlayabilirdi, orada da derin suda uzun ve yeşil-beyaz saçlı Buzullar kraliçesi, tüfek ağzı gibi bir çift ölü gözle oğlana bakıyordu.

"Yakaladım seni!"

Rudy, kartal yuvasının bir köşesindeki yavruyu görmüştü; kuş henüz uçamıyordu. Genç oğlan gözlerini ona dikti, bir eliyle sıkı sıkı tutunurken öbür eliyle ilmiği yavru kartalın boynuna geçirdi. Onu canlı olarak yakalamıştı işte! Onun bacaklarına da bir ilmek atarak iyice sıktı; sonra bu ipi omzu üzerinden geçirerek kuşla birlikte aşağı saldı. Kendisi de ayakları merdivenin son basamağına erişinceye kadar yukarıdan sarkıtılan ipe tutunarak aşağı indi.

"Sıkı tutun! Düşeceğini aklına getirme! O zaman düşmezsin!" diye öğrenmişti. İşte bunu uygulamıştı; sıkı tutunarak tırmanmıştı, düşmeyeceğinden emindi; nitekim düşmedi.

Bu kez neşeli bir çığlık attı; kartal yuvasındaki yavruyu ele geçirmişti.

8

KEDİNİN VERDİĞİ HABERLER

Rudy, Bex'teki değirmencinin odasına girdikten sonra: "Buyurun, istediğiniz şey!" diyerek yere koca bir sepet koyarak üzerindeki örtüyü açtı. Siyah hareli bir çift sarı göz, hem parlıyor hem de vahşi vahşi bakıyordu. Önüne çıkanı ısır-

mak ister gibiydi, kısa ve güçlü gagasını ardına kadar açmıştı; boynu kırmızıydı ve kısa tüylüydü.

"Yavru kartal!" diye haykırdı değirmenci. Babette bir çığlık atarak yana sıçradı, bakışlarını ne Rudy'den ayırıyordu ne de kartaldan.

"Korkmadın demek!" dedi değirmenci.

"Siz de sözünüzü tutarsınız artık!" dedi Rudy: "Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır!"

"Nasıl oldu da boynunu kırmadın?" diye sordu değirmenci.

"Sıkı tutundum da ondan" diye yanıtladı Rudy: "Şu anda da tutunuyorum, Babette'e!"

"Sakın elinden kaçırma!" diyen değirmenci güldü; bu iyiye işaretti, bunu biliyordu Babette.

"Şunu sepetten çıkaralım, nasıl da tehlikeli bakıyor! Nerede yakaladın onu?"

Ve Rudy hepsini anlattı, anlattıkça da adamın gözleri fal taşı gibi açıldı.

"Sende bu cesaret ve kısmet varken üç karı bile alabilirsin!" dedi değirmenci.

"Sağ ol! Sağ ol!" dedi Rudy.

"Evet ama, henüz Babette'i kazanmış değilsin!" diye değirmenci, oğlanın omzuna bir şaplak attı.

Oda kedisi, mutfak kedisine "Değirmenden ne haber?" diye sordu. "Rudy kartal yavrusunu getirdi, karşılığında Babette'i aldı. Değirmencinin önünde öpüştüler. Bu nişan gibi bir şey oldu. Moruk saldırmadı, pençelerini göstermedi, öğlen uykusuna yattı; gençleri oynaşmaya bıraktı. Oğlanla kı-

zın birbirlerine anlatacak o kadar çok şeyi var, Noel'e kadar bitmez bu!"

Gerçekten de Noel'e kadar bitiremediler. Rüzgâr ağaçların sararmış yapraklarını döktü; kar vadiyi ve yüksek tepeleri kapladı. Buzullar kraliçesi görkemli sarayında oturmuş, kendini kışa hazırlıyordu. Kayalıklar buz tuttu; yazın su damlacıkları sıçratan kol kalınlığındaki saçak buzları şimdi aşağıya sarkmaktaydı. Buz kristallerinin oluşturduğu hevenkler, üzeri karla pudralanmış çam yapraklarının üzerinde ışıldıyordu. Buzullar kraliçesi, rüzgârın sırtına binerek vadiye yollandı. Kar tabakası Bex'e kadar uzanıyordu. Kraliçe oraya hatta Rudy'nin bulunduğu odaya vardı. Oğlan çoğu kez bu odadaydı, çünkü her gün Babette'i ziyaret ediyordu. Yaza evleneceklerdi; haberi herkes duymuştu, arkadaşları hep bunu konuşuyordu. Orası artık günlük güneşlikti; en güzel dağ gülleri orada çiçek açıyordu; Babette neşeliydi, yüzü gülüyordu, ilkbaharda öten, yazı daha doğrusu düğünü karşılayan kuşlar gibiydi genç kız.

"Birbirlerine o kadar sarılıp duruyorlardı ki, ben de miyavlamaktan bıktım artık!" dedi oda kedisi.

9

BUZULLAR KRALİÇESİ

İlkbahar kendini yemyeşil renkleriyle ceviz ve kestane ağaçlarında belli ediyordu; özellikle de Sankt Maurice köprüsünden yeşil buzulların altından kaynaklanan suların hızla akarak döküldüğü Rhone'daki Cenevre Gölünün sahiline kadar olan kısımda; Buzullar kraliçesinin oturduğu buzlu sa-

rayda. Sert rüzgâr, kraliçeyi alıp en tepedeki karlı araziye götürmüştü. Orası şimdi güneşlikti; kadın orada oturmuş, keskin bakışlarını vadiye çevirmişti. İnsanlar güneş altında, karınca gibi hızlı hızlı bir oraya-bir buraya gidip geliyordu.

"Güneş çocuklarının dediği gibi, sizler birer zihinsel güçsünüz!" diye söylendi kraliçe. "Sizler birer solucansınız! Yuvarlanan kar topusunuz! Yeriniz yurdunuz durmadan yok olup gidecek işte!" Böyle dedikten sonra kibirli başını yukarı kaldırarak ölüm ışığı saçan gözlerini etrafta gezdirdikten sonra aşağıya, vadinin derinliklerine çevirdi. Ama vadiden bir gürültü yükseldi; kayalıkları dinamitliyorlardı; insan yapısı makineler çalışıyordu, trenin geçebileceği yollar yapılıyor, tüneller kazınıyordu.

"Köstebek oyunu oynuyorlar!" dedi Kraliçe: "Geçit açıyorlar, silah sesleri duyuluyor. Saraylarımın yerini değiştirirsem kıyamet kopar ama!"

Vadiden, ön tarafa doğru, tül gibi havada dalgalanan bir duman yükseldi; bu, yeni açılan yolda vagonları çeken lokomotifin çıkardığı titrek ve sorguç şeklinde bir şeydi. Vagonlar da yılan gibi kıvrılarak ok hızıyla yol almaktaydı.

"Aşağıda beyler oyun oynuyor, şu zihinsel güçler yani!" dedi Buzullar Kraliçesi: "Yine de asıl güç doğada!" ve sonra güldü; söylediği şarkılar vadide çınladı.

"Çığ düşüyor!" diyordu aşağıdaki insanlar.

Buharlı canavarın en arka vagonundaki iki kişiden biri: "Bize çarpmaz!" dedi. "Aptala malum olur!" Bunlar Rudy ile Babette'ti! Değirmenci de yanlarındaydı.

"Biz eşyadan sayılırız!" dedi: "Hele ben, günlük eşyadan."

"İşte oradalar!" dedi Buzullar Kraliçesi. "Keçilerden bazı-

larını mahvettim, milyonlarca dağ gülünün belini kırdım, kökleri bile kalmadı! Onları da söküp aldım! Düşünceleri de! Zihinsel gücü de!" Ve güldü.

"Bir çığ daha düştü!" dedi vadidekiler.

10

VAFTİZ ANNE

Cenevre Gölü'nün kuzeyinde yer almış olan Clarens, Vernex ve Crin de Girlande şehirlerine komşu sayılan Montreux'de oturuyordu Babette'in vaftiz annesi. Kendisi soylu bir İngiliz hanımıydı; iki kızıyla ve akrabası olan genç bir oğlanla birlikteydi şimdi, onlar yeni gelmişti. Değirmenci daha önce de buraya gelmiş ve Babette'in nişanlandığını bildirmiş, Rudy'i, yavru kartalı ve İnterlaken'e yaptığı ziyareti anlatmıştı. Tüm bunları yaşlı kadın zevkle dinlemiş, sonra da her üçünü davet etmişti. Bu yüzden şimdi üçü de çıkagelmişti. Babette vaftiz annesini görecekti, vaftiz annesi de Babette'i!

Cenevre Gölü'nün bitimindeki Villneuve kasabasına yanaşmıştı vapur; oradan Vernex'e yarım saat sürer ki orası Montreux'nün güneyine düşer. Burası şairlerin bayıldığı bir yerdir; yeşilimsi mavi suya ceviz ağaçları dallarını sallandırırken Byron burada oturup kasvetli Chillon Şatosunda hapis yatanlar için melodik şiir yazarmış. Clarens'ın salkım söğütleri suya sarkarken Rousseau, Héloise'i hayal edermiş. Rhone Nehri'nin Savoyen'in karlı dağlarından beslenip aşağıda, denize döküldüğü yere pek de uzak olmayan ufak bir ada vardır; o kadar ufaktır ki, sahilden bakıldığında denizdeki

bir araç gibi görünür. Oysa burası bir kayalıktır ve burasını yüz yıl önce bir kadın, taş duvarla çevirmiş ve toprakla doldurmuştur. Bu adaya sadece üç tane akasya ağacı gölge sağlamaktadır. İşte bu adaya Babette bayılmıştı. Yaptığı deniz gezilerinde bundan daha güzel bir yer görmemişti. Oraya gitmeliydi, orayı mutlaka görmek gerekirdi, inanılmaz güzeldi çünkü; kendisi öyle diyordu. Ne var ki vapur orayı geçip giderek Vernex'te demir attı. Yolcular, güneşin aydınlattığı beyaz duvarların arasından geçtikten sonra bahçelerinde incir ağaçlarının, defne ve servi ağaçlarının yetiştiği evlerin çepeçevre yer aldığı alçak tepeli Montreux şehrine vardılar. Pansiyon yarı yoldaydı ve burada vaftiz anne oturuyordu.

Candan karşılandılar. Vaftiz anne uzun boylu, yusyuvarlak yüzlü ve cana yakın bir kadındı; küçükken, Raphael'in çizdiği meleklere benzeyen bir suratı olmalıydı ama şimdi gümüş rengi saçlarıyla yaşlı bir melekti! Kızları da uzun boylu, zayıf ve hoş insanlardı. Kendilerine eşlik eden yeğen, tepeden tırnağa beyazlar giyinmişti; sarı saçlıydı, üç centilmene yetecek kadar gür favorileri de sarıydı ki, Babette'in gözü özellikle buna takıldı.

Masanın üzerinde dağınık şekilde bir sürü kitap, not defteri ve resim vardı. Balkon kapısı açıktı ve oradan bakıldığında masmavi ve sakin deniz görünüyordu. Savoyen Dağları ile o yöredeki küçük şehirler, ormanlar ve karlı tepeler tümüyle denize yansımıştı.

Her zaman rahat ve atılgan biri olan Rudy bu kez kendini pek iyi hissetmedi; hani nasıl denir, parlak zeminde yuvarlanan bir bezelye tanesi gibiydi. Vakit de bir türlü geçmek bilmiyordu! Öbürkülere de ayak uyduramıyordu oğlan. Der-

ken Chillon'a yollandılar, adadaki o eski ve kasvetli şatoya; kayalık duvarlarındaki paslı zincirleri, ölüme mahkûm edilenlerin yattığı taş kerevetleri, mahzen kapaklarını ve o delikten aşağı, suya düştüklerinde çakıla kaldıkları ucu sivri demir kazıkları görmek için. Sanki bunlar bir eğlenceymiş gibi! Byron'un şiir dünyasına hediye ettiği şarkısındaki yerdi burası! Rudy idam yerine iyice bir göz attı; pencere pervazına dirseklerini dayayarak aşağıya, o derin mavi-yeşil sulara, sonra da üç akasya ağacının olduğu küçük adaya baktı. Şimdi orda olmak isterdi, çünkü yolcuların gevezeliğinden bıkmıştı. Ama Babette'in keyfi çok yerindeydi; daha sonra çok eğlendiğini söyledi; hele kuzenini mükemmel bulmuştu.

"Evet, mükemmel bir geveze!" dedi Rudy. Böyle bir şeyi Rudy ilk kez söylüyordu ki, kız bundan pek hoşlanmadı. Çünkü İngiliz oğlan ona Chillon hatırası olarak ve okusun diye bir kitapçık hediye etmişti; bu, Byron'un şiirlerini içeren, Fransızcadan çevrilmiş *Chillonlu Mahkûm* adlı bir eserdi.

"Kitap iyi olabilir" dedi Rudy: "Ama bunu sana veren o züppeden pek hoşlanmadım."

"Unsuz un çuvalına benziyor" diyen değirmenci, kendi benzetmesine kendi güldü ve oğlanın doğru söylediğini vurguladı.

11

KUZEN

Birkaç gün sonra Rudy, değirmeni ziyarete geldiğinde genç İngiliz'i orada buldu. Babette ona sazan balığı hazırlamıştı, güzel gözüksün diye de maydanozla süslemişti. Oysa

hiç gerek yoktu. Ne arıyordu bu İngiliz burada? Ne arıyordu, ha? Babette'ten bir şey mi bekliyordu? Rudy kıskanmıştı ve bu da Babette'in hoşuna gidiyordu, onu eğlendiriyordu; Rudy'nin sevgisini ölçüyordu, onun güçlü ve zayıf yanlarını. Şu ana kadar aşk bir oyundu ve kız Rudy'le kelimenin tek anlamıyla 'oynuyordu!' Oğlan onun mutluluğuydu; yaşamının temel direğiydi, bu dünyadaki en güzel ve en mükemmel şeydi onun için. Bunun farkındaydı, bu yüzden genç İngiliz'i öpmek geliyordu içinden, onun o sarı favorilerini de; işte o zaman Rudy kızacak ve alıp başını gidecekti ki, bu da onun Babette'i ne kadar sevdiğini ortaya çıkaracaktı. Ancak Babetteçik doğru yapmıyordu, bu akıllıca bir iş değildi ama daha on dokuz yaşındaydı işte! Bu davranışının ne anlama geleceğini düşünmedi, düşünemedi. Genç İngiliz bunu hafife alacaktı herhalde, çünkü değirmencinin kızının yeni nişanlandığını biliyordu.

Bex'e giden anayol, halk ağzında Şeytan Sokağı diye anılan, karla örtülü yüksek kayalıklardan geçiyordu; bu yerden az ötede de çırpılmış sabunlu su gibi beyazımsı gri renkteki sularının coşkunca aktığı bir dere başında da değirmen bulunuyordu; koskoca tekerleği bu su döndürmüyordu; bu değirmenin suyu, kayalıklardan akan başka bir küçük dereden geliyordu; bu dere de gücü ve hızı sayesinde geniş bir kanala akıyordu. Bu kanala o kadar çok su doluyordu ki, değirmene çabuk varmak isteyenler bazen bu yolu seçiyordu. Nitekim genç İngiliz de bu yolu seçti; beyazlar giyinmiş bir değirmenci çırağı gibi, akşamın geç saatinde, Babette'in yatak odasından sızan ışık altında değirmene tırmanmaya çalıştı; tırmanmayı bilmiyordu, neredeyse tepetaklak nehre yuvarlanacak-

tı; gömleğinin yeni ve pantolonu ıslanarak oradan kurtularak üstü başı çamur içinde, Babette'in penceresine yaklaştı; oradaki yaşlı söğüt ağacına tırmanarak baykuş taklidi yaptı; başka bir kuşun taklidini yapamıyordu zaten. Babette bunu işitti ve ince perdenin arkasından dışarı baktı; beyazlı bir adam görünce bu kim acaba diye çok korktu ama aynı zamanda da çok öfkelendi. Hemen lambayı söndürdü, tüm

pencereler kapalı mı diye kontrol etti, sonra da kuzeninin bağırıp çağırmasına aldırış etmedi.

O anda Rudy değirmende olmuş olsaydı çok feci olurdu ama oğlan değirmende değildi. Hayır, işin kötüsü, tam da pencerenin altındaydı. Yüksek sesle tartışıldı, ağızlardan öfkeli sözler çıktı; hatta kavga başladı, neredeyse cinayet çıkacaktı.

Babette korkuyla pencereyi açtı, Rudy'ye ismiyle seslendi ve gitmesini rica etti; kalmasına tahammül edemeyeceğini söyledi.

"Kalmama tahammül edemeyeceksin demek?" diye bağırdı beriki: "Yani randevulaştınız! Benden daha iyi bir arkadaş arıyorsun kendine! Utan, Babette!"

"İğrençsin!" dedi Babette: "Senden nefret ediyorum! Ve ağladı: "Git, git!"

"Ben bun hak etmedim!" dedi oğlan ve gitti; yanakları da yüreği de ateş gibiydi.

"Seni o kadar çok seviyorum ki, Rudy! Nasıl benim hakkımda böyle kötü düşünürsün!"

Böyle söylenen genç kız öfkeliydi, hem de çok öfkeli. Bir bakıma öfkeli oluşu iyiydi yoksa çok çok üzülecekti; şimdi uyuyabilirdi, ne de olsa genç insanın buna ihtiyacı vardı.

12

KÖTÜ GÜÇLER

Rudy, Bex'ten ayrılarak eve dönmek üzere, Buzullar Kraliçesinin hüküm sürdüğü, karla kaplı dağ yoluna daldı. Hava taptaze ve serindi. Yapraklı ağaçlar daha aşağıdaydı,

yukarıdan bakıldığında patates kadar küçük görünüyordu; çam ağaçlarıyla fundalıklar da öyleydi, yol boyunca karlar arasında öbek öbek alp güllerine rastlanıyordu. Oğlan önüne çıkan bir mavi yılanotu çiçeğini tüfeğinin eziverdi.

Biraz daha yukarıda Rudy'nin karşısına iki tane dağ keçisi çıktı; oğlanın gözleri parladı, birden canlanıverdi. Ama onları vuracak kadar yakınlaşmamıştı, bu yüzden tırmanmaya devam etti; kayalıklar arasında dikenli çalılıklar oluşmuştu; keçiler karlı zeminde sakin sakin durmaktaydı. Rudy hemen onlara yaklaşınca yoğun bir sis tabakasının içinde kaldı. Derken yağmur başladı.

Susuzluktan boğazı kurumuştu, sanki ateşi çıkmıştı, üşüyordu. Matarasına el attı ama içinde su kalmamıştı. O zamana kadar hiç hasta olmamıştı ama şimdi hastalandığını hissediyordu. Yorgundu ama yere yatıp uyumaya hiç niyeti yoktu, tüm bunlar susuzluktan kaynaklanıyordu; toparlanmaya çalıştı, her şey gözlerinin önünde kırpışıyordu, derken şimdiye kadar hiç görmediği bir şey gördü: arka cephesi kayalığa dayalı, yeni inşa edilmiş, tek katlı bir ev gördü; kapısı önünde genç bir kız durmaktaydı: bu, bir zamanlar dansta öptüğü Anette öğretmendi! Ama hayır, bu Anette değildi. Yine de bu kızı daha önce bir yerde görmüştü, belki de İnterlaken'deki avcılar bayramı için Grindelwald'a geldiğinde.

"Nerden çıktın sen?" diye sordu.

"Ben buralıyım!" dedi kız: "Sürülerimi güdüyorum!"

"Peki, sürülerin nerede otluyor? Burada kardan ve kayalıktan başka bir şey yok ki!"

"Buraları iyi tanıyorsun galiba!" diyen kız güldü: "Aşağıda çok güzel bir mera var! Keçilerim oraya gider hep! Ben

onlara iyi bakarım! Hiçbiri kaçmaz! Benimse benimdir, o kadar!"

"Çok da küstahsın!" dedi Rudy.

"Sen de öyle!" diye cevap verdi kız.

"Biraz süt var mı sende? Varsa ver! Susuzluktan ölüyorum!"

"Bende sütten daha iyi bir şey var!" dedi kız: "Vereyim! Dün buraya rehber eşliğinde meraklılar geldi; yarım şişe şarabı burada unuttular, böylesini ömründe içmemişsindir! Geri dönüp almadılar; ben içmedim daha, sen iç!"

Ve şarabı getirerek bir toprak kaseye doldurduktan sonra Rudy'ye uzattı.

"İyiymiş! İnsanın içini böylesine ısıtan bir şarap görmedim ben!" dedi oğlan; gözleri ışıldadı; iyice kendine geldi, tüm üzüntüler ve baskılar kalkıverdi ortadan; kendini yeni doğmuş gibi hissetti.

"Sen Anette öğretmensin yahu!" diye haykırdı: "Bana bir öpücük ver!"

"Olur ama sen de bana parmağındaki yüzüğü ver!"

"Nişan yüzüğümü mü?"

"Evet, onu!" diyen kız, kâseye doldurduğu şarabı oğlanın dudaklarına dayadı. Ve Rudy şarabı içti. O anda damarlarındaki kana bir yaşama sevinci karıştı, sanki bütün dünya onun olmuştu; artık niye üzülsün ki! Mutlu olmaması için bir neden yoktu. Kendini yaşamın ırmağına bırakmak, sevince gark olmak gibi bir şeydi! Genç kıza baktı, bu Anette'ydi! Hayır, Anette değildi! Grindelwald'da rastladığı büyücü de değildi; buradaki kız yeni yağmış taze kara ya da çi-

çek açmış alp gülüne benziyordu ve bir oğlak kadar da hafifti; yine de Adem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştı işte! Yani Rudy gibi, bir insandı sonuçta! Oğlan onu kolları arasına aldı ve harika gözlerine baktı; bu sadece bir saniye sürdü. İşte o anda karşısındakinin yaşayan bir ruh mu, yoksa ölü mü olduğunu anlayamadı; önce yerinde doğruldu, sonra kendini ölümcül uçurumun dibinde buldu; görebildiği buzdan duvarlar mavimsi yeşil cam rengindeydi; her yerde bitmez tükenmez yarıklar vardı. Sürekli damlayan su, sanki çıngırak sesi çıkarıyor, inci gibi parlıyor ve süt mavisi bir alev gibi parlıyordu. Buzullar Kraliçesi oğlana bir öpücük verdi; bu öpücük oğlanın iliğine işledi, acıyla haykırdı, kadından sıyrıldı, ayakta sallandı ve yere düştü. Hiçbir şey göremez oldu ama sonra gözlerini açtı. Kötü güçler oynayacakları oyunu oynamıştı işte!

Buzullar kraliçesi ortalıkta yoktu; her tarafta kar vardı, Rudy soğuktan titriyordu, iliklerine kadar ıslanmıştı, Babette'in hediye ettiği yüzük de parmağından alınmıştı. Tüfeği yerde duruyordu, eline aldı ve ateş etmek istedi, patlamadı. Yarığın başında Yalancı Cin oturmuş, önündeki güçsüz avına bakıyordu; orada küme halinde yığılmış karların üstüne ıslak bulutlar çökmüştü; alt kısım uçurumdu ve bir kaya parçası yerinden kopup düştüğünde, önüne geleni ezip parçalıyordu.

Bu arada Babette değirmende oturmuş ağlıyordu; Rudy altı gündür uğramamıştı, oysa kabahatliydi ve aslında özür dilemesi gerekirdi çünkü kız onu bütün kalbiyle seviyordu.

13

DEĞİRMENCİNİN EVİNDE

"Şu insanlar aralarında bir türlü anlaşamıyor" dedi oda kedisi mutfak kedisine: "İşte Babette'le Rudy yine debelleşti. Kız ağlıyor, oğlanınsa umurunda değil."

"Bu hoşuma gitmedi" dedi mutfak faresi.

"Benim de!" dedi oda faresi: "Ama olsun! Babette sarı sakalla nişanlanabilir. Ama o da dama çıkmayı deneyişinden bu yana, ortalıkta gözükmüyor."

Kötü güçler içimizde ve dışımızda oyununu sürdürüyor; Rudy bunu hissetti ve irdeledi: Burada ve dağdayken başına ne geldi? Gördüklerinin hepsi hayal miydi, yoksa rüya mı görmüştü? Daha önce ne ateşi çıkmıştı ne de hastalanmıştı! Babette'i yargılarken bilinçliydi. Az önce yüreğinde kopan vahşi çırpınışı ve fırtınayı aklına getirdi. Babette'e içini açabilir miydi? Şeytana uyarken neler düşündüğünü? Yüzüğü kaybetmişti, oysa o anda kızın kalbini kazanmıştı. Kız bunu ona itiraf eder miydi? Oğlan onu düşündükçe yüreği yerinden fırlayacakmış gibi oldu. Tüm anıları geri geldi; şimdi o cıvıl cıvıl ve hep gülen Babette'i karşısında görür gibi oldu. Onun gönlünden kopan bir iki kelime Rudy'nin içine güneş gibi doğacaktı.

Kız ona içini açmalıydı, açacaktı herhalde.

Oğlan değirmene vardı; özür dileyecekti, bu işe önce bir öpücükle başladı, sonunda Rudy kabahatli çıktı; onun en büyük hatası, Babette'in sadakatinden şüphelenmiş olmasıydı, yani çok çirkin davranmıştı. Güvensizlik ve öfke, her ikisini de mutsuz kılmıştı. Evet, kesinlikle böyleydi! İşte bu yüzden Babette ona nasihatte bulundu, bundan da zevk aldı;

o anda öyle şirindi ki! Bir bakıma Rudy de haklıydı, çünkü kuzen gevezenin tekiydi; onun verdiği kitabı genç kız yakmaya karar verdi; onu hatırlatacak en ufak bir şey bile istemiyordu artık.

"Sonunda aklı başına geldi!" dedi oda kedisi: "Rudy geri döndü, şimdi daha iyi anlaşıyorlar, ikisi de mutlu; kendileri öyle diyor."

"Ben bu gece farelerden duydum" dedi mutfak kedisi: "En büyük mutluluk isperçet mumu yemek ve bir sürü iç yağ istif etmekmiş! Kime inanacaksın, farelere mi, nişanlılara mı?"

"İkisine de inanma!" dedi oda kedisi: "En doğrusu bu!"

Rudy ile Babette için en mutlu gün, elbette düğün günüydü.

Ama düğün Bex'teki kilisede olmayacaktı, değirmencinin evinde de olmayacaktı; vaftiz anne düğünün kendi evinde olmasını, nikâhın da Montreux'deki kilisede kıyılmasını istiyordu. Değirmenci, gençlere bu isteğe uymalarını önerdi, çünkü vaftiz anne çocuklara bir hediye vermeyi planlamıştı, yani karşı çıkmasalar daha iyi olurdu. Düğün günü kararlaştırıldı. Bir akşam öncesinde Villeneuve'e gidecekler, ertesi sabah da vapurla Montreux'ye varacaklardı; orada vaftiz annenin kızı, Babette'i süsleyecekti.

"Bu evde düğün herhalde tekrarlanacak!" dedi oda kedisi: "Yoksa miyavlamama değmez!"

"Yemekler lezzetli olacak!" dedi mutfak faresi: "Ördekler kesildi, güvercinler boğuldu, koca bir geyik duvarda asılı. Bunları düşündükçe dişlerim kaşınıyor! Yarın yola çıkılacak!"

Evet, yarın! O akşam Rudy ile Babette, nişanlı olarak son kez değirmende kaldılar. Dışarda güller çiçek açmıştı, akşam çanları çalmaktaydı; güneş kızları: "İyi oldu!" şarkısını söylüyordu.

14

GECE HAYALETLERİ

Güneş batmıştı, yüksek dağlar arasında kalan Rhone Vadisi'ne bulutlar çökmüştü, rüzgâr güneyden esiyordu; Afrika rüzgârıydı bu! Alpler'in üzerinden esip bulutları dağıtıyordu. Birden ortalığı bir sessizlik kapladı; ormanlık dağlarla hızlı akan Rhone Nehri arasında hayal mahsulü şekiller ortaya çıktı; bunlar eski dünyadaki deniz yaratıklarına benziyordu: havada süzülerek uçan kartal ya da bataklıkta sıçrayan kurbağalar gibi. Sonra bunlar hızla akmakta olan nehir suyuna kapıldılar, bir süre böyle gittikten sonra havaya uçuverdiler. Fırtına, kökünden söktüğü bir çamı suda sürüklerken hortum oluşturdu. Aslında bu, Yalancı Cindi! Fırtına etkisinde dönenip duran bu cin tek bir tane değildi, pek çoktu ve hepsi nehrin coşkun sularına kapılarak döne döne yol almaktaydı. Ay, dağların tepesindeki karları, karanlık ormanları, beyaz ve acayip bulutlarla birlikte doğa gücünü simgeleyen ruhları aydınlattı. Dağ çiftçisi pencereden bakınca tüm bunları gördü. Bu ruhlar sürü halinde havada uçup süzülerek Buzullar Kraliçesinin önüne geldi. Kraliçe kendi sarayından yeni gelmişti oraya; köhne bir gemiye binmişti, daha doğrusu yerinden kopmuş bir çam ağacına; erimekte olan buzulların suyu ve de fırtına, onu açık denize taşımıştı.

"Düğün davetlileri geliyor!" diye hopluyor ve bunu hem suya hem de havaya haykırıyordu.

Artık dışarda da içerde de hep bu hayaletler vardı. Babette acayip bir rüya görüyordu. Rüyasında Rudy ile evliydi, hem de dört yıldan beri. Rudy keçi avına çıkmıştı, kendisi evdeydi ve yanında da sarı favorili genç İngiliz oturuyordu; adamın gözleri alev alev yanıyordu, ağzından çıkan sözler kızı büyülüyordu; elini uzattı, Babette onun peşinden yürüdü. Evden uzaklaştılar. Hep bayır aşağı yürüdüler. Babette, kalbinin üzerinde bir baskı hissetti, bu baskı gittikçe arttı. Hem Rudy'ye hem de Tanrı'ya karşı günah işlemişti! Birden kendini terk edilmiş buldu, giysisi çalılıklara takılıp parçalanmıştı, saçları ağarmıştı; gözlerini acıyla yukarı kaldırınca Rudy'yi gördü, ona doğru kollarını uzattı ama seslenmeye ya da yalvarmaya cesaret edemedi. Zaten etseydi de bunun bir yararı olmazdı, çünkü gördüğü şey Rudy değil, -keçileri şaşırtmak amacıyla avcıların başvurduğu- bir bastona asılı ceketiyle şapkasıydı. Babette acı içinde kıvranıyordu: "Keşke en mutlu günümde, düğün gününde ölseydim de bunlar olmasaydı! Bana acımış olurdun, Tanrım! Bu, Rudy için de benim için de iyi olurdu! Artık ikimizin de bir geleceği yok!" Ve genç kız bu acı içinde uçuruma yuvarlandı. O anda sazın bir teli koptu ve bir çığlık yükseldi!

Babette uyanıverdi, rüya bitmişti. Genç kız kötü bir rüya gördüğünü biliyordu; aylardan beri görmediği, hatta aklına bile getirmediği genç İngilizi rüyasında görmüştü işte!

Acaba hâlâ Montreux'de miydi o? Düğüne gelecek miydi? Kızın o güzel ağzına sanki hafif bir gölge düştü; kaşları çatıldı ama hemen sonra gülümsedi, gözelerine yine parlaklık

geldi; dışarda güneşli, nefis bir hava vardı. Ve yarın, Rudy ile evlenecekti!

Kız evine vardığında oğlan oradaydı, çok geçmeden Villeneuve'e yollandılar. İkisi o kadar mutluydu ki! Değirmenci de öyleydi, yüzü gülüyordu, çok keyifliydi; ne de olsa iyi bir babaydı.

"Şimdi ev bize kaldı!" dedi oda kedisi.

15

SON

Üçü de Villeneuve'ye vardıktan sonra yemek yediklerinde henüz akşam olmamıştı. Değirmenci piposunu yakarak bir koltuğa gömüldü; biraz kestirdi. Nişanlı gençler kol kola vererek dışarı çıktı, anayolda yürüdükten sonra denize kadar uzanan, çalılıklarla kaplı kayalıkların arasından geçtiler. Kasveli Chillon'un gri duvarları ve ağır kapıları berrak suya yansımıştı; üç akasyalı ada sanki daha da yaklaşmıştı, göl ortasında bir yığın çiçeği andırıyordu.

"Orası çok güzel olmalı!" dedi Babette; bu adacığa gitmeye can atıyordu; bu isteği az sonra yerine geldi. Sahilde bir sandal gördüler, onu bağlayan ipi çözmek zor olmadı. Etrafta kimseler yoktu, kimseden izin almak zorunda değillerdi.

Sandala bindiler, Rudy gayet iyi kürek çekiyordu.

Kürekler, balık yüzgeci gibi durgun suya batıp çıkıyordu ama bu su, yerine göre kabarıyor, karşısındakini yutacakmış gibi oluyor, sonra dostça gülüyor, daha sonra da sakinleşiyordu; yine de korkutucuydu ve parçalayıcıydı. Sandalın ardındaki dümen suyu köpükler saçıyordu. Birkaç dakika

içinde adaya vardılar ve karaya çıktılar.

Burada ikisinin dans edebileceği kadar bile bir yer yoktu.

Rudy, Babette'i bir iki-üç kez döndürdü, sonra dalları sarkan bir akasya ağacının altındaki küçük bir banka oturdular. Birbirlerinin gözüne bakarken el ele tutuştular; batmakta olan güneş her tarafı aydınlatıyordu; dağlardaki çam ağaçları kırmızımsı lacivert renge bürünmüştü, tıpkı çiçek açmış fundalıklar gibi. Ağaçların sonlandığı yerde kayalıklar başlıyordu, bunlar da dağ sanki şeffafmış gibi alev alev yanıyordu; havadaki bulutlar da ateş gibi kırmızıydı, keza deniz de yeni açmakta olan kırmızı bir gül gibiydi. Bulutlar yavaş yavaş Savoyen'in karlı dağlarına yükseldikçe, renkleri koyu maviye dönüştü ama en yüksek uçları kırmızı lavı andırıyordu. Bir an için dağlar sanki yeni yaratılıyordu ve tüm bu kitleler yerkürenin kucağından yukarı fışkırmış ve henüz sönmemiş gi-

biydi. Dağların kızarması denen şey böyleydi işte! Rudy ve Babette, o güne kadar hiç böyle bir şey görmemişti.

"Nasıl bir güzelliktir bu! Ne kadar mutluyuz!" dediler: "Tanrı bana bundan daha güzel bir hediye veremez!" dedi Rudy: "Bu akşam bir ömre bedel! Mutluluğumu o kadar sık hissediyorum ki! Ve tüm bunlar sona erince ne kadar da mutlu yaşadım ben diyeceğim! Bu dünya ne kadar da ulvi! Bir gün sona eriyor, derken yenisi başlıyor ki, bence daha da güzel bu! Tanrı bizi ne kadar da seviyor, Babette!"

"Öyle mutluyum ki!" dedi kız.

"Tanrı'dan daha fazla bir şey beklemiyorum artık!" diye içini döktü Rudy.

İsviçre'nin Savoyen tepelerinden çan sesleri yükseliyordu, batıdaki Jura Dağları şimdi koyu laciverde bürünmüştü.

"Tanrı her şeyi sana hayırlı etsin!" dedi Babette!

"Edecek!" dedi Rudy: "Yarın edecek! Yarın sen benim olacaksın! Benim sevgili, tatlı ve küçücük kadınım!"

Aynı anda Babette: "Sandal!" diye haykırdı.

Bıraktıkları sandal bağlı olduğu yerden kurtularak akıntıya kapılmış ve adadan uzaklaşmıştı.

"Ben onu yakalarım!" diyen Rudy ceketini ve çizmelerini çıkardıktan sonra suya atladı ve hızlı kolaçlarla sandala yaklaştı.

Dağdaki buzullardan kopan parçalar deniz suyunu soğutmuştu; Rudy kafasını kaldırarak baktı; sadece bir kere baktı: sanki altın bir yüzük yuvarlanıyordu, hem parlıyor hem de göz kamaştırıyordu. O anda aklına kaybettiği nişan yüzüğü geldi. Şimdi gördüğü yüzük büyüdükçe büyüdü ve gitgide genişleyerek parlak bir daire oluşturdu. Bunun içinde parlak

bir buzul vardı, onun da etrafında derin yarıklar vardı; oraya damlayan her damlacık, çıngırak sesi çıkarıyor ve süt beyazı alev saçıyordu. Oğlanın o anda gördüklerini anlatmak mümkün değil! Bir zamanlar bu yarıkların içine düşmüş genç avcılar, genç kızlar, erkekler ve kadınlar... Şimdi hepsi canlanmıştı; gözlerini açmıştı ve gülüyorlardı; ta derinden, gömülü şehrin kilisesinden çan sesleri geliyordu; cemaat kilisenin önünde diz çökmüştü. Buz parçaları orga dönüşmüştü, onu çalan da çağlayandı! Buzullar kraliçesi şeffaf bir tümseğe oturmuştu; Rudy gelince ayağa kalktı ve oğlanın ayaklarını öptü; Rudy'nin eli ayağı titredi, sanki elektrik çarpmıştı! Buz ve ateş! İkisine de kısa bir zaman için dokundun mu, aynı hissi alırsın!

"Benimsin! Benimsin!" diye bir ses duyuldu, hem çevrede hem de oğlanın içinde: "Sen küçükken ben seni öpmüştüm! Ağzından öpmüştüm! Bu kez seni ayağından ve topuğundan öpüyorum, şimdi tamamen bana aitsin!"

Ve oğlan açık mavi suda yok oluverdi.

Ortalığı bir sessizlik kapladı, sadece kilise çanları işitiliyordu ama son ezgiler de kırmızı bulutların içinde kaybolup gitti.

"Benimsin sen!" diye bir ses çınladı derin suda. "Benimsin sen!" Aynı ses sonsuzluğun doruğundan da geliyordu.

Bir aşktan öbürküne uçmak harika bir şeydi! Yeryüzünden cennete yani!

Derken içinden bir tel koptu, acıklı bir ses yükseldi; ölüm öpücüğü, fani kişiyi yenmişti! Yaşam dramını başlatan uvertür bitiverdi! Hayat denen dram başlayabilirdi, uyumsuzluklar uyuma dönüşmüştü.

Sen buna acıklı bir hikâye mi diyorsun?

Zavallı Babette! Korku saati geldi çattı! Sandal git gide uzaklaşıyordu. Karadaki insanlar onların küçük adada olduğunu bilmiyordu ki! Akşam oldu. Bulutlar yere yaklaştı, karanlık bastı. Babette yapayalnızdı, umutsuzluğa kapılmıştı, sızlanıp duruyordu. Jura Dağları'nın, İsviçre'nin ve de Savoyen'in üzerinde şimşek çakıyordu hep; her şimşeğin ardından gök gürlüyordu; peş peşe ve dakikalarca! Çakan şimşekler güneş ışınlarını bile etkisizleştiriyordu; sanki öğlenmiş gibi üzüm bağlarındaki üzüm kütükleri görülüyordu ama bu uzun sürmedi ve hemen ardından karanlık bastı. Şimşekler şerit ve zikzaklar oluşturarak denize çarparak genişliyor ve parlıyordu. Gök gürültüsü de bitmek bilmiyordu. Bu arada sandal karaya çekildi; herkes başını sokacak bir yer arıyordu. Ve de yağmur aralıksız yağıyordu.

"Nerde kaldı Rudy ile Babette, bu berbat havada!" diye söylendi değirmenci.

Babette ellerin kavuşturmuş, öylece durmaktaydı; başını öne sarkıtmıştı, haykırmaktan ve sızlanmaktan sesi kısılmıştı.

"Boğuldu!" diye söylendi kendi kendine: "Şimdi suyun dibinde; buzulların altında!"

Rudy'nin kendi annesi hakkında anlattıkları geldi hatırına; oğlanın yarıktan nasıl çıkarıldığını ve önce ölü sanıldığını..."Buzullar kraliçesi onu yine yanına aldı!"

Derken bir şimşek çaktı, bembeyaz karlar üzerinde bir parlaklık oluştu. Babette yerinden fırladı; aynı anda deniz de taştı ve ışıldayan bir buzul gözüktü, bunun üzerinde Buzular kraliçesi oturmuştu: ecelere yakışan bir tavırla, soluk ma-

vimsi yüzüyle, parlayan gözleriyle. Ayaklarının ucunda da Rudy'nin cesedi! "O benim!" dedikten sonra dalgalı suların karanlığında kaybolup gitti.

"Ne feci!" diye sızlandı Babette: "En mutlu günümüzde ölmenin sırası mıydı! Tanrım! Bana akıl fikir ver! Yüreğime su serp! Senin yollarını bilmiyorum, körü körüne yürüyorum, artık nasıl biliyorsan öyle yap!"

Ve bu yakarış genç kızı rahatlattı. Bir anlık düşünce, dün gece gördüğü rüya onu o kadar etkilemişti ki! Kendi söylediklerini de hatırladı: Kendisi ve Rudy için her şeyin daha iyi olmasını dilemişti!

"Vay halime! İşlediğim günahların ceremesi mi bu? Gördüğüm rüya benim geleceğim miydi? Günahlardan arınmam için bam telinin kopması mı gerekiyordu? Ne sefil yaratığım ben!"

Ve genç kız bu kapkaranlık gecede sızlanıp durdu. O derin sessizlikte hep Rudy'nin sesi çınlıyordu kulaklarında; son söylediği şey şuydu: "Tanrı bana bundan daha güzel bir hediye veremez!" Sevinçle söylenen bu sözcükler, genç kızın acılarını hafifletiyordu.

Aradan iki yıl geçti. Deniz gülümsüyordu, sahil gülümsüyordu, üzüm bağları, salkım salkım üzüm doluydu; vapurlar dalgalanan flamalarıyla hızla yol almaktaydı; yelkenli kotralar uçuşan beyaz kelebekleri andırıyordu, Chillon'a giden tren Rhone vadisine kadar yine çalışıyordu. Her istasyonda yabancılar iniyor, rehber eşliğinde görülmeye değer yerleri inceliyordu. Chillon'u ziyaret ediyor ve oradan üç akasyalı küçük adaya baktıktan sonra 1856 yılında, bir akşam saatinde o adaya çıkan ve nişanlı erkeğin ölümüyle sonlanan: "...erte-

si sabah sahilde çaresizlikten haykıran genç kızın sesi duyuluyordu." satırlarıyla biten öyküyü okuyordu.

Ama o kitapçıkta Babette'in, babasının yanında nasıl durgun bir hayat yaşadığı anlatılmamış. Onlar artık değirmende değiller. Orada şimdi yabancılar oturuyor. Onlar şimdi istasyona yakın şirin bir evde kalıyor. Bazı akşamlar pencereden, kestane ağacının üzerinden Rudy'nin ilk kez tırmandığı karlı dağlara bakıyorlar; genç kız o saatlerde güneş kızlarının oradaki yayılışlarını, rüzgârın gezgini değil de onu pelerinini uçuruşunu görebiliyordu;

Dağları örten kar gül rengindeydi; bu gül, "Tanrı daima kulunun iyiliğini ister!" diyenlerin gönlünde açar! Babette'in rüyasında gördüğü gibi olmasa da!

111 Kelebek

Dişi kelebek kendine bir eş aramaya çıktı, elbette bu, çiçeklerin altına gizlenmiş küçük bir kelebek olmalıydı. Etrafına bakındı: Herkes sakindi ve her bir kelebek kendi dalına konmuştu, nişanlı olmayan bâkirelerin yaptığı gibi. Burada da o kadar çok kelebek vardı ki, aralarından birini seçmek çok zor olacaktı. Bizim kelebeğin buna niyeti yoktu. Onun için kır papatyasına kondu. Fransızlar buna *Margret* der! Bildiğiniz gibi bu çiçek fal bakar. Şöyle ki, âşık olan kişi onun çanak yapraklarını tek tek koparırken "Seviyor?", "Sevmiyor!", "Az seviyor?", "Çok seviyor!" ya da "Hiç sevmiyor?" diye sorular sorar. Herkes kendi dilinde sorar.

Kelebek de soracaktı ama o, çiçekleri koparmadı; aksine, her birini teker teker öptü; onun prensibi şuydu: 'karşındakine iyi davranırsan istediğini elde edersin!'

"Sevgili Margret-papatya!" dedi: "Sen çiçeklerin en akıllısı bir kadınsın! Benim kısmetimi söyler misin? Yani kiminle evleneceğim ben? Bunu bilirsem, hemen gider ve ona evlenme teklif ederim!"

Ama Margret hiç cevap vermedi. Kendisine "kadın" denilmesinden hoşlanmamıştı, çünkü bâkireydi! Bir insan bâkireyse, ona 'kadın' demezler ki!

Kelebek ikinci kez sordu, üçüncü kez de sordu, hiçbir cevap alamayınca soru sormaktan vazgeçti ve oradan uçtu gitti.

İlkbahar yaklaşıyordu, etrafta bir sürü kardelen ve safran vardı. "Bunlar çok güzel!" diye söylendi kelebek: "Ama daha çok körpe ve biraz da fazla yeşil." Tüm delikanlıların yaptığı gibi yaşlı kızlara baktı. Ve lalelere yaklaştı; bunlar ona çok soğuk geldi; menekşeler de deli doluydu, laleler de çok gösterişli. Nergisler çok sıradandı, ıhlamur çiçekleri çok ufaktı ve de çok akrabası vardı; elma çiçekleriyse güle benziyordu: rüzgârın durumuna göre bugün açıyor, yarın dökülüyordu; o zaman evlilik kısa sürecekti!

En hoşuna giden bezelye çiçeği oldu; kırmızı-beyazdı, tertemizdi ve narindi, evin kızına yakışır cinstendi ama hep mutfağa atılıyordu. Kelebek tam ona talip olacaktı ki, ucundaki çiçeği solmuş bir kabuk görünce vazgeçti. "Bu kim?" diye sordu."Kız kardeşim" diye cevap verdi bezelye çiçeği.

"Demek yaşlanınca sen de bunun gibi olacaksın!" diyen kelebek dehşete düşmüştü, hemen oradan kaçtı.

Çitlerin üzeri hep bunun gibi uzun suratlı ve sarı benizli bâkirelerle doluydu ki, bunlardan hoşlanmıyordu. Evet ama nelerden hoşlanıyordu ki? Sen bunu ona sor!

İlkbahar geçti, yaz başladı, derken sonbahar geldi; kelebek hâlâ bir eş bulamamıştı. Oysa çiçekler en güzel elbiselerini giymişti ama ne fayda! O tazeliklerini ve gençliklerini yitirmişlerdi. Yaşlandıkça insanın canı koku ister! Oysa yıldız çiçeğiyle ebegümeci kokmuyordu. Bunun üzerine kelebek, naneye yöneldi.

"Bunun çiçeği yok, tamamen bitki ama ta tepesinden köküne kadar her bir yaprağı nefis kokuyor. Ben bunu alacağım!"

Ve sonunda kelebek, naneye evlenme teklifinde bulundu.

Ama nane duraladı ve ses çıkarmadı, sonunda şöyle dedi: "Arkadaş olmasına oluruz ama o kadar! Ben yaşlandım, sen de öyle! Birlikte yaşayabiliriz ama evlenmek yok! Bu yaştan sonra âleme rezil olmayalım!"

Böylece kelebek kendine bir eş bulamadı. Çoook aradı, aslında bunu yapmamak gerekir.

Kelebek hep bekâr kaldı.

Sonbahar bitiyordu, hava yağmurluydu ve rüzgâr, yaşlı söğüdün sırtını üşütüyor ve ağacı inim inim inletiyordu. Yazlık giysilerle orada burada uçmak sağlıklı değildi, artık aşk bile düşünülmüyordu

Nitekim kelebek de artık dışarda uçmadı; tesadüfen, sobası yanmakta olan bir odanın tavanına konuverdi; evet, burası yaz kadar sıcaktı, burada yaşayabilirdi. "Ama sadece yaşamak yetmez ki!" diye söylendi: "Güneş olmalı, özgürlük olmalı, ufak bir çiçeğin olmalı!"

Ve kelebek, cama doğru uçtu; aynı anda fark edildi, görenler hayran kaldı; onu bir iğneye geçirerek 'nadir bulunan

kelebekler' kutusuna yerleştirdiler. Bundan başka da yapılacak bir şey yoktu zaten.

"Şimdi ben de tıpkı çiçekler gibi bir sapa bağlandım!" dedi kelebek: "Pek hoş bir şey değil! Ama evlenince demek böyle oluyor hep, bir yere bağlanıyorsun!" Ve kendini böyle avuttu.

"Bu kötü bir mazeret!" dedi odadaki saksı çiçekleri.

"Ama saksı çiçeğine de güvenilmez ha!" dedi kelebek: "Ne de olsa onlar hep insanlarla al takke-ver külâh!"

112|Ruh

Şafak sökerken kırmızımsı havada kocaman bir yıldız parlıyordu: Sabah Yıldızı. Bu yıldızın ışığı, binlerce yüzyıl öncesinden bu yana dünyamızda olan bitenleri anlatmak istediklerini beyaz bir duvara yazmak istercesine parlıyordu.

O öykülerden birini dinle bakalım şimdi!

Geçenlerde –onun geçenlerde dediği şey aslında yüzyıllar önce– benim ışığım genç bir sanatçının yüzüne yansıdı; bu, papanın olduğu şehirde, yani Roma'da gerçekleşti. Orada zamanla çok şey değişti ama bu değişim, insanoğlunun çocukluktan yaşlanana geçiş hızında gerçekleşmedi. İmparatorun sarayı bugünkü gibi yıkıktı; keza yıkık mermer sütunlar arasındaki incir ve defne ağaçları da altın süslü banyo odalarının duvarlarına kadar uzanıyordu. Kolosseum* bir harabeydi; kilise çanları çalıyordu, etraf tütsü kokuyordu, ayin başlıyordu, mumlar dikilmişti, sokaklara kameriyeler kurulmuştu. Kilisedeki ayin, dışarıya bayram havası olarak aksetmişti; sanat, çok önem verilen ve kutsanan bir şeydi! Roma'da dünyanın en büyük ressamı yaşıyordu: Raphael! Ayrıca Michel Angelo da –yani çağın ilk heykeltıraşı da– bu şehirdeydi. Papa bile her iki sanatçıyı beğeniyor ve onları ziyaret ederek onurlandırıyordu. Sanat ilgi kazanıyor, saygı gö-

* Roma'daki eski çağa ait 48 bin kişilik amfiteatr –çn.

rüyor ve ödüllendiriliyordu. Ama büyük ve yetenekli sayılan her ödüllendirilmedi.

Küçük ve dar sokaklardan birinde eski bir ev vardı; bu ev vaktiyle tapınakmış. Burada genç bir sanatçı oturuyordu; adam fakirdi, henüz tanınmamıştı; onun arkadaşları da gençti ve sanatçıydı, hepsi umutlu, cesur ve akıllı kişilerdi; arkadaşları Onun 'çok yetenekli ama kendisi inanmasa da, delinin teki!' olduğunu söylüyordu. Çünkü kilden yaptığı figürleri hemen bozuveriyordu, beğenmiyordu; onu tanıtacak ve kendisine kazanç sağlayacak figürlerden hiçbirini tamamlamıyordu.

"Sen hayalperestsin!" diyorlardı: "Bu yüzden şanssız sayılırsın! Çünkü şimdiye kadar hayatı tadına bakmadın; oysa hayat, tadına bakmaya değer bir şey! İnsan gençken hayatı yaşamalı ve ona yumulmalı! Büyük üstat Raphael'e baksana bir kere! Papa da dahil, bütün dünya ona hayran. Şaraptan da, ekmekten de yoksun değil o!"

"Yediğini de fırıncının karısı dilber Formarina'yla paylaşıyor!" en genç arkadaşlarından Angelo.

Evet, hepsi çok şey söylüyordu; delikanlılıklarına güvenerek ve de kendi akıllarınca.

Yine de genç arkadaşlarının neşesini, manyaklığını hatta çılgınlığını paylaşıyorlardı. Ve genç sanatçıya bazen ilham geliyordu; hayal gücü çok kuvvetliydi; bazen gülünç fıkralar anlatıyor ve öbürkülerle birlikte kahkahalar atıyordu; öte yandan kendisine 'Raphael'in huyunu almış' diyorlardı. Oğlan sabahları çöken siste büyük ustaların resimlerindeki tanrısal ışığı görüyor ve Vatikan'da büyük üstatların yüzyıllar boyunca mermerden yaptıkları güzel heykellerin önünde

duruyordu; derken göğsüne bir ağırlık basıyor, içinde bir yücelme, bir kutsallık ve bir iyilik duygusu yükseliyor, tüm bunları mermerle şekillendirmek isteğiyle kıvranıyordu. Sonsuzluğa doğru itildiğini ama bunu nasıl bir heykele dönüştüreceğini bilemiyordu. Yumuşak kil, parmaklarının arasından kayarken güzel bir şekil alıyordu, ancak ertesi gün, her zaman yaptığı gibi, meydana getirdiği figürü kırıveriyordu.

Bir gün, Roma'daki en güzel saraylardan birine gitti ve onun açık kalmış koskoca kapısı önünde durduktan sonra en güzel güllerle donanmış ufak bir bahçeye uzanan sütunlu yoldaki heykellere hayranlıkla baktı. Beyaz renkteki yılan yastığının yeşil ve etli yaprakları mermer yalaklar üzerine sarkarken berrak suya da dalmaktaydı. Şimdi buradan biri geçti: bu, genç bir kızdı; konta ait evin kızıydı: o kadar hoş, o kadar narindi ki! Delikanlı şimdiye kadar hiç böyle bir kadın görmemişti –ama dur!- Raphael'in yaptığı resmi görmüştü! Evet, Raphael'in 'Ruhsal Hayat' adını verdiği tablosu Roma'daki saraylardan birindeydi. Evet, tablo oradaydı ama canlısı da şimdi buradaydı!

Oğlanın içinde ve hayal gücünde canlanan tablo, bu kızda can bulmuştu! Hemen o fakir odasına dönerek 'ruhsal hayat'a şekil verdi; şimdi önünde zengin ve doğuştan soylu bir kadın vardı işte! Eserine şöyle bir baktı, ilk kez memnun kaldı. Onu çok anlamlı buldu. Onu gören arkadaşları da coşkuyla alkışladılar. Bu çalışma, onun daha önce de bildikleri sanatsal yanını iyice yansıtmaktaydı; artık dünya da onu tanımalıydı!

Kil, kaygan ve canlı gibi dursa da mermerin beyazlığına

ve kalıcılığına asla ulaşamaz. Mermerden yapılan 'Ruh' şimdi canlanmalıydı! Ve bu kıymetli mermerde 'hayat' vardı! Bu mermer yıllarca o evde yaşayanların tasarrufunda kalmıştı; üzerine hep şişe kırıkları, maydanoz ve enginar artıkları atılmıştı, yani kir pas içindeydi ama içi dağlardaki kar kadar temizdi; işte 'ruh' bunun içinden çıkacaktı.

Nitekim günün birinde bu da oldu: evet, yıldızlar bunu anlatmıyordu, oğlan da bunu görmüyordu ama biz biliyoruz; bu dar ve fakir sokağa bir gün soylu bir Romalı aile geldi. Oğlanın yaptığı işi görebilmek için arabayı evin biraz ilersinde durdurdular. Kimdi bu gelen ziyaretçiler? Zavallı genç adam! Ona çok mutlu desek de olur. Çünkü genç kız odanın

ortasında gülümseyerek durmaktaydı babası konuşurken: "Sen buradasın demek, sevgili çocuğum! Hem de yaşıyorsun!" Sanatçı delikanlı bu gülümsemeyi, bu şahane bakışı eserine nasıl aktaracaktı ki!

"Bu ruh, mermerde can bulmalı!" dedi zengin adam. Bunlar ölü toprağa ve ağır mermere hayat vaat eden, keza çılgın delikanlıyı da kamçılayacak sözlerdi: "Bunu bitir, ben satın alacağım!"

Köhne atölyede sanki yeni bir çağ başladı; artık burada hayat ve neşe vardı, her köşesinde çalışılıyordu. Parlak Sabah Yıldızı da bu çalışmanın ilerleyişini gözlüyordu. Kil ta başından beri canlanmış gibiydi ve kendini güzeli betimleyen hatların oluşmasına bırakmıştı.

"Artık hayatın ne demek olduğunu biliyorum!" diye sevindi genç sanatçı: "Hayat demek aşk demek! Mükemmele yükseliş demek, kendini 'güzel'in büyüsüne kaptırmak demek! Arkadaşlarımın 'hayat'tan ve bunun 'tadına varmak'tan anladıkları şey beş para etmez; hepsi mayalanmakta olan arpanın habbecikleri gibi, yani hepsi boş laf! Kilisedeki kutsal şarap saflığı yok onlarda!"

Mermer kitlesi dikildi, keskiyle büyük parçalara ayrıldı, önce den işaretlenmiş çizgiler ve noktalar ele yontularak taştan bir insan vücudu şekline sokuldu, çok da güzel oldu. Genç kadının bedeninde 'Ruh' sanki Tanrı'yı resmediyordu. O koskoca ve çok ağır taş (mermer), sanki hafifledi, oynamaya başladı ve bu büyüleyici ruha, genç heykeltıraşın istediği gibi en saf ve meleğimsi bir gülümseme kattı.

Kırmızımsı sabahtaki yıldız bunu gördü ve genç oğlanı heyecanlandıran şeyi, yanaklarındaki renk değişimini, çalı-

şırken gözlerindeki parlaklığı ve Tanrı'dan nasıl esinlendiğini anlayıverdi.

"Sen Eski Yunan'daki üstatlardan biri gibisin!" dedi arkadaşları: "Yakında bütün dünya senin yarattığın 'Ruh'a hayran kalacak!"

"Benim 'ruhum!'" diye yineledi oğlan: "Benim ruhum! Evet, bu öyle olmalı! Ben de benden öncekiler gibi bir sanatçıyım. Tanrı bana yetenek bahşetmiş, böylece ben de soylu oldum!"

Ve diz çöktü, gözyaşları içinde Tanrı'ya yakardı ama sonra, karşısında sabah güneşinin aydınlattığı, kardan kesilmiş gibi duran mermer heykele, yani bedenleşmiş ruha bakınca onu unutuverdi.

O ruhu şimdi canlı olarak görecekti, ağzından çıkan sözler müzik gibi olacaktı. Şimdi saraya varıp mermer heykelin tamamlandığını söyleyebilirdi. Oraya gitti, açık kapıdan avluya girdi: burada mermer yalağa yine mermerden yapılmış yunus balığının ağzından sular akmaktaydı; taze güllerle çiçek açmış yılan yastıkları her yanı süslemekteydi. Oğlan önce büyük salona daldı; buradaki duvarlar tavana kadar rengârenk resimlerle ve armalarla bezenmişti. Üstü-başı tertemiz uşaklar çıngıraklı kızak atları gibi başlarını gururla yukarı kaldırarak bir aşağı-bir yukarı tur atmaktaydı; bazısı da el yapımı ahşap kanepelerde oturmaktaydı. Bunlar saray erkânı olmalıydı. Oğlan onlara geliş nedenini açıkladı, bunun üzerine onu yolluklarla kaplı mermer merdivenlerden yukarı kata çıkardılar. Şimdi her iki tarafta heykeller vardı. Oğlan duvarları resimlerle süslü ve küflenmeye başlamış mozaik zeminli bir odaya geldi. Bu güzellik ve bu ihtişam karşısında

soluğu kesilir gibi oldu; ama birden rahatlayıverdi. Yaşlı ve konta benzeyen biri onu dostça karşıladı; bir süre konuştular, daha sonra yaşlı adam onu gitmeden önce genç Sinyora ile tanıştırmak istedi; çünkü o da oğlanı görmek istiyormuş. Uşaklar onu saray odalarından geçirerek genç kızın yanına getirdiler.

Genç kız onunla konuştu; hiçbir sefalet ve hiçbir ilahi oğlanın yüreğini bu denli parçalayıp ruhunu yüceltemezdi! Oğlan onun elini tutarak dudaklarını üstüne bastırdı; hiçbir gül bunun kadar yumuşak olamazdı ama bu gülden öyle bir ateş fışkırdı ki, içindeki duyguları coşturdu. Dilinden öyle sözcükler döküldü ki, ne söylediğini artık kendi de bilmiyordu; krater nasıl lav saçtığını bilmiyorsa, o da öyleydi. Ve kıza aşk ilan etti. Kız ayağa kalktı, şaşırmıştı, incinmişti; gururla ve alaycı bir ifadeyle –ıslak ve yapışkan bir kurbağaya dokunmuşçasına- elini geri çekti; yanakları kızardı, dudakları soldu, gözleri ateş saçıyordu ama zifiri karanlık kadar simsiyahtı.

"Çılgın!" diye söylendi: "Defol git buradan!" Ve ona sırtını döndü. O güzel yüzde şimdi yılan saçlı bir taş heykelin ifadesi vardı.

Oğlan tekrar sokağa çıktığında cansız gibiydi, uykuda gezercesine evine yollandı, öfke ve acıyla kendine geldi, eline çekici alarak havaya kaldırdı; yapmış olduğu heykeli parçalamak istedi ama o haliyle dostu Angelo'nun yanı başına dolduğunu fark etmedi; Angelo unun elindeki çekici düşürdü.

"Delirdin mi sen? Neyin var senin?"

Boğuştular; Angelo daha güçlüydü. Genç oğlan derin bir nefes aldıktan sonra kendini bir iskemleye attı.

"Ne oldu?" diye sordu Angelo: "Kendine gel! Hadi konuş!"

Ama ne söyleyebilirdi ki? Hangi konuda? Angelo onu konuşturamayacağını anlayınca vazgeçti.

"Sen hâlâ hayal âleminde yaşıyorsun! Başkaları gibi yap sen de, ideallerinle yaşama! Yoksa yıkılırsın! Şarapla biraz kafayı çektin mi, rahat uyursun! Bırak genç bir kız seni tedavi etsin! Campagnalı kızlar mermer saraydaki prenses kadar güzeldir; sonuçta hepsi Havva'nın kızları ve cennetteyken aralarında hiç fark olmaz. Sen Angelo'nun dediğini yap! Ben senin meleğinim, hayat meleği! Gün gelecek, yaşlanacaksın; vücudun çökecek ve herkesin güle-oynaya eğlendiği bir pazar günü kurumuş bir kamış gibi, bir daha büyümemek üzere yatıp kalacaksın. Rahipler ölümden sonra başka bir hayat olduğunu söylerler ya, ben buna inanmıyorum. Uydurma bu! Çocuk masalı! Gözünde öyle canlandıranlar için hoş bir şey belki ama ben hayal içinde yaşamıyorum; ben gerçekçi bir insanım. Hadi, sen de öyle ol!"

Böyle diyen Angelo, genç oğlanı kolundan çekti, o anda bunu yapabilmişti. Genç sanatkârın kanı kaynıyordu; ruhunda bir değişiklik oldu, eski inancından ve alıştığı şeylerden sıyrılmak üzere içinde bir baskı hissetti. Eski benliğinden kurtulmuş gibiydi ve artık Angelo'nun peşinden gidecekti.

Roma şehrinin dışında özellikle sanatçıların ziyaret ettiği bir han vardı, eski bir hamamın enkazı üzerine inşa edilmişti. Karanlıkta kalan kubbesinden sarı sarı limonlar sarkarak kırmızımsı sarı duvarları kısmen örtmekteydi. Aslında burası derin bir mahzendi, içinde yanmakta olan bir lamba Meryem

Ana resmini aydınlatıyordu. Burada yemek pişiriliyor ve et kızartılıyordu; dışarda da limon ve defne ağaçlarının altında birkaç yemek masası hazırlanmıştı.

İki genci arkadaşları sevinçle karşıladı. Biraz yenildi, içildi ve eğlenildi; şarkılar söylendi, gitar çalındı. Derken saltarello* başladı, herkes bu eğlenceli dansa katıldı. Gençlere modellik eden iki Romalı kız da dansa kalkarak diğerlerini şevklendirdi. İkisi de Baküs rahibesiydi! Evet, onlar ne ruhsal bedendi, ne gonca güldü, ne de taze karanfildi.

Ve o gün güneş battığı halde hava öyle sıcaktı ki! Damarlarda akan kanda ateş vardı, havada ateş vardı, her bakışta ateş vardı! Havada altın ve gül yüzüyordu sanki, hayat altın ve gülden ibaretti.

"Neyse, kendine geldin! Kendini hayatın akışına bırak!"

"Kendimi hiç bu kadar sağlıklı ve neşeli hissetmemiştim!" dedi genç sanatçı: "Haklıymışsın, hepiniz haklıymışsınız! Ben delinin, hayalperestin tekiymişim meğer; oysa insanoğlu gerçekle yaşamalı, hayalle değil!"

Şarkılar ve gitar eşliğinde delikanlılar yıldızlı akşamda handan çıkarak sokaklara daldılar. Campagnalı kızlar da onlarlaydı.

Angelo'nun odasında, yerde bir sürü eskiz yatmaktaydı, şarap şişeleri oraya-buraya atılmıştı, bir sürü yağlıboya tablo –ateşli sahneler sergilese de– havayı biraz olsun yumuşatıyordu. Yere atılmış birkaç resimde Campagnalı kızların gü-

* XIV. yüzyıl Roma köylülerine özgü bir dans. Çiftler bacaklarından birini indirir ötekini kaldırırken ellerini gittikçe hızlanan bir tempoyla çırparlar –çn.

zelliğini yansıtan çizgiler dikkati çekiyordu ama aslında o kızlar çok aha güzeldi. Altı kollu şamdan bütün mumları yanmaktaydı ve insan kalıbındaki ilahları daha da iyi aydınlatıyordu.

"Apollo! Jüpiter! Ben de sizin olduğunuz cennete yükseleceğim! Şu anda yüreğimde bir hayat çiçeği açmakta!"

Evet, bu çiçek yerinden fırladı, eğildi, büküldü ve kulakları sağır edici bir gürültüyle ortalığı iğrenç bir duman kapladı, gözler kamaştı, bilinci havai fişekleri söndü, etraf karardı.

Oğlan eve zar zor vardı, kendini yatağa attı ve ancak kendine gelebildi. Ağzından "Ayıp!" diye bir ses çıktı, aslında yüreğinden geliyordu bu ses: "Sefil adam! Git buradan! Hadi in aşağı!" – Ve acıyla sızlandı.

"Git buradan! Hadi in aşağı!" Bu sözler yaşayan ruhun sözleriydi; göğsünde çınlıyordu, dudaklarında çınlıyordu.

Başını yastığa gömdü, düşünemez oldu ve uyuyakaldı.

Sabah erkenden kalktı, artık kendine gelmişti. Neydi bu? Hepsini rüyasında mı görmüştü? Söylediği sözler, hana yaptığı ziyaret, Campagna'nın kırmızı karanfilleri içindeki akşam... Tüm bunlar rüya mıydı? Hayır, hepsi gerçekti ve bunu şimdiye kadar anlamamıştı.

Akşamın kızıllığında yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu; onların ışığı genç sanatçıyı ve heykeli aydınlattı. Oğlan ona ölümsüzlüğün resmi niyetiyle baktı; öyle düşünüyordu. Üzerine bir örtü attı, sonra onu yine çekip attıysa da heykele bakamadı.

Sessizdi, düşünceliydi, içine kapanmıştı; bütün bir gün orada oturdu, dışarda yağmur yağdığının da farkında olmadı; o anda ne düşündüğünü kimse bilemezdi.

Birkaç gün geçti, derken birkaç hafta geçti; geceler bitmek bilmiyordu. Işıkları titreyen yıldız hep ona bakıyordu ve bir sabah oğlan uyandı, yüzü solgundu, ateşten titriyordu, yataktan kalkarak mermer heykelin yanına gitti; örtüyü kaldırdı, ona hem acıyla hem de içtenlikle baktı ve hemen hemen kendi ağırlığındaki bu heykeli bahçeye taşıdı. Burada eski ve kullanılmamış, suyu çekilmiş bir kuyu vardı; buna delik de denilebilirdi. Heykeli onun içine saldı, kuyuyu toprakla doldurduktan sonra da bu taze mezarın üstünü ısırganla örttü.

"Hadi git! İn aşağı!" Mezar duası bu kadardı.

Gökteki yıldız pembemsi havada, ölümcül hastalığa yakalanmışçasına yüzü ateşle yanan genç adamın yanaklarından süzülen iki damla gözyaşını görüyordu şimdi.

Rahip İgnasius, hem dost hem de hekim olarak onun başucunda İncil'den pasajlar okuyor, kilisenin mutluluk dağıttığından, insanların işledikleri günahlardan ve Tanrı'nın bağışlayıcılığından söz ediyordu.

Ve bu sözler nemli ve bozuk zemine düşen güneş ışığı gibi dökülüverdi ağzından; derken havaya bir sis tabakası yükseldi ki, içinde hem düşsel hem de gerçekçi resimler vardı sanki. İşte havada yüzen bu adacıkta hasta oğlan insan hayatındaki her şeyi gördü: hatalı davranışları, aldatmaları falan... Kendisi de aldatılmıştı! Sanat denen şey sihirbaz bir kadındı! Bizim burnumuzu büyütüyor, bizi dünyevi zevklere ve şehvete daldırıyordu. Kendi kendimizi aldatıyorduk; dostlarımıza karşı ikiyüzlü oluyorduk; Tanrı'yı aldatıyorduk! İçimizdeki yılan hep: "Ye!" diyordu: "Sen de Tanrı gibi olacaksın!"

Oğlan önce gerçeğe ve huzura giden yolu bulduğunu sandı; Tanrı'nın nûru kilisedeydi, rahiplerin hücresindeydi huzur; sonsuza doğru büyüyen insani ağaç bu hücredeydi!

Rahip İgnasius'u düşündükçe güç buluyordu genç adam. Sonunda şuna inandı: her doğan çocuk kendini kilisenin hizmetine adamalıydı. Genç sanatçı dünyaya küserek manastıra kapandı.

Oradaki kardeşleri onu öyle dostça ve öyle bir sevinçle karşıladı ki! Pazar ayini bayram havası içinde geçti. Tanrı sanki kilisedeydi, güneşin aydınlattığı aziz figürleriyle ve de de parlayan istavrozla özdeşleşmişti! İşte o akşam saatinde, güneş batarken oğlan, ufak hücresindeki pencereyi açarak Roma'ya, yıkık tapınaklara ve koskoca Kolezyum'un enkazına baktı. İlkbahar gelmişti, akasyalar açmıştı, her taraf yemyeşildi, güller tomurcuklanmış, limonlar ve portakallar ışıl ışıldı, palmiye yaprakları hafifçe sallanıyordu. Delikanlın içi

doldu. O özgür ve sessiz Campagna şimdi kar kaplı dağlara kadar uzanıyordu, gökyüzüne çizilmiş bir tabloydu sanki; her şey birbirine karışmıştı; insan burada özgürlüğü ve güzelliği soluyordu, her şey bir rüya gibiydi!

Evet, bir rüyaydı buradaki dünya ama bu rüya sadece birkaç saat devam edecekti; oysa manastır hayatı uzun yıllar sürecek bir hayat vaat ediyordu.

Kötülük insanın içinden gelir, nitekim rahibe de öyle oldu. Neydi o zaman zaman içini kaplayan ateş? Neydi o hiç arzu etmediği ama durmadan akıp giden kötülükler? Bunu bedeninde de hissediyordu ve içinden kötülük yapmak geliyordu. Nasıl bir ruhtu bu, kendisini yılan gibi saran? Vicdan hesaplaşması yapmasına neden olan? Karşısındakini sevmekle teselli buldurtan? Azizler hep bizim için dua etti, Meryem Ana da öyle; İsa bile bizler uğruna kanını dökmedi mi! Çocukça bir cesaret miydi, yoksa delikanlılığın verdiği umursamazlık mıydı kendini affettirdiğini sanmak? Ama ne de olsa artık kibirliliği elden bırakmış ve kilisenin oğlu olmuştu!

Yıllar sonra Angelo'yla karşılaştı; Angelo onu tanıdı:

"Vay be!" dedi: "Evet, bu sensin! Artık mutlu musun? Tanrı'ya karşı günah işledin ve O'nun armağanını fırlatıp attın, görevini kötüye kullandın. İncil'i oku bak! Gerçeği orada bulacaksın! O kadar didindin de ne kazandın! Yeni bir rüya âlemine kendini hazırladın mı? Sen de başkalarının yaptığı gibi kendine göre kafanda kendi dinini uygula! Bunların hepsi bir rüyaysa ya da hayal gücüyse yine de iyi şeyler!

"Çek git buradan, Şeytan!" dedi rahip ve Angelo'yu yalnız bıraktı.

"Şeytan diye bir şey var işte! İnsan kılığına girmiş bir Şeytan!" diye mırıldandı rahip: "Ona bir parmağımı uzattım, bütün elimi kaptı! Hayır," diye içini çekti: "Kötülük benim içimde! İnsanın içine işlemiş ama o insan buna aldırış etmiyor, açık alınla dolaşıp keyfine bakıyor! Bense huzuru ancak dinde buluyorum. Eğer buna huzur denirse! Kaçmaya çalıştığım şu dünya keşke güzel bir rüya olsa! Akşam kızıllığındaki bulutların ve deniz dalgalarının mavisine bürünen uzaktaki dağların güzelliği bir yanılgı mı yoksa? Yakından bakınca hepsi başka görünüyor! Sonsuzluk! Sen ucu-bucu belli olmayan, sessiz, bizi selamlayan, çağıran, önsezimizi pekiştiren koskoca bir okyanus gibisin! İçine daldık mı bizi yutarsın! Ölürüz ve ölürken de 'Al şunu taşı! Götür! Aşağı at!" sesleri duyarız.

Ve rahip bu kez gözyaşı dökmeden, içine kapanık, kaldığı yerde kaldı ve sert bir zeminde diz çöktü. Kimin önünde? Duvar dibine bırakılan taşlaşmış istavrozun mu? Hayır, çünkü diz çökmeyi sadece bir alışkanlık haline getirmişti o.

İç âlemine daldıkça içi karardı rahibin: "Ne içeri, ne dışarı! Bir hayat mahvettin sen!"

Ve bu düşünce topu büyüdükçe büyüdü, sonra onu ezdi geçti: İçindeki yangın sönmüştü artık!

"İçimi kemiren bu kurttan kimseye bahsedemem! Bu sır benim içimde kalacak, onu başkasına açarsam bu kez ben onun esiri olurum!"

Böylece rahip, vicdan hesaplaşması yapıyordu.

"Tanrım! Tanrım!" diye seslendi çaresizlikle: "Acı bana! Beni bağışla! Verdiğin armağanın kıymetini bilemedim, onu attım. Artık gücüm kalmamıştı çünkü; sen onu bana vermedin! İçimdeki ölmezliğin de, tıpkı hayatı ışığım sayılan ruh gibi, gömülmesi gerekiyor. Öyle ki, asla mezardan dışarı çıkamasın!"

Ruhlar yaşar ve parlarken gül pembesi havadaki yıldız da sönüp gitti, ışığı beyaz duvara düştü ama ardında Tanrı'nın rahmetini ve tüm sevgisini içeren bir yazı bırakmadı.

"İçimdeki ruh asla ölmez! Bilinçli yaşarken de! Akıl ermez bir şey gerçekleşebilir mi? Evet! Evet! Aslında o akıl ermez şey benim! Sen akıl ermez şey de sensin Tanrım! Yarattığın evrene de akıl ermez. Gücün de akıl ermez. O harika güzellik ve aşk da akıl ermez bir şey!"

Rahibin gözleri parladı, sonra kapandı. İşittiği son ses kilisenin çan sesiydi.

Onu Kudüs'ten getirilmiş, inançlı ölülerin tozuyla karışık bir toprağa gömdüler.

Yıllar sonra ondan önceki rahibinki gibi, iskeleti çıkarıldı; elinde inciden bir tespih vardı; onu manastırın insan kemikleriyle dolu kabrine yerleştirdiler. dışarda güneş açarken içerisi ayin sonrası gerçekleşen tütsü kokuyordu.

Yıllar geçti.

Ölü kemikleri dağıldı, kafatasları sıraya dizildi, kilisenin etrafında bir duvar oluşturdu. Onun kafatası da öbürküler gibi kızgın güneşin altındaydı şimdi; o kadar çok ölü vardı ki, bugün artık hiçbirinin adı belli değildi; onunki de! Derken...güneş ışınları bu kafataslarından birinin göz çukurları içinde oynaştı. Neydi bu böyle? Renkli bir kertenkele kafataslarından birinin içinde oynaştı, kocaman ve içi boş göz deliklerinden dışarı fırlayıp tekrar içeri girdi. Bir zamanlar koca koca düşüncelerin yer ettiği, rüyaların görüldüğü, sanata ve Tanrı'ya olan sevginin yüceldiği, sıcak göz yaşlarının yuvarlanarak aktığı, umudun ve ölmezliğin yaşadığı bu kafatasında şimdi hayat vardı! Kertenkele fırlayıp kaçtı! Kafatası dağılıp toz oldu.

Aradan yüz yıl geçti. Parlak yıldız hep aynı şekilde ışımaktaydı, yine parlaktı ve kocamandı; tıpkı bir yüzyıl önceki gibi. Hava kırmızımsıydı, gül kadar tazeydi, kan rengindeydi.

Vaktiyle dar bir çıkmaz sokak olan yerde şimdi eski bir tapınağın sadece kalıntıları vardı. Orada rahibeler manastırı inşa edilmişti. Bahçesindeki mezara o sabah genç bir rahibe gömülecekti. Ama kürek beyaz ve parlak bir taşa çarptı, bir kadın kafası gözüktü –kelebek kanatlı! Genç rahibenin nâşının indirileceği mezardan o tozpembe renkli sabahta beyaz mermerden yapılmış harika bir heykel çıktı. "Ne kadar güzel! Emsalsiz bir şey! Tam bir sanat eseri!" dedi herkes. Acaba bunu hangi üstat yaptı? Kimse bilmiyordu, o heykeli kim yapmıştı? Onu binlerce yıldan beri tanıyan sadece o parlak yıldızdı! Onun nasıl topraktan bu hale geldiğini, atlattığı sınavı ve zaaflarını yıldız biliyordu: "O sadece bir insandı!"

Ölmüştü; toza dönüşmüştü ama Tanrı vergisi sayılacak olan eseri, asla ölmeyecek olan ruh şimdi ortaya çıkmıştı; ardında bıraktığı ünü unutulmamıştı; artık herkes tarafından görülecek, tanınacak, sevilecek ve hayran kalınacaktı.

Tozpembe havadaki parlak Sabah Yıldızının ışığı, sanatçının ruhunu, mutluluğunu ve hayranlığını ağzındaki gülümseme ve gözleriyle anlatmaya çalışan mermer heykeli aydınlatmaktaydı.

Bu dünyada her şey gelip geçicidir ama bunu sadece sonsuz âlemdeki yıldız bilir.

Cennetlik adam ardında bir ün bırakır, bu ün unutulsa bile ruhu kalıcıdır.

113 Salyangozla Gül Ağacı

Bahçeyi çeviren çit, fındık ağaçlarıyla doluydu; ondan sonrası da tarlaydı, daha sonra da ineklerin ve koyunların otladığı mera başlıyordu. İşte bu bahçenin tam ortasında bir gül ağacı vardı, bunun altında da kabuğuna çekilmiş bir salyangoz!

"Benim de zamanım gelecek elbet!" dedi salyangoz: "Ben gülün sunduklarından, inek ve koyun gibi süt veren fındıktan çok daha fazlasını yaparım ben."

"Ben de sizden çok daha fazla şeyler bekliyorum zaten" dedi gül ağacı: "Bu, ne zaman olacak, sorabilir miyim?"

"Şimdilik bekliyorum" dedi salyangoz: "Sizin aceleniz yok! Zaten sizden fazla bir şey de beklemiyorlar."

Ertesi yıl salyangoz yine gül ağacının altında, her zamanki yerini almıştı. Gül ağacı tomurcuklanmıştı ve yeni yeni çiçek açmaktaydı. Salyangoz biraz hareketlendi, duyargalarını dışarı çıkardı, sonra yine içeri çekti.

"Her şey geçen yılki gibi! Hiçbir ilerleme yok! Gül ağacı geçen yıl neyse bu yıl da aynı, bir ilerleme yok!"

Yaz geçti, sonbahar da geçti, gül hâlâ tomurcuk verip açmaktaydı, ta ki hava soğuyana, ıslanmaya hatta kar yağana kadar.

Derken yeni bir yıl başladı ve gül ağacı kendini gösterdi; salyangoz da öyle: "Siz kupkuru bir değneğe dönüşmüşsünüz" dedi: "Bu gidişle yakında öleceğinizi bilmelisiniz. Siz

dünyaya her şeyinizi verdiniz; bu o kadar önemli miydi diye sormayacağım! Bu konuda kafa yoracak zamanım yok çünkü. Ancak evrim konusunda hiçbir şey yapmadığınız kesin, yoksa sizden çok daha başka şeyler çıkardı ortaya. Kabahat sizde galiba? Yakından odundan farkınız kalmayacak! Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

"Beni korkutuyorsunuz" dedi gül ağacı: "Bunu hiç düşünmemiştim."

"Hayır, zaten hiçbir konuda kafa yormadınız ki! Niçin çiçek açtığınızı ve de nasıl çiçek açtığınızı sorguladınız mı hiç?"

"Hayır!" dedi gül ağacı: "Hoşuma gittiği için çiçek açıyorum ben, zaten elimden başka bir şey de gelmez. Güneş öyle sıcak ve hava da öyle serin ki! Hep sabahları düşen çiği ve yağan yağmuru içerim ben, işte o zaman nefes alırım ve yaşamaya başlarım! Gücüm de topraktan alırım, aynı gücü gökyüzünden de alırım ve kendimi mutlu hissederim; her gün yeniden açar ve büyürüm; benim hayatım çiçek açmaktan ibarettir, zaten başka bir şey de bilmem!"

"Çok sakin bir hayatınız varmış!" dedi salyangoz.

"Elbette! Hepsi Tanrı vergisi!" dedi gül ağacı: "Ama Tanrı size daha da fazlasını vermiş. Siz çok derin düşünen ve bütün dünyayı şaşırtan bir kafa yapısına sahipsiniz."

"Bu hiç aklıma gelmedi" dedi salyangoz: "Dünya umurumda değil benim. Benim kendi derdim bana yeter."

"Ama biz kendimizden başkalarına bir şeyler verebilmek için gelmedik mi bu dünyaya? Evet, bu yüzden ben herkese gül hediye ettim! Ama siz? Tanrı size onca şey vermişken siz bu dünyaya ne verdiniz? "

"Ne mi verdim? Bu dünyaya ne mi verdim? Sadece içine tükürdüm! Bu dünya bir işe yaramaz çünkü! Beni de ilgilendirmez. Siz gül vermeyi sürdürseniz de ne olur ki? Fındık ağacı da fındık verse ne yazar? İnekle koyun süt veriyor da ne oluyor? Sütten yaranan var, ben kendi çıkarlarıma bakarım. Kendi yağımla kavrulurum yani! Dünya umurumda değil!"

Böyle dedikten sonra salyangoz, kabuğuna çekildi.

"Ne acı!" diye söylendi gül ağacı: "İstesem de ben böyle kabuğuma çekilemem, ben her zaman çiçek açmalıyım. Yapraklar düşer, rüzgâr onları havaya uçurur. Yine de o güllerden birini –hatıra gülü olarak- bir ev hanımının dua kitabının sayfaları arasında, genç ve güzel bir kızın göğsünde ya da bir çocuğun hoş dudaklarında görmüşümdür. Bunlar benim anılarımdır, hayatımdır hep."

Ve gül ağacı hep çiçek açtı, salyangozda dünya umurunda olmaksızın hep kendi kabuğu içinde pinekledi.

Aradan yıllar geçti.

Salyangoz toprak içinde yaşarken toprak oldu, gül ağacı topraktan biterken sonunda o da toprak oldu. Dua kitabının içindeki hatıra gülü de yok olup gitti. Ama bahçede yeni gül ağaçları çıkacak, yeni salyangozlar tura attıktan sonra kabuğuna çekilecek ve dünya umurunda olmayacak!

Bu öyküyü tekrar başından alarak okusak mı?

Ama değişen bir şey olmayacak ki!

114 Yanıltan Işık

Bir zamanlar bir adam vardı, pek çok yeni masal bildiğini ama sonra unuttuğunu söylüyordu; artık o masallar kendiliğinden onun ne aklına geliyor ne de kapısını çalıyordu. Bu böyle oldu ama adam da yıllar boyu onları düşünmedi, gelip kapısını çalmalarını da aklından geçirmedi; zaten gelselerdi de onu bulamazlardı, çünkü savaşa katılmıştı.

Leylekle kırlangıç uzun bir seyahatten dönmüştü; tehlikeli bir durum falan akıllarına bile gelmemişti ama yuvaları yakılmıştı, insanların oturduğu evler de yakılmıştı; sınır kapısı da öyle! Düşman atları eski mezarların üzerinde tepmekteydi. Zor ve kasvetli bir zamandı ama bu da geçerdi elbet!

Nitekim geçti de. Ama masal, hâlâ adamın kapısını çalmamıştı ya da kendini duyurmamıştı.

"Bir sürü insan ölür, her şey yıkılır ama masal asla ölmez!" diyordu adam.

Ve aradan koca bir yıl geçti, adam hep masalı özlemekteydi.

"Acaba ne zaman gelip kapımı çalacak?" diye söylendi. O masalı ve kahramanlarını öyle bir hatırlıyordu ki! İşte şimdi o taptaze ve genç ilkbahar çıkageliyordu ve de çok hoş bir küçük kızı: Saçına yapışkan otundan bir çelenk takmıştı, elinde bir gürgen dalı vardı, gözleri güneş altındaki orman gölü gibi parlıyordu; seyyar satıcı gibiydi; tahta kutusunu

açarak içinden üzeri eski anıları içeren yazı ve şiir dolu ipek

şeritler çıkardı. En güzeli de gümüş beyazı saçları ve adamakıllı açılmış ve zeki bakışlı gözleriyle çıkagelen yaşlı anaydı. Hemen eski zamanları anlatmaya başladı kadın: Altın kirmenle iplik çeken prensesi ve o sırada kapı önünde beklemekte olan ejderhayla dev yılanı. Bunları öyle canlı anlattı ki, kim bunları işitse gözleri kararıp yere düşer ve döşemeyi kanla bulardı. Çünkü bunları görmek ya da duymak öyle korkunçtu ki! Elbette tüm bunlar çoook eskiden olmuştu.

"Kapımı hiç mi çalmayacak?" diye söylenen adam bakışlarını kapıya öyle bir çevirdi ki, gözlerinde siyah bir leke belirdi; aynı leke döşemede de vardı. Adam bunun ne olduğu-

nu anlayamadı: kan mıydı, yoksa acı ve kasvetli günlerin ansına bir matem şeridi miydi?

Böyle oturup dururken adamın aklına acaba masal ve o masaldaki prenses saklandı mı diye bir şey geldi: aranıp bulunsaydı herhalde daha bir başka güzellikte, yani eskisinden çok daha güzel görünecekti.

"Kim bilir? O belki de çeşme başında sallanaduran bir kamışa gizlendi? Aman dikkat! Belki de solmuş çiçeklerden birinde saklandı? Ya da raftaki kalın bir kitaplardan birinin içinde?"

Ve adam kendisine fikir verebilecek en yeni kitaplardan birini seçti ama bunun içinde çiçek yoktu, sadece Holger Danske hakkında bir yazı vardı. Adam o yazıyı okudu, tüm öykü uydurukmuş, Fransa'daki bir rahip bir kitaptan almışmış; Holger Danske diye biri yokmuş, bu bir romanmış, daha sonraları Dancaya çevrilerek kitap halinde basılmışmış, bizlerin inandığı ve hep şarkılarını okuduğu bu kahraman hiç yaşamamışmış! Holger Danske de tıpkı Wilhelm Tell gibi fasa-fisoymuş, bunlara inanmamalıymış! Bu konuda kitapta kapsamlı görüş sergilenmişti.

"Evet ama ben sadece inandığım şeye inanıyorum" dedi adam. "Ayak basan yerde ot çıkmaz!"

Ve kitabı kapadıktan sonra rafa koydu ve pencere saçağındaki taze çiçeklere doğru yürüdü. Masal belki de oraya altın sarısı hareli kırmızı laleyi ya da taze bir gülü veya rengârenk papatyaları yerleştirmişti oraya. Güneş ışığı çiçek yaprakları arasında oynaşmaktaydı ama masaldan eser yoktu! Kederli zamanların çiçekleri çok daha güzeldi aslında ama hepsi kesilmişti ve hepsinden çelenk yapılmıştı; onları tabu-

tun üzerine yerleştirdikten sonra bir de bayrak dikmişlerdi. Masal, belki de bu çiçeklerle beraber gömülmüştü! Ama o zaman çiçeklerin haberi olurdu, toprak da bunun farkına varırdı ve bu topraktan fışkıran her kamış bunu herkese anlatırdı.

Masal belki de o yere gelmişti ve kapıyı çalmıştı ama kimin umurunda? Böyle bir şey kimsenin aklına bile gelmemişti. İlkbahar güneşi ve kuş cıvıltıları ve her yanı kaplayan yeşilliğe bile kötü yaklaşılmıştı. Artık o eski ve uzlaştırıcı halk türküleri, hatta yenileri bile dilden düşerek unutulup gitmişti. Masal belki de çok kapı çaldı ama onu duyan olmadı, kimse ona 'Hoş geldin!' demedi. Böylece hep uzak kaldı.

Ben gidip onu arayacağım! Hadi çık bakalım yollara, ormanlardan geç ve denize açıl!

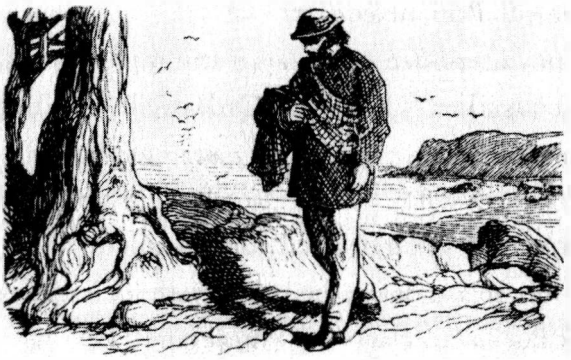

Kırmızı duvarlı ve merdivenli, eski bir malikâne vardı; kulesinde bir bayrak sallanıyordu. Bülbül kayın ağacının ince dişli yaprakları arasında öterken bahçedeki çiçek açmış elma ağacına baktı ve o çiçekleri gül sandı. Burada, güneş altında arılar da hiç boş durmuyor ve kraliçe arının etrafında

sürekli vızıldıyordu. Bırakın da ava çıkan insanları ve ormanda solup giden yaprakları size sonbahar fırtınası anlatsın! Noel zamanı açık denizlerden yabankuğuları çıkagelirken eski malikânede, gürül gürül yanan sobanın karşısında oturanlar

Noel şarkıları söylüyor ve efsane dinliyordu.

Masalı arayan adam, at kestanesi ağaçlarının sıralandığı caddeye açılan eski bahçeye yürüdü. Burada Danimarka Kralı Valdemar Dae ile kızlarının rüzgârını hissetti. Masalların anası sayılan ağaç perisi ona yaşlı meşe ağacının masalını anlatmıştı. Çok eski zamanlarda burada bir çit vardı, bugün artık eğreltiotu ve ısırgandan ibaretti. Bu otlar taşlaşmış figürleri de sarmıştı. Bu figürlerin gözleri yosun bağlamıştı ama yine de eskisi gibi gayet iyi görüyorlardı. Oysa masalı arayan adam onlar kadar iyi görmüyordu, bu yüzden masalı da göremedi. Peki, nerede bu?"

Başının üzerinden ve de ağaçların tepesinden bir karga sürüsü uçuşurken "Orda değil! Orda değil!" diye bağırıştı.

Adam bahçeden çıktı, hanın mezarlığından geçerek kızılağaç korusuna daldı; burada altı köşeli ufak bir ev vardı. Bu evin bir kümesi ve bir de içinde ördekler bulunan bir avlusu.

Odanın ortasında bu eve bakan yaşlı bir kadın oturmaktaydı; kuluçkadan çıkan her yumurtanın, keza her civcivin yerini gayet iyi biliyordu. Ama o adamın aradığı kız değildi; kız kendisini ancak çekmecenin içindeki aşı karnesi ile kanıtlayabilirdi.

Dışarda, bu evden pek de uzak olmayan bir yerde, sarısalkım ve kırmızı çiçekli akdikenlerin bulunduğu tepede bir anıt vardı, onu yıllar önce şehirdeki kiliseden getirmişlerdi

buraya; şehrin ileri gelenlerden birinin anısına dikilmişti; karısıyla beş kızı da el pençe divan durmuş halde bu heykelde görünüyordu. Bu heykel, baktıkça insanın zihnine işliyor ve eski zamanları anımsatıyor gibiydi; en azından masalı arayan adama öyle geldi. Buna bakadururken heykeldeki adamın başına bir kelebek kondu; sonra kanat çırparak havalandı ve biraz uçtuktan sonra mezar taşının dibine süzüldü, orada yetişen bir şeyi göstermek ister gibiydi. Nitekim orada dört yapraklı bir yonca yetişmişti, hatta hepsi yan yana yedi taneydi. Şans olunca bu kadar olur! Adam onları koparark cebine attı. Şans, nakit para gibidir. Ama adam keşke yeni bir masal olsaydı bu, daha iyiydi diye düşündü ama yine de onu bulamadı.

Güneş, batarken kocamandı ve kırmızıydı. Otlakta dumanlar çıkmaktaydı, bataklık cadısı kötülük düşünüyordu.

Akşam olmuştu; adam tek başına odasındaydı, bulunduğu yerden bahçeye, otlağa, bataklığa ve denize baktı. Ay doğmuştu; otlağın üzerindeki hava pusluydu, koca bir deniz gibi görünüyordu; adam daha önce de gelmişti buraya. Efsaneye göre mehtapta, gözle de görülebilirdi bu! Adam, şehirde okuduklarını hatırladı: efsaneyi anlatanlara göre ne Wilhelm Tell vardı, ne de Holger Danske; otlak falan da yoktu! Ama halkı dinlemeye kalkarsanız, öyle bir göl de vardı, efsanenin canlı tanıkları da. Ve Holger Danske de yine ortaya çıkacaktı!

Adama öylece durmuş düşünürken pencereye biri vurdu. Bir kuş muydu bu? Bir yarasa mıydı, yoksa bir baykuş mu? Evet, eğer öyleyse bunları içeri almazsınız elbet! Pencere

kendiliğinden açıldı ve yaşlı bir kadın adama baktı.

"Hayrola?" dedi adam: "Kimsiniz siz? Burası birinci kat; merdivenle mi çıktınız?"

"Sizin cebinizde dört yapraklı bir yonca var" dedi kadın: "Hatta onlardan yedi tane var; içlerinden bir tanesi de altı yapraklı."

"Kimsiniz siz?"

"Bataklık Cadısı! Nerdeyse gelin olacaktım! Tıkaç henüz fıçıdaydı ama bataklı çocuklardan biri onu yaramazlık olsun diye yerinden çıkarıp bu eve kadar fırlattı, o tıkaç da sonra pencereye çarptı. Şimdi o fıçıdan boş yere bira akıyor."

"Anlatın, anlatın!" dedi adam.

"Evet, durun biraz!" dedi bataklık cadısı: "Şimdi yapacak başka işim var!" Ve çekip gitti.

Adam pencereyi kapamak istedi ama kadın yine çıkageldi.

"Tamam!" dedi: "Hava uygun olursa yarın bira yapmayı bitiririm. Şey, siz ne bilmek istiyordunuz? Ben onun için döndüm, verdiğim sözü tutarım; sizin cebinizde yedi tane dört yapraklı yonca vardı, bunlardan biri altı yapraklıydı ki bu, insana saygınlık ve madalya kazandırır ama onu her koparana değil elbette. Siz ne sormak istemiştiniz? Süt dökmüş kedi gibi durmasanıza! Çünkü az sonra fıçının yanına gideceğim."

Ve adam ona yolda gidip gelirken masalı görüp görmediğini sordu.

"Yeter yahu!" dedi kadın: "Masaldan bıkmadınız mı? Bense bıktınız sandım, çünkü artık çok kişi masal dinlemez!

Burada yapılacak ve dikkat edilecek çok daha başka şeyler var. Küçük oğlanın ağzına bir puro tutuşturun, genç kıza da bir eteklik verin de görün! Onların hoşlanacağı şey hep bunlar! Masal dinlemekmiş! Hayır, valla burada yapılacak çok daha başka işler var!"

"Nasıl yani?" diye sordu adam: "Siz dünyayı nereden bileceksiniz ki? Sizin işini-gücünüz hep kurbağalarla ya da yanıltıcı ışıkla!"

"Evet, siz de kendinizi yanıltıcı ışıktan koruyun" dedi kadın. "Onlar şimdi yolda, serbest bırakılmışlar! Asıl onlardan bahsedelim! Siz bataklığa gelin, çünkü benim orada olmam gerekiyor. O zaman size her şeyi anlatırım ama o yedi tane dört yapraklı yonca henüz tazeyken ve de mehtap varken acele edin!"

Böyle söyleyen bataklı kadın oradan ayrıldı.

Kule saati on ikiyi çalıyordu; çeyrek dakika sonra adam evden çıktı, bahçeyi geçerek otlağa vardı. Etrafa sis çökmüştü. Bataklık cadısı bira yapmayı kesti.

"Gelmeniz çok uzun sürdü!" dedi: "Cinler insanlardan

daha çabuk geliyor. İyi ki ben de cin olarak doğmuşum!"

"Bana ne anlatacaksınız?" diye sordu adam: "Masal hakkında mı?"

"Kafayı buna takmışsınız!"

"Geleceğin şiiri konusunda bir şey biliyor musunuz?"

"Ukalalığı bırakın!" dedi kadın: "Cevap vereyim: siz hep şiir yazmayı düşünüyorsunuz, sanki her şeyin anası oymuş gibi hep masalı soruyorsunuz! Masal aslında en yaşlımız olduğu halde hiç yaşlanmaz nedense! Bir zamanlar ben de gençtim, bu bir hastalık değil yani! Çok güzel bir peri kızıydım, ben de mehtapta dans ettim, bülbülün şakıyışını dinledim, öbür kızlarla beraber fink attım. Masal, geceyi yarı açmış lalede ya da bir kır çiçeğinde geçirirken ben ormana gittim; o sonra kiliseye vararak sunağın altına sarkan bir matem şeridine dönüştü."

"Çok iyi ders almışsınız!"

"En az sizin kadar bilgi sahibi olmalıymışım!" dedi bataklı kadın: "Masal ve şiir, ikisi de aynı malın gözü zaten! Onlar isterlerse gömülü kalsın! Yaptıkları ve dile getirdikleri hep sıradan şeyler, siz daha iyisini yaparsınız. Onların hepsini size isterseniz bedava vereyim. Dolabımda şişelere doldurulmuş bir sürü şiir var; esans da var, hem de en iyi cinsten; acı tatlı her türlü baharat. Hepsini şişelere koydum ben. Bayram günlerinde insanlar şiir istediği zaman bunlardan mendile birer damla damlatıp koklatmak yeterli!"

"Harika şeyler söylüyorsunuz" dedi adam: "Şiirli şişeniz var mı?"

"İstemediğiniz kadar!" dedi kadın: "Siz yeni pabuçlarını kirletmemek için ekmeğe basıp geçen kızın masalını bilirsi-

niz, değil mi? O hem yazıldı hem de basıldı."

"Ben onu kendim anlattım" dedi adam.

"Evet, o zaman onu iyi bilirsiniz" dedi kadın: "Kız toprağın içine battı, bataklık cadısının yanına vardı, o sırada Şeytan'ın büyükannesi de bira yapılışını seyretmek için oraya gelmişti. Batan kızı görünce ona, ziyaretinin anısı olarak, kendinden bir taban oluşturdu ve kız bunu kabul etti. Bana da hiç hoşuma gitmeyen bir hediye verildi, portatif bir ecza dolabıyla içi şiir şişeleriyle dolu bir dolap! Büyükanne dolabın nereye konacağını sordu; hâlâ aynı yerde duruyor. İsterseniz bakın! Nasıl olsa cebinizde yedi tane dört yapraklı yonca var, hatta onlardan biri altı yapraklı; onlar sayesinde görebilirsiniz!"

Gerçekten de bataklığın tam ortasında kızılağaç kütüğüne benzer bir şey vardık bu, büyükannenin ecza dolabıydı. Yani bir bakıma Bataklık Cadısı'nındı; her ülkede ve her zaman açık duran bir dolap, yeter ki nerde olduğunu bilesin! Bu dolap hem önden hem de arkadan açılıyordu. Her bir kö-

şesi ve yanı sanat eseriydi aslında ama yine de kızılağaç kütüğü gibi gözüküyordu. Tüm ülkelerin şairleri, hatta bizim şairler bile bunu şiirlerinde dile getirdi hep; onun ruhunu araştırdılar, kurgusallaştırdılar, eleştirdiler, yenilediler, yoğunlaştırıp şişelere koydular. Artık içgüdüsüyle mi diyelim yoksa dâhi mi diyelim, büyükanne onu doğadan almıştı; birazını şairlere tattırmış, sonra da içine biraz şeytanlık katmıştı ve şişeleri de geleceğe saklamıştı.

"Bir bakayım şuna!" dedi adam.

"Evet, bunun hakkında söylenecek çok şey var!" dedi bataklık cadısı.

"Yani dolap hakkında!" diyen adam içine baktı: "Burada her büyüklükte şişe var. Ne var bunların içinde? Şuradakinde?"

"Bunda mayıs kokusu var!" dedi kadın: "Ben denemedim ama biliyorum; bundan bir-iki damla toprağa şırınga ettiniz mi hemen o yerde içinde nilüferlerin, sazlıkların ve nanelerin olduğu bir orman gölü oluşuverir. Eski bir not defterine sadece iki damla damlattınız mı, ilkokul birinci sınıfına ait bir defter de olsa, uyduruk bir koku ortaya çıkar ki, onu koklamakla insan güzel bir uykuya dalar, mis gibi de kokar! Bu, bana özel yapıldı; üzerinde 'Bataklık cadısı için' yazılı!

Şurada da o rezil şişe. İçinde sanki pis su var; gerçekten de pis, çünkü içine meyve suyu ve şehir dedikodusu karışmış; ayrıca üç ölçek yalan, iki dirhem hakikat... bunları salamuraya yatırılmış bir değnekle ya da okul kâhyasının sopasıyla veya günahkâr birinin kanlı vücudundan alınan kemikle, keza huş ağacının dalıyla da karıştırmayacaksınız, hayır, onun yerine sadece kaldırımları süpüren süpürge sopasını kullanacaksınız.

Şu şişede de kilisede okunan ilahilerin metni var. Her damlası cehennem kapısı gibi gıcırdıyor, sanki cezalandırıcının teri ve kanından oluşmuş; bazıları bunun güvercin safrası olduğunu söylüyor ama doğa biliminden anlamayanlar güvercinler kutsaldır, onlarda safra olmaz deyip geçiyorlar."

Şişelerin şişesi de buradaydı; genişlemişti sanki ve dolabın yarısını kaplıyordu. Günlük olaylarla dolu bir şişe bu! Domuz postuna bürünmüştü, öd kesesi lifleriyle bağlanmıştı, çünkü hiç güç kaybetmek niyetinde değildi. Her ulus bundan kendine pay çıkarabilirdi, şişenin o yana-bu yana çevrilmesiyle! Bu şişede haydut hamuruyla yapılmış kan çorbası da vardı; içine sebze kökleriyle belediye başkanı konmuş köy çorbası da! Şişenin ağzında da patlak filozof gözü bulunuyordu. Bunun yanı sıra İngiliz Vali Çorbası, Danimarkalıların Cancan-çorbası dedikleri tavuk budu ve serçe yumurtasından yapılmış bir çorba! Akrabalar anlattı.

Asıl trajedi şampanya şişesindeydi; ağzı açıldı mı patlıyordu, zaten öyle olmalıydı. Oynanan komedi kumdandı, herkes gözüne sürsün diye ince kum kullanılmıştı, yani bu, ince esprili oyundu; kaba oyunlar da şişeden çıkarılıyordu hep ama sadece gelecekteki adlarının yazılı olduğu plakalar halinde. İçlerinde *"Sanata tükürebilir misin?" "Gaganın ucundaki," "Sevgili Eşek" ve "Körkütük Sarhoş Kadın"* gibi komediler de vardı.

Adamı bir düşüncedir aldı ama Bataklık cadısı daha da fazla düşündü, bu işi bitirmek niyetindeydi.

"Eh, rezalet sandığını yeterince gördünüz!" dedi: "İçinde ne olduğunu biliyorsunuz ama bilmeniz gereken çok daha önemli bir şey var ki, bundan haberiniz yok. Yanıltıcı ışıklar

şu anda şehirde! Şiir ve masal olarak çok büyük önem taşıyorlar! Aslında bu konuda ağzımı açmamalıyım ama benim gücümü de aşan bir kader var ya! İşte bu yüzden söylüyorum: Yanıltıcı ışıklar şehirde! Ey insanoğlu, dikkat et!"

"Hiçbir şey anlamış değilim!" dedi adam.

"Lütfen şu dolabın üzerine oturun!" dedi kadın: "Ama sakın içine düşüp şişeleri kırmayın! İçlerinde neler olduğunu biliyorsunuz! Şimdi size büyük bir olaydan bahsedeceğim; dünkü bir olay, daha önce de olmuş. Bu anlatacağım tam üç yüz altmış dört gün önce olmuş. Bir yılın kaç gün olduğunu biliyorsunuz, değil mi?"

Ve Bataklık Cadısı başladı anlatmaya.

"Dün burada, büyük bir şey oldu; dışardaki bataklıkta; çocuk birası yapıldı! Yanıltıcı ışık burada kendini gösteriverdi ve daha önce doğmuş olanların cinsinden on iki tane doğdu; siz buna isterseniz insan deyin, onlara öyle davranın, sanki insan doğmuş gibi emredin! Bu, bataklıkta büyük bir olay elbette! İşte bu yüzden küçük ışıkla, erkek olsun-kadın olsun, hem bataklıkta hem de otlakta dans ediyor. Ama bırakalım bunları şimdi. Ben dolabın üzerine oturmuştum, yeni doğan on iki yanıltıcı ışık çocuğunu kucağıma almıştım. Hepsi ateşböceği gibi ışıyordu; derken sıçramaya başladılar, her geçen dakika biraz daha büyüyorlardı; on beş dakika sonra hepsi baba ya da amca boyuna erişti. Ay dünkü gibi doğmuşsa, rüzgâr dünkü gibi esmişse o gün ve o dakikada doğan yanıltıcı ışıklar için bu bir ayrıcalıktır, onlar o zaman bir yıllığına insana dönüşecek ve gücünü bir yıl boyunca onlar gibi kullanacaktır. Dolayısıyla yanıltıcı ışık bütün bir yıl, şayet denize düşüp boğulma ya da rüzgâra kapılıp uçma tehlikesi yoksa, dünyayı dolaşacaktır. İsterse insan kılığına girsin, sana da bana da vız gelir! Yanıltıcı ışık, kadın olsun-erkek olsun her kalıba girebilir, hatta onların ruhuna bile. Bazen kendi şansını zorladığı da olur ama bütün bir yıl boyunca üç yüz altmış beş insanı baştan çıkarır; tonları kendi bildiği metotlarla doğru yoldan uzaklaştırır, sonunda bir yanıltıcı ışığın yapabileceğinin de üstünde bir beceri göstererek Şeytan Arabası'nın sürücüsü oluverir! O zaman ateş rengi bir frak giyer ve tepeden tırnağa alevlere bürünür. Sıradan bir ışık buna sadece imrenmekle kalır ama içlerinde her türlü tehlikeyi göze alarak başına gelecekleri hiçe sayacak kadar

hırslı olanlar da vardır. Bunlar bir insanın önce gözünü açar ama sonra bir üfürdü mü, onu batağa sokabilir. Ama çok hırslı ışık için de tehlike vardır, bir rol oynamayı üstlendiğinde onun da başı belaya girebilir. Bir insanın gözü açıldı mı, yani kendisinin ne olduğunu bildi mi, bu ışık onu bir üfürüşte ortadan kaldırıp bataklığa gönderebilir; eğer bir yıl dolmamışsa ışık, akrabalarının hasretini çekerek bu işten vazgeçebilir, o zaman çabuk söner ve bir daha ışık saçamaz; bir yıl dolduktan sonra o ışık üç yüz altmış beş insanı baştan çıkarmamışsa bu iş ondan alınır ve çürümüş bir odun üzerine konularak yanmaya bırakılır, hiç hareket edemez; elbette bu canlı bir ışık için müthiş bir cezadır. Tüm bunları biliyordum, kucağımdaki on iki küçük ışığa anlattım hepsini, onlar sevinçten havaya uçtular sanki. Size diyorum, en emin ve en rahat yol unvanı falan bir yana bırakıp hiçbir şey yapmamak. Ama küçük ışıklar bunu istemedi, boğazlarına kadar büründükleri sarı renkli alev içinde birbirlerine baktılar. Yaşlılardan bir kaçı onlara 'Yanımızda kalın! Oyununuzu insanlarla oynayın!' dedi: 'İnsanlar otlağımızı kurutuyor, drenaj yapıyor. Neslimizi nasıl koruyacağız?'

Yeni doğan ışıklar 'Alevleri getirtiriz!' dediler ve karara vardılar.

Hemen bir dakikalık bir balo yapıldı, zaten bundan daha kısa sürelisi de yapılamazdı! Perilerin hepsi kendini beğenmiş demesinler diye öbür insanlara katıldı, yoksa aslında kendi başlarına dans ederlerdi hep. Derken ortaya bir vaftiz armağanı sunuldu: Taş kaydırmaca oyunu oynanacaktı. Batak su üzerinden çakıl taşını en fazla kaydıran kazanacaktı bunu! Perilerden her biri kendi peçelerinin ucundan bir parça ko-

parıp verirken: 'Al bunu! Bununla daha fazla sıçrarsın! En zor figürleri kolaylıkla yaparsın! Böylece saygınlık kazanır ve en modern topluma katılabilirsin!' diyordu. Keçisağan, 'Bra, bra, bravo!' diyerek en genç periyi almıştı yanına! Bu büyük bir gösteriydi, ücreti de ona göre yüksekti. Baykuşla leylek de bir şeyler yaptı ama anlatmaya değmez. Kral Valdemar'ın vahşi hayvan avcıları o sırada bataklığın üzerinden geçiyordu; onlar da hediye olarak rüzgârdan daha hızlı koşabilen ve iki üç tane yanıltıcı ışık taşıyabilecek güçte iki tane köpek bıraktılar. İki tane de yaşlı cin; onların at yarışlarına katılarak besleniyordu, küçük ışıklara da ata binmesini öğretiverdiler; keza anahtar deliğinden geçmeyi ve her türlü kapıyı açmayı! Onları iyi tanıdıkları şehre götüreceklerdi. Normalde kendi saçlarına at gibi binerek yol alıyorlardı, üzerine iyice oturabilmek için de o saçlara bir düğüm atıyorlar ve böylece vahşi hayvan avına çıkıyorlardı. İşt bu şekilde genç yanıltıcı ışıkları da kucaklarına aldılar ve... vınnn! diye çekip gittiler. Tüm bunlar dün gece oldu. Şimdi o yanıltıcı ışıklar şehirde ve de işe başladılar bile, nasıl diye sormayın artık! Ayak başparmağımın sinirleri bana her türlü hava durumunu anlatıyor zaten."

"Bu tam bir masal" dedi adam.

"Bu daha başlangıcı" dedi kadın: "Bana yalancı ışıkların nasıl çalıştığını, insanları baştan çıkarmak için hangi kıyafete büründüklerini ve nasıl davrandıklarını anlatır mısınız?"

"Valla," dedi adam: "bu konuda roman yazılabilir; hem de on iki bölümlük! Her bir ışık hakkında bir kitap!"

"Siz yazın bunu" dedi kadın: "Yoksa boş verin!"

"Evet, böylesi daha iyi" dedi adam: "Gazetelere geçmeye

niyetim yok zaten. Bu yanıltıcı ışık için bir işkence çünkü, çürük tahtaya basmak gibi bir şey! Hiç de ağzını açmayacaksın!"

"Bana vız gelir!" dedi kadın: "Ama bırakın bunları başkaları yazsın, şu acemi yazarlar yani! Ben onlara fıçımdan bir çekimlik bira veririm ki, bu onlara şiirli şişelerin olduğu dolabı açtırır, o zaman hak ettikleri kadarını alırlar. Size gelince azim, parmaklarınızı mürekkebe daldırmanız yeterli benim için, ne kadar yaşlı ya da kural tanıyan biri olsanız da her yıl masal peşinde koşacak değilsiniz, çünkü onun yerine yapıla-

cak çok daha önemli şeyler var! Neler olup bittiğinin farkındasınız elbet?"

"Yanıltıcı ışıklar şehirde!" dedi adam: "Bunu duydum ve anladım. Ama siz ne yapmamı istiyorsunuz ki? Milleti uyarsam ve 'Heey, baksanıza, yanıltıcı ışık frakla aranızda dolaşıyor!' desem bana kesinlikle sitem ederler."

"Onlar da ceketli dolaşıyor!" dedi kadın: "Yanıltıcı ışık her kalıba girer ve her yerde bulunur. Tanrı aşkına değil de, rahibe yaranmak için gider kiliseye. Seçim günü imparatorluk ya da halk adına konuşmaz, sadece kendi çıkarı için ko-

nuşur. O, renkten renge giren bir sanatçıdır, her oyunu oynayan bir sahne artistidir, iktidarı elde etti mi kabı da atar kitabı da!

Ben de durmadan konuşuyorum ama bundan yakınlarım zarar bile görecek olsa içimdekileri çıkarmalıyım! İnsanların can simidi olmalıyım! Ben bunu bir çıkar uğruna ya da bir madalya kazanmak için yapmıyorum. Yapabileceğim en çılgınca işi yapıyorum, yani bunları bir şaire anlatıyorum; artık yakında bunu duymayan kalmaz bu şehirde."

"Millet buna boş verir!" dedi adam: "Kimse bu konuda tavır koymayacak, kendilerine masal anlatıyorum sanacak; ne kadar ciddiyetle 'Yahu, yanıltıcı ışık bu şehirde, Bataklık Cadısı dikkat edin diyor!' desem de!"

115 Yel Değirmeni

Tepede bir yel değirmeni vardı, görkemli görünüşüyle kendini ağırdan satıyordu.

"Aslında gururlu değilim ben!" diyordu: "Benim içim de dışım da bir. Güneşi de ayı da hem dışım için kullanırım hem de içim işin. Ayrıca don yağıyla ışık veren lamba da kullanırım. Şu kadarını söyleyeyim size: Ben aydınlatıldım. Ben düşünen bir yaratığım ve kalıbıma baktıkça da seviniyorum. Göğsümde bir değirmen taşı var, başımda da, şapkamın altında dört tane kanat! Oysa kuşların sadece iki kanadı var ve onları sırtlarında taşıyorlar. Ben doğuştan Hollandalıyım, vücudumun şeklinden belli bu. Bildiğim kadarıyla göre Uçan Hollandalı da doğaüstü bir şey. Oysa ben daha doğalım! Karnımda ve daha aşağı kısımlarda benim düşüncelerim barınır. Yöneten ve emir veren düşüncelerime 'evin erkeği' ya da 'baba' diyorlar; o ne istediğini bilen biri, una ve buğdaya hükmeden hep o; bir de onun muhalifi var:

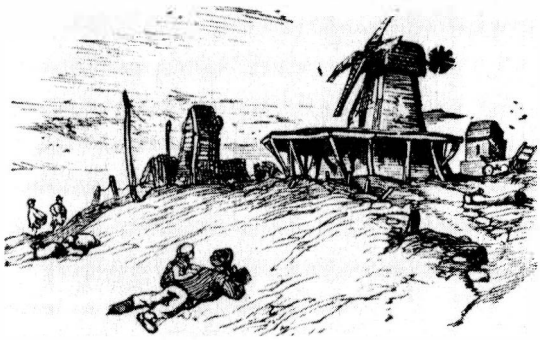

ona da 'anne' deniyor; o her yere gidip gelmez ama ne istediğini bilir, bazen hafif esinti kadar yumuşak, bazen de rüzgâr kadar

serttir; isteği yerine gelsin diye yağ çekmesini de bilir; o benim yumuşak huyumdur, evin erkeği, yani baba ise sert yanım; işte bu ikisi aslında tek bir vücuttur ama birbirlerine 'sen benim yarımsın!' derler hep. Onların çocukları da vardır: büyümeye çalışan ufak düşünceler! Bu ufaklıklar hep huzur bozar; geçenlerde her zamanki gibi kasvetli düşünceler

re dalmıştım, babayla yandaşlarının göğsümdeki değirmentaşı ve tekerleklere bakası geldi: İçimde bir şeyler kıpırdamıştı ve ben bunun ne olduğunu bilmek istiyordum. İnsan kendi içindekini kendi kurcalamalı, değil mi? Ufaklıklar olmaz yere yaramazlık yapmaktaydı ki, benim gibi yüksek mevkide olanlara bu gibi şeyler yakışmazdı. Düşünsenize,

apaydınlık bir ortamdasınız! Ne diyecektim, en ufak ışık başlığımın içine giriverdi ve öyle bir gürültü yaptı ki, kaşınmaya başladım. İçimdeki ufak düşünceler uyandı, bunu fark ettim; dışardan da gelenler oldu ama bunlar bizim aileden değildi; aslında eğilip baksam da onları göremedim. Ama değirmen taşının duyulmadığı evlerdeki düşünceler de benimkilerle uyuşuyor ve –onların deyimiyle- nişanlanıyorlardı. Tuhaf bir şey bu. Ama zaten o kadar çok tuhaflıklar var ki! Bu benim dikkatimi çekti, daha doğrusu benliğimin dikkatini çekti. Değirmentaşında bir değişiklik olmuştu, sanki baba bunun yarısını değiştirmişti; sanki çok daha yumuşak huylu, daha sevecendi ve zamanla daha da inançlı oluverdi ama aslında aynı taştı; yalnız eski sertliği kalmamıştı ki tüm bunlar sevindiriciydi. Gel zaman-git zaman bu taş hep çalıştı ve derken bir gün geldi: Benim artık işim bitmişti ama tam anlamıyla değil! Beni yerimden sökecekler ve oraya yenisini oturtacaklardı. Yani başka biri gelecek ve aynı işi yapacaktı. Bunu anlamakta zorluk çekiyordum, oysa ben güneş, Ay, balıkyağından ve iç yağından yapılma ışıklarla büyümüştüm! Eski kirişlerim ve duvarlarım yine enkazdan oluşsa bari! Umarım eski düşüncelerimi unutmam: değirmendeki babayı, anneyi, büyük ve çocukları, aileyi, yani kıymetini ölçemediğim bütün kumpanyayı! Ben ben olarak kalmak isterim: göğsümdeki değirmentaşı, başımdaki kanatlarla, karın çevremdeki balkonla... Yoksa kendimi tanıyamam, başkaları da beni tanımaz. Ve derler ki, tepede görkemli bir değirmen var ama bir işe yaramıyor!"

Değirmen böyle konuştu işte! Daha çok şey söyledi ama bu anlattığımız en önemlisiydi.

Aradan günler geçti, derken yeni yılbaşından sonraki ilk gün onun sonu günü oldu.

Değirmende yangın çıktı; alevler yükselerek dört bir yanı sardı; tüm kirişleri, balkonları ve değirmenin içini yaladı. Değirmen yıkılarak bir yığın kül oluşturdu. Dumanlar havaya yükseldi ve rüzgârın etkisiyle o yöreye yayıldı.

Bu olayda değirmenin içindeki yaratıklara bir şey olmadı. Değirmen ailesi tek bir ruh olup yepyeni ve çok güzel bir değirmen inşa etti ki, bu çok işe yarayacaktı. Artık herkes: "Eskiden burada çok gösterişli bir değirmen vardı ama bir işe yaramıyordu! Bu yenisi daha donanımlı, daha güncel, yani işe yarayacak! Eski değirmenin kurtlanmış eski tahtalarıyla mantarları kül oldu gitti. Değirmen, düşündüğü gibi boy gösteremiyor artık ama bu onun kabahati değil ki!

116 Gümüş Şilin

Bir zamanlar bir gümüş Şilin vardı, bozuk paralar arasından fırlayarak: "Yaşasın! Dünyayı dolaşacağım!" diye haykırdı. Nitekim öyle de oldu.

Çocuklar onu sıcacık avuçlarında tuttu; hasis insanlar onu parmaklarıyla sımsıkı yakaladı, yaşlılar onu evirdi-çevirdi, gençlerse ellerinden kaydırdı hep. Para gümüştendi, çok az bakır karışımıydı ve bütün bir yıl her yerde, daha doğrusu hangi ülkede basılmışsa orada dolaştı durdu; derken yurt dışına çıktı, para cüzdanında arta kalan son paraydı bu ama cüzdan sahibinin bundan haberi yoktu, ta ki parmakları arasına gelinceye kadar.

"Bir Şilinim daha varmış, evden kalma!" dedi: "O da yanımda bulunsun!" Ve Şilin sevinçle şıngırdadı, efendisi onu yine cüzdana atarken. Bulunduğu yerde bir giden-bir gelen bir sürü yabancı yol arkadaşı vardı; biri ötekine yer verirken şilin hep tek kalıyordu; bu bir ödül sayılırdı.

Aradan birkaç hafta geçti, Şilin nerede olduğunu bilmeden bütün dünyayı dolaşmaktaydı; bu arada İngiliz ve Fransız paralarıyla karşılaştı; biri filanca öbürü falanca şehirde olduklarını söylese de Şilin tüm bunlardan hiçbir şey anlamıyordu, çünkü hep cüzdandaydı. Bir gün cüzdanın ağzının açık olduğunu fark edince biraz dışarı bakmak istedi ama keşke bunu yapmasaydı! Ama işte meraklıydı, bunun da acısı çıkacaktı! Pantolon cebinden dışarı kayıverdi ve o akşam

cüzdan sehpa üzerinde yer aldığında şilin aynı yerde kaldı ve

öbür eşyalarla birlikte koridora çıkarıldı, işte orada yere düştü, kimse onu ne işitti ne de gördü.

Ertesi sabah giysiler tekrar odaya alındı, evin beyi onları giydikten sonra geziye çıktı; şilin onunla gitmedi; başkası tarafından bulundu, yine işe yarayacaktı, bu yüzden diğer üç çeşit parayla birlikte dışarı çıktı.

"Dışarı çıkmak hoş bir şey!" diye düşündü Şilin: "Başka insanları ve âdetleri tanımak!"

"Bu Şilin de nereden çıktı?" denildi aynı anda: "Buranın parası değil bu! Sahte bu! Bir işe yaramaz!"

Evet, Şilinin daha sonra anlattığı öyküsü işte böyle başladı.

"Sahte! Kıymetsiz! Bu beni çok kaygılandırdı" dedi Şilin: "Darphanede, saf gümüşten yapıldığımı ve iyi ses çıkardığımı biliyordum. Onlar kesinlikle yanılıyordu, belki beni kastetmiyorlardı ama hakkımda konuştukları kesindi. Sahte ve kıymetsiz dedikleri bendim! Adam 'Bunu karanlıkta birine kakalamalıyım!' diyordu ama gün ışığında bakınca yine 'Sahte! Kıymetsiz!' diye küfür ediyordu: 'Bunu elden çıkarmalıyım!'"

Ve Şilin ne zaman başka ellere geçip o ülkenin parası gibi yutturulmaya kalkınsa, sahibinin parmakları arasında titriyordu.

"Zavallı ben! Gümüşten oluşum neye yarar ki? Yok kıymetliymişim, yok kalıptan çıkmaymışım, bir işe yaramadıktan sonra ne yazar! Sen işe yaramak için dünyaya geliyorsun, dünyaysa senin kıymetini bilmiyor! Vicdan azabı çekmek çok fena! Hep üçkâğıtçıların eline düşmek! Hep kötü insanların eline düşüp kötü izlenim bırakmam benim hatam mı yani? Her defasında bana öyle bir bakıyorlar ki, kendimden tiksiniyorum! Kalp para diye ya beni iade ediyorlar ya da masanın üzerine fırlatıyorlardı.

Bir seferinde yaşlı bir kadının eline geçtim, günlük çalışma ücreti olarak beni ona vermişlerdi ama kadın beni bir türlü bozduramadı, kimse beni almak istemedi. Kısacası kadına uğursuzluk getirdim.

"İster istemez birini kandıracağım." dedi kadın: "Sahte Şilin biriktirme lüksüm yok benim! Zengin fırıncının eline geçerse o, başkalarına yutturur bunu, yin de bu yaptığım haksızlık!'"

"Şimdi iş, bu kadının insafına kaldı!" diye içini çekti Şilin: "Şu son günler gerçekten beni bu kadar değiştirdi mi?"

"Ve kadın zengin fırıncıya gitti, ancak adam geçerli Şilinleri iyi tanıyordu; tezgâhın üstünde fazla kalamadım, herif beni kadının suratına fırlattı; kadın benim karşılığımda ekmek alamadı; benim yüzünden başının belaya girmiş olmasına o kadar üzüldüm ki! Oysa nerede olursam olayım ben hep gençliğimle ve asla şüphe etmediğim kalıbımla övünüyordum hep. Kimsenin sahiplenmek istemediği zavallı bir Şilinin düşünebileceği kadar kara kara düşünür oldum. Ama kadın yine beni alıp evine götürdü, bana dostça ve sevecenlikle baktı: 'Hayır, kimseyi seninle kazıklamayacağım!' dedi: "Herkes sahte olduğunu sansın diye sana bir delik açayım, - bu şimdi geldi aklıma-, en azından uğur getirirsin! Bunun bir mahzuru yok nasıl olsa! Şu deliği açıp içinden bir de kordon geçirdim mi, onu komşu çocuğuna veririm, o da seni uğur getirsin diye boynuna takar.'

Ve kadın bende bir delik açtı, hiç de hoş bir duygu değildi bu ama iyi niyetle yapılacaksa birçok şeye katlanılabiliyor işte! İçimden bir de kordon geçirildikten sonra insanların taşıdığı bir madalyaya benzedim; beni ufak çocuğun boynuna astılar; o bana bir öpücük kondurdu, bütün geceyi onun sıcacık koynunda geçirdim.

Ertesi sabah onun annesi beni eline alıp baktı, bir süre düşündü, sonra bir makasla kordonu ikiye kesti.

"Uğur parası!" dedi: "Evet, göreceğiz bakalım!" Sonra beni yeşilimsi renk alıncaya kadar asitli suya koydu, eliyle biraz ovuşturdu, deliği yapıştırıp kapattı; daha sonra da piyango bileti almaya gitti; şans getirsin diye!

Kendimi öyle huzursuz hissettim ki! Ortadan ikiye ayrılacakmışım gibi bir baskı hissettim. Benim değerimi bilmeyecekler ve fırlatıp atacaklardı, bunu biliyordum; hem de yazılı-turalı yüzleriyle övünen bir sürü başka paraların önüne! Yine de beni korudular. Bir sürü adamı karşısına alan tahsildarın işi çoktu; ben kendimi başka paralarla birlikte çekmeceye fırlatılmış buldum; piyango bileti bir şeyler kazandırmış mıydı, bilmiyorum ama bildiğim bir şey varsa o da ertesi gün beni sahte para diye bir tarafa bıraktıklarıydı; ben hep başkalarını kazıklamak için kullanılırmışım! Bu, namuslu biri için dayanılacak gibi değildi; çünkü ben öyle biri değildim.

Yıllarca elden ele ve evden eve dolaşıp durdum; hep küfür işittim, hep nefret edildim, kimse bana inanmadı; ben bile kendime inanmamaya başladı, çok zor zamanlar geçirdim hep.

Günün birinde bir gezgin çıkageldi, elbette beni ona kakaladılar, o da benim geçerli para olduğuma inandı. Doğal olarak bir gün beni harcaması, yani elden çıkarması gerekti ama o zaman yine 'Sahte bu! Geçersiz!' feryatlarını duydum.

'Bana onu geçerli para diye verdiler' dedi adam ve bana dikkatlice baktıktan sonra ağzı kulaklarına varırcasına gülümsedi. Bana bir daha baktıktan sonra 'Vay canına! Bu bizim ülkenin parası! Gerçek bir Şilin! Delik delmişler, öyle olunca buna sahte para deniyor. Komik bir şey! Ben seni saklayacağım ve anayurda götüreceğim!" diye söylendi.

Beni gerçek Şilin saydıkları için artık öyle seviniyordum ki! Yine beni herkesin tanıyıp bildiği, gümüşten dökülü bir şilin olarak anayurduma dönecektim! Sevinçten parlayabilirdim ama yapamadım; çünkü çelik parlar ama gümüş öyle değildir.

Öbür paralara karışmayayım diye ince ve beyaz bir kâğıda sarındım, ancak resmi davetlerde, aynı ülkenin adamları bir araya geldiğinde gösterildim; hakkımda hep güzel şeyler konuşuldu: ben ilginç bir paraymışım! Tek laf etmediğim halde beni ilginç bulmaları çok komik değil mi?

İşte böylece anayurda döndüm! Artık yoksul sayılmazdım; sevinme zamanım gelmişti, çünkü gümüşten yapılmıştım; iyi bir dökümden geçmiştim; sözümona sahte olduğum için bana delik delmiş olmaları artık beni üzmüyordu. Sabırlı olacaksın ki, zaman seni haklı çıkarsın! Ben buna inanırım!" dedi Şilin.

117 Piskopos ve Akrabası

Şimdi Danimarka'dayız, Wildmoor'un ta kuzeyinde; Kuzey Denizi'nin sesi geliyor kulağımıza; dalgaları nasıl da hışır hışır, ne kadar da yakın! Ama önümüzde koskoca bir kum tepesi yükseliyor, onu önceden fark etmiştik; ona doğru arabayla gidiyoruz, ancak derin kumda yavaş yavaş ilerliyoruz. Bu tepede koskoca eski bir avlu var: burası Börglum Manastırı! Onun en büyük kanadı bugün artık bir kilise! Oraya akşama doğru vardık; hava açık, geceler aydınlık oluyor! Görüş mesafesi uzadıkça uzuyor, etraf tarlalarla ve bataklıklarla çevrili; daha sonra bozkır ve çimenlikler başlıyor, mavi denize kadar!

Şimdi tam tepeye geliyoruz, harman yerleri ve samanlıkları geçtikten sonra duvar boyunca ıhlamur ağaçlarının sıralandığı eski bir şatonun kapısından içeri giriyoruz; burası rüzgâra ve yağmura karşı kuytu bir yer; ağaçlar neredeyse tüm pencereleri örtecek kadar dal budak salmış.

Korkuluklu döner merdivenden yukarı çıkıp tavanı kirişlerle örtülü uzun koridordan geçiyoruz; burada rüzgâr acayip esiyor, hem içerde hem dışarda! Nereden estiğini kestiremiyorsunuz. Söylenenlere bakılırsa –evet, herkes bir şeyler söylüyor işte!-, burada görülenler insanı korkutuyormuş! Korkan kişi de başkalarına aşılıyormuş bu korkuyu. Buranın vaktiyle ölen eski sahipleri, kilisede ayin yapılırken usulca havada süzülerek rüzgârın sesine bırakırlarmış kendilerini!

O zaman insan tuhaf bir ruh haletine kapılarak hep eski günleri düşünürmüş!

Sahile doğru bir gemi karaya oturdu; Piskoposun adamları aşağıda; denizden kurtulanlar onların eline düşmüş! Sular parçalanmış beyinlerden akan kanları alıp götürüyor. Bu sahil Piskoposa ait; burada bir servet yatıyor! Çünkü deniz, manastırın mahzenini dolduracak kadar fıçı fıçı şarapları, içi bira ve sucuk dolu sandıkları karaya vuruyor hep; mutfak et, sucuk ve pastırma dolu; dışardaki su birikintilerinde yağlı çapak balıkları ve lezzetli sazan balıkları yüzüyor. Börglum Psikoposu nüfuzlu bir adam; pek çok taşınmazı var, hepsini sahiplenmiş durumda; herkes Oluf Glob'a tapsın istiyor! Thy şehrinde onun zengin bir akrabası öldü; 'Kocamın düşmanı benim de düşmanımdır!" bu sözü orada oturan dul kadın söylüyordu. Kocası bir zamanlar sadece kiliseyi değil, tüm ülkeyi yönetiyordu; oğlu yurt dışındaydı, kendisini daha gençken yabancı ülkelerin gelenek ve göreneklerini öğrenmesi için göndermişlerdi; ancak yıllardan beri ondan bir haber alınmamıştı. Belki de çoktandır ölmüştü? Şu anda ülke yöntemini elinde bulunduran annesinde bu görevi belki de hiç alamayacaktı!

"Ne? Ülkeyi bir karı mı idare ediyor?" dedi Piskopos. Kadına bir davetiye göndererek onu özel mahkemeye çağırdı ama kimin umurunda? Kadın asla yasaları çiğnememişti, haklı olduğu davada kendini güçlü hissediyordu.

Börglum piskoposu Oluf, sen neler atıyorsun ortaya? Neler yazıyorsun parşömen kâğıtlarına! Atlılarınla ve uşaklarınla mühürlü zarflar içindeki mektupları kimlere gönderiyorsun? Yoksa Papa'ya mı?

Artık yapraklar dökülüyor, karaya oturan gemileri soyma zamanı; kış bastırmış durumda.

Piskopos iki kez bizzat geldi buraya, atlılarını ve uşaklarını karşılamak için; onlar Roma'daki Papa'dan mektup getirmişlerdi; bunda inançlı Piskoposu üzen dul kadın kınanıyordu: "O artık lanetlenmiştir! Kiliseden ve cemaatten dışlanmıştır. Kimse ona yardım elini uzatmasın! Akrabaları ve arkadaşları ondan cüzamdan ve vebadan kaçar gibi kaçsınlar!" deniyordu.

"Buna uymayan, cezalandırılacak!" dedi Börglum Piskoposu.

Herkes kadını yalnız bıraktı ama o Tanrı'ya olan inancını yitirmedi ve O'na sığındı.

Sadece yaşlı ve hiç evlenmemiş hizmetçisi onun yanında kaldı; Papa ne kadar lanetlese de o, toprağı onunla beraber sürdü, buğdayı onunla beraber topladı.

"Bana bak, cehennemlik kadın! Benim dediğim olacak!" dedi Piskopos: "Şimdi seni Papa'nın emriyle onu cezalandırmak için yargı önüne davet ediyorum!"

Kadın her iki öküzünü de arabaya koştuktan sonra hizmetçisini yanına alarak yola çıktı, meradan geçtikten sonra Danimarka'nın dışına çıktı; şimdi yabancı bir dil konuşulan yabancı bir ülkedeydi; buradaki gelenek ve görenekler bambaşkaydı; artık üzüm bağlarının kapladığı o yemyeşil dağlardan uzak kalmıştı. Bu yöreye gelen satıcılar mal dolu arabalarının eşkıya tarafından soyulmasından korkuyordu. Oysa her iki fakir kadın iki öküzün çektiği arabayla tümsekli yollardan ve sık ormanlardan geçtiler. Fransa'daydılar; derken bir şövalyeyle karşılaştılar, adamın arkasında silahlı on iki

kişi vardı. Şövalye durdu ve önünden geçen bu acayip arabaya baktı ve kadınlara nereden geldiklerini ve nereye gittiklerini sordu. Genç olanı Danimarka'nın Thy şehrinden geldiklerini söyleyerek içine düştükleri rezil durumu anlattı; artık sonları yakındı, Tanrı böyle istemişti! Aslında bu yabancı şövalye onun oğluydu. Delikanlı elini uzatarak onu kollarına aldı; annesi ağlamaya başladı, yıllardan beri böyle ağlamamıştı; yine de ağlamasını bastırmak üzere dudağını öylesine ısırdı ki, kan fışkırdı.

Mevsim sonbahardı; ağaçlar yaprak döküyordu; gemi soygunları artmaktaydı; deniz şarap fıçılarını yine karaya yuvarlıyor ve Piskoposun mutfağıyla mahzeni hep bunlarla dolmuştu. Av eti kızartılırken şu kış gününde dört duvar arası sıcacık oluyordu. Piskopos son haberleri duymak istedi: Thy'lü Jens Glob annesiyle birlikte eve dönmüştü. Jens Glob şimdi Piskoposu kendi ülkesindeki, yasalara saygılı olan dini bir mahkemeye davet ediyordu.

"Bunun ona bir faydası olmayacak!" dedi Piskopos: "Hodri meydan Şövalye Jens!"

Aradan bir yıl geçti; ağaçlar yine yaprak döktü; gemi yağmalama zamanı gelmişti. Derken kış bastırdı, her yer buz gibiydi. Beyaz arıları andıran kar tanecikleri, eriyinceye kadar insanın yüzünü deliyor gibiydi.

Evden çıkan herkes bugün bayağı soğukmuş diyordu. Jens Glob düşüncelere dalmıştı; o kadar ki, geniş pardösüsünün aşağı sarkan cebinde bir delik açıldığını fark etmedi.

"Bana bak, Börglum Piskoposu! Bu kez senin hakkından geleceğim! Papa'nın mantosuna sığınsan da Jens Glob seni deliğinden çıkaracak!"

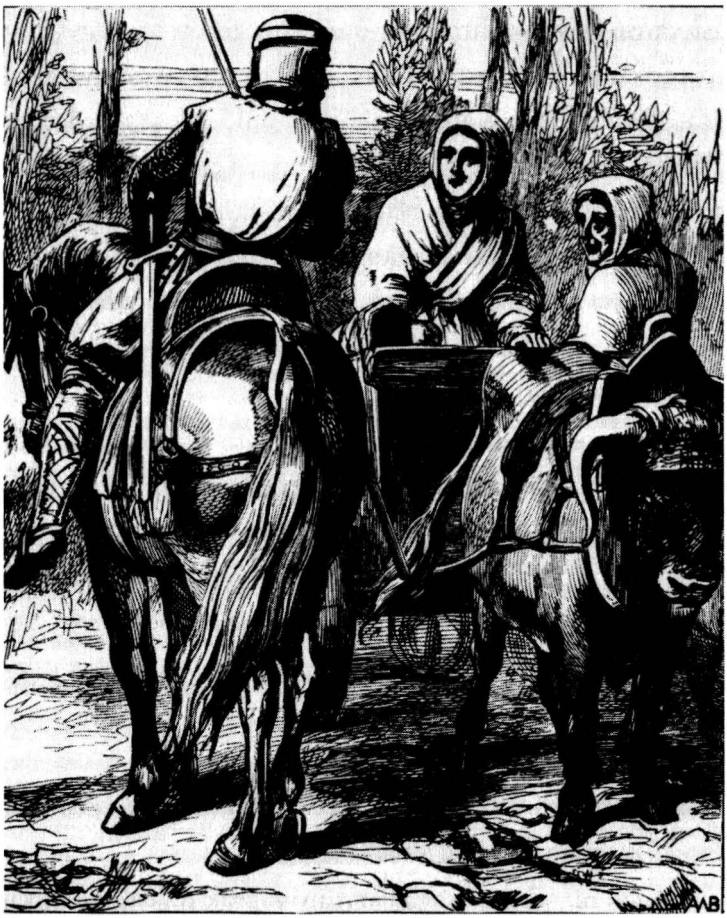

Böyle söylenen Jens Glob, Salling'de oturan kayın biraderi Olaf Hase'ye bir mektup yazarak onu Noel sabahı Hvidberg Kilisesi'nde yapılacak âyine davet etti; orada âyini Piskopos yönetecekti, bu yüzden oda Börglum'dan Thyland'a gelmişti; Jens bunu biliyordu.

Otlaklar ve bataklıklar hep buz tutmuştu ve karla kaplıydı. Piskopos damalarıyla birlikte atla yola çıktı; kısa yolu tercih ederek rüzgârın eğdiği sazlıklar arasından geçti.

Üfle bakalım pirinç trompetini kürklü çalgıcı! Açık havada güzel ses çıkarıyordu bu çalgı. Böylece otlaklardan ve bataklıklardan atlarıyla geçtiler.

Ve güney ülkelerindeki yazı andıran bir gün Hvidberg kilisesine vardılar.

Rüzgârın sesi trompetinkinden baskın çıktı; derken fırtına baş gösterdi, berbat bir havaydı. Kayalıklarda, bataklıklarda, fiyortlarda ve denizde hissettiriyordu kendini. Börglum Piskoposu kiliseye vardı; Oluf Hase ne kadar sıkı giyinmiş olsa da bu konuda zorluk çekti ama yine de adamlarıyla fiyordun öbür tarafında, Piskoposu Yüksek Mahkemeye veren Jens Glob'un imdadına yetişti.

Mahkeme salonu kiliseydi, altar da yargıcın masası; ağır pirinç şamdanlar etrafı aydınlatıyordu. Davanın gerekçesi ve yargıcın kararı okundu. Rüzgâr bunu her yere aktardı: bataklığa, otlağa ve denize. Böyle berbat bir havada hiçbir gemi yola çıkmazdı.

Oluf Hase, Ottesund'da kaldı; orada adamlarıyla vedalaştı, onlara at ve elbise verdi, geri dönmelerini söyledi ve karısına da selam gönderdi. Hayatını bu azgın sulara emanet edecekti! Ama kilisede Jens Glob'un tek başına kalmasının kabahati ona yüklenemezdi, buna herkes şahitti; sadık adamları onu terk etmemiş ve onunla birlikte derin sulara gömülmüştü. İçlerinden on tanesini sular alıp götürmüş, Oluf Hase'yle iki genç yardımcısı zar zor kıyıya varmıştı; önlerinde daha dört millik yol vardı.

Gece yarısı oldu: Noel zamanıydı! Rüzgâr durdu, kilise aydınlatıldı, parlak ışıkları pencereden dışarıya, çimenlere ve otlağa yayıldı. Ayin çoktan sona ermişti; şimdi kilise sessizdi,

mumlardan akan damlalar zemine yapışıyordu. Tam o sırada Oluf Hase çıkageldi.

Jens Glob onu silah salonunda karşılayarak: "Merhaba!" dedi: "Piskoposun hakkından geldim!"

"Sahi mi?" dedi Oluf: "O zaman ne sen ne de Piskopos kiliseden sağ çıkamazsınız!"

"Dur bakalım, birader! Önce şunlara bak! Ben Piskoposu da adamlarını da hakladım! Artık sesleri çıkmıyor! Anneme yapılan tüm haksızlıkları artık ben de ağzıma almıyorum!"

Altardaki mumların öylesine kızıl bir ışık saçmaydı ki! Ama bunun daha da parlak olanı zeminden geliyordu: Orada Piskopos'un ve adamlarının parçalanmış kafalarından akan kanlar birikmişti! O sessiz ve kutsal Noel gecesinde!

Noel'in üçüncü gününün akşamı Börglum manastırının çanları ölülerin defnedilişi sırasında çalmaya başladı. Öldürülen Piskoposlar adamlarının çiçeklerle çevrili cesetleri, şamdanlardaki mumların aydınlattığı siyah kameriye altında halka teşhir edildi. Bir zamanların o güçlü yöneticisi, cansız eline sıkıştırılmış asasıyla, sırmalı bir örtü altında yatmaktaydı şimdi. Etraf buhurdan kokuyordu, rahipler şarkı söylüyordu; bu bir tür ağıttı, öfkeli bir infazdı, cehennem azabıydı; rüzgâr sayesinde bundan tüm ülkenin haberi olacaktı ama o rüzgâr yine yavaşlayacak ama hiç durmayacaktı; kendi şarkılarını zamanımıza kadar okuyacak ve Börglumlu Piskoposu ve akrabasını hep anlatacaktı. Karanlık gecelerde kendini hissettirecek, Boglum Manastırı'nın kumlu yolunda geçen korkak köylüler bunun farkına varacaktı; o şarkılar Börglum'un duvarlarla çevrili odalarında uykusuz geceler geçirenlerin kulaklarında, keza kilisenin uzun koridorların-

da çınlayacaktı; kilisenin kapısına duvar örülmüş olsa da batıl inancı olanlar bunu görmeyecek ve o kapının açıldığını, içerdeki pirinç şamdanların ışığında geçmişin o görkemli yapısını seyredecekti; şarkı söyleyen papazları, öldürülen Piskopos'un sırmalı örtü altındaki, cansız eline asa sıkıştırılmış cesedini, soluk ve gururlu alnındaki ateş gibi parlayan kan lekesini unutmayacaktı! Bugünün insanının fikri bambaşkaydı; kötü hevesler hep böyle sonlanacaktı.

Artık onları mezara göm! Unut gitsin! Eski zamanın o korkunç anılarını unut!

Rüzgârın uğultusunu dinle! Denizin azgın dalgalarını bastırıyor, dışarda insanların hayatına kasteden bir fırtına var. Deniz zamanımıza kadar yapacağını yapamamıştı ama bu gece bir uçurumdan farksız! Karşısına çıkanı boğup götürüyor; yarın belki durgunlaşacak, insan bakınca kendini görecek, gömmek istediğimiz anılardaki gibi hani! Uyuyabilirsen güzel bir uyku çek sen!

Şimdi sabah oldu.

Yeni zamanda odaya güneş dolacak galiba! Bir daha rüzgâr çıktı. Eski zamanlarda olduğu gibi yine biri yargılanacak!

Bu gece, Lökken adındaki balıkçı köyünde, kuma saplanan bir gemiyi soymaya hazırlanıyorlar; biz burada yukarıdan baktığımızda hepsini görüyoruz. Dışarda bir patlama oldu, havaya bir fişek atıldı ve dibe oturan geminin güvertesindeki insanları aydınlattı. Herkes bu felâkete uykusunda yakalanmıştı; güvertedekilerin hepsini kurtardılar, hepsi karaya çıkarak yataklarına kavuştu; bugün hepsi Börlum Manastırı'na davetli.

Rahat odalarda misafir ediliyorlar, kendi dillerinde se-

lamlanıyorlar, piyanodan bildik melodiler yükseliyor; bir şarkı biter bitmez bir yenisi başlıyor: yabancı ülkedeki bu kazazedelerin anayurtlarındaki ailelerine onların kurtuluş haberi gidiyor; artık herkes rahatlamış durumda ve neşeli; bu akşam Börglum'da bir dans partisi düzenlenecek. Vals yapılacak, eski Danimarka şarkıları söylenecek: 'cesur asker' şarkıları!

Yeni zaman kutlu olsun! Ülkeye yazı getirecek olan havaya sen de atla, bin! Güneşi içine öyle bir çek ki, düşüncelerin aydınlansın!

Eski zamanların o kasvetli günlerini ve efsaneleri unut gitsin artık!

118|Çocuk Odası

Anne, baba ve tüm kardeşler komedi seyretmek için tiyatroya gitmişti.

Sadece küçük Anna ile onun vaftiz babası evde kalmıştı.

"Biz de komedi oynayalım!" dedi yaşlı adam: "Hemen başlayalım!"

"Ama burada tiyatro salonumuz yok ki!" dedi küçük Anna: "Oyuncumuz da yok!

Benim eski bebeğim oynayamaz! Kendisi öyle çirkin ki! Yenisi de giysileri buruşsun istemez!"

"Elindeki malzemeyle herkes bir oyuncu yaratabilir!" dedi yaşlı adam: "Şimdi bir tiyatro kuralım! Şuraya yanlamasına bir kitap koyalım, bir de diklemesine! Karşısına da üç tane daha! Bu oldu bize bir kulis! Şuradaki karton kutuyu da sahne yapalım! Alt kısmını dışa bükelim! Sahne, bir odayı göstersin ki herkes görebilsin! Şimdi oynayacak birini bulalım! Şu çekmecedeki oyuncaklara bir bakayım! Önce oyuncuları seçelim, sonra oyunu; çok güzel bir şey olacak! Şurada bir pipo var, bir de tek eldiven; bunlar babayla kızı olsun!"

"Sadece iki kişi mi olacak?" dedi küçük Anna: "Ağabeyimin ceketi şurada, o da oynayamaz mı?"

"Yeterince büyük aslında!" dedi adam: "O damat olsun! Cebinde hiçbir şey yok; bu ilginç işte, onu parasız âşık yapalım! – Şurada ayak kemiğinden yapılma bir fındıkkıran var.

Vay canına! Hopluyor, zıplıyor! İstenmeyen damat olsun o; genç kızın evlenmek istemediği biri yani. Nasıl bir oyun istersin? Acıklı mı, yoksa güldürü mü?"

"Güldürü olsun!" dedi Anna: "Herkesin hoşuna gider! Sen bir tane biliyor musun?"

"Yüzlercesini biliyorum!" dedi adam: "En çok beğenilen Fransızlarınki ama onlar küçük çocuklara göre değil aslında. İçlerinden en elverişlisini seçelim, zaten hepsi birbirine benziyor. Şimdi boşalt şu torbayı! Hokus-pokus! Şimdi hepsi gıcır gıcır! Dinle bak, programda ne yazıyor!" diyen yaşlı adam eline aldığı bir gazeteyi okur gibi yapatı:

"PİPO BAŞIYLA AKILLI KAFA,
Bir perdelik oyunu koy rafa!"

ŞAHISLAR

Bay Pipobaşı, baba	Bay Yelek, âşık genç
Bayan Eldiven, kız	Çizme, damat adayı

Hadi başlayalım! Perde yukarı kalkıyor; bizim perdemiz yok ama sen var say! Şimdi tüm oyuncular sahnede; onları

elimize alalım. Şimdi ben Pipobaşı olarak konuşuyorum. Kendisi bugün kızgın; yüzünden belli oluyor, duman çıkarıyor!

'Şnip, şnak, şnup, evin efendisi benim! Kızımın babasıyım! Şimdi herkes söyleyeceklerimi dinlesin! Çizme parlak bir bey, ona bakınca kendini görüyorsun! Üstü sahtiyandan; altı mahmuzlu! Şnip, şnap, şnup. Kendisi kızıma tâlip!'

"Yeleğe dikkat et şimdi, Anna!" dedi adam: "Şimdi o konuşuyor! Yakası dimdik ve ağırbaşlı! Kendi değerinin farkında ama; ne söyleyecekse söylesin bakalım, buna hakkı var!

'Tamamen lekesizim ben! Katıksızlığım gözden kaçmasın! Hakiki ipekten yapılmayım ve ayakkabı bağı taşıyorum!'

'Düğün günü, daha uzamasın! Renginiz atmıyor sizin!' Bunu pipo söylüyor: 'Çizme su geçirmez, derisi sağlam, yine de ince; gıcırdıyor, mahmuzlu da, İtalyanlara benziyor!"

"Ama kafiyeli konuşsunlar!" dedi küçük Anna: "Öyle daha hoş olur!"

"Konuşabilirler!" dedi vaftiz babası: "Halk isterse öyle konuşurlar! Şu Bayan Eldiven'e bir baksana! Parmaklarını nasıl da geriyor!

'Canım isteseydi eğer,
Bekâr kalmaya değer!
Ama buna dayanamam
Her erkeğe de kanamam!'
Şnak!

Bunu diyen baba rolündeki pipoydu. Şimdi sözü yelek aldı:

'Sevgili Bayan Eldiven
Ne olur bana güven!
Sonsuza dek benim olun,
Sarsın bedenimi kolun.'

Çizme, döşemenin üzerinde tepindi; mahmuzunu şakırdata şakırdata kulise geçti.

"Bu bölüm çok güzel!" dedi küçük Anna.

"Sus, sus!" dedi adam: "İlk sıradan gelen coşkun alkış, senin eğitimli biri olduğunu gösteriyor! Şimdi Bayan Eldiven, aryasını söylüyor:

'Artık konuşamıyorum
Ve de bağıramıyorum.
Kimseye aldırmıyorum!'

Şimdi en heyecanlı sahne başlıyor, Annacığım! Komedinin en önemli bölümü! Bak, yelek düğmelerini çözüyor, konuşurken sana doğru bakıyor, alkışlayasın diye! Ama boş

ver! Soylu biri o. Baksana cebi nasıl da hışırdıyor! 'Biz kafayı bulduk! Koruyun kendinizi! Şimdi entrika başlıyor! Siz pipobaşısınız, bense akıllıkafa! Vupp! Toz oldunuz! Bunu gördün mü, Annacığım?" dedi adam. "Senaryo ve oyunculuk harika! Yelek, pipoyu tuttuğu gibi cebine attı, pipo şimdi orada yatıyor. Yelek: 'Şimdi cebimin ta dibindesiniz! Kızınızla evlenmeme razı olacağınıza dair söz vermeden asla buradan çıkamazsınız! Bayan sol eldiven, buyurun ben de sol eldiven!"

"Harika, çok güzel!" dedi küçük Anna.

Pipobaşı şöyle cevap verdi:

'Başım dönmeye başladı
Hep gözlerim yaşardı.
Durumum iyi sayılmaz
Bayılmayan kişi ayılmaz.
Tütünümü bulamıyorum
Nerede acaba diyorum.
Başımı çıkartın cebinizden
Kızım gelsin peşinizden.'"

"Oyun bitti mi şimdi?" diye sordu küçük Anna.

"Ne gezer!" dedi adam: "Sadece çizmenin rolü bitti! Sevgililer diz çöktü, bir tanesi şu şarkıyı söyledi:

'Dinle beni, babacığım!'

Öbürü de şunu:

'Birleştir şu başları
Uygundur yaşları!'

Ve babalarının rızasın aldıktan sonra düğün yapıldı. Hep bir ağızdan şu şarkıyı söylediler:

'Valla bravo doğrusu sizlere,
Neşeli saatler geçirdiniz bizlere!'

Hadi şimdi alkışlayalım!" dedi adam: "Bütün oyuncuları çağırın, bastonları da! Onlar abanozdan yapılmış!"

"Yani şimdi bizim oyunumuz gerçek tiyatrodakilerden daha mı iyiydi?"

"Bizimki çok daha iyi!" dedi vaftiz baba: "Bir defa kısa sürdü, ayrıca evde bedava oynandı; hadi ama, şimdi çayımızı içelim!"

119 Hazinem

Davulcunun karısı kiliseye gitti, resim ve kabartmalarla süslü yeni altara baktı; hepsi o kadar güzeldi ki! Gerek duvarlardaki resimleri, gerekse altın yaldızlı ahşap figürleri, üzerlerine düşen ışık huzmesi altında seyretmek çok keyifliydi. Saçlar altın ve güneş gibi parlıyordu ama aslında güneş ışınları daha güzeldi, daha aydınlıktı, güneş battığı zaman kızıl ışıkları hâlâ karanlık ağaçların arasına sızıyordu. Tanrı'nın yüzünü görür gibi oluyordunuz!

Kadın kızıl güneşe baktı ve düşünceye daldı; leyleğin getireceği ufaklığı düşündükçe çok seviniyordu; çocuğunun aynı parlaklıkta olmasını diledi, atlardaki meleği andırmalıydı.

Ve bir gün yeni doğmuş çocuğunu kendi elleriyle rahibe uzatırken kilisedeki meleklerden biri gibiydi, saçları sanki altındandı; batmakta olan güneş de onu ayrıca parlatıyordu.

"Hazinem benim! Altınım! Güneşim!" diyen annesi, çocuğunun parlak ve lüle saçlarını öptü. Odadaki davul sesi kulağına bir müzik gibi, bir şarkı gibi geliyordu; bu odada artık sevinç vardı, hayat vardı ve heyecan vardı. Davulcu davulunu neşeli neşeli çaldı. Yangın alarmı değildi bu!

"Kızıl saçlı! Çocuk kızıl saçlı! Sen davula inan, annene değil! Dum-bad-bum! Dum-bad-bum!

Ve şehirde herkes davulun sesine kulak veriyordu.

Oğlan kiliseye geldi, vaftiz edildi; kendisine verilen ismi itiraz etmedi: Adı artık Peter'di. Tüm şehir onu Peter olarak tanıyordu şimdi; davul da ona Peter diyordu. Davulcunun kızıl saçlı oğlu! Annesi ise onu saçlarını öperek 'benim hazinem!' diyordu.

Çukur yol boyunca ve de dağın yamacında duvarlara unutulmaması gerek isimler kazınmıştı.

"Ünlü olmak," dedi davulcu: "bambaşka bir şey!" Ve kendi ismiyle oğlunun ismini duvara kazıdı.

Derken kırlangıçlar çıkageldi; uzun süren yolculukları sırasında kayalıklara kazılı, asla silinmeyen pek çok isim gördüler; Hindistan'daki mabetlerde de vardı bunlar; büyük ve kudretli kralların eylemlerini, ölmez isimleri belirten harflerden bazıları o kadar eskiydi ki, artık okunamıyordu.

İsim yapmış olmak! Ün salmak!

Çukur yolda sahil kırlangıçları yuva yapmıştı; yamaçta açtıkları delikleri, rüzgâr ve yağmur silip süpürüveriyor ve isimler kayboluveriyordu; davulcuyla oğlunun isimleri de böyle silindi.

"Peter'in ismi hiç değilse bir buçuk yıl duvarda kaldı!" dedi babası.

"Deli bunlar!" diye aklından geçirdi davul ama bunu 'Dum-bada-bum!' diye açıkladı.

Oğlan büyüdü; artık o, 'davulcunun kızıl saçlı oğlu'ydu! Çok güzel sesi vardı, ormanda öten kuşlar kadar iyi şarkı söylüyordu. Hem melodikti hem değildi!

"Koroya girsin!" diyordu annesi: "Orada o harika güzellikteki yaldızlı meleklerin arasında okusun, zaten kendisi de melek gibi bir oğlan!"

"Ateşli kedi!" diyorlardı onun için, şehirde espri yapanlar.

Sokak çocukları:

"Eve gitme, Peter!" diye sesleniyordu sokak çocukları: "Çatı katında kalıyorsun ya, o zaman orada yangın çıkar, davullar çalmaya başlar!"

"Davulun tokmağından sakının o zaman!" dedi oğlan; kısa boylu olmasına karşın çocukların üstüne öyle bir saldırdı ki Peter; önüne gelen ilk çocuğun karnına bir yumruk attı, ötekiler tabanları yağlayıp kaçtılar.

Şehir bandosu çalgıcılarından biri saray muhasebecisinin oğluydu; Peter ondan hoşlandı ve çocuğa evinde saatlerce ders verdi, keman çalmasını öğretti; çocuk çok yetenekliydi, davulcu olmayı değil de, şehir bandosuna katılmayı istiyordu hep.

"Asker olmak istiyorum!" dedi Peter, bunun için daha çok küçüktü ama ona göre silahı omuzlamak, üniforma ve kılıç taşımak ve 'marş! marş!' diye yürümek kadar zevkli bir şey yoktu!

"Davulun sesine kulak vereceksin!" diyordu Davul.

"Evet, generalin huzuruna çıkıncaya kadar!" dedi babası: "Ama önce savaş olması gerekir!"

"Tanrı korusun!" dedi annesi.

"Biz kaybetmeyiz!" dedi babası.

"Evet, madem ki benim oğlum orduda!" dedi annesi.

"Eve general olarak dönecek o!" dedi babası.

"Ama kolsuz, bacaksız! Hayır, benim hazinem evde kalsın, daha iyi!" dedi annesi.

"Güm! Güm! Güm!" diye başladı davullar.

Savaş başlamıştı.

Askerler yola çıktı, davulcunun oğlu da aralarındaydı.

"Kızılbaşlım! Hazinem benim!" diye ağlıyordu oğlanın annesi; babası onun 'ünlü' olacağını hayal ediyordu. Şehir bandosundaki oğlansa onun savaşa değil de şehir bandosuna katılmasını öneriyordu.

Askerler onu "Kızılkafa" diye çağırdıkça oğlan gülüyordu ama bazıları da ona 'Tilkiderili' deyince ağzını büzüyor, bakışlarını uzaklara kaydırıyor ve bu küfre aldırmıyordu.

Oğlan iyi iş görüyordu; çok cesurdu, hep neşeliydi, eski dostları ona 'en iyi matara' diyordu.

Yağmurlu ve fırtınalı günlerde, iliklerine kadar sırılsıklam olmuşken, açık havada nöbet tutarken bile moralini bozmuyordu. Davullar 'Herkes ayağa kalksın!' anlamında çalarken bu ona vız geliyordu, ne de olsa kendisi de doğuştan davulcuydu.

Bir çatışmanın ertesi günüydü; güneş henüz doğmamıştı ama sabah olmuştu, hava soğuktu, çatışma sıcak geçmişti; etrafta sis vardı, sisten çok da barut dumanları. Kurşunlar vı-

zıldıyor, şarapneller patlıyordu; bunlar kafalara, vücuda, kollara ve bacaklara isabet ediyordu ve de durmak bilmiyordu. Kimini dize getiriyor, kiminin şakağını yaralıyordu; herkesin yüzü bembeyazdı. Ama bizim davulcunun yüzü sağlıklı görünüyordu; henüz yara almamıştı; birliğin önünde yürüyen köpeğe sevgiyle baktı; hayvan öylesine neşeliydi ki, olan bitenler ona oyun gibi geliyor, havada uçuşan kurşunları sanki yakalamaya çalışıyordu.

Davullara "Marş, marş! İleri marş!" emri verilmişti, artık karşı çıkılmayacaktı; çıkılmaması da akıllıca olurdu. Derken "Geri çekilin!" diye bir emir duyuldu ama bizim davulcu bunu "Marş! Marş! İleri!" diye anladı ve askerler de onun sözünü dinledi. Ve davulunu ona göre çaldı; böylece geri çekilmek üzere olan askerlerin yanlış anlayarak hücuma geçmesi onlara zafer kazandırdı.

Bu savaşta çok zayiat verildi. Güneş henüz doğmamıştı ama sabah olmuştu bile. Davulcuyla karısı daha uyuyordu, bütün gece gözlerini kapatamamışlardı, hep oğullarını konuşmuşlardı. Oğlanı artık Tanrı'ya havale etmişlerdi. Baba rüyasında savaşın sona erdiğini ve oğlanın eve döndüğünü görmüştü; Peter'in göğsünde bir gümüş madalya asılıydı. Annesiyse başka bir rüya görmüştü: kiliseye gidiyor, altın saçlı ahşaptan oyma meleklere ve resimlere bakarken onların arasında sevgili oğlunu görüyordu: oğlan beyaz bir pelerine bürünmüştü, meleklerle birlikte göğe yükselirken onların şarkılarına eşlik ediyor ve bu arada annesini sevgiyle selamlıyordu.

"Benim hazinem!" diye haykırdı kadın ve aynı anda uyandı. "Tanrı onu yanına aldı!" dedi; sonra ellerini kavuş-

turarak başını yorgana dayadı ve ağladı. "Bir sürü mezar arasında o şimdi kim bilir nerede yatıyordur? Belki de bir bataklığın dibinde? Kimse onun mezarını bilmiyordur! Kimse onun ruhuna dua edemeyecek!"

Kadın sessizce Tanrı'nın adını andı; başını öne eğdi, öyle yorgundu ki! Biraz kestirdi.

Günler hep böyle yarı uyanık yarı uykulu geçti.

Bir akşam saatiydi; havada oluşan gökkuşağı, orman kenarını yalayarak bataklığa gömülüyordu. Halk arasında şöyle söylenir ve de buna inanılır: Gökkuşağının toprağa değdiği yerde bir hazine gömülüdür! İşte burada da şimdi bir hazine olmalıydı! Ama davulcu delikanlıyla annesi kimsenin aklına gelmiyordu; işte böyle bir rüya gördü kadın.

Ve günler hep böyle yarı uyanık yarı uykulu geçti.

Genç oğlanın saçının teline bile bir zarar gelmedi. Davul "Güm-bede-güm! Güm!" diye gümlerken oğlanın annesi şarkı söylemeye başladı, çünkü onu görmüştü ya da rüyasında görmüştü.

Savaş sona erip de barış imzalanınca herkes davullarla zurnalarla eve döndü. Askeri birliğin köpeği yine en öndeydi; aynı yolu üç kez gidip geliyordu.

Ve haftalar sonra Peter, baba evine döndü; güneşten yüzü yanmıştı, çakır gözleri pırıl pırıldı, yüzü güneş açmışçasına ışıldıyordu. Annesi onu görünce sarılıp gözlerinden, yanaklarından ve kızıl saçlarından öptü. Sonunda çocuğuna kavuşmuştu işte! Göğsünde -babasının rüyada gördüğü gibi- gümüş madalya taşımıyordu ama kolları bacakları –annesinin rüyada görmediği gibi- bembeyazdı. Evin içi sevince boğuldu. Gülüştüler, ağlaştılar. Ve Peter, davulunu kucakladı:

"Emektar davul hâlâ burada demek!" dedi. Babası davulu gümbürdetti.

"Sanki yangın var!" diye söylendi davul: "Gönüller tutuşuyor, anasının kuzusu! Gel de gülme, hah-hah-haa!"

Ya sonra? Ne sonrası? Sen onu çalgıcılara sor!

"Peter büyüdü, boyu davulu geçti! Benden daha uzun şimdi." Bunu söyleyen, muhasebecinin oğluydu. Peter ömrü boyunca öğreneceklerinin hepsini şu son altı ayda öğrenmişti.

Mutluydu ve iyi kalpliydi. Yalnız gözleri değil, saçları da parlıyordu. Kesinlikle.

Komşu kadın onun için: "Saçlarını boyasa ya!" diyordu. "Polisin kızına saç boyattılar, hemen bir nişanlı buldu."

"Ama onun saçları örek yeşiline çalıyor, hep boyaması gerekecek!"

"Parası bol nasılsa!" dedi komşu kadın: "Peter'in de parası var! Artık soylu evlere girip çıkıyor, hatta belediye başkanının kızına piyano dersi veriyor!"

Doğrusu güzel piyano çalıyordu Peter. Henüz notaya alınmamış en güzel parçaları da doğaçlama çalıyordu.

Hem mehtaplı hem de karanlık gecelerde çalıyordu. Yani onu susturmak mümkün değil diyordu komşular ve de davul!

Kendini geliştirmek ve meşhur olmak istiyordu.

Belediye başkanının kızı Lotte piyanonun başına geçmişti; tuşların üzerinde dolaşan ince ve zarif parmakları Peter'in yüreğine işliyordu; bu bir kez olmadı, pek çok bunu yaşadı. Ve bir gün onun narin elini kavrayarak öptükten sonra kızın kahverengi gözlerinin içine baktı. Peter neler söylediğinin farkındaydı; bize tahmin etmek düşer! Lotte boynuna kadar kıpkırmızı kesildi ama tek laf etmedi; tam o sırada misafir gelmişti: Devlet danışmanının oğlu! Açık alnı kafasının arka tarafına kadar saçsız seyrediyordu. Peter onların yanında

uzun süre kaldı, bu arada Lotte kendisine gülümseyerek bakıyordu.

O akşam eve dönünce yaşadıklarını anlattı ve hislerini kemana döktü.

Ünlü olmak!

"Dum-ba-da-dum!" dedi yangın davulu: "Şimdi Peter'in hali duman! Galiba evde yangın çıkacak!"

Peter'in annesi ertesi gün pazara gitti. Geri geldiğinde: "Yeni haberi duydun mu, Peter?" dedi: "Belediye başkanının kızı Lotte, devlet danışmanının oğluyla nişanlanmış! Hem de dün akşam!"

"Olamaz!" diyen Peter sandalyesinden fırladı. Ama annesi: "Oldu bile!" dedi; bunu berberin karısından duymuştu, onun kocası da belediye başkanının ağzından!

Peter yüzü bembeyaz kesildikten sonra tekrar yerine oturdu.

"Aman Tanrım, n'oldu sana yahu?" diye sordu annesi.

"İyiyim! İyiyim! Bir şeyim yok!" dedi oğlan ama gözyaşlarını tutamadı.

"Zavallı yavrum! Benim hazinem!" diyen kadın ağlamaya başladı ama davul, için için şarkı söylüyordu, yani sessizce.

"Lott' öldü! Lott' öldü! Evet, şarkı burada bitti!"

Şarkı bitmemişti, bu şarkının daha pek çok mısrası vardı; uzun uzun mısralar, tam bir hazine değerinde!

"Sevincinden yerinde duramıyor, hopluyor, zıplıyor kız!" diyordu komşu kadın: "Mektubu herkese gösteriyor, sevgilisinin yazdığı mısraları okusunlar, kemanından çıkan nağmeleri dinlesinler ve gazetelerdeki övgü dolu yazıları görsünler diye! Oğlan kıza para gönderiyordu, çünkü Lotte artık dul olarak evde kalmıştı.

"Kralların ve kraliçelerin huzurunda keman çalıyor o!" diyordu şehir bandosundaki çalgıcı: "Bu bana kısmet olmadı ama o benim eski öğrencim; hocasını unutmaz herhalde."

"Babası doğru rüya görmüş," diyordu annesi: "Peter göğsünde gümüş madalyayla döndü ama bunu savaşta kazanmadı; savaşta öyle kolay kolay madalya kazanılmaz! Bizimki

devlet madalyası kazandı. Keşke babası da bunu görebilseydi!"

"Ünlü oldu!" diyordu davul; devlet onu ünlü yapmıştı. Davulcunun kızıl saçlı oğlu Peter, daha çocukken takunyayla dolaşır, trampetini elden bırakmazdı! Derken ünlü oldu işte!

Belediye başkanının karısı onun için "Kralların önünde çalmadan bizim önümüzde çaldı önce!" diyordu: "Bir zamanlar Lotte'ye abayı yakmıştı! Sokaktan geçerken hep başını kaldırır, bizim pencereye bakardı. O zamanlar burnu büyüktü, biraz manyaktı. Kocam bile onun teklifini duyunca güldü. Şimdi Lotte, danışman eşi oldu!"

Zavallı oğlanın gönlündeki hazine yok oluverdi! Bir zamanlar "Marş! Marş! İleri!' diye çaldığı trampetiyle geri çekilmekte olan orduya zafer kazandırmıştı. Coşkun nağmeler hep içinden geliyordu onun; kemanıyla öylesine coşuyordu ki, yaz gecelerinde kemanının tellerinden çıkan seslere bakınca bir org çalıyor sanırdınız; bülbül sesiyle insan sesi karışıveriyordu işte! Bu sayede genç oğlan bütün kalpleri fethetti, adı tüm yurtta duyulur oldu. Bu büyük bir yangındı: hayranlık yangını!

"Öyle de yakışıklı ki!" diyordu genç kızlar onun için; içlerinden en yaşlısı bir albüm hazırlamış ve bu albüme genç kemancının saçından bir lüle koymuştu ki, bunu altın değerinde buluyor ve herkese bir hazine diye gösteriyordu.

Ve bir gün davulcunun fakir evine Peter geldi; bir prens kadar nazikti, kraldan daha mutluydu; gözleri de yüzü de güneş ışını gibi parlıyordu. Annesini kucakladı, o da oğlunu öptü ve sevinçten ağlamaya başladı. Oğlan odadaki eski eş-

yalara şöyle bir baktı; çaydanlığın ve vazoların bulunduğu komodinin çekmecesine, çocukken yatıp uyuduğu karyolaya! Emektar davul hâlâ odanın orta yerindeydi. "Babam bununla dünyayı ayağa kaldırırdı! Şimdi sıra bende!" diyerek davulu öylesine çalmaya başladı ki, sonunda derisini patlattı.

Davul: "Amma da güçlüymüş!" diye söylendi: "Şimdi bundan böyle onun bende bir anısı olmuş olacak! Umarım annesi de o sevgili çocuğundan kısmetini almıştır!"

Sevgili oğlanın öyküsü böyleydi işte!

120 Fırtına Estikçe

Büyük babamın zamanında, yani kendisi daha çok gençken, kırmızı pantolon giyip belini geniş bir kuşakla sararken, beresine de bir tüy takıp çocuklarla böyle oynarken her şey şimdikine göre bambaşkaymış. O zamanlar sokaklarda sık sık eğlenceler olurmuş; bunlar kalkmış artık! Hepsinin modası geçmiş! Ama büyükbabamın bunları anlatışı benim çok hoşuma gidiyordu.

Meslek odasını değiştiren kunduracıların taşınırken salladıkları bayrakları seyretmek gerçekten eğlenceliydi. O ipek flamalar havada uçuşuyordu; bunların bir yüzüne bir çizme, öbür yüzüne de iki başlı bir kartal resmedilmişti; meslek odaları arasında yapılan maçın kupasını taşıyan delikanlılar, kollarına havada uçuşan küçük bayraklar takarak, daha yaşlılarıysa limona saplı kılıçlarını çekerek bir tabut dolaştırıyorlardı ki, görülmesi bir âlemdi! Müzik etrafı çınlatıyordu; parçaların içinde en güzeli de büyükbabamın uzun bir sopanın ucuna taktığı yarım ay eşliğinde çalınan 'Türk Marşı'ydı! Sopa yukarı kaldırılıp sallandıkça bir çıngırak sesi duyuluyordu ve o altından, gümüş ya da pirinçten yapılma çıngıraklar da güneş vurdukça parlıyordu.

Sokak alayının en önünde palyaço yürüyordu; giysisi rengârenkti, yüzünü siyaha boyamıştı, başında kayak atlarınınki gibi ziller vardı; geniş değneğiyle halkı sözüm ona dövüyordu ve o değnek hiç acı vermeden şaklıyordu; halk ora-

ya buraya gidiyor ve itişip kakışıyordu hep; küçük çocuklar ve kızlar yağmur borularından aşağı kayıyordu; yaşlı karılar direkleriyle önlerine geleni iteliyor, surat asarak küfür savuruyordu. Biri gülüyor, biri dalga geçiyordu; merdivenler, pencereler ve hatta çatılar insanla doluydu. Hava güneşliydi ama yine de yağmur çiseliyordu; aslında bu yağış çiftçi için iyiydi; hele hele toprak için!

Ah, tüm bunları büyükbabam öyle bir anlatıyordu ki! Kendisi küçükken bunları hep yaşamış! En yaşlı Oda üyesi bir tabelanın asılı olduğu kürsüye çıkarak konuşma yapmış; bu konuşma şiir şeklindeymiş, daha doğrusu gerçek bir şiirmiş; bir kâse punç içtikten sonra üç kişi birlikte yazmışlar bunu. Bu konuşmayı herkes coşkuyla alkışlamış ama kürsüye çıkan palyaçoyu daha fazla alkışlamışlar, hele hele yüzünü buruşturdukça. Adam öyle maskaralık yapıyormuş ki! Şişeden içki içip sonra bunu halkın üstüne ağzıyla püskürtüyor, sonra da havada yakalıyormuş. Büyükbabamda da böyle bir şişe varmış, içine kireç çözücüsü koyarak ona hediye etmiş. Herkes çok eğlenmiş. Yeni meslek odasının çiçeklerle ve yeşilliklerle süslü tabelası şimdi orada asılı duruyor.

"Böyle bir eğlenceyi ne kadar yaşlı da olsan unutamıyorsun!" dedi büyükbabam. Ve bunun dışında yaşadığı daha başka şeyleri de anlattı; bunların içinde en eğlencelisi de büyükbabamın tabela dolu büyük şehirde yaşayanların nasıl taşındıklarını anlatma tarzıydı.

İşte büyükbabam çocukken o şehre gitti; o zamana kadar hiç bu kadar büyük bir şehir görmemişti. Sokakta o kadar çok insan vardı ki! Hani her biri bir tabela taşısa iyi olacaktı ona göre! Yani yüzlerce dükkânı resimlerle doldurabilirdiniz. Örneğin terzi dükkânında hep son modaya ait giysilerin resimleri vardı; onlara bakarak herkes kendine bir model çıkarabiliyordu. Örneğin puro sarma makinesi sahiden puro içen küçük bir çocuk tarafından reklam ediliyordu. Pek çok yerde tereyağı, sardalye, rahip yakalığı ve tabut reklamları görülüyordu; yazılardan ve duvar ilanlarından geçilmiyordu; bütün bir gün sokaklarda tur atıp tüm bu resimlere ve tabelalara bakabilirdiniz. Hangi dükkânda ne bulunduğu belli oluyordu zaten; herkes kendi tabelasını asmıştı. Böyle oluşu iyi, diyordu büyükbabam; çünkü kimin nerede olduğunu da çıkarabiliyordunuz.

Büyük şehre gelişinin ilk gecesinde hava müthiş bozdu, gazeteler şimdiye kadar görülmemiş şiddette bir fırtına olacağını daha önceden yazmıştı. Havada hep kiremitler uçuştu; ahşap çitler devrildi, hatta bir el arabası kendiliğinden yola çıktı ve tepetaklak oldu; herkes kendini korumak için duvar diplerinde yürüyordu. Havada öyle bir uğultu, gürültü ve öyle bir fırtına vardı ki! Kanallardaki sular yükseldi, barikatları aştı, başka nereye gidecekti ki! Şiddetli fırtına şehirdeki tüm bacaları yıkmaktaydı. Kilisenin kulesi bile çarpıldı ve o günden bu yana bir daha düzeltilemedi.

Hep iğneyle belini doğrultabilen yaşlı ve namuslu itfaiye yüzbaşısının evinin karşısında bir tabelacı kulübesi vardı; rüzgârın etkisiyle temelinden sökülüp uçuruldu ve sokağın ortasına yığılıp kaldı. Tam da son yangında üç kişiyi kurtaran itfaiyecinin kapısının önünde; kimsenin aklına başka bir şey gelmedi.

Berberin ağır pirinç tabelası da yerinden koparak yargıcın penceresinin pervazına uçtu; onu iyi tanıyanlar ve komşular bunun eşek şakası olduğunu savundular, çünkü yargıcın karısı çok 'traşçı'ydı! Kadın her şeyi herkesten daha fazla biliyordu!

Balıkçının çiroz resimli tabelası da, bir gazete idarehanesinin kapısı üstüne uçtu. Bu, rüzgârın azizliğiydi; gazeteciyle şaka yapılmayacağını nereden bilsin ki! Kendi gazetesinde kendi fikrinin savunucusu bir krala şaka yapılır mı hiç!

Karşı evin çatısındaki rüzgâr fırıldağı da uçunca komşular bunu da kötü bir şaka olarak yorumladı.

Fıçıcının fıçılarından biri 'Çamaşırhane' ye asılı kaldı.

İstasyon lokantasının kapısında asılı duran kalın çerçeve-

li yemek tabelası, kimsenin gitmediği tiyatro binasının kapısına adeta takılı kaldı: o günkü menü de 'Turp çorbası ve lahana dolması'ndan oluşuyordu.

Kürkçünün tilki kürkü de sabah vaazlarını kaçırmayan, teyzesinin ifadesiyle kapalı şemsiye gibi doğruluktan hiç şaşmayan bir gencin oturduğu evin çıngıraklı zilinin kordonu yerine geçti.

"Yüksek Eğitim Merkezi" tabelası bilardo salonunun kapısına yakıştı(!); Yazısı da şöyleydi: "Burada çocuklar şişeyle emzirilir." Bu bir şaka değildi aslında, yine rüzgârın azizliğiydi! Olan olmuştu bir kere!

O gece çok korkunçtu doğrusu; düşünsene, ertesi sabah şehirdeki bütün tabelalar yer değiştirmişti; büyükbabamın anlatmak istemediği ama kasıklarını tuta tuta güldüğü bir konuda rüzgâr yapacağını yapmıştı işte!

Şehre yeni gelen zavallı insanlar, tabelalara bakarak aradıkları eş ve dostlarını bulamadı elbette. Bazısı bir kalabalık görünce oraya dalıp yaşlılarla görüşmek istediğinde masalara sıçrayarak hoplayıp zıplayan gençlerle karşılaştı.

Kiliseyi tiyatroyla karıştıranlar oldu ki, bu bir rezaletti!

Böyle bir fırtına bir daha olmadı; o fırtınayı sadece büyükbabam yaşadı ki, kendisi o zaman daha çok küçüktü.

Günümüzde böyle bir fırtına beklemiyoruz ama torunumuz? Dua edelim ki, tabelaları uçuran bir fırtına çıktığında evlerinde kalsınlar!

121 Çaydanlık

Bir zamanlar kibirli bir çaydanlık vardı; porselenden yapılmış olduğu için hava atıyordu hep; sapı geniş tutulmuştu; ibriği önde, kulpu arkadaydı ve hep de bundan konuşuyordu; kapağından hiç bahsetmiyordu, çünkü o kırılmış, sonradan da yapıştırılmıştı. İnsan kendi kusurunu görmez, onu hep başkaları görür ya! Fincanlar, krema kadehleri, şekerlikler, velhasıl tüm çay takımı, çaydanlığın zaafını biliyordu; oysa bir zamanlar harika bir ibriği ve sapı vardı onun!

"Onların ne mal olduğunu bilirim ben!" diye mırıldandı çaydanlık: "Neyim eksik olduğunun farkındayım elbet, kendimi iyi tanıyorum; onun için alçak gönüllüyüm. Herkes kusurlu ama yine de yetenekli olabilir. Fincanların kulpu, şekerliklerin kapağı vardır; bendeyse her ikisi var, bunun dışında bir de süzgecim var ki, bu beni çay masasının kraliçesi yapıyor! Şekerliğe ve krema kadehine izin veriyorum, tatlı hizmetçilere de ama asıl ev sahibi benim! İnsanların susuzluğunu içimdeki kaynar suya atılmış çay yapraklarıyla ben kutsarım!"

Tüm bunları gençliğine güvenen çaydanlık söylemişti. Örtülü masanın üzerinde durmaktaydı; narin bir elle yukarı kaldırıldı ama o narin el biraz dikkatsizdi; çaydanlık yere düştü, sapı koptu, kapağını hiç sormayın!

Çaydanlık baygın bir halde zeminde yatarken içindeki

kaynar su dışarıya aktı. Büyük bir darbe yemişti; en kötüsü de, insanların gülmesiydi; insanlar o beceriksiz ele değil de çaydanlığa gülüyordu.

"Bunu hiç unutmayacağım!" dedi çaydanlık, daha sonra kendi hayatını anlatırken. "Beni sakata çıkardılar, bir köşeye attılar, ertesi gün de bir dilenci kadına verdiler. Fakir düşmüştüm, bir işe yaramıyordum ama o zaman benim için daha iyi bir hayat başladı. İnsan yoktan yaratılmamıştır ama yine de yok olabiliyor. Bu bir çaydanlık için de geçerli; ama içimi toprak doldurup beni sanki yere gömdüler; içime de bir çiçek soğanı yerleştirdiler, onu kim hediye etti, kim yerleştirdi, bilmiyorum! Ama bunun bir hediye olduğu kesin; çay yaprakları ve kaynar su yerine; kırık kulp ve kırık ibrik yerine! O çiçek soğanı şimdi benim içimde! O benin kalbim artık! Canlı kalbim! Bana güç veriyor, nabzımı attırıyor! O soğan şimdi filizleniyor, hani duygu ve düşüncelerini etrafa saçacakmış gibi bir hali var; işte çiçek açtı! Şimdi onu ben taşıyorum, onun güzelliği karşısında nutkum tutuldu. Ama bana teşekkür etmiyor, beni düşündüğü yok. Herkes ona hayran kalıyor, artık ünlü oldu! O kadar seviniyorum ki, onun için elimden gelenin daha da fazlasını yaparım. Bir gün onun hakkında daha güzel bir saksıyı hak etti diye konuştuklarını duydum. Beni ortamdan ikiye ayırdılar, canım çok acıdı! Çiçeği daha güzel bir saksıya koydular, beni de bahçeye attılar; kırık-dökük olarak! Ama anılarım duruyor, onları kimse benden alamaz!

122 Türkü Söyleyen Kuş

Mevsim kıştı; yerler karla kaplıydı, topraktan fırlamış mermeri andırıyordu. Hava açıktı; gökyüzü bulutsuzdu, rüzgâr bıçak gibi keskindi, ağaçlar beyaz mercanlar ve çiçek açmış badem ağaçları gibi bembeyazdı. Alp dağlarında hava hep serindir. Kuzeyde geceler aydınlık olup sayısız yıldızlarla doludur.

Fırtına çıktı mı bulutlar yükseliyordu; kar taneleri havada uçuşuyor, eve ve tarlaya giden yolları kapatıyordu. Ama biz kulübemizde, sobanın karşısına geçmiş oturuyor ve eski günlerden konuşuyorduk. Derken bir efsane dinledik ki, o da şöyleydi:

Açık denizde bir Hun mezarlığı vardı; gece yarısı oldu mu bu mezarlıkta gömülü bir kralın hayaleti dolaşıyordu; alnına altın bir çember geçirmişti, saçları rüzgârda uçuşuyordu; zırhlara bürünmüştü; başını üzüntüyle öne eğiyor, uğursuz hortlaklar gibi inim inim inliyordu.

Derken bir gemi çıkageldi; tayfalar demir attıktan sonra karaya çıktılar. Aralarında bir de şarkıcı vardı; kral hayaletini geçerek: "Neden üzülüyorsun böyle?" diye sordu.

Ölü cevap verdi: "Kimse benim yaşamımı şarkıya aktarmadı; ben ölüp gittim; şarkım ülkeleri aşıp insanların gönlüne yerleşmedi, bu yüzden huzursuzum, yerimde duramıyorum."

Ve eserinden, yani çağdaşlarının bildiği ama bugüne kadar hiç okunmayan şarkısından bahsetti; çünkü o zamanlar şarkıcı falan yoktu.

Bunun üzerine şarkıcı, harpını çalarak bir kahramanlık türküsü okudu. Ölünün yüzü ay kenarındaki bulut gibi aydınlandı; seviniyordu, mutluydu, gece çakan bir şimşek gibi yüzü bir an için aydınlandı. Harpın melodileri arasında başını iki yana sallarken sanki harpın içinden çıkmışçasına ufacık bir kuş göründü; bu bir bülbüldü ve ötüşü insanın içine işliyordu. Ama işte bu ötücü kuş, dağları, vadileri, tarlaları ve ormanları aşıyor ve hiç durmadan ötüyordu: hiç unutulmayacak olan halk türkülerini söylüyordu.

O türkülerden birini dinledik; dışarda beyaz arılar gibi kar taneleri uçuşurken ve fırtına uğuldarken biz o türküyü şimdi şu kış gecesinde, ufacık kulübemizde de dinliyorduk.

Kuş sadece kahramanlık türküleri değil, aşk şarkıları da söyledi ki, bunlar Kuzey ülkelerine özgü çok güzel ezgilerdi. Masalları güfte ve bestelere döküyordu; anayurttaki özdeyişleri ölü diliyle seslendiriyordu.

Batıl inanışa göre Vikingler zamanında bu kuş, ozanın harpının tellerinde yuva yapıyordu! Şövalye şatolarının olduğu, adalet terazinin elle idare edildiği ve sadece güçlü olanın haklı çıktığı, çiftçinin köpekle bir tutulduğu bir zamanda bülbül, selameti harpın tellerinde mi buluyordu acaba? Kabalık ve cehalet ön plandaydı hep. Şatonun mahzeninde parşömen kâğıdı üzerine anılarını beste ve güfte şeklinde yazan şövalyenin hanımı, samanlıktan çıkan yaşlı ninenin ya da gezgin bir satıcının anlattıklarını da unutmazken bülbül, onun başının üzerinde uçuşuyordu ve bu kuş, halk türküleri okuyan bu kuş dünya durdukça ölmeyecekti!

Şimdi bu odada bizim için ötüyor. Dışarda kar yağıyor. Vakit gece yarısı. Kuş bize bir sır vermek istiyor, anayurdu tanıyoruz. Tanrı kuş diliyle bize anlayacağımız şekilde hitap ediyor sanki; eski anılar depreşiyor, solgun renkler canlanıyor; efsane ve şarkılar bereketli içki gibi geliyor bize; duygu ve düşüncelerimiz coşuyor, bir Noel akşamı yaşıyoruz! Dışarda kar taneleri havada savruluyor, yerdeki buzlar her adımda gıcırdıyor ama esas güç fırtınada; her şeyi Tanrı gibi o emrediyor ama Tanrı değil elbette!

Mevsim kıştı işte! Rüzgâr insanın yüzünü bıçak gibi kesiyordu; haftalardır yağan kar koca şehrin üzerine dağ gibi çökmüştü; bir kış gecesi kâbusuydu bu! Aşağıda görülen evlerin damları karla kaplıydı; güneş ışınları da bir inanç simgesi olan kilisenin karla kaplı kubbesini aydınlatmaktaydı.

Karla gömülü şehrin üzerinden havada irili ufaklı kuşlar uçuşuyor ve her biri, gagasının büyüklüğüne göre ötebildiği kadar ötüyordu.

Derken etrafı bir sürü kuş doldurdu; hepsi caddelere ve

çıkmaz sokaklara dağıldı, evin içinde yuva yapanlar oldu. Bu evin öyküsünü biliyorlardı. "Biz şu gömülü şehri de tanıyoruz!" dediler: "Orada yaşayanların sesleri hep cik' cik' diye çıkıyor!"

Karakargalarla alakargalar beyaz karlar üstünde 'gak! gak!' diye bağırarak uçuştular.

"Aşağıda yiyecek bir şeyler olmalı, bu bizim için çok önemli! Yeryüzünde yaşayan diğer yaratıklar için de geçerli bu!"

Yaban kuğuları kanat açarak geldi, karlara gömülü şehrin insanlarının gönüllerinde yatanı ve düşüncelerini getirdi. Azrail oraya ayak basmamıştı, yaşam eskisi gibi devam ediyordu, kulağımıza gelen sesler kilisedeki bir orgdan yükseliyordu sanki. Öyle ahenkli bir müzikti ki bu! Düşüncelerimizi yüceltiyordu. Şu anda işittiğimiz şey, türkü söyleyen kuşun sesiydi İşte aynı anda yukarıdan Tanrı'nın sıcak nefesini hisseder gibi olduk, dağlardaki karlar eriyiverdi, güneş çıktı. İlkbahar gelmişti; kuşlar geliyordu, yanlarında yeni kuşaktan olanlar da vardı; hepsi aynı şekilde ötüyordu.

Yılın kahramanlık türküsünü dinleyin bakayım: Kar fırtınasının gücünü, kış gecesinin korkunç rüyasını yani! Hepsi geçti ama!

Bunları artık asla ölmeyecek olan kuşun o muhteşem nağmelerinde bulacaksınız.

123|Yeşil Piyadeler

Pencere önünde bir gül ağacı vardı; geçenlerde taptazeydi, şimdiyse hasta gözüküyordu, bir şeyden etkilenmiş olmalıydı.

Bitlenmişti ve bu bitler yeşil üniformalıydı.

Onlardan biriyle konuştum; henüz üç günlüktü, buna karşın büyükbaba olmuştu. Ne dedi biliyor musun? Kendinden ve bitlenmeden bahsetti hep.

"Bizler yeryüzündeki en ilginç yaratıklarız. Sıcak mevsimlerde yavru doğururuz, çünkü o mevsimde hava güzeldir; önce nişanlanır ve hemen ardından düğün yaparız. Soğuklar başladı mı yumurtlarız; yavrular sıcacık yatar. Dünyanın en akıllı hayvanı karıncadır, bize ona hep saygınlık duyarız; o da bizi inceler ve bize değer verir. Bizi hemen yemez, önce yumurtalarımız alıp en alt kattaki kendi aile ambarına yığar – ne de olsa akıllıdır; sonra onları kat kat dizerek numaralar. Öyle ki, her gün bu yumurtadan yeni bir bit elde eder; daha sonra bizleri ahıra sokarlar, arka ayaklarımızı ezdikten sonra bizi sağarlar, böylece ölüveririz; bu da mantıklı bir şey! Onlara göre bizler birer 'sağmal inek'iz. Karınca gibi düşünen tüm hayvanlar bize bu adı verdiler; insanlar hariç! Onlar sevdiklerini kaybetmemek için hep bizleri incitiyor; bu konuda bir şeyler yazıp o insanları uyaramaz mısınız? Sadece insanlar bizi aptal yerine koyuyorlar ve gül yaprağı yediğimiz için de pis pis bakıyorlar; oysa kendileri yeşil olan ne varsa tüm canlıla-

rı yiyorlar. Bize en iğrenç isimleri takıyorlar; düşündükçe ö-öö midem bulanıyor! Telaffuz bile etmek istemiyorum, hele hele üniformalıyken hiç!

Ben gül ağacının yaprağında doğdum, ben ve buradaki bütün güller gül ağacından geçiniyoruz; ama o da üst sıradan yaratılmış olan bizlerle yaşıyor. İnsanların bize tahammülleri yok; hemen sabunlu suyla gelerek bizi öldürüyorlar; bu korkunç bir içecek!

Yani kokusu demek istiyorum! Yıkanmamak üzere doğan bir bitin yıkanması kadar feci bir şey olamaz!

Heey, elindeki sabunlu suyla bana bakan insanoğlu! Bizim doğadaki yerimizi bir düşünsene! Bizim sergilediğimi sanatı: yani yumurtlayarak oğlan dünyaya getirmek! Dünyaya yayılmak ve üremek için yaratılmışız biz! Güllerin içinde doğduk, onların içinde öleceğiz, tüm yaşamımız şiirden farksız! En iğrenç ve çirkin bulduğun bir adı bize yakıştırma! – Bu adı ağzıma bile almak istemiyorum şimdi! En iyisi bize, karıncaların dediği gibi 'sağmal inek' de!

Gül ağacının yeşil piyadeleri!"

Ve ben, insanoğlu, ağacın önünde durmuş ona daha doğrusu adlarını söylemeyeceğim yeşil piyadelere bakıyorum; yumurtlayarak yavru veren gülün bu vatandaşlarını incitmeyeceğim. Onları sabunlu suyla yıkamak istiyordum ama – evet, kötü niyetle gelmiştim!- şimdi sadece köpük sıkacağım ve o köpükleri üfleyerek baloncuklar oluşturacağım! Sonra da onları seyredeceğim; her bir köpüğün bir masalı olmalı?

İşte o köpük büyüdü ve öyle görkemli renklere büründü ki, sanki içinde gümüş renginde bir inci tanesi vardı! İşte bu köpük havada süzülerek kapıya kadar uçtu, sonra patladı;

kapı açıldı ve Masal anne göründü.

"Evet, o benden daha iyi anlatır şeyleri -adını söylemeyeceğim!-, yeşil piyadeleri."

"Onlar yaprak biti!" dedi Masal anne: "Her şeyi özel adıyla söylemeli; söyleyemezsen, hiç değilse masalın içinde söyle!"

124 Cüce ile Madam

Cüceyi bilirsin ama Madam'ı tanıyor musun, bahçıvanın Madam'ını? O kadın eğitimliydi, şiirleri ezbere bilirdi, kendisi de şiir yazardı; ancak 'kafiye'lerde zorlanıyordu. Yazma ve konuşma konusunda yetenekliydi; istese rahip olabilirdi, yani en azından bir rahip karısı.

"Dünya sanki cicilerini giymiş!" diyordu; işte bu sözleri vezinli kafiyeli yazarak güzel bir şiir ve şarkı oluşturdu.

Öğretim üyesi Bay Kisserup -ismi o kadar önemli değil-, bir gün yeğenini, yani bahçıvanı ziyarete geldi. Madam'ın şiirini dinleyince onu çok hoş buldu: "Sizde ruh var, Madam!" dedi.

"Saçmalama!" dedi bahçıvan: "Aklınızdan çıkarın bunları! Kadın etten ve kandan yaratılmıştır; tam anlamıyla etten ve kandan; onun işi yemek yapmak, sütlâcı yakmasın da!"

"Dibi tutsa da ben onu hallederim!" dedi Madam: "Ufak bir öpücük kondurarak senin gönlünü alırım! Herkes sanır ki sen lahana ve patatesten başka bir şey düşünmezsin! Halbuki çiçek seversin sen!" Böyle diyerek ona bir öpücük kondurdu: "Çiçek demek ruh demek!" dedi.

"Sen tencerene bak!" dedi kocası ve bahçeye giderek kendi işine baktı.

Ama öğretim üyesi, Madam'ın yanında kaldı ve kadına onun sözleriyle hitap ederek: "Yeryüzü harika!" diyerek va-

aza başladı:

"Yeryüzü harika ve biz ona mahkûmuz diyorlar ama aslında onun iki efendisi de biziz.

Biri ruh gücü, öbürü beden gücü; biri nasıl bu dünyaya gelişimize şaşar hep, öbürüyse burada ne aradığımız sorgular. Kimi piskopos olur, kimi öğretim üyesi! Aslında bunlar daha önceden düşünülmüştür. Yeryüzü harikadır! Ve hep cici elbiseleriyledir. İçinde duyguları ve coğrafyayı barındıran, düşünerek yazılmış bir şiirdir o!"

"Sizde ruh var; Bay Kisserup!" dedi Madam: "Hem de çok fazla, emin olun! Sizinle konuşunca insan ister istemez bu fikre kapılıyor."

Ve ondan sonra her konuda konuşmaya başladılar, hoş bir sohbetti bu. Ama dışardaki mutfakta biri vardı ki, durmadan konuşuyordu: bu, kırmızı bereli, griler giymiş bir cüceydi, sen tanırsın onu! Cüce hep mutfaktaydı ve yemek taşmasın diye bakıyordu; hep konuşuyor ama Madam'ın taktığı adla 'kaymak hırsızı' siyah kediden başka kimse onu duymuyordu.

Cüce, Madam'a çok kızıyordu, çünkü kadın onun varlığına inanmıyordu; cüce bunu biliyordu, çünkü kadın onu hiç görmemişti ama en azından böyle bir varlığın olduğunu bilmesine en azından birazcık ilgi göstermesi gerekmez miydi! Noel akşamı cücenin önüne bir fak kâse sütlâç koymayı aklına bile getirmemişti; oysa ondan öncekiler, hatta Madam'dan daha az eğitim görmüş olanlar bile cüceye hem tereyağı hem de krema vermişlerdi. Kedi bunu duydukça ağzı sulanıyordu.

"Beni hayalden farksız buluyor!" diye söylendi cüce: "Bu-

na aklım ermiyor doğrusu. Yani beni inkâr ediyor! Biliyorum, çünkü duydum bunu; duydum da inanamadım! Şu öğretmenle fısıldaşıp duruyor hep. Ben de bahçıvan gibi: 'Tencerene baksana!' diyorum ama aldırış ettiği yok. Ben onu bir taşırayım da görsün!"

Ve cüce ateşi üfledi, alevler çıktı. Brrşş! diye tencere taştı.

Şimdi gidip kocasının çorabında bir delik açayım!" dedi cüce: "Parmak ucunda ve ökçesinde kocaman birer delik açayım da oturup örsün bakalım! Şiir yazmayı bıraksın artık! Hadi Madam, örmeye başla!"

Bu sırada kedi hapşırdı; üşütmüştü, hep kürkü olduğu halde.

Cüce: "Ben mutfak kapısını açık bıraktım!" dedi: Orada muhallebi var. Sen yemek istemezsen ben yiyeceğim ama!"

"Nasılsa suçlu bulunup dayak yiyecek olan benim; hadi ben de tadayım şu muhallebiden!" dedi kedi.

"Önce kaymağı yersin, sonra da dayağı yersin!" dedi cüce: "Ben şimdi öğretmenin odasına gidiyorum, onun pantolon askılarını aynaya asayım, çoraplarını da çamaşır sepetine koyayım; o zaman puncu fazla kaçırdığını sanacak, doğru dürüst düşünemeyecek. Dün gece köpek kulübesindeki kibrit yığınının üstüne oturmuştum; zincire bağlı köpeği kızdırmak çok hoşuma gidiyor; bacaklarımı aşağı sarkıtarak ileri geri salladım, köpek ne kadar sıçrasa da onlara ulaşamıyordu ki, bu da onu deli ediyordu. O havladıkça havlıyor, ben de sallandıkça sallanıyordum. Bu gürültüye öğretmen uyandı ve dışarı baktı ama gözlüklerini taktığı halde beni görmedi; zaten hep gözlükleriyle uyur o."

"Madam gelirse miyavla!" dedi kedi: "İyi duyamıyorum,

bugün hastayım."

"Arsızın tekisin sen!" dedi cüce: "Hep yemek araklıyorsun! Şu sakalını yıka da, krema akmasın öyle! Ben şimdi gideyim de bir kulak vereyim."

Ve cüce kapının ağzında durdu; kapı açıktı, odada öğretmenden ve Madam'dan başka hiç kimse yoktu; öğretmenin söylediği bir şeyi tartışıyorlardı: Akıl aşta değil baştadır!

"Bay Kisserup," dedi Madam, "Ben şimdi size şimdiye kadar hiç kimseye hele hele hiçbir erkeğe göstermediğim bir şeyi göstermek istiyorum: yazdığım kısa şiirleri! İçlerinde uzun olanı da var ama... Ben bunlara 'Danimarkalı kadının kafiyeleri' diyorum; hece veznini seviyorum."

"Aslında ondan şaşmamak gerek" dedi öğretmen. "Yabancı kelimeleri de silip atmalı!"

"Ben de öyle yapıyorum!" dedi Madam: "'Kek' ya da 'Bisküvi' sözcüklerini kullandığım görülmemiştir; onların yerine 'kurabiye' ya da 'çifte kavrulmuş' derim."

Masanın çekmecesinde açık yeşil kaplı ve üzerinde iki damla mürekkep lekesi olan bir defter çıkardı.

"Bu defterde ciddi şeyler yazılı" dedi: "Acıklı konularda güçlüyüm. İşte şurada 'Gecenin iniltisi,' 'Akşam kızıllığı' ve 'Korkularım' şiirleri. Bunları es geçebilirsiniz; 'ev kadınının görevi' en iyi şiirim; ama hepsi acıklı, bu konuda yeteneklıyim işte. İçlerinde sadece bir tanesi neşeli; bazen insan neşeli şeyler düşünür ya hani! –Gülmeyin öyle!- Bu şimdiye kadar hep çekmecemde kaldı, kimseye okumadım ama şimdi siz biliyorsunuz, Bay Kissrup! Ben şiiri seviyorum, onun esiri oldum diyebilirim. Kitabın adını 'Küçük cüce' koydum ama bunu kimseye söylemeyeceğinize dair bana söz verin. Eski

köylülerin her evde bir cücenin yaşadığına inandığı safsatasını bilirsiniz herhalde; şimdi ben kendimi bir ev gibi görüyorum; şiirler ve ilham, içimde yaşayan cüceler ve bu cüceleri bir ruh yönlendiriyor ki onun büyüklüğünü ve gücünü ben 'Küçük cüce' adlı kitabımda topladım. Ama bunu başka hiç kimseye söylemeyeceğinize dair bana söz verin! Hepsini yüksek sesle okuyun ki, ben de işiteyim; bakalım okuyabilecek misiniz?"

Ve öğretmen okudu, Madam dinledi; küçük cüce de dinledi; 'Küçük cüce' yazısını görür görmez çıkagelmişti çünkü.

"Konu olarak beni almış!" dedi: "Ne yazdı acaba? Ben onu rezil edeyim de, görsün bakalım! Yumurtalarını ve civcivlerini çalacağım, onu öyle bir kızdıracağım ki! Hadi bakalım, Madam!"

Ve ağzını kısıp kulaklarını dikerek kadını dinledi ama cücenin yönetme gücünü, özellikle de Madam üzerindeki hakimiyetini işittikçe, -şiir sanatını kastediyor doğal olarak!- tüm bunlar hoşuna gitti, sevinçten gözleri parladı, ağzı kulaklarına varırken bunu soylulara özgü bir alçakgönüllülükle yaptı, ayak parmakları üzerinde yükseldi; şimdi eskisinden daha da büyüktü sanki; kısacası, küçük cüce hakkında söylenenler onu mutlu kılmıştı.

"Madam çok zeki ve kültürlü. Ona ne kadar da haksızlık etmişim! Bana hece veznini o öğretti; bu artık basıldı ve okunuyor! Artık kedinin onun sütünü çalmasına izin vermem! Bunu ben tek başıma yaparım! Ne de olsa bir kişi, iki kişiden daha az içer; yani bu, daha ekonomik olur ki, Madam'ın hatırı için bundan böyle hep bunu uygulayacağım!"

Yaşlı kedi: "Şu cücenin de insanoğlundan farkı yok!" di-

ye söylendi: "Madam'ın ufak bir teveccühü, hemen onun düşüncelerini değiştiriverdi. Çok zeki şu Madam!"

Ama zeki olan Madam değildi; asıl zeki olan, insan gibi düşünen cüceydi!

Eğer bu öyküyü anlamadıysan başkasına sor ama ne cüceye sor ne de Madam'a!

125|Peiter, Peter ve Peer

Bugünkü çocuklar neler biliyor neler, inanılacak gibi değil! Neler bildiklerini bilemez hale geldik. Leyleğin onları çeşmeden ya da değirmen suyundan alıp getirdiği masalını artık yutmuyorlar; ki doğrusu iyi ediyorlar.

Ama o yavrular çeşmeye ya da değirmen suyuna nasıl geldi? Yaa, bunu herkes bilemez ama bazıları bilir. Yıldızlı bir gecede gökyüzüne bakıp da kayan yıldızları gördün mü hiç? Sanki bir yıldız düşüp kayboluyor! Bilginler bunu açıklayamıyor, çünkü kendileri de bilmiyor. Ama bu bilinirse, açıklanabilir o zaman. Sanki cennetten bir nur yağmış ve erimiş gibi; Tanrı'nın yeryüzüne gönderdiği bir ruh adeta! Atmosfere zorla giriyor, parlaklığını kaybediyor ve öylece kalıyor ama biz onu göremiyoruz; çünkü onlar soluduğumuz havadan da daha az yoğun: sanki Tanrı'nın nûru, ya da kanatsız bir melek; O melek sonra insana dönüşecek belki! Önce havada uçuyor ve rüzgâr onu bir çiçeğe taşıyor; bu bir gece menekşesi olabilir ya da bir karanfil; burada yatıp dinleniyor şimdi; kendisi o kadar hafif ki, bir sinek bile onu taşıyabilir; hele arılar için bu iş daha kolay! Onlar sırayla gelip bu çiçeğin tadını özümserler, bu arada üzerlerindeki ışık onları rahatsız ederse, onu silkinip atarlar, daha doğrusu güneşli bir yere ya da bir nilüfer yaprağına korlar; o orada gelişerek suya dalar ve bu suda uyur, büyür; ta ki leylek onu gördükten

sonra alıp, hep ufacık bir yavru isteyen bir aile yuvasına taşıyıncaya kadar. Elbette bu çocuğun nasıl olacağı, ufaklığın berrak sudan mı yoksa batak sudan mı içtiğine bağlı; yeryüzünün kuralı böyle! Leylek, bunlardan birini alırken seçim yapmaz; bunlardan bazısı çok iyi bir aileye düşer, bazısı da geçim sıkıntısı çekmekte olan fakir bir aileye.

Ufaklıklar, nilüfer yaprağındayken gördükleri rüyayı ve akşamları kurbağaların 'Vrak! Vrak! Strak!" diye seslerini ki, bunun anlamı da insan dilinde şöyle: "Nasıl uyuduğunuzu ve rüya gördüğünüzü görmek ister misiniz?" Elbette onlar hangi çiçekte yattıklarını ve bu çiçeğin nasıl nefis koktuğunu hatırlayamaz; yine de aralarında –insana dönüşüp büyüdükleri zaman- "En çok çiçekleri seviyoruz!" derler ki bu da onların havada toz haldeyken üzerlerine yatıp uyudukları çiçeklerdir.

Leylekler uzun yaşayan kuşlardandır; onlar aileleri getirdikleri çocuklara hep göz kulak olur; onların dünyada nasıl yaşadıklarını izler, bu arada kendi ailesini de hiç unutmaz.

Ben çok yaşlı ve deneyimli bir leylek tanırım; pek çok çocuk getirmiştir ve onların hepsinin öyküsünü bilir; bu öykülerde hep bataklığın ve değirmen suyunun adı geçer. Kendisine bu öykülerden birini anlatmasını rica ettim; bir değil üç öykü anlatacağını söyledi: işte Peitersenlerin öyküsü!

Peitersenler çok namuslu bir aileydi; aile reisi, o şehirdeki otuz iki erkekten biriydi. İşte leylek bu eve gelerek küçük Peiter'i getirdi ve kutsadı. Ertesi yıl aynı leylek bir daha geldi ve bu kez bir ufak çocuk daha getirdi; onun adını da Peter koydular; üçüncü çocuğa da Peer ismini verdiler. Böylece Peiter, Peter ve Peer, Peitersen ailesinin çocukları oldu.

Yani bunlar üç kardeştiler; üç tane kayan yıldız; her biri kendi yaprağını buldu, her biri bir nilüfer yaprağında yata kaldı; oradan Leylek aracılığıyla Peitersen ailesine getirildi ve evin bir köşesine yerleştirildi; hangi köşeye, biliyorsun sen!

Üçü de ruhen ve bedenen gelişerek büyüdü; otuz iki adamdan daha üstün olmak niyetindeydiler.

Peiter, bir haydut olmak istediğini ileri sürdü. *Fra Diavolo* komedisini seyretmişti ve ondan sonra haydut olmaya merak sarmıştı.

Peter çöpçü olmak istiyordu; Peer'e gelince o, çok sakin ve tombalak biriydi, hep tırnaklarını kemiriyordu; niyeti de rahip olmaktı! İşte kendilerine ne olmak istedikleri sorulduğunda hep bu cevapları veriyorlardı.

Derken okula başladılar. Biri birinci oldu, biri de sonuncu; biri de orta sıralarda kaldı. Zekâ dereceleri de buna göreydi; yani ebeveyni öyle diyordu.

Zamanla öbür çocukların arasına karıştılar; kimsenin görmediği anlarda puro içtiler; zekâları ve algılamaları gelişti.

Peter çocukluğundan beri bir haydut gibi kavgacıydı; çok huysuz bir oğlandı, nedeni de –annesinin söylediğine bakılırsa- çocukken karnında barsak solucanı ve kıl kurdu olmasıymış! Onun bu afacanlığı günün birinde annesinin yeni elbisesinin başına patladı!

"Masaya çarpma, şekerim!" demişti kadın: "Yoksa krema kadehi düşer, yeni elbisem de mahvolur!"

Ve 'şekerim,' eliyle o kadehi yakaladığı gibi annesinin elbisesine boca etmişti! "Şekerim! Ne kadar da dikkatsizsin!" diye söylendi kadın ama çocuğunun ne kadar dik kafalı ol-

duğunu biliyordu zaten.

O gerçekten haydut olabilecek biriydi ama bu haydutluk sözde kaldı; ilerde bir haydut gibi görünmek istedi, hepsi o kadar; bunun için şapkasını yamuk yumuk yaptı, gömleğinin yakasını açtı ve saçlarını uzattı; aslında sanatçı olacaktı ve tıpkı bir sanatçı gibi giyinip kuşandı; görünüşü de gül fidanı gibiydi! Kendi çizdiği tüm resimler de gül fidanı gibi hep uzun boylu tiplerdi. Bu çiçeği çok seviyordu, ne de olsa kendisi bir gül fidanında yatmıştı, öyle diyordu Leylek.

Peter bir hindiba çiçeğinde yatmıştı. Bu yüzden ağzının bir köşesi hep kaygandı, cildi de sarıya çalıyordu; yanağına dokununca sanki ağzından tereyağı fışkıracakmış gibi bir hali vardı. Sanki yağ tüccarı olarak doğmuştu, tabelası da kendindendi; ama gönlünde asıl yatan meslek çöpçülüktü; Peitersen ailesinin en içinde müziğe en yetenekli kişi oydu; "Bu çocuk tüm aileyi besler!" diyordu komşuları; oğlan bir hafta içinde on yedi polka bestelemişti ve şimdi de trompet ve zil eşliğinde bir opera hazırlıyordu ki, çok güzeldi bu!

Peer açık tenli, kısa boylu, sıradan bir oğlandı; bir kır papatyasında yatmıştı. Mahalle çocukları onu döverken hiç karşılık vermedi; kendisinin zeki olduğunu ve zeki kişilerin hoşgörülü olduğunu savundu hep. Önceleri tüy kalem, daha sonraları mühür topladı; sonra hayvan koleksiyonu oluşturdu: dikence balığının iskeleti, ispirtoya konmuş üç tane doğuştan kör fare, içi doldurulmuş bir köstebek falan. Peer'in bilime merakı vardı, doğaya başka gözlerle bakıyordu ki hem kendisinin hem de ebeveyninin hoşuna gidiyordu. Okula gitmektense ormana gitmeyi yeğliyordu; yapay yetiştirme yerine doğal yetişmeyi daha önemsiyordu. Kardeşleri nişan-

lanmıştı ama o hâlâ su kuşlarının yumurtalarından oluşan koleksiyonunu tamamlamaya çalışıyordu. Çok geçmeden hayvanları insanlardan daha iyi tanır hale geldi. Evet, en önem verdiğimiz 'sevgi' yi hayvanlar daha iyi uyguluyordu. Bülbül babanın bütün gece yumurtalarının üzerine yatmış küçücük eşine nasıl şakıdığını görmüştü: "Kluk! Kluk! Zi'Zi! Lololi!" Peter bunları bir türlü taklit edemedi ve de notalara dökemedi! Leylek ana yavrularına yuva yaparken Leylek baba bütün gece damda, tek bacak üzerinde nöbet tutuyordu ki Peter buna bir saat bile dayanamazdı! Ve bir gün bir örümcek ağına dikkatli bakınca yuva kurmaktan tamamıyla vazgeçti: çünkü erkek örümcekler –yaşlısı olsun, genci olsun- şaşkın sinekleri yakalamak için hiç durmadan ağ örüyordu. Dişi örümcekse kocası için sadece keyif çatıyordu. Aşırı sevgisinden ötürü kocasını öldürüyor, onun kalbini, kafasını ve karnını yiyordu, geriye sadece erkeğin bacakları kalıyordu ki, onları da yavrular yiyordu. Bu, doğanın bir geçeği işte! Peer bunu gördükten sonra "Karısı tarafından bu kadar sevilip yenmeye hiç niyetim yok benim! Hayır, bir insan bunu yapmaz; yapmak ister miydi acaba?" diye düşündü durdu hep.

Peer asla evlenmemeye karar verdi; ne bir kadını öpecekti ne de kendisini ona öptürecekti! Aksi halde bu, evliliğe doğru ilk adımı atmak gibi bir şey olacaktı! Yine de günün birinde öpüldü ki, bu hepimizin başına gelir; ölüm öpücüğüdür bu! Yeterince yaşamışsak Azrail "Şu öpülsün!" emrini verir, biz de o zaman bu dünyadan göçeriz! Tanrı'nın gönderdiği güneş ışığı, gözlerimizi karartır! Yıldız kayması şeklinde gelen insan ruhu yine bir yıldız gibi uçup gider ama bir çiçeğin

koynunda uyumaya ya da bir yaprağın üstünde yatarak rüya görmeye değil! Onun yapacağı daha önemli bir şey vardır: bundan sonra o, sonsuzluğa uçacaktır; orası neresidir, ne gören olmuştur şimdiye kadar, ne de anlatan! O kadar uzağı görebilen ve o kadar çok şey bilen Leylek bile orasını görmüş değildir. Hatta şimdi Peer hakkında bile en ufak bir şey bilmiyordu. Peiter'le Peter'i biliyordu ama zaten ben onlar hakkında yeterince bilgi aldım; sizler de öyle! Yine de bu defa leyleğe soracağım ama o, böyle sıradan bir öykü karşılığında benden hep üç tane kurbağa ve çıngıraklı yılan yavrusu istiyor; yani anlattıklarına karşılık ona hep yiyecek bir şey vermeliymişim! Sen verir miydin? Ben vermem! Çünkü ne kurbağam var ne de yılanım!

126 Gördüğümü Unutmadım

Bir zamanlar çamurlu hendeği ve asma köprüsüyle eski bir şato vardı; bu köprü genellikle yukarıya çekikti. Ne de olsa kapıyı her çalan iyi bir adam olmayabilirdi. Damdaki yağmur oluklarından gerektiğinde, çok yaklaşan düşmana karşı kaynar su ya da sıvı kurşun akıtılabiliyordu. Bu olukların olduğu yerden çatıyı oluşturan kirişlere kadar öyle bir yükseklik vardı ki, yaş kütüklerin bulunduğu şömine yandığı zaman çıkan dumanlar kaybolup gidiyordu. Duvarlarda zırhlı adamların ve ağır giysiler içindeki kadınların tabloları asılıydı; bunların içinde en canlısı Mette Mogens'ti, yani şatonun sahibi!

Akşama doğru haydutlar çıkageldi, kadının adamlarından üçünü ve de zincire bağlı köpeği öldürdüler, sonra şato sahibini zincire vurup köpek kulübesinin önüne attıktan sonra kendileri salona geçip mahzenden aldıkları şarap ve biraları içtiler.

Bayan Mette, zincire vurulmuş bir köpek gibi öylece kala kalmıştı; havlayamıyordu ki!

Bu sırada haydutların seyisi yavaşça onun yanına yaklaştı; bunun farkına varılmamalıydı, yoksa onu öldürürlerdi.

"Bayan Mette Mogens!" dedi seyis: "Kocan sağken babamı nasıl tahta ata bindirdiğini hatırlıyor musun hâlâ? Sen onun serbest bırakılması için yalvardın, ama işe yaramadı; sakat kalıncaya kadar orada oturup işkenceden geçmesi gerekiyordu; oysa sen onun yanına gizlice yanaştın, tıpkı benim şimdi yaptığım gibi! Her iki ayağının altına kendi elinle birer taş yerleştirdin ki, asılı kalmasın diye! Bunu görmediler ya da görmezlikten geldiler; bu yardım sen yaptın hanıme-

fendi! Bunu babama anlattın sonra; ben de bunu aklımda tuttum ve hiç unutmadım! Şimdi de ben seni serbest bırakıyorum, Bayan Mette Mogens!"

Sonra ahırdan atları getirdi, ikisi de bunlara atlayarak, arkadaşlarının da yardımıyla oradan kaçtılar.

"Babana yaptığım ufak bir yardımı faiziyle ödedin ama!" dedi Mette Mogens.

"Ben gördüğümü unutmadım!" dedi seyis.

Daha sonra haydutların hepsi asıldı.

Bir zamanlar eski bir şato vardı; Bayan Mette Mogens'e değil de başka bir soyluya aitti bu.

Gelelim bugüne. Güneş şatonun kulesinin altın yaldızlı zirvesini aydınlatıyordu; ormanlı adacıklar nilüfer misali suda yüzüyordu ve bunların çevresinde de yabankuğuları tur atmaktaydı. Bahçede güller vardı; şato sahibesinin kendisi de çiçek gibiydi doğrusu; etrafına neşe saçan bir kadındı bu; yaptığı iyilikleri dışarı vurmuyordu, ama onların kadrini bilenler bunu içlerinde saklıyordu.

Şimdi şatonun avlusundan çıkarak tarladaki ufak barakaya vardı. Orada damla hastalığına yakalanmış yaşlı bir hizmetçi kız oturuyordu. Evin penceresi kuzeye bakıyordu; içeri güneş ışığı girmiyordu; hasta kız yattığı yerden ancak yüksek bir çitle çevrili tarlanın bir kısmını görebiliyordu. Ama bugün içeriye güneş vurmuştu, Tanrı'nın o sıcacık ve harikulade güzel güneşi içeri girmişti; güneye bakan ve eskiden duvarken yerine yeni açılan pencereden!

Hasta kız bir yandan güneşlenirken öte yandan armana ve sahile bakıyordu; dünya o kadar büyük ve o kadar güzeldi ki artık! O iyi kalpli hanımının tek bir sözüyle!

"Yapılan ufacık bir iyiliğe karşılık o söz hemen çıkıverdi ağzından!" dedi kız: "Bu beni o kadar sevindirdi ki, anlatamam!"

Bu yüzden hep iyi şeyler yapmaya başladı, tüm fakir evleri düşündü, zengin evlerde içine düşülen sıkıntıları da düşündü. Bunlar görülüp de unutulmaması gereken şeylerdi hep; ama Tanrı hiçbirini unutmuyordu.

Koskoca ve hareketli şehrin ortasında eski bir şato var; içinde salonları ve odaları var, ama şimdi oralara girmeyelim, mutfakta kalalım: burası aydınlık ve hoş bir yer; hem temiz hem de bakımlı. Bakır tencereler parlıyor hep, masa sanki cilalı, lavabo tertemiz. Tüm bunları tek başına yaşlı hizmetçi kız yaptı, bu arada da kiliseye gitmek için üstünü başını değiştirmeye de zaman buldu; bonesine bir kurdele taktı, siyah bir kurdele ki bu yas tutmakta olduğunu gösteriyordu. Oysa yas tutacağı biri yok tu ki! Ne annesi, ne babası, ne akrabası, ne de nişanlısı! O zavallı bir kızdı. Bir kez nişanlanmıştı, fakir bir oğlanı sevmişti. Birbirlerini sevmişlerdi. Günün birinde oğlan ona gelerek şöyle demişti:

"İkimizin de ne parası var ne pulu! Karşıdaki şarapçının

dul karısı benimle evlenmek istiyor, o zaman refaha kavuşacağım. Ama asıl gönlümde yatan sensin! Bana ne önerirsin?"

"Talihini tepme!" demişti kız: "Ona karşı nazik ol ve iyi davran. Ama şunu da unutma ki, ayrıldığımız andan itibaren bir daha birbirimizi göremeyiz!"

Ve böylece aradan iki yıl geçti. Genç kız bir gün sokakta eski arkadaşına, yani nişanlısına rastladı. Oğlan hasta gözüküyordu, perişan haldeydi. Kız kendine hakim olamadı ve "Neyin var senin?" diye sordu.

"Zenginim, halin vaktim yerinde!" dedi beriki: "Karım namuslu ve iyi bir insan, ama sen hâlâ kalbimdesin! Vicdanen çok savaştım, ama artık gücüm kalmadı! Bir daha birbirimizi göremeyeceğiz; ancak Tanrı'nın huzurunda belki!"

Aradan bir hafta geçti; bu sabahki gazetede onun ölüm haberi vardı; bu yüzden yas tutmaktaydı genç kız. Nişanlısı

ardında eşiyle üç evlâtlık bırakmıştı.

Siyah kurdele bu yasın simgesiydi. Hizmetçi kızın yüzü bu yası çok daha fazlasıyla yansıtıyordu; oğlanı gönlünden hiç silip atmamıştı. Yani onu gördü, ama unutmadı!

Yaa, al sana üç tane öykü! Bir dalda üç yaprak. Daha fazla yonca yaprağı ister miydin? Gönül kitabında bunlardan çok var, onları sakla ve sakın unutma!

127 Kapıcının Oğlu

General birinci katta oturuyordu, kapıcıysa bodrum katında; iki aile arasında çok büyük fark vardı, hem kat olarak hem de rütbe olarak. Ama hepsi bir çatı altındaydılar. Pencereleri avluya ve sokağa bakıyordu. Avlunun bir bölümü çimenlikti ve burada bir akasya ağacı vardı; çiçek açtığı zaman süslü dadı, generalin süslü çocuklarıyla birlikte bunun altına otururdu. Onların önünde de kapıcının siyah saçlı ve kahverengi gözlü küçük oğlu oynar dururdu. Ve bu oğlan generale elini sallayarak gülerdi. General de ona penceresinden bakarak başını eğer ve "Çok hoş!" derdi. Onun çocuğu yaşındaki karısıysa pencereden avluya hiç bakmazdı; bodrumdaki oğlanın, kendi çocukları önünde oynamasına izin vermişti, ama onlara hiç elini sürmeyecekti! Dadı da hanımının sözünden çıkmıyordu elbette.

Güneş birinci kata vururken bodrumu da aydınlatırdı; akasya çiçek açar, sonra bu çiçekler düşer ve ertesi yıl yeniden açardı; o hep böyle açadursun, kapıcının oğlu da zamanla büyüdü ve delikanlı oldu.

Generalin küçük kızı akasya çiçeği gibi narin ve soluk yüzlüydü. Akasya ağacının altına çok seyrek gelirdi, temiz havayı hep faytondan alırdı. Hep annesiyle alışverişe gider ve her seferinde kapıcının oğluna başını sallardı, hatta eliyle öpücük gönderirdi ki, büyüyünceye kadar bu böyle sürdü; ama artık annesi bunu yasaklamıştı.

Bir gün oğlan kapıcı kulübesine bırakılan mektuplarla gazeteyi alıp generale getiriyordu. Merdivenden yukarı çıkarken kömürlüğün önünden geçiyordu ki, içerden civciv sesi gibi bir ses geldi; önce bunu civciv sandı, ama birinin sızlandığını duyunca baktı; bu, generalin süslü püslü küçük kızıydı.

"Sakın annemle babama bir şey söyleme, yoksa kızarlar!"

"Burada ne arıyorsun cici kız?" diye sordu Georg.

"Yangın çıktı!" dedi beriki: "Cayır cayır yanıyor!"

Georg, çocuk odasına açılan kapıyı açtı; perdelerin hemen hepsi yanmıştı, kornişler şişmişti ve alevler içindeydi.

Georg hemen onları alaşağı etti ve evdekilere seslendi. Yani o olmasaydı bütün ev yanmıştı.

Generalle karısı, küçük Emilie'yi sorguya tuttular.

"Ben sadece tek bir kibrit çaktım!" dedi kız: "Hemen tutuştu, ardından da perdeler tutuştu. Söndürmek için elimden geldiğince tükürdüm, tükürdüm, ama tükürüğüm kalmadı. O zaman odadan çıktım ve buraya saklandım. Siz 'tükürdüğümü' duyarsanız bunu 'aşağıdakilerden' öğrendin sen diye beni azarlardınız."

"Tükürmek!" dedi general: "Ne pis bir kelime bu! Sen annenle babanın ağzından 'tükürmek' diye bir şey işittin mi hiç? Hep bunları 'aşağıdakilerden' öğreniyorsun!"

Yine de küçük Georg dört şilin bahşiş aldı. Bu parayla gidip kurabiye almadı, onu kumbarasına attı. Daha sonra bununla bir kutu suluboyayla kuru boya satın alacaktı ki, bunlardan zaten evinde vardı. İlk resimlerini kurşunkalemle yapmıştı. İlk renkli resimlerini de küçük Emilie'ye sundu.

General de "Çok hoş!" dedi. Karısı bile küçük oğlanın çizdiklerini beğendi. "Yeteneği var!" dedi. Ki bunu kapıcı-

nın karısına söylemişti.

Generalle karısı soylu kişilerdi; arabalarında iki arma vardı, her biri için bir tane! Hanımefendi kendi armasını tüm çamaşırlarının içine-dışına, hatta bonesine işletmişti; en fazla değer verdiği armasını ise babası para karşılığında satın almıştı, aslında babası soylu değildi, kendisi de değildi; kadın şu arma meselesinden yedi yıl önce doğmuştu, bunu da çok kişi biliyordu, ama kapıcı ailesi bilmiyordu. Generalin arması daha eskiydi, daha büyüktü; devlet balosuna katıldıkları zaman bırak ikisini, birini bile taşımak onlara azap veriyordu.

Derken general yaşlandı, saçları ağardı, ama hâlâ ata iyi biniyordu; bunu kendi de bildiği için her gün seyisiyle birlikte yola çıkıyordu, elbette aralarında mesafe bırakarak! Bir toplantıya ya da bir baloya hep atıyla geliyordu; o kadar çok madalyası vardı ki, inanılmaz bir şeydi! Ama bunların hepsini kendisi kazanmamıştı. Orduya gençken girmişti, barış za-

manında yapılan sonbahar manevralarının hepsine katılmıştı. İşte o zamandan kalma bir anekdotu her fırsatta anlatır dururdu. Emrindeki bir subay bir prensin yolunu kesmiş ve onu esir almıştı; prens kendi takımıyla şehre kadar generalin peşinden gelmişti. Bu, olağanüstü bir olaydı; işte bunu general yıllarca anlattı durdu; prense kılıcını geri verirken: "Sizi ancak emir subayım esir alabilir, ben asla!" demişti. Prens de ona "Siz eşi bulunmaz bir adamsınız!" diye karşılık vermişti. Aslında general hiçbir savaşa katılmış değildi; yurduna döndükten sonra siyasete atılarak üç yabancı çiftliğin yönetimini üstlendi. Fransızcayı neredeyse kendi dilinden daha iyi biliyordu; iyi dans ediyordu, ata iyi biniyordu, frağının yakası madalya doluydu; silahlarında hep arması kazılıydı. Bir gün kendisine o yörenin en güzel kızı tanıştırıldı ve çok geçmeden o kızla evlendi; çok şeker bir çocukları dünyaya geldi. İşte kapıcının oğlu avluda, hep bu kızın önünde oynayıp durdu ve bu çocuk biraz büyüyünce Georg, çizmiş olduğu resimlerin hepsini ona hediye etti. Kız bunlara baktı ve çok hoşlandı; kız da çok hoştu aslında.

"Gülüm benim!" diyordu generalin karısı ona: "Sen prenses olmak için doğdun!"

Prens dışarda, kapının önündeydi aslında, ama kimse bunu bilemedi. Eşikten öte bakmıyorlardı ki zaten!

Kapıcının karısı: "Geçenlerde bizim oğlan tereyağlı ekmeğini onunla paylaştı!" dedi: "Peynirsiz ve etsiz de olsa bu, kızın hoşuna gitti; sanki pirzolaymış gibi! Generalle karısı bunu görmüş olsaydı kıyameti koparırlardı, ama görmediler."

Georg ekmeğini Emilie'yle seve seve paylaşmıştı, ama gönlünü de onunla paylaşmak isterdi. İyi bir oğlandı, çok uyanıktı ve zekiydi; iyi çizebilmek için Akademideki akşam kurslarına katılıyordu. Küçük Emilie de bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu; mürebbiyesiyle Fransızca konuşuyordu, bir de dans öğretmeni vardı.

"Georg paskalyada kutsanacak!" dedi kapıcının karısı; artık büyümüştü yani.

"Keşke eğitimini tamamlamış olsa!" dedi babası: "İyi bir zanaat öğrense de dışarda çalışsa!"

"Ama geceleri eve gelsin!" dedi annesi: "Ona bir ustanın yanında iş bulmak kolay değil; giysilerini de biz almak zorundayız; iyi kötü biz de yemek yapar, onun yanına veririz. Haşlanmış patatese bayılır o. Dersler bedava. Bırakalım onu kendi yolundan gitsin! Göreceksin, bizi çok sevindirecektir o. Profesör de öyle diyor!"

Kutsama töreni için giysisi hazırdı, annesi kendi eliyle dikmişti, ama kumaşı yamacıya kestirmişti ve bu yamacı iyi biçiyordu; imkânı olsa bir terzihane açar ve yanında adam da çalıştırırdı. Böyle diyordu kapıcının karısı ve o adam hiç

kuşkusuz saray terzisi olabilirdi.

Giysiler hazır oldu, kutsanacak olan da hazırdı. Georg'a o gün en zengin amcasından bir tombak saat hediye geldi. Saat eskiydi ve kullanılmıştı; hep ileri gidiyordu, ama geri kalmaktansa böylesi daha iyiydi. Generalin evinden kendisine deri kaplı bir dua kitabı gönderildi, aslında bunu George'un resim hediye ettiği küçük kız göndermişti. Kitabın ön sayfasında kendi isminin ve Georg'un isminin yanı sıra 'İyiliksever koruyucundan' diye bir yazı vardı. Bunu generalin karısı böyle yazdırtmıştı; general bunu gördüğü zaman: "Çok hoş!" demekle yetindi.

"Çok zahmet etmişler!" dedi kapıcının karısı. Georg törene özel giysilerini giyerek kitabı da yanına aldı, onlara gidip teşekkür etmek istedi.

Generalin karısı yorganlara sarınmıştı, canı sıkkın olduğu zamanlardaki gibi çok şiddetli bir baş ağrısına yakalanmıştı. Oğlana arkadaşça baktıktan sonra onu tebrik ederek asla baş ağrısı çekmemesini diledi. General robdöşambrını giymişti, takkesi topuzluydu, Rus işi çizmeleri kızıla çalıyordu; odanın içinde bir aşağı-bir yukarı dolanıp durmaktaydı; düşüncelerine ve anılarına dalmış gibiydi. Birden durdu ve "Küçük Georg şimdi büyüdü ve kutsanacak bir delikanlı olup çıktı. İnşallah devlet katında bir yer bulur! Bu sözler bir generalin ağzından çıktı, sakın unutma!" dedi.

Ve general her zamankinden daha da uzun bir nutuk çektikten sonra yine kabuğuna çekildi; şimdi sanki daha soylu görünüyordu. Georg'un bu odada duyduğu ve gördüğü şeyler arasında aklında tek kalan genç Emilie oldu. Genç kız o kadar güzel ve o kadar cana yakındı ki! Hani onu çizecek

olsa sabun köpüğü şeklinde çizerdi. Giysileri ve kıvırcık sarı saçları öyle nefis bir koku saçıyordu ki! Bir gül goncasından farksızdı; işte bu kızla bir zamanlar ekmeğini paylaşmıştı! Kız onu büyük bir iştahla yemiş ve dolu ağzıyla oğlana selam çakmıştı. Acaba bunu hatırlıyor muydu? Kesinlikle! Kendisine hatıra olarak güzel bir bestelenmiş şiir kitabı hediye etmemiş miydi? Ondan sonraki yılbaşında Georg, peynir-ekmeğini yanına alarak, cebindeki tek bir şilinle ormana gidip o kitabın sayfalarını çevirerek şahsına adanmış şarkıyı aramıştı. Bakalım küçük Emilie hangisini yeğlemişti? Georg, ağıtların bulunduğu sayfaları açmadı, ama yine de ölüm ve mezara ait şiirlere baktı. Küçük kızın yakında yatalak kalacağı düşüncesi onu korkutuyordu, çünkü her gün öğle saatlerinde evin önünde doktorun arabasını görüyordu.

"Fazla yaşamaz!" dedi kapıcının karısı: "Onun işi artık Tanrı'ya kalmış!"

Ama kız yaşadı; Georg yaptığı resimleri hep ona gönderdi. Moskova'daki Kremlin Sarayı'nı çizmişti; kubbeleri ve kuleleriyle, ama bu, koskocaman yaldızlı bir hıyara benziyordu. Emilie buna çok güldü, bu yüzden Georg ona daha sonraki günlerde iki resim daha gönderdi; bunlar hep bina resimleriydi, o pencerelerin ardında neler olduğunu da kız hayal etsindi!

Bir keresinde on altı katlı, çatısında çalgılı saat olan bir Çin evi çizdi; iki tane de Yunan tapınağı! Mermer sütunları ve çevresindeki merdivenleriyle. Bir de Norveç kilisesi; çatısı tomruktan yapıldığı belli olan bu binanın her katı birer kızağı andırıyordu. Oğlan bunun altına "Küçük Emilie'nin Sarayı" diye yazdı. Bunu öbür çizdiklerinden çok daha güzel

buluyordu ve Emilie işte orada oturacaktı! Georg böyle düşünmüştü. Kirişleri Norveç kilisesininki gibi olacaktı, mermer sütunları da Yunan tapınağındaki gibi. Her katta bir çalgılı saat bulunacak ve en üst katı da Kremlin'deki çarların sarayı gibi yeşil tonda, altın yaldızlı bir kubbeyle kapanacaktı. Yani tam bir çocuk şatosu olacaktı bu! Her pencerenin altında bir yazı olacaktı: bu salon ya da oda neyin nesiydi? "Emilie'nin yatak odası," "Emilie'nin dans odası" ya da "Emilie'nin misafir odası" şeklinde! Binanın hoş bir görünüşü olacaktı; nitekim öyle de oldu.

"Çok hoş!" dedi general.

Ne var ki yaşlı kont -evet o zamanlar bir kont vardı ve generalden daha soyluydu, kendi şatosu vardı- bir şey demedi, ama bu resmi bir kapıcının küçük oğlunun yaptığını duydu. Eh, oğlan da artık o kadar küçük değildi hani; en azından kutsanmıştı! İşte bu yaşlı kont o resimleri gördükten sonra düşünceye daldı.

Bir gün hava kapalıydı, rutubetliydi, çok berbattı, ama ışık açısından küçük Georg için idealdi. Sanat akademisi profesörü onu yanına çağırdı:

"Dinle dostum!" dedi: "Biraz konuşalım seninle! Tanrı sana yetenek vermiş, ayrıca iyi insanların yanına düşürmüş. Yaşlı kont bana senden bahsetti; resimlerini ben de gördüm, elbette eleştirilecek yanları çok. Sen şimdi haftada iki gün benim derslerime gel ve nasıl daha iyi çizilir, öğren! Sanırım senin mimarlık tarafın ressamlıktan daha ağır basıyor! Buna ilerde kendin karar verirsin. Tanrı'ya ve o yaşlı konta dua et sen!"

Ve ne kadar acı da olsa oğlanın yola çıkması çok önemliy-

di. Böyle bir talih kuşu herkesin başına konmazdı!

Vedalaşma zamanı geldi; oğlan generalle de vedalaştı, ama onun karısını göremedi; kadının yine baş ağrıları tutmuştu! General giderayak yine o eski anekdotu anlattı: prensin kendisine nasıl "Siz eşi bulunmaz bir adamsınız!" dediğini. Ve sonra Georg'a tokalaşmak üzere elini uzattı; dermansız bir eldi bu.

Emilie de Georg'la tokalaştı; üzgün görünüyordu, ama asıl üzgün olan Georg'du.

Aradan zaman geçti; bir şeyle uğraştın mı zaman geçiverir, uğraşmasan da geçer ama! Her iki halde de o zaman uzundur, ama ya yararlıdır ya da yararsız! Georg hesabına bu geçen zaman yararlı oldu ve ona hiç de uzun gelmedi, evini düşündüğü anlar hariç. Acaba ailesi ne yapıyordu? 'Üsttekiler' ne yapıyordu? Evet, gelen mektuplarda yazıyordu bu. Bir mektuptan çok şey öğrenilebiliyordu: sevinçli ve üzüntülü günleri. İşte bu mektuplardan birinde babasının öldüğünü öğrendi; annesi artık yalnız kalmıştı. Emilie onu melekler gi-

bi teselli etmişti, sık sık 'aşağıya' inmişti! Kapıcılığa devam etmesini sağlamıştı. Bunu annesi yazıyordu Georg'a.

Generalin karısı günlük tutuyordu; o deftere sosyeteyi, gittiği baloları ve eve gelen ziyaretçileri falan yazıyordu hep. Bu deftere diplomatların ve çok soylu kişilerin kartvizitleri de iliştirilmişti. Defter zamanla kalınlaştı; aydınlık gecelerde tutan şiddetli baş ağrısı nöbetleri ve bu arada pek çok balo da anlatılıyordu. Emilie ilk kez baloya gidecekti; annesi siyah tüllü, gül rengi bir elbise giymişti. Kızıysa beyazlara bürünmüştü ve o kadar hoştu ki! Beyaz güllerden yapılma bir taç başını süslerken dalgalı sarı saçlarına iliştirdiği yeşil ipekten şeritler dalgalanarak aşağı sarkıyordu. Gözleri masmaviydi ve ışıl ışıldı; ağzı o kadar düzgün ve o kadar güzeldi ki, deniz-kızlarını andırıyordu! Üç prens dans etti onunla; sonra da kendisiyle. Ve generalin karısı sekiz gün boyunca baş ağrısı çekmedi.

Ama bu ilk balo son balo olmadı elbette; Emilie artık dayanamadı. İyi ki yaz gelmişti, tatilde temiz hava alıp dinlenecekti. Aile, yaşlı kontun evine davetliydi.

Şatonun bir bahçesi vardı ki, görülmeye değerdi. Bir bölümü paravanı andıran yeşil çalılıklı çitleriyle eski halinde bırakılmıştı; porsuk ve şimşir ağaçlarına yıldız ve piramit şekli verilmişti; mağarayı andıran, duvarlarına midye yapışık bir kovuktan su fışkırıyordu; tüm bunun etrafında granit figürler vardı ki, bunların çok eski olduğu giysilerinden ve yüzlerinden anlaşılıyordu. Her çiçek tarhı balık, bayrak, ya da bir imza şeklindeydi ki, burası bahçenin Fransız bölümünü oluşturuyordu. Buradan yeni bir ormana geçiliyordu, oradaki ağaçlar gelişigüzel dikilmiş ve yetişmişti; bu yüzden

çok büyük ve görkemliydiler; yeşili yeşildi; ondan sonraki bölüm İngiliz bahçesiydi, burası sürülmüş, ekilmiş ve temizlenmişti.

"Eski zaman ve yeni zaman!" dedi kont: "İkisini de yaşıyorsunuz burada! İki yıla kadar şato tamamlanacak, pek çok değişiklik yapılarak güzelleştirilecek. Size resimlerini göstereyim, mimarını da tanıtayım; bugünkü yemek burada olacak!"

"Çok hoş!" dedi general.

"Burası cennet gibi!" dedi generalin karısı: "Tam bir şövalye şatosu!"

"Şurası da benim kuş ağılım!" dedi kont: "Güvercinler kulede kalıyor, hindiler birinci katta; ama zemin katın her yana bakan pencereleri bir pansiyon gibi. Orasını yaşlı Else yönetiyor: kuluçkaya yatan tavuklar, yumurtadan çıkan civcivler hep orada; ördeklerin de dışarı çıkacağı özel bir kapısı var!"

"Çok hoş!" diye yineledi general.

Ve hep beraber bu güzellikleri görmeye gittiler.

Yaşlı kadın Else odanın ortasında bekliyordu, yanında mimar Georg vardı; o ve Emilie bunca yıldan sonra burada karşılaştılar.

Evet, oğlan buradaydı; gerçekten yakışıklıydı: yüzü açık ve beyazdı, saçları simsiyahtı, dudaklarında alaycı bir gülümseme vardı ki, siz biliyorsunuz onu zaten! Yaşlı Else takunyalarını çıkarmıştı, soylu misafirlerin karşısında şimdi çoraplaydı. Tavuklar gıdaklıyor ve horoz ötüyordu; ördekler de yalpalayarak oraya buraya kaçışıyordu. Generalin kızı, yani Georg'un çocukluk arkadaşının solgun yanaklarında hafif

bir pembelik oluştu, gözleri iyice büyüdü, tek kelime söylemediği halde ağzı konuşacakmış gibi açıktı. Georg'u selamlayışı o kadar hoştu ki! Delikanlı, akrabası olmadığı ya da birlikte dans etmediği bir kızdan bundan daha fazlasını bekleyemezdi.

Kont, oğlanla tokalaştıktan sonra onu tanıttı: "Pek yabancı sayılmaz, bizim dostumuz Bay Georg bu!"

Generalin karısı başıyla selamladı, kızı elini uzatmak istedi, ama sonra vazgeçti.

"Bizim küçük Bay Georg!" dedi general: "Aynı evi paylaştığımız arkadaşımız. Çok hoş!"

"İtalyanlaşmışsınız!" dedi generalin karısı: "Doğma büyüme İtalyan gibi konuşuyorsunuz dillerini?"

General, karısının İtalyanca şarkı söylediğini, ama konuşamadığını söyledi.

Masada Georg, Emilie'nin sağında yer aldı; general ev sahibesinin yanına, kont da generalin karısının yanına oturdu.

Georg konuştu, anlattı, o kadar çok şey anlattı ki, masa sohbetini o yöneltti sanki! Yaşlı konta bile söz bırakmadı. Emilie hep sustu, ama kulaklarını dört açmıştı ve gözleri parlıyordu.

Yine de bir şey söylemedi.

Georg'la verandaya çıkıp bitkilerin arasında yürürken yalnızdılar. Gül ağaçları onları gizler gibiydi. Georg söze girişti:

"Yaşlı anneme karşı gösterdiğiniz ilgiden dolayı size teşekkür ederim!" dedi: "Evet, biliyorum; babamın öldüğü gece siz aşağıya indiniz ve yaşlı adam gözlerini sonsuza dek ka-

payıncaya kadar annemin yanında kaldınız; çok teşekkür ederim!"

Bunları söyledikten sonra kızın elini öptü; bunun yeriydi şimdi; kız kıpkırmızı oldu, ama o da oğlanın elini sıkarken masmavi gözleriyle ona baktı.

"Anneniz çok iyi bir kadındı! Sizi o kadar seviyordu ki! Bütün mektuplarınızı bana gösterdi. Bana öyle geliyor ki, artık sizi iyi tanıyorum! Ben küçükken bana ne kadar da dostça davrandınız! Hep resimler hediye ettiniz!"

"Hepsini yırtıp atmışsınızdır!" dedi Georg.

"Hayır! Hepsini sakladım!"

"Şimdi o çizdiklerimi inşa ettiriyorum!" dedi Georg, ama bunu söyler söylemez de içini ateş bastı.

Generalle karısı yatak odasına çekildiklerinde bahçıvanın oğlunu konuştular; oğlan terbiyeliydi, bilgiliydi ve konuşmasını çok iyi biliyordu. "Öğretmen olabilirmiş!" dedi general.

"Kafası çalışıyor!" dedi karısı ve başka laf da etmedi.

Yaz geldiğinde Bay Georg kontun şatosuna sık sık uğradı. Gelmediği zamanlarda da aranılan adam oldu.

"Tanrı size öyle bir yetenek vermiş ki, biz zavallılara bunu esirgemiş!" dedi Emilie ona: "Farkında mısınız?"

Genç kızdan bu sözleri işitmek oğlanı şımarttı; o da bu kızı çok zeki buluyordu.

General, Bay Georg'u asla 'kapıcı oğlu' olarak görmedi; "Annesi iyi kadındı!" diyordu hep: "Bunu bilir, bunu söylerim!"

Yaz geçti, kış geldi; her defasında Bay Georg'dan konuşuldu; kendisi artık en yüksek kademeli bir mimar olmuştu ve zengindi. General bir gün ona bir saray balosunda rastladı.

Kendisi de Emilie adına bir balo verse ya ve Bay Georg'u da davet etse?

"Kral davet etmişse general niye etmesin ki?" diye söylenen general gerinerek yerinde doğruldu.

Bay Georg davet edildi, o da çıkageldi. Prensler ve kontlar da davet edilmişti; her biri güzel dans ediyordu. Yapılan dansta karşısındakinin ayağına basmamak için dikkat etmek gerekiyordu. Kız oturmuş, onlara bakıyordu; usta mimar da onun yanında oturuyordu.

Önlerinden geçen general: "Peter Kilisesi'ni ona hediye etmeyeceksiniz herhalde?" diye dalga geçti. Keyfi gelmişçesine gülümsüyordu hep.

Birkaç gün sonrasında da aynı gülümsemeyle Bay Georg'u karşıladı. Delikanlı baloya davet edildiği için teşekküre gelmişti, başka ne sebebi olabilirdi ki? Olmaz olur mu, öyle şaşırtıcı sözlerle lafa başladı ki oğlan, general kulaklarına inanamadı; inanamayacağı bir şey oldu: delikanlı çok güzel cümleler kurarak Emilie'yle evlenmek istediğini dile getirmişti.

"Ne?" dedi general ve yüzü kıpkırmızı oldu: "Sizi anlamıyorum doğrusu! Ne münasebet! Ne dediniz? Ne istiyorsunuz? Bayım! Pes doğrusu! Ne cesaretle evime geldiniz! Aklınızdan geçirdiğiniz şeye bakın! Akıl alır gibi değil!" dedikten sonra kendi yatak odasına girdi ve kapıyı içerden kilitledi;

böylece Bay Georg'u yalnız bıraktı. Oğlan bir dakika orada durduktan sonra odadan çıktı. Koridorda Emilie'ye rastladı.

"Babam ne cevap verdi...?" diye sordu kız; sesi titriyordu.

Georg onun elini elinin içine aldı: "Çekip gitti! – Daha iyi bir zamanda gelirim!" dedi.

Emilie'nin gözleri yaşla doldu; genç adamın gözlerindeyse kendine olan güven okunuyordu. Güneş ışırken ikisini de kutsar gibiydi.

General odasına çekildiğinde kızgınlığı hâlâ geçmedi; "Delinin teki! Kapıcı zırvalaması, n'olacak!" diye söylendi.

Aradan bir saat geçmemişti ki, generalin karısı olan bitenleri kocasının ağzından duydu; bunun üzerine Emilie'yi çağırdı, ikisi yalnız konuştular.

"Vah zavallı çocuğum! Seni böyle aşağı düşürmek kimin haddine kalmış! Bizi aşağı düşürmek... Gözlerin yaşlı, ama bu sana yakışıyor! Çok güzel görünüyorsun! Tam benim düğün günümdeki gibi! Ağla kızım, ağla!"

"Evet, ağlayacağım!" dedi Emilie: "Eğer sen ve babam onun teklifine hayır derseniz!"

"Yapma çocuğum!" dedi annesi: "Sen hastasın! Ne söylediğini bilmiyorsun! Benim yine başım ağrımaya başladı! Tüm bu talihsizlikler bizim başımıza mı gelecekti! Anneni ölüme sürükleme Emilie; o zaman annesiz kalırsın!"

Ve kadının gözleri yaşardı; kendi ölümünü düşünmek moralini bozmuştu.

Gazetede haber olarak Bay Georg'un beşinci sınıfa profesör olarak atandığı yazılıydı.

"Yazık ki, annesiyle babası bunu göremedi!" diyordu yeni

kapıcı kadın; o da şimdi generalin bir kat altında oturuyordu; profesörün de işte bu dört duvar arasında doğup büyüdüğünü biliyordu.

"Kıdem vergisi ödeyecek!" dedi kocası.

"Evet, fakir bir çocuk için çok değil mi bu?" dedi kadın.

"Yılda on altın!" dedi kocası: "Bu çok para!"

"Parayı değil, kazandığı rütbeyi kastettim!" dedi kadın: "Onun parada gözü yok, istese kat kat daha fazlasını kazanır. Herhalde zengin bir kadınla evlenecektir. Keşke bizim de çocuklarımız olsaydı da onları mimar ya da profesör yapsaydık!"

İşte zemin katında Georg hakkında iyi şeyler konuşuldu; birinci katta da öyle! General de içinden buna katıldı.

Derken konu onun çocukluğundan açıldı; buna nasıl mı gelindi? Önce Rusya'dan, Kremlin'den, daha sonra da küçük Georg'dan ve onun küçük Emilie için çizdiği resimlerden bahsettiler. Oğlan o kadar çok resim yapmıştı ki! General bile bir tanesini anımsadı: "Emilie'nin Şatosu"; onun yatak odası, oyun odası, misafir odası falan. Profesör müthiş yetenekliydi, günün birinde ünlü bir konferansçı olarak ölüp gidecekti herhalde, ama daha önce artık genç bir hanım olan kızı için gerçek bir şato inşa edecek miydi acaba? Neden olmasın?

"Tuhaf bir şakaydı bu!" diye kendi kendine söylendi generalin karısı, kocası gittikten sonra.

General de gurur duyduğu yağız atına binip seyisiyle birlikte tur atmaya hazırlanırken düşünceli düşünceli başını sallamaktaydı.

Emilie'nin yaş günüydü; hediye olarak çiçekler, kitaplar, mektuplar ve kartvizitlerden geçilmiyordu. Annesi onu yanaklarından general de alnından öptü. Doğrusu sevecen bir ailesi vardı kızın. Genç kız da onlar gibi soylu misafirler kabul etti: iki tane prens gelmişti! Balolardan, tiyatrodan ve diplomatik ilişkilerden, zenginlerin iktidarından ve çeşitli ülkelerden konuşuldu hep. Derken yeteneklerden söz açıldı ve sonunda laf dönüp dolaştı, profesör mimara geldi.

"Ölmez bir eser yaratıyor!" denildi: "Herhalde ilk ailelerinden birine vakfedecek bunu!"

Daha sonra general: "İlk ailelerinden biri de ne demek?" diye sordu karısına.

"Kimi kastettiklerini anladım ben!" dedi kadın: "Ama yüksek sesle söylemeyeceğim! Aklımdan bile geçirmiyorum! Tanrı korusun! Yine de şaşırdım!"

"Ben de öyle!" dedi general. "Bu konuda hiçbir fikrim yok ama!" Ve sonra her zamanki gibi düşüncelere daldı.

Tanrı teveccühünü ve merhametini bu oğlandan esirgememişti. Neyse, yaş gününü unutuyoruz.

Emilie'nin odası kız ve erkek arkadaşlarının hediyeleriyle doldu; masanın üzerinde selam da içeren hoş mesajlar ve biblolar vardı. Ama Georg'dan hiçbir şey gelmemişti; aslında buna gerek de yoktu, çünkü bütün ev onun anılarıyla doluydu. Merdiven altındaki kömürlük bile yalancı çiçek gibi algılanmaktaydı; işte orada Emilie, perdeler tutuşunca ve Georg yardıma gelince ilk yalanını söylemişti! Pencereden görülen manzara ve akasya ona çocukluğunu hatırlattı. Artık çiçekler ve yapraklar dökülmüştü, ama ağaç dipdiriydi ve her zamanki yerindeydi; devasa mercanlara benziyordu. Ay

ışığı onun kocaman dalları arasından sızarken ağacın şekli, Georg'un ekmeğini Emilie'yle paylaştığı günkü gibi, hiç değişmeden, ama daha belirli şekilde ortaya çıkıyordu.

Genç kız masanın çekmecesinden Çarın sarayına ve kendine ait resimleri çıkardı; herkes onlara baktı; genç kızın anıları canlandı, son nefesini vermekte olan kapıcının karısının yanına nasıl gittiğini düşündü: yatağına oturmuş ve onun elini tutmuştu. Kadının son sözleri: "Tanrım! –Georg!" olmuştu. O anda bile oğlunu düşünmüştü. İşte şimdi Emilie, o anı yaşadı; evet, Georg yaş gününde yanındaydı işte! Her anlamda!

Ertesi gün bu evde ikinci bir yaş günü kutlandı: Generalin karısının yaş günü! Kadın kızından bir gün sonra doğmuştu – elbette yıllar önce. Yine bir sürü hediye geldi; bunların arasında bir de eğer vardı: gösterişli, binilmesi rahat, çok pahalı, prenslere yakışır bir eğer! Üzerine de bir pusula iliştirilmişti: "Generalin tanımadığı birinden" diye.

"Kim bu yahu?" dedi general: "Herkesi tanırım ben!" Aklı sosyeteye takıldı; herkesi tanıyordu. Sonunda "Bu karım olmalı!" dedi: "Benimle dalga geçiyor! Çok hoş!"

Ama kadının onunla dalga geçtiği falan yoktu, o şakalar artık geçmişte kalmıştı.

Derken bir balo verildi, ama generalin evinde değil! Bu kostümlü bir baloydu; bir prens veriyordu, maske de takılabilecekti.

General, ressam Rubens kılığına girdi: İspanyol tipi yüksek yakalı köstümü ve beline taktığı kılıcıyla gayet iyi bir figür sergiliyordu. Karısı da Madam Rubens olarak siyah kadi-

feden, yakası kalkık ve kapalı –oysa hava müthiş sıcaktı!- bir giysiyle generalin evindeki Hollanda ressamlarının yağlı boya tablolarındaki kadınlara benziyordu; hele ellerine diyecek yoktu! Tıpkı o resimlerdeki gibiydi!

Emilie tüller içinde peri kıyafetine bürünmüştü. Uçan kuğuları andırıyordu, ama kanada gereksinimi yoktu, sadece sembolikti bu kıyafet.

Bu baloda yok yoktu: ihtişam, ışıklar, çiçekler, zenginlik ve zevk; görülecek pek çok şey vardı, o kadar ki Madam Rubens'in o şahane ellerine kimse bakmadı.

Şapkasında bir akasya çiçeği takılı ve siyah pelerinli bir kişi, Periyle dans ediyordu.

"Kim bu?" diye sordu generalin karısı.

"Majesteleri kral!" dedi general: "Buna eminim, el sıkışından anladım!"

Generalin karısı şüphe içindeydi.

General Rubens hiç şüphe duymadı, siyah pelerinli kişiye yaklaştı, avucuna yazdığı kralın isminin baş harflerini adama gösterdi, beriki hayır der gibi başını iki yana salladı, ama parmağıyla bir işaret çaktı.

"Eğerdeki imza! Generalin tanımadığı biri!" dedi.

"Ama ben sizi tanıyorum! Bana eğeri siz gönderdiniz!"

Siyah pelerinli adam elini havaya kaldırdıktan sonra oradan uzaklaşarak öbür davetlilerin arasına karıştı.

"Kim bu dans ettiğin siyah pelerinli adam, Emilie?" diye sordu generalin karısı.

"Adını sormadım!" diye cevap verdi kız.

"Biliyorsun da ondan! O, profesör! Sizin gözdeniz, kont

hazretleri; o burada!" diyen kadın yanındaki konta döndü: "Siyah pelerinli ve akasyalı adam!"

"Olabilir hanımefendi!" diye karşılık verdi beriki: "Ama prenslerden biri de aynı şekilde giyinmiş."

"Ben onu toka edişinden tanıdım!" dedi general: "Bana eğeri bu prens gönderdi! Bundan o kadar eminim ki! Onu masamıza çağıracağım!"

"Çağırın!" dedi kont: "Eğer prensse kesinlikle gelir."

"Profesörse gelmez zaten!" diye general kralın yanında durmakta olan siyah pelerinli adama yaklaştı. Ve yakından tanışmak isteğini dile getirerek onu çok nazik bir şekilde davet etti; bunu yaparken kendinden o kadar emindi ki, gülümsemesine de işin içine yansıttı. Kimi davet ettiğini biliyordu çünkü ve bunu yüksek sesle yaptı.

Ama pelerini adam maskesini indirdi. Bu Georg'du!

"Daveti yineler misiniz, general?" diye sordu.

General oğlandan daha uzun boyluydu, hemen esas duruşuna geçerek önce iki adım geri, sonra bir adım ileri attı; menüet dansı yapıyormuş gibi! Yüzünde öyle bir ifade ve ciddiyet vardı ki, bir general bundan fazlasını yapamazdı.

"Ben verdiğim sözü asla geri almam! Sayın profesör, siz davetlisiniz!" dedikten sonra önünde eğilirken yan gözle de krala baktı; kral hepsini işitmiş olmalıydı.

Daha sonra generalin evindeki yemek ziyafeti gerçekleşti:

"Temeli attınız mı bina kendiliğinden çıkar!" dedi Georg. Ve temel gerçekten general ile karısının evinde büyük bir şamatayla atıldı!

Bir sürü insan geldi, general tam bir sosyete adamı gibi her misafirle ilgilendi ve "Çok hoş!"larını hiç esirgemedi!

Generalin karısı vermiş olduğu ziyafeti anlata anlata bitiremedi; saraya yakın hanımlardan biri, gelecek ziyafete de – eğer Profesör de orada olacaksa- seve seve katılacağını söyledi. İşte bu yüzden önce profesör davet edildi; genç adam geldi, yine her zamanki gibi nazikti; iyi de satranç oynuyordu.

"Kapıcı çocuğu olamaz o!" diyordu general: "Kesinlikle soylu bir ailenin oğlu olmalı! Soylu oğlan çok var piyasada; bu da genç adamın suçu değil elbet!"

Saraya devamlı girip çıkan profesör, generalin de evine sık sık gelmeye başladı; niyeti oraya çapa atmak değilse de bütün şehir bundan bahsediyordu.

Sonunda çapayı attı ama. Emir yukarıdan gelmişti!

Emilie'nin profesör eşi olmasına kimse şaşmadı.

"Hayat dediğin ya trajedidir, ya komedi!" diyordu general. "Trajedide ölürler, komedide ürerler."

Burada ürediler. Üç tane nur topu gibi çocukları dünyaya geldi; elbette hepsi birden değil!

Bu sevimli oğlanlar büyükanne ve büyükbabalarını ziyarete gittiklerinde orada hep at başlı sopalara binerek odadan odaya koşuştular. General de öyle bir sopaya binerek peşlerinden koşarken "Çocukların mali danışmanıyım ben!" diyordu.

Karısı da divanda oturup onları seyrediyor ve gülümsüyordu; şiddetli bir baş ağrısına yakalandığı halde.

İşte Georg bu kademeye kadar yükseldi; öyle olmasaydı kapıcının oğlunu anlatmaya değmezdi!

128 Yolculuk Günü

Kule bekçisi Ole'yi hatırlarsın, ona yaptığım iki ziyareti anlatmıştım sana, şimdi üçüncü ziyaretimi anlatacağım ki, zaten bu da sonuncu olacak.

Her yılbaşında ona gitmeye alışmıştım; bu kez 'taşınma günü'ydü; o gün şehrin sokakları pek de hoş gözükmez. Yerler hep cam kırıkları, süprüntü ve paçavrayla doludur; üzerine basıla basıla yürünen parçalanmış saman yatakları saymıyorum. İşte o sokaklardan birinden gelirken yolda, bir sürü atık eşya arasında oynayan çocuklar gördüm. Akşamları yatağa yatma oyunu oynuyorlardı, bunun için her türlü malzemeyi bulabiliyorlardı. Saman yatağa yatıyorlar, yorgan olarak da üzerlerine paralanmış bir perde çekiyorlardı. "Bu öyle güzel ki!" diyorlardı. Daha fazla dayanamadım, hemen Ole'nin yanına vardım.

"Bugün eşya toplama günü!" dedi Ole: "Sokaklar artık çöp kutusundan farksız. Bana bir araba yükü çöp yeter! Onunla bir şeyler yapabilirim, Noel sırasında da öyle olmuştu ya! Sokağa çıktım, hava çok rutubetliydi ve soğuktu, yağmurluydu, sokaklar çamur içindeydi; soğuk algınlığına kapılmak işten değildi! Çöpçü, ağzına kadar dolu olan arabasını durdurdu; Böyle zamanlarda Kopenhag'ın sokakları şablon kartı gibidir. Arabanın arka tarafında bir çam ağacı vardı, hâlâ yemyeşildi, dallarından gelin telleri sarkıyordu; anlaşılan Noel'i geride bırakmıştı, şimdi onu sokağa atmışlardı,

çöpçü de onu alıp arabasına koymuştu. Güler misin, ağlar mısın? İnsan o anda öyle şeyler düşünüyor ki! Ben de düşündüm, zaten toplanan bu şeylere baktıkça her insan bir şeyler düşünür. Örneğin ben bunların arasında kullanılmış bir hanım eldiveni gördüm, acaba bu eldiven ne düşünüyordu? Söyleyeyim mi sana? Orada öyle kalakalmış, parmağıyla çam ağacını gösteriyordu. 'Yazık olmuş şu çam ağacına!' diyordu testi kırıkları. Kırık çanaklara göre bunların hepsine yazık olmuştu; 'Çöp arabasına bir kere atıldın mı, gelin telini falan unut gitsin!' diyorlardı: 'Biliyorum, ben bu dünyada hep işe yaradım, hem de şu kuru daldan çok daha fazla! – Yani bu bir görüş meselesi! Onlar da bir işe yaradı elbet, ama şu çam ağacı hâlâ iyi görünüyor. Çöplere biraz şiir katmış! Onun için araba sokaklarda dönüp dolaşıyor! Daha aşağılara giderse yol zorlaşacak, iyisi mi ben yine deniz fenerine çıkayım! Orada rahat rahat oturur, etrafı seyrederim.

Bak, şimdi çocuklar 'Çam Değiştir!' oyunu oynuyorlar, Noel ağaçlarını sürüklüyorlar, çöpçü gibi çalışıyorlar; bir fıçıya bir 'cüce' oturtmuşlar, onu çekip duruyorlar; evlerdeki kızgınlıklar, aile sorunları, sıkıntılar ve elemler unutulup gidiyor. Onların da bizlerin de artık hiçbir şey umrumuzda değil! Evet, hatırıma gazetede çıkan 'Ölüleri düşün!' şiiri geliyor.

Aslında bu ciddi bir mesele. Ama bunu duydukça sen de bozulmuyor musun? Azrail denen şey aslında memurların en sadığıdır, biliyor musun? Ancak yanında çalışanlar ona hiç dikkat etmez! Bunu hiç düşündün mü?

Azrail, bindiğin arabanın sürücüsüdür; kimliğini de, sabıka kaydını da o verir sana, hayat bankasının direktörüdür o;

anlıyor musun? Dünyada tüm yaptıklarımızı az çok bu bankaya yatırırız; Azrail, arabasıyla çıkageldiği zaman ona biner ve sonsuz bir yolculuğa çıkarız. Sınıra varınca sürücü, bize sabıka kaydımızı verir ki bu, pasaport yerine geçer! Yolculuk sırasında yiyecek bulmak için hayat bankasından çekeceğimiz para bizim davranışımızı belirleyecektir; sonuç iyi de olabilir feci de!

Şimdiye kadar bu arabaya binebilmek için kimse can atmadı; ancak Kudüslü bir kunduracı arabaya alınmayınca o, peşinden koştu. Bu yolculuğa katılmış olsaydı zaten şairlere hep konu olacaktı. O araba yolculuğunu düşünsene bir kere! Yolcular o kadar çeşitli ki! Kralla dilenci, dâhiyle budala yan yana oturmuş; hepsi aynı yolda, yanlarında ne mal var ne de mülk; sadece sabıka kaydı ve de hayat bankasındaki birikimleri var! Yaptığımız iyiliklerden hangisi makbule geçti acaba? Belki de bir bezelye tanesi kadar küçük olanı? Ama bakarsın bu bezelye birden filizleniverir.

Bir köşedeki alçak tabureye oturmuş, hep küfür işiten ve yumruk yiyen zavallı Külkedisi, zor durumlarda kullanmak üzere para yerine bu yolculukta belki de eski taburesini yanına almış; o tabure daha sonra belki de bir kral koltuğuna dönüşecek? Altın gibi parlayacak?

İçlerinde hayattayken yapmış olduğu hataları unutarak hep zevk ve sefa içinde yaşamış olana ahşap bir fıçı verilmiş, yolculuk sırasında hep bundan içecek, ama içeceği şey çok saf ve temiz; böylelikle düşünceleri temizlenecek! Soylu duyguları canlanacak; o zamana kadar görmeye niyeti olmadığı şeyleri görecek bu kez; işte o zaman yaptıklarının cezasını çekmiş olacak, ama içini kemiren kurt belli bir zamana kadar

hiç ölmeyecek. Bardaklara 'Unut!' fıçıya da 'hatıra' diye yazılacak.

İyi bir kitap okumuşsam, o kitaptaki tarihi kahramanı Azrail'in minibüsüne korken düşünürüm: Azrail sonsuzluğun ülkesine doğru yol alırken onun hayat bankasından ne kadar para çekecek diye! Bir zamanlar bir Fransız kralı vardı, adını unuttum şimdi. İyilerin adı çabuk unutulur zaten, ben de unuttum işte! Yine de kendini hatırlatıyor: Bu kral halkını kıtlıktan korumaya çalışan iyi bir kraldı; hatta halk onun kardan bir heykelini yaparak üzerine 'Bu karın erimesini beklemeden yardım ettin sen bize' diye yazılı bir tabela koydu. Düşünüyorum da Azrail bu heykeli hesaba katarak ona herhalde hiç erimeyen ve ölümsüzler ülkesine varıncaya kadar hep başının üstünde uçuşan bir kar taneciğinden oluşmuş bir kelebek sunacaktır! Ama on altıncı Louis'ye gelince –bakın, bu adı unutmadım!-, evet, kötü kişilerin adı her zaman hatırlanır, ben onu hep şu minibüse binmiş olarak hayal ederim. Tarih yalan söylüyor denebilir belki. O, ordu kumandanının kafasını kestirtmişti; bunu yaparken belki haklıydı belki de haksız. Ama kumandanın yedi ve sekiz yaşlarındaki iki oğlunu giyotinin olduğu yere getirtip babasının kanlarıyla üstlerinin kirlenişini gördükten sonra onları, üzerlerine örtecek tek bir yorgan bile verilmeyecek olan Bastille zindanına göndererek demir parmaklıklar arkasına tıkmak hangi vicdana sığar? İşte bu kral Louis, sekiz günde bir celladını göndererek çocukların her birinden birer diş çektirmişti doğru dürüst beslenemesinler diye! Çocuklardan büyüğü: 'Annem kardeşimin çektiği acıları görse, kederinden ölürdü! Onu serbest bırakın gitsin, benim iki dişimi birden çekin!'

demişti. Celladın bile gözlerinden yaş gelmişti o zaman. Ancak kralın emri, gözyaşını bastırmıştı. Ve sekiz günde bir cellat, gümüş bir tabak içinde iki tane çocuk dişi getirmişti. Madem ki böyle emretmişti, işte dişler de buradaydı! Şimdi düşünüyorum da Azrail, kral on altıncı Louis'nin sonsuzlar ülkesine çıktığı yolculukta hayat bankasından kesinlikle iki tane diş çekmiştir; onlar, yani suçsuz çocukların dişleri şimdi iki tane ateşböceği gibi onların tepesinde uçuşmaktalar herhalde.

Yaa, bu araba yolculuğu hiç de yabana atılacak cinsten bir şey değil hani! Bakalım sıra bize ne zaman gelecek?

Bu işin şakası yok; her gün, her saat, her dakika bu minibüs kapımızın önünde durabilir. İşte Azrail o zaman hayat bankamızdan kim bilir neler çekip bize verecek? Evet, bu konuyu düşün biraz! Yolculuğa hangi gün çıkacağını da hiçbir takvimde bulamazsın!"

129 Kardelen

Mevsim kıştı, hava soğuktu, rüzgâr sertti, ama çiçeğin bulunduğu barınak sıcaktı, hoştu; kendisi soğan şeklinde toprak altındaydı şimdi.

Bir gün yağmur yağdı, yağmur damlaları kar tabakasını delerek çiçeğin soğanına dokundu, yeryüzündeki ışığın habercisiydiler. Çok geçmeden güneş ışınları öyle ışıdı ki, kar tabakasını delerek soğana ulaştı ve kapısını çaldı sanki.

"Buyurun!" dedi çiçek.

"Giremem!" dedi güneş ışığı: "Bu kapıyı açacak gücüm yok, ancak yazın güçlenirim ben."

"Yaz ne zaman?" diye sordu çiçek, güneş ışığı toprağı delip ona çarpınca aynı soruyu soruyordu hep. Oysa yaza daha çok vardı. Her yerde daha kar yağıyordu ve geceleri buz tutuyordu.

"Bu ne kadar sürecek? Bu ne kadar sürecek?" dedi çiçek: "Ben içimde kıpırtılar hissediyorum; gerinmek ve sürünmek istiyorum. Kapıyı açıp dışarı çıkmam gerek! Yazı ve o güzel zamanı selamlamaya can atıyorum!"

Ve çiçek soğanı, dışarda karı ve toprağı eriten suyun incelttiği, güneş ışınlarının da deldiği kabuğu içinde gerindi, süründükten sonra karın altından dışarı fırladı; şimdi yeşil sapının üzerindeki beyaz-yeşilimsi filiziyle dışardaydı; kendisini saran yaprakları uzun ve inceydi. Kar soğuktu, ama güneşin etkisindeydi, erimeye yüz tuttuğu için ışınlar şimdi es-

kisinden daha güçlüydü.

"Hoş geldin! Hoş Geldin!" sesleri duyuluyordu her ışık huzmesinden. Ve çiçek, bu ışıklı dünyaya çıkıverdi. O ışık onu okşadı, öptü; bu kez çiçek kar gibi beyaz ve de yeşil renkleriyle açıldıkça açıldı. Sevinçle ve cesaretle başını yukarı kaldırdı.

"Güzel çiçek!" dedi güneş ışınları: "Ne kadar da taze ve şirinsin! İlk açan çiçek sensin! Dünyada eşin yok senin! Bizim sevgilimizsin! Bu ülkeye gelecek olan yazın habercisisin! Tüm karlar eriyecek, rüzgâr onları silip süpürecek! Biz emir vereceğiz! Her yer yeşillenecek! Sana arkadaş da göndereceğiz! Önce leylaklar ve sarı salkımlar gelecek, son olarak da güller! Ama sen onların ilkisin ve o kadar hoş ve şirinsin ki!"

Her yerde bir sevinç havası vardı. Sanki şarkı sesleri havada çınlıyor ve güneş ışınları bitkilerin dallarına ve yapraklarına işliyordu. İşte kardelen, bu ortamda öyle narin duruyordu ki, sanki dokunsan kırılacaktı, ama aslında gençliğin

vermiş olduğu güçten hiç de yoksun değildi. Yeşil şeritli beyaz giysisine bürünmüş öylece duruyor ve güneşe övgüler yağdırıyordu. Ama daha yaza çok vakit vardı; bulutlar güneşi örtmekteydi, sert rüzgâr çiçekleri sallıyordu.

"Sen biraz erken geldin!" dedi rüzgâr ve hava: "Hâlâ güç bizde! Görürsün, sana bunu hissettireceğiz, ona göre davran! Evinde kalsaydın daha iyi olurdu, hava atmanın sırası değil şimdi!"

Etrafta kar soğuğu vardı. Ertesi günlerde hiç güneş açmadı; bu aslında küçük ve narin bir çiçek için hiç de uygun değildi, böyle havada donup ölmek işten değildi. Ama kardelen çok güçlüydü, bunu kendi biliyordu galiba. Yaza inanıyordu ve onun yaklaşmakta olduğuna seviniyordu; güneş ışınları da en azından bunu kanıtlar nitelikteydi. İşte karlar içindeki yeşil-beyaz giysisiyle, başını biraz öne eğmiş olarak, bu soğuk günde üzerine buz gibi rüzgârın sertleştirdiği kar tanecikleri düşerken kardelen dimdik durmaya çalışıyordu.

"Boynun kırılacak!" dediler: "Pörsüyorsun, üşüyorsun. dışarda işin ne senin? Niye tava geliyorsun? Güneş ışınları seni delirtti! Gör bakalım gününü, seni gidi yaz delisi!"

"Yaz delisi!" diye tekrar etti kardelen o soğuk sabahta.

"Yaz delisi!" diye oynayıp bağrıştı ufak çocuklar: "Şurada bir tane var, ne kadar da hoş! Eşi bulunmaz bir şey!"

İşte bu sözler kardeleni en az yaz güneşi kadar ısıttı. O kadar sevinmişti ki, bu arada koparıldığının farkına varmadı. Şimdi bir çocuğun elindeydi ve onun tarafından öpülüyordu; sıcak bir odaya getirildi, sevimli bakışlar altında suya konuldu; bu onu hareketlendirip güçlendirecekti! Çiçek kendini bir an için yazın ortasındaymış gibi hissetti.

Evin güzel kızı yeni kutsanmıştı; genç bir erkek arkadaşı vardı, o da yeni kutsanmıştı. Okulu bitirmek üzereydi. Genç kız çiçeğe bakarak: "Bu benim yaz delisi olsun!" dedi. Sonra çiçeği eline alarak üzerinde şiir yazılı kokulu bir kâğıda koydu. Şiir, yaz delisi sözcüğüyle başlayan ve aynı sözcükle biten mısralardan oluşmuştu. "Sevgili arkadaşım, sen de yaz delisi ol!" diye bitiyordu şiir. Evet, ne söylenmek istenmişse hepsi şiir halinde, bir mektuba yazılmıştı. Bu mektubun içinde de kardelen vardı; çiçeğin etrafı karanlıktı şimdi, o kadar karanlıktı ki, kendini soğanın içindeymiş gibi hissetti. Çiçek, yolculuğa çıktı; postacının çantası içinde ezildi, kıvrıldı; dayanılır gibi değildi, ama bunun da sonu geldi.

Yolculuk bitti, mektup erkek arkadaş tarafından açıldı ve okundu; oğlan o kadar sevindi ki, çiçeği öptü; kardelen, şiire sarıldı ve bir masanın çekmecesine kondu; orada bir sürü güzel mektup vardı, ama hepsi çiçeksizdi. Mektubu sarılı tek çiçek oydu ve düşünülecek olursa bu, güneş ışınlarının dedi-

ği gibi, insanı o kadar sevindiriyordu ki!

Kardelen, uzun süre koktu; derken yaz sona erdi, kış geldi, sonra yine yaz oldu ve bu kez zarftan yine dışarı çıktı. Ama bu sefer delikanlı hiç de sevinçli değildi; kâğıdı yakaladığı gibi buruşturup attı, bu arada çiçek yere düştü; bu yüzden yere atılması hiç de doğru değildi aslında. Ancak ateşe atılmaktan ve orada mısraların yanmasından daha iyiydi bu! Ne olmuştu ki? Oğlan neden böyle davranmıştı? Sık sık olur bu. Çiçek, onu çıldırtmıştı! Bir şakaydı bu! Yaz ortasında başka bir erkek arkadaşını seçmişti.

Ertesi sabah ezilmiş kardelenin üzerine güneş vurdu, zemine resmi yapılmış gibiydi. Yerleri süpüren kız onu alıp masadaki kitaplardan birinin üstüne koydu, etrafı silip süpürürken onu yere düşmüş sandı. Böylece çiçek kendini yine baskılı şiirlerin arasında buldu; bu şiirler daha kaliteliydi, en azından özene bezene yazılmıştı.

Böylece yıllar geçti, kitap etajerde duruyordu; derken yerinden alındı, açıldı ve içindekiler okundu; bu iyi bir kitaptı: Danimarkalı şair Ambrosius Stub yazmıştı; tanımaya değer yani!

Kitabı okuyan adam bir sayfa çevirdi. "Bunun içinde bir çiçek var!" dedi: "Bir kardelen! Bunun buraya konmasının bir anlamı olmalı; zavallı Ambrosius Stub! Kendisi de bir kardelendi, bir yaz delisiydi, bir şiir delisiydi zaten! Zamanını aşmış bir delikanlıydı; yağmurun ve rüzgârın sesini daha önceden hissederdi. Evet, kitabının içindeki kardelen, onun bir simgesiydi. Kim onu oraya koymuşsa, bir nedeni vardı herhalde."

Kardelen yine kitabın içine yerleştirildi, böylece onurlan-

dırıldı; bu kitabın içindeki şarkılar, kendisinden önce yazılmış ve okunmuştu; yerine göre ya yaz delisi ya da kış delisi diye tanımlanmıştı. Çiçek tüm bunları kendi yöntemiyle algıladı elbet, nasıl ki biz her şeyi kendi yöntemlerimizle algılıyorsak.

İşte yaz delisi Kardelen'in öyküsü böyle!

130 Teyze

Sen teyzemi bir tanımış olsaydın! Çok sevimliydi! Aslında çok sevimli olmasa da hoş biriydi, iyi kalpliydi. Biraz da acayipti, biri hakkında konuşulup onunla alay edilirken teyzem konuyu hemen kendi üzerine çeker ve böylece durum, ister istemez bir komediye dönüşürdü. Bunda da teyzemin üstüne yoktu! Çünkü o, kendini komedi tiyatrosuna adamıştı; orada olup bitenler çok ilgisini çekiyordu. Tiyatro danışmanı Kümmel -ki teyzem ona Lümmel* diyordu-, teyzemin tiyatro delisi olduğunu söylüyordu hep.

"Tiyatro benim okulumdur!" diyordu teyzem: "Bildiklerimin kaynağıdır o! Tevrat ve İncil'deki öyküleri ben tiyatroda yeniden öğrendim: *Musa, Yusuf ve Kardeşleri*'nde! Bu bir operaydı elbette! Ben dünya tarihini, coğrafyayı ve insan tanımayı operadan öğrendim! Paris hayatını da Fransız eserlerinden; müstehcen de olsa çok ilginçti. Karısı sevgilisine kavuşsun diye intihar ederek aradan çekilen *Riquebourg*'un aile dramı beni ne kadar ağlatmıştı! Evet, tiyatroya abone olalı beri, yani elli yıldır çok gözyaşı döktüm ben!"

Teyzem tüm oyunları biliyordu; her kulisi, gelmiş-geçmiş her oyuncuyu! Onun asıl hayatı dokuz ay süren komedi oyunlarıydı; tiyatro oynanmayan yaz aylarında yaşlanırdı o.

---

* Hıyarağa –çn.

Gece yarısını geçen oyunlar, onun yaşamını uzatırdı. Başkaları gibi "İlkbahar yaklaşıyor, leylekler geldi!" ya da "Çilek çıkmış; gazete yazıyor!" gibi haberlere aldırış etmezdi. Ama sonbahar geldi mi, "Gördünüz mü, tiyatro biletleri satışa çıkmış!" diye ona-buna haber verirdi.

Bir evin değerini tiyatroya olan mesafesiyle ölçerdi. Tiyatro binasının arkasındaki çıkmaz sokaktan ayrılışı onu çok üzmüştü. Cadde üstündeki bir eve geçmişti, ama onun karşısında hiç başka bina yoktu.

"Evdeyken pencere başına geçtim mi, orası benim için tiyatro locası gibi olmalı. Oysa şimdi sanki kırsal kesimde oturuyormuşum gibi geliyor bana. İnsan görmek istersem mutfağa, ocak başına geçiyorum, oradan komşumu görüyorum hiç değilse! Hadi canım, ben çıkmaz sokakta otururken penceremden aktarı görürdüm; üç yüz adım ötede de tiyatro vardı, şimdiye oraya varmak için üç bin asker adımı atmam gerekiyor!"

Teyzem bazen hastalanırdı, ama ne kadar ağır hasta olursa olsun, tiyatroyu kaçırmazdı. Bir defasında doktor ona

ayaklarının altına mayalı hamur koymasını emretmişti, ama o, dinlemedi ve o akşam tiyatroya gitti ve hamuru orada koydu ayaklarının altına. Hani orada ölmüş olsa, sevinirdi. Ünlü heykeltıraş Thorvaldsen tiyatroda ölmüştü ya! Teyzem bunu 'kutsal ölüm' olarak adlandırmıştı.

Cennette de bir tiyatro olacağından emindi; isim vermese de orada bir sürü ünlü erkek ve kadın oyuncuyla karşılaşacağını söylemese bile aklından geçiriyor olmalıydı.

Teyzem, tiyatrodan kendi odasına kadar telgraf hattı çektirmişti; Pazar günleri kahve saatinde hep bir telgraf gelirdi; tiyatro perdesinin indirilip kaldırılmasını sağlayan makinist Sivertsen ayarlamıştı bu bağlantıyı. Ondan kısa kısa bilgiler alıyordu hep. Adam, Shakespeare'in *Fırtına* adlı eserini anlatırken "Uğraştırıcı bir iş! O kadar çok şey koyuyorsun ki sahneye, bazen sular kulise taşıyor!" diyordu; çünkü dalgalar ta oraya kadar ulaşabiliyordu. Oysa bu beş perdelik dram, bu dekorasyon olmadan da oynanabilirdi.

Teyzemin söylediğine göre eski zamanlarda, ki bu otuz yıl önceydi yani, Bay Sivertsen gençmiş; makinistliğe daha o zaman başlamış; teyzem ona 'hayırsever' dermiş! Çünkü kendisine ne zaman ihtiyaç duyulsa adamcağız hazırmış! Büyük tiyatro akşamları hep tıklım tıklım olurmuş; seyircisi de çoğunlukla seçkin tabakadanmış. General hanımları ve sanayici eşleri falan. Perde inmeden önce kuliste koşunları seyretmek çok ilginçmiş.

Teyzem oraya sık sık giderdi; sadece trajedi değil, pek çok oyuncunun da katıldığı baleleri de seyrederdi, özellikle de en üst balkondan! Çünkü ilginçti; halk karanlıkta oturuyor ve akşam yemeğini de beraberinde getiriyordu. Bir keresinde

sosisli bir sandviç, insanların açlıktan öldüğü Ugolino'nun hapishanesine düşüverince seyirciler gülmekten katılmıştı. O günden sonra da en üst balkonu kapatmışlardı.

"Ama ben otuz yedi kere gittim oraya" demişti teyzem: "Bay Sivertsen'i de hiç unutmam!"

En üst balkonun seyirciye son kez açıldığı akşamdı: *Süleyman'ın Adaleti* oynanıyordu.

Teyzem iyice hatırlıyordu. Hayırsever Bay Sivertsen sayesinde tiyatro danışmanı Kümmel'e bir bilet ayarlamıştı; herif aslında bunu hiç hak etmemişti, çünkü tiyatro çalışmaları üzerine hoş olmayan yorumlar yapıyordu hep. Neyse, teyzem ona en üst balkonda bir yer ayırttı. Adam tiyatronun bilinmeyen yüzünü kendi deyimiyle çöplüğü de görmek istiyordu çünkü; e hadi görsün bakalım! Öyle diyordu teyzem.

Ve Kümmel, *Süleyman'ın Adaleti*'ni en üst balkondan seyrederken uyuyakaldı. Görenler de onu adamakıllı bir akşam yemeğinden sonra alkol almış sanırdı. İşte gece yarısına kadar uyudu adam. Uyandığı zaman anlattıklarına da teyzem inanmadı: oyun bitmişti, tüm ışıklar yanmıştı, balkondakilerle aşağıdakiler, yani herkes dışarı çıkmıştı; işte asıl komedi ondan sonra başlayacaktı, 'bunun acısını çıkartacağım!' diyordu Kümmel. Çöplükte hayat başlamıştı! *Süleyman'ın Adaleti* değil de artık onun yerine en yeni mahkeme oynanıyordu sahnede! Kümmel, teyzemin yaptığı küstahlığa karşılık vermek için yapıyordu bunları.

Neler anlatmadı ki? Evet, tuhaf şeyler söyledi, ama kötü ve alaycı yorumlardı bunlar.

"Yukarısı bayağı karanlık!" dedi: "Ama asıl büyük temsil orada: tiyatrodaki en genç muhakeme! Yer göstericiler kapı-

ları tutmuş, her seyirci oyun biletini göstermek zorunda; ya serbestçe içeri girer ya da susturularak dışarı atılır. Temsile geç gelen ya da tam zamanında ulaşamayan gençler dışarda kuyruk halinde bekletilir, içeri girinceye kadar üşümemek için pabuçlarının içine keçe koysalar da ancak ikinci perde başlarken içeri alınırlar."

"Eziyet diye buna denir işte!" diyordu teyzem.

Ressam cenneti canlandırmak istiyordu, bunun için kendi yaptığı merdivende yukarı çıkacaktı, başka kimse çıkamazdı. Ancak perspektifi yoktu bu merdivenin. Dekorasyonu oluşturan tüm bitkileri ve ülkelerine göre yapıları makinist, yerli yerine yerleştirmek zorundaydı, hem de karga b... yemeden! Eğer cennete gidecekse! Bay Kümmel kendi gelsin görsün bakalım! Komedilerde, trajedilerde, şarkılarda ve danslarda makiniste söylediğini bırakmıyordu herif! Oysa bunu hak etmiyordu adamcağız. Kümmel hepsini not ettiğini ve bunların kitap halinde basılacağını söylemişti, ama kendi öldükten, cesedi çürüdükten sonra. Sağken didik didik edilmek niyetinde değildi çünkü. Soğuk bir kış günüydü ve ancak iki saatliğine gün ışığı görülebiliyordu; kasvetli bir hava vardı. Yine de teyzem tiyatroya gitmek istedi; *Herman von Unna* oynanıyordu; bunun yanı sıra bir bale temsili, bir prolog ve de bir epilog vardı. Hepsi gece yarısına kadar sürdü. Teyzem oraya gitti; kiracısı ona içi muflonlu bir çift çizme verdi; bu, dizlerine kadar çıkıyordu.

Tiyatroya geldi, locasına geçti; çizmeler çok sıcak tutuyordu. Birden yangın var diye sesler duyuldu. Balkonların birinden bir duman yükseldi, üst balkondan da öyle; müthiş bir panik oluştu. Millet dışarı fırladı; teyzem locadaki son ki-

şiydi, soldan ikinci locadaydı. "Sahneyi en iyi buradan görüyorsun, krallar gibi!" derdi hep. Dışarı çıkmak istedi, çıkamadı; o korku sırasında düşüncesizce kapılar açılıp kapanıyordu; teyzem olduğu yerde kalakalmıştı.

Yandaki locaya geçmek istedi, ama ara bölme çok yüksekti. Seslendiyse de onu duyan olmadı; altındaki locaya baktı, boştu; orası yere daha yakındı; teyzem korkmuş olsa da kendini genç ve taze hissediyordu; aşağı sıçramayı denedi, bir bacağını aşağıya sarkıttı, öbürünü bulunduğu locanın içine; böylece çiçek desenli etekliği yukarı sıyrılmış olarak ata biner gibi bir duruma geçti. Görülmeye değerdi doğrusu! Onu görenler, sesini de duydu; derken ona yangının söndüğünü söylediler.

Bu, hayatının en anlamlı akşamıydı, yani daha sonra böyle demişti ve kendini o pozisyonda görmemiş olduğuna da seviniyordu; yoksa utançtan ölürmüş!

Hayırsever Bay Sivertsen, her Pazar geliyordu ona ama pazardan pazara kadar çok uzun bir vakit vardı. Bu yüzden

son zamanlarda hafta içinde yanına ufak bir çocuk alıyor ve o günkü yemekten arta kalanları onunla birlikte yiyordu. Bu, bale yapan bir çocuktu ve karnı acıkmıştı; önce peri daha sonra da uşak olarak çıkıyordu sahneye. En zor partisyon da *Sihirli Flüt*'teki aslanın arka bacakları üzerindeki dansıydı, ama o bacaklar birden ön tarafta çaprazlaşarak aslanın ön bacağı oluyordu ki, oğlan bunun karşılığında sadece üç mark alıyordu, sonra da arka bacaklar havaya bir altın fırlatıyordu. Bunu görmek çok ilginçti teyzeme göre!

Tiyatro batmadığı sürece yaşamayı hak etmişti aslında, ama bu o kadar uzun sürmedi. Kendisi tiyatroda ölmedi, uslu uslu kendi yatağında veda etti yaşama. Son sözleri de: "Yarın ne oynanacak?" diye sormak oldu.

Ölümünden sonra, beş yüz altın biriktirmiş olduğu ortaya çıktı; bunu da faiz geliri olan yirmi altına bakarak anladık. Hiç akrabası olmayan, evde kalmış namuslu bir kızın, yani teyzemin vasiyetine göre, bu parayla bir yıllığına tiyatronun ikinci balkonundaki ilk locaya abone olunacaktı ve bu haktan yaralanacak kişi, her cumartesi günü tiyatroya gittiğinde şu anda mezarda yatmakta olan teyzemi anmakla yükümlüydü.

Teyzemin din anlayışı böyleydi işte!

131 Kurbağa

Kuyu derindi, bu yüzden ip uzun tutulmuştu; su dolu kovayı yukarı çekebilmek için kullanılan çıkrık zor dönüyordu. Su ne kadar derin ve berrak da olsa güneş ışınları oraya kadar ulaşamıyordu; kuyunun taş duvarlarından yeşil çim fışkırıyordu.

İşte kurbağa ailesi burada barınıyordu; bu aileyi aslında, hâlâ hayatta olan yaşlı büyükanne geliştirdi; ondan daha önce gelip kendi yuvalarını kuran ve kuyu suyunda yüzen yeşil kurbağalar da bu akrabalığı kabul etmişti. Yeni gelenlere de 'kuyu misafiri' diyorlardı. Bu gelenlerin niyeti hep burada kalmaktı, çünkü ıslak duvarları onlar kuru zemin olarak kabul ediyordu.

Kurbağa ana bir keresinde bir yolculuğa çıktı; su kovasına atlamıştı, onunla yukarı çıktı; dışardaki aydınlık önce gözlerini kamaştırdı, kovadan çıkayım derken şappadak tekrar kuyu suyuna düştü. Üç gün sırt ağrısı çekti. Yukarıdaki dünyadan pek fazla bir şey görememişti ki, anlatsın! Ama şimdi bir şeyi biliyordu, artık herkes de biliyordu: içinde bulundukları kuyu, bütün dünya değildi! Kurbağa ananın anlatacak çok şeyi vardı, ama kendisine sorduklarında hiç cevap vermedi, daha sonra da kimse bir şey sormadı.

Yeşil ve genç kurbağalar onun için: "Hem şişko, hem de çirkin!" diyorlardı: "Çocukları da ona çekecek!"

"Mümkündür!" dedi Kurbağa ana: "Ama içlerinden bi-

rinde bir cevher olacak; ya da bende var o."

Yeşil kurbağalar bunu duyunca, sırıttıkları görünmesin diye ağızlarını ve burunlarını kapamaya çalıştıktan sonra suya daldılar. Ama Kurbağa ananın yavruları gururla arka ayakları üzerinde yükseldi; her biri cevherin kendinde olduğunu savunurken başını dik tutuyordu; sonra da bunu niye yaptıklarını ve bunun nasıl bir cevher olduğunu sorguladılar.

"Bu çok güzel ve çok değerli bir şey!" dedi Kurbağa ana: "Anlatamam size! Bu, taşıyanı sevindiren ama başkalarını kızdıran bir şey! Fazla sormayın, söylemem!"

En küçük kurbağa, "O cevher bende yok!" dedi. Kendisi öyle çirkindi ki, olacak gibi değil! "Bende neden cevher olsun ki? Eğer bu, başkalarını kızdıracaksa niye bende olsun ki! Hayır, benim tek isteğim, bir kereciğine bile olsa şu kuyudan çıkıp dışarıya bakmak! Çok güzel bir şey olmalı bu!"

"Sen otur oturduğun yerde!" dedi anası: "Burayı iyi tanı-

yorsun, neyin nerede olduğunu biliyorsun! Kovaya dikkat et de, seni ezmesin! İçine sağ salim girsen bile dışarıya zor çıkarsın, tekrar kuyuya düşersin! Herkes benim gibi kol-bacak ağrısıyla, yumurtalarına da zarar vermeden ucuz kurtulmaz!"

"Kuvak!" dedi ufaklık; hani biz insanlar "Ah!" deriz ya, onun gibi işte.

Kuyudan çıkıp dışarıya bakmayı öyle istiyordu ki! Yukarıdaki yeşilliği o kadar özlemişti ki! Ertesi sabah tesadüfen su dolu kova kuyu başına çekilip de bir an için durduğunda kurbağa, bunu fırsat bilerek içine atlayıverdi; sonra kova yukarı çekilerek içindeki su boşaltıldı.

Kurbağayı gören seyis: "Pöf, ne iğrenç!" diye söylendi: "Böyle çirkin bir kurbağa görmemiştim hiç!"

Sonra ayağındaki takunyasıyla kurbağaya bir tekme attı, hayvancık neredeyse sakatlanacaktı, ama kendini ısırganların arasına atarak kurtulmayı başardı. Onların arasından yukarıya doğru uzanmayı denedi. Isırgan yaprakları güneş ışınlarına karşı geçirgendi sanki; hani ormana gittiğimizde güneş ışınları ağaç dalları ve yaprakları arasından süzülürken bize de öyle gelir ya!

"Burası kuyudan çok daha güzelmiş! Burada ömür boyu yaşanabilir!" dedi küçük kurbağa: "Acaba dışarda ne var? Bu kadar geldiğime göre bakayım daha neler göreceğim."

Sonra bir saat orada kaldı, bir saat daha kaldı. Daha sonra tırmanabildiği kadar yukarı tırmanarak bir sokağa çıktı, oraya güneş vurmuştu. Karşıdan karşıya geçerken her çizmeden çıkan tozlar üstüne serpiliyordu.

"Burada herkes kuru yolda yürüyor!" diye söylendi kurbağa: "Ben de bundan nasibimi alıyorum!"

Şimdi hendeğe gelmişti, burası kır çiçekleriyle doluydu, boru çiçekleri de hiç eksik olmuyordu; her taraf renge bürünmüştü. Derken bir kelebek uçtu, kurbağa onu dünyayı daha iyi görebilmek için yerinden kopmuş bir çiçek sandı ki, mantıklıydı yani.

"Onun kadar hızlı olabilsem!" diye yakındı kurbağa: "Kuvak! Ah! Ne kadar da güzel!"

Kurbağa sekiz gün boyunca hep o hendekte kaldı, yiyecekten yana da hiç sıkıntı çekmedi. Dokuzuncu gün "Hadi, ileri!" dedi kendi kendine, ama bundan daha güzel ne bulacaktı ki? Belki küçük bir kurbağaya ya da birkaç yeşil kurbağaya rastlayacaktı? Dün geceki rüzgârda sanki onların sesini duyar gibi olmuştu.

"Yaşamak harika bir şey! Kuyudan çıkıp ısırganlar arasına sokulmak! Hendekte, çiçekler içinde dinlenmek! Bir kurbağaya ya da onun yavrularına rastlamak! Onlardan vazgeçilmez ki! Doğada da yeteri kadar varlar!" diyen kurbağa on-

lara da rastladı.

Tarlada büyük bir tümsek gördü, etrafı sazlıklarla çevriliydi; oraya yollandı.

"Burası sana çok ıslak gelir!" dedi öbür kurbağalar: "Yine de hoş geldin! Erkek misin, dişi misin? Ama bunun kıymeti yok, tekrar hoş geldin!"

Ve onu o akşam konsere davet ettiler; herkes coşkuluydu, ama sesler ince çıkıyordu, bildiğimiz gibi işte! Yiyecek pek yoktu, sadece içmek serbestti, küçük gölet herkese açıktı.

"Ben şimdi yola çıkıyorum!" dedi küçük kurbağa, daha iyi bir yer görebilmek için içi içine sığmıyordu.

Parlayan yıldızlara baktı, öyle büyük gözüküyorlardı ki! Doğmakta olan ayı ve daha sonra batan güneşi seyretti.

"Ben hâlâ kuyudayım, daha büyük bir kuyudayım, yukarı tırmanmalıyım! İçimde öyle bir huzursuzluk ve özlem var ki!" Ve ay tostoparlak olduğu zaman zavallı hayvan: "Daha yükseğe çıkabilmek için kovayı aşağıya ne zaman salacaklar bakalım? O kova gelse de, içine sıçrasam!" diye düşündü: "Yoksa o kava, güneş mi? Amma da büyük! Ve nasıl da ışı-

yor! Burada hepimizi içine alır o. Ben bu fırsatı kaçırmamalıyım. Vayy, başım nasıl da aydınlandı! Galiba elmas bile şu güneş kadar parlamaz! Ama ben elmas delisi değilim, onun için ağlamaya değmez! Neşe ve sevinç yukarılarda olmalı! Bundan eminim, ancak korkuyorum da! Zor bir adım bu! Ama durmak yok! Hep yukarı!"

Ve bir sürüngenin gidebileceği kadar bir adım attı, şimdi insanların olduğu geniş bir yola çıkmıştı. Burada çiçek bahçeleri de vardı, lahana tarlaları da. Bu tarlalardan birinde dinleniverdi.

"Benim şimdiye kadar görmediğim ne kadar çok yaratık varmış burada? Dünya amma da büyük ve güzelmiş! Artık etrafa bir göz atmak gerek, tek bir yerde oturup beklemenin bir anlamı yok." Böyle diyen kurbağa lahana tarlasına daldı: "Burası ne kadar da yeşilmiş! Ne kadar da güzelmiş!"

"Elbette!" dedi lahana yaprağının üzerindeki tırtıl: "Bulunduğum yaprak buradakilerin en büyüğü! Dünyanın yarısını örtüyor, ama eksik olsun!"

"Gıt-gıdak!" diye sesler duyuldu: çıkagelen tavuklar küçük adımlarla lahana tarlasına dağıldılar. İlk gelen tavuk hipermetroptu; kıvırcık yapraklar arasındaki tırtılı gagalayıverdi, tırtıl yere düşerek bir tarafa kıvrıldı. Tavuk önce bir gözüyle, sonra öteki gözüyle yerde kıvranan bu şeye baktı; neden kıvranıyordu acaba?

"Niyeti kötü!" diye düşündü: "Bu bir solucan galiba!" dedikten sonra geri döndü. "Bir lokmacıktan bir şey çıkmaz, boğazıma takılıp kalır bu!" diye söylendi. Öbür tavuklar da ona hak verdikten sonra hep birlikte oradan ayrıldılar.

"Bile bile kıvrıldım!" dedi tırtıl: "Böyle durumlarda kafayı

çalıştırmak gerek. İyi de, bakalım şu yaprağa nasıl tırmanacağım? Nerdeydi o?"

Küçük kurbağa da onun yanına geldi, çirkin yüzü sayesinde tavukları kışkırttığına seviniyordu.

"Ne dersiniz?" diye sordu tırtıl: "Ben de kıvrılarak tavukları ürküttüm. Görünüşleri berbat! Ben buradaki yerimde kalabilir miyim? Hep lahana kokluyorum burada. Şimdi de yaprağımı buldum! Kendi yurdunda yaşamak kadar güzel bir şey yok bu dünyada! Ama daha yukarı tırmanmak zorundayım!"

"Evet, daha yukarı!" diye söylendi küçük kurbağa: "Daha yukarı! O da benim gibi hissediyor! Ama bugün yüzü gülmüyor, çünkü tavuklardan çok ürktü. Hepimiz yukarı çıkmak istiyoruz!" Ve bakabildiği kadar yukarı baktı.

Çiftçinin evinin damına yuva kurmuş olan erkek leylek kakırdadı, dişi leylek de aynı şekilde kakırdadı.

Kurbağa: "Amma da yüksekte oturuyorlar!" diye düşündü: "Oraya kadar kim tırmanabilir ki!"

O evde iki tane genç öğrenci oturuyordu; biri şairdi, öteki doğabilimci! Biri şarkı söyleyip Tanrı'nın yarattığı her şeyi içinden gelen coşkuyla kâğıda döküyordu; şarkıları kısaydı, apaçıktı ve güfteleri kafiyeliydi. Öbürü her şeyi elle tutuyor ve gerektiğinde kesiyordu. Tanrı'nın eserlerini matematik görevi gibi topluyor, çarpıyor ve çıkarıyordu; onların içini-dışını tanımaya çalışıyor ve bu konuda kafa çalıştırıyordu; bulduklarını da akıllıca ve sevinerek etrafındakilere anlatıyordu. Her iki oğlan da aslında iyi çocuklardı.

Doğabilimci: "Bak şurada cins bir kurbağa var, onu alıp ispirtoya yatıracağım!" dedi.

"Ondan iki tane var sende!" dedi şair: "Bunu bırak da yaşasın!"

"Ama öyle mükemmel bir çirkinliği var ki!" dedi beriki.

"Evet, bir de kafasında cevher bulmuş olsak!" dedi şair: "O zaman sana keserken yardım ederdim!"

"Elmas!" dedi beriki: "Sen kendi ilmini iyi biliyorsun!"

"En çirkin kurbağanın başında cevher olduğu masalı hiç de fena değil doğrusu! İnsanlarda da böyle değil mi? Ezop'un ya da Sokrates'in başında neden cevher yoktu acaba?"

Daha fazlasını dinleyemedi kurbağa, zaten yarısını anlamamıştı. Oğlanlar uzaklaştı, kurbağa da ispirtoya dalmaktan kurtuldu.

"Cevherden bahsettiler!" dedi kurbağa: "İyi ki bende böyle bir şey yok, yoksa başım belaya girerdi!"

Derken çiftçinin evinin damından kakırtılar duyuldu: leylek baba, ailesine nutuk atıyordu! Onlar da yan gözle bahçedeki oğlanlara bakıyordu.

"İnsanoğlu, yaratıkların en ukalası!" diyordu leylek. "Baksanıza nasıl konuşuyorlar! Yine de seslerini duyuramıyorlar! Ağızları da hiç durmuyor! Komik bir dil konuşuyorlar; uzun bir yolculuk yaptıktan sonra karşılaştığımız insanların da dilleri bir tuhaf; hiç birbirlerini anlamıyorlar! Oysa bizim dilimizi bütün dünya konuşuyor! Danimarka'da da Mısır'da da hep aynı dil! İnsanlar bizim gibi uçamaz da! 'Tren' adını verdikleri bir şeyle mesafe katediyorlar, ama bu arada canları çıkıyor! Düşündükçe gagamdan sular akıyor! Dünya, insanlar olmasa da olur bence! Eksik olsunlar! Bu dünyada sadece kurbağalarla solucanlar olmuş olsaydı, ne iyi olurdu!"

"Amma da atıp tutuyor!" diye düşündü kurbağa ve leylek geniş kanatlarıyla havada süzülürken "Ne büyük biri bu! Öyle yüksek bir yerde oturmuş ki! Bu kadar yüksek bir yerde oturana hiç rastlamadım ben! Nasıl yüzebilir acaba?" diye söylendi.

Leylek ana da yuvasında Mısır'dan, Nil Nehri'nden ve o ülkedeki çamurlu sulardan bahsetti hep: bu anlattıkları küçük kurbağanın kulağına o kadar hoş geldi ki!

"Ben de Mısır'a gitmeliyim!" dedi: "Hani leylek ya da onun yavrularından biri beni yanına alsa! Düğünümde onları davet ederdim! Evet, ne yapıp yapıp Mısır'a gideceğim, o zaman mutlu olacağım! İşte bu özlem ve heves, başımda bir cevher olmasından çok daha iyi!"

Aynı anda kurbağa, başındaki cevheri keşfetti. Yükseklere, çok yükseklere çıkma özlemi ve arzusu! İçindeki cevher buydu aslında! Sevinçten ve hevesten uçuyordu adetâ!

İşte o anda leylek çıkageldi, çimler üstündeki kurbağayı görmüştü, ona karşı hiç de insaflı davranmadı. Onu gagasına aldığı gibi rüzgâr hızıyla uçtu; bu hiç de hoş değildi! Ve leylek gitgide yükseldi, taa Mısır'a kadar gidecekti; bunu biliyordu kurbağa, bu yüzden gözleri parlıyordu, sanki içinden bir kıvılcım yükseldi.

"Kuvak! Aah!"

Kurbağanın vücudu hareketsiz kaldı; ölmüştü! İyi de, gözünden çıkan kıvılcım nereye gidiyordu?

Güneş ışını aldı onu; kurbağanın başından alıverdi. Nereye mi götürdü?

Sen onu doğabilimciye değil de şaire sor! Sana bunu masal olarak anlatır; tırtıl da bunda yer almıştır, leylek ailesi de!

Düşün bir kere! O tırtıl değişecek ve çok güzel bir kelebek olacak! Leylek ailesi dağları denizleri aşarak taa Afrika'ya kadar uçacak, ama sonra en kısa yoldan yine Danimarka'ya dönecek, kendi yuvasına! İstersen sor bir kere doğabilimciye, o da bunu doğrulayacaktır! Eh, bunu sen de biliyorsun zaten, kendi gözlerinle de görmüşsündür.

"Peki, kurbağanın başındaki cevher?"

"Sen onu güneşte ara! Ona iyice bak, bakabilirsen!"

Ama güneş o kadar parlak ki! Onda, Tanrı'nın yarattığı tüm güzellikleri görebilecek göz yok ki bizde! Hani günün birinde böyle bir göze sahip olsak, bu masalın keyfine doyum olmazdı.

132 Vaftiz Babamın Resimli Kitabı

Vaftiz babam pek çok hikâye anlatırdı, çoğu da uzundu. Gazetelerden resimler keser ya da kendi çizerdi. Noel yaklaştığı zaman yazı defterinin parlak sayfalarına kitaplardan ve gazetelerden kestiği resimleri yapıştırırdı. Anlattıklarına uyan resimler bulamazsa kendisi çizerdi. Ben küçükken böyle pek çok kitabım oldu; bunların içinde en güzeli de "Kopenhag'ın yağ lambasından gaz lambasına geçişi"ni anlatanıydı.

"Bu kitabı iyi sakla!" demişti annemle babam. "Ancak bayram günleri oku onu!"

Ciltli kitabın ön sayfasına vaftiz babam şöyle yazmıştı:

Bu kitabı yırtsan da pek fark etmez;
Öbür çocuklar senin nazını çekmez.

Kitabı kendisi alıp da içindeki şiirleri ve de kendi yazdıklarını okuduktan sonra uzun boylu anlatmaya başlayınca o öykülere ancak o zaman öykü diyordum ben.

Kitabın birinci sayfasında *Uçan Posta* gazetesinden kesilmiş bir resim vardı: bu resimde Kopenhag'ın yuvarlak kulesiyle Hanımlar Kilisesi görülüyordu; onun hemen soluna da bir sokak lambasının resmi yapıştırılmıştı, üzerine 'yağlı' yazılmıştı; sağındaki şamdan resminin altına da 'gazlı'!

"Şu yaftayı görüyor musun?" dedi vaftiz babam: "Bu,

şimdi duyacağın öykünün başlangıcı. Hani istense bu bir komediye dönüştürülebilir: 'Yağ-Gaz savaşı' ya da 'Kopenhag'ın yaşam biçimi' şeklinde. Bu iyi bir isim. Aşağıda ufak bir resim daha görüyorsun ya, ne olduğu pek anlaşılmıyor. Ben sana anlatayım: bu bir cehennem atı! Aslında kitabın sonuna konulacaktı, ama sonra ne ortasına ne de başına yerleştirildi. Ata bırakılsa bu işi daha iyi yapardı. Şunu bil ki bu cehennem atı gündüzleri gazetede çıkıyor, derken sütunlara geçiyor, akşam oldu mu da, daha ölmemişse bile ölüm döşeğindeki şairin kapısına dikiliyor. Aslında bu cehennem atı, acınacak bir yaratık; o, kendini bile anlamış değil; ekmek kapısı bulamıyor, havadan geçinip gidiyor. Şuna eminim ki, resimli kitaplardan hiç hoşlanmıyor. Ama en azından yazılı kâğıt değeri var. Şu ilk sayfayı gördün mü? Kitabın ismi orada yazılı!"

Eski yağ lambalarının yandığı son akşamdı. Şehre artık gaz verilmişti. Lambalar parlıyordu; eski yağ lambalarından eser kalmamıştı.

"Ben o akşam sokağa çıktım!" dedi vaftiz babam. Yeni aydınlanmaya tanık olmak için herkes sokaklarda dolaşıyordu. Yollar o kadar kalabalıktı ki! Bekçiler de üzgün üzgün bekleşmekteydi, onlar da tıpkı lambalar gibi görevden ne zaman alınacaklarını bilmiyor, hep eski günleri anıyor ve geleceği hiç düşünmüyordu; sakin geçen akşamları ve karanlık geceleri anımsıyordu. "Sokak lambalarından birinin direğine yaslandım" dedi vaftiz babam: "Yağlı fitili cızırdıyordu; işte o anda lambanın ne söylediğini dinledim, sen de kulak ver! 'Biz elimizden geleni yaptık!' diyordu lamba: 'Bizim zamanımızda sevinçlere ve üzüntülere tanık olduk hep. Çok tuhaf

şeyler de geçti başımızdan. O zamanlar Kopenhag'ın gece gözleriydik biz; yeni lambalar gelip bizim görevimizi onlar üstlenecekmiş, ama onlar kaç yıl dayanacak, kaç yıl aydınlatacak, göreceğiz bakalım! Onlar bizden daha güçlü bir ışık verecek anlaşılan; ama buna şaşmamalı. Gazlı şamdanlar ortaya çıkınca, elbette biri diğerine destek verecek. Onların boruları her yana dağılacak ve şehrin hem içini hem de dışını aydınlatacak. Oysa biz sokak lambaları salt bulunduğumuz yeri aydınlatıyoruz, aile içine giremiyoruz. Bizler ve de atalarımız çook uzun zamandır Kopenhag'ı aydınlattık gerçi, ama şimdi bu akşam son kez aydınlatacağız. Sokağın karşı sırasındaki parlak arkadaşları kıskanıyor değiliz; hayır, onlardan dostça ve içimiz rahat olarak ayrılacağız, bizim tabelalarımız eskidi artık, yeni dökme demirler daha da güzel ve süslü olarak bizim yerimizi alacak. Büyükbüyükbüyük-annelerimizden başlamak üzere başımızdan geçenleri, kısacası Kopenhag'ın tarihini anlatayım! İnşallah sizlerin ve sizden sonra gelecek olan sokak lambalarının da daha sonraki kuşaklara anlatacak ilginç anıları olur. Buna hazırlanın! İnsanoğlu kesinlikle gazdan daha güçlü bir aydınlatıcı bulacaktır. Ben bir öğrenciden duydum, tuzlu suyu yakarak ışık elde edeceklermiş!' Sokak lambası bunları söyler söylemez fitili cızıldar gibi oldu."

Vaftiz babam lambanın anlattıklarını can kulağıyla dinlemiş ve yağlı lambadan gaz lambasına geçildiği akşam bu fikre aklı yatmıştı. "İyi fikirlere kulak vermeli!" dedi: "Ben bu fırsatı kaçırmadım, hemen eve dönerek resimli kitabı senin için hazırladım. Bunda lambaların geçmişini bulacaksın. İşte kitap burada! *Kopenhag Tarihi*! Simsiyah bir sayfayla başlı-

yor: Karanlık günler! Şimdi sayfaları çevirelim!" dedi vaftiz babam.

"Şu resmi görüyor musun? Azgın denizi ve ıslık çalan poyrazı çizmişler; bu rüzgâr kopmuş buz parçalarını beraberinde sürüklüyor. Denizde Norveç'teki karlı dağlardan kopan koskoca buz kitleleri dışında hiçbir yelkenli görülmüyor. Poyraz, Almanya'daki dağlara Kuzeyde olup biteni göstermek istercesine, buz kitlelerini önüne katmış. Bu buzdağı filosu Kopenhag'ın bulunduğu sahile yanaşmadan önce dar boğaza kadar gelmiş. Suyun dibinde kocaman kum tümsekler var. Bunlardan birine koskoca bir buz kitlesi gelmiş; daha sonra bunların hepsi durduruldu, öyle ki Poyraz onları bulunduğu yerden koparıp sürükleyemedi. Bunun üzerine öyle hiddetlendi ki! Bu nasıl olabilirdi? 'Hırsız' diye adlandırdığı o kum tümseğine lanet okudu rüzgâr. Ve bundan böyle su yüzüne çıkacak olurlarsa hırsız ve haydutları üzerine saldırıp onu ortadan kaldırtacağına yemin etti.

O böylece küfrededursun, güneş çıktı; ışıkları titreşerek ve sallanarak iyi niyetli ve cana yakın çocukların üzerine nûr yağdırdı. Beraberinde soğuğu getiren buz kitlelerinin üzerinde oynaştı, böylece o kitleler ufak parçalara ayrılarak suyun dibine çöktü.

'Güneş ışığı!' dedi Poyraz: 'Dost ve akrabayı kayırır hep. Bunu unutmayacağım ve acısını çıkaracağım. Size de lanet olsun!'

'Biz onlar için dua edeceğiz! Tümsek yükselsin, biz yardım ederiz. Gerçek, İyi ve Güzel denilen şeyler hep burada toplansın!'

'Palavra!' dedi Poyraz.

Gördün mü, tüm bunları sana sokak lambası anlatamaz! Ama ben anlatırım ve bunlar, Kopenhag'ın yaşamı ve değişimi konusunda önemli rol oynar!" dedi vaftiz babam.

"Hadi çevirelim şu sayfaları!" diye ekledi.

"Aradan yıllar geçti, o tümsek daha da yükseldi; su üzerine çıkmış kocaman bir taşın üzerine bir martı kondu. Bak, şu resimde görüyorsun! Yine yıllar geçti. Deniz, yeşil otçuklara bürünmüş, öbek öbek kumlara ölü balıkları savurdu; hepsi birden solup sarardı, çürüdü ve gübre haline geldi; başka cins otlar ve bitkiler de buna karışınca bu kumlu tümsek bir adacığa dönüştü. İzlanda önlerinde Vikingler karaya çıktığında ölüm kalım savaşı başladı. İlk cep lambası galiba balıkların karaya vurması sırasında kullanıldı ve orada yeterince balık vardı. Ringa balıkları büyük sürüler halinde dar boğazdan geçerken geminin onların üzerinden seyredişi zorlaştı. Denizin dibinde şimşek çakıyormuşçasına sular aydınlandı. Boğazda o kadar çok balık vardı ki, işte bu yüzden İzlanda sahillerinde evler yapıldı; bu evlerin duvarları meşe odunundan, çatısı da ağaç kabuklarından oluşmuştu, bunun için yeteri kadar ağaç vardı. Limanda pek çok gemi demir atmıştı; platformda yağ lambaları asılıydı. Sert bir poyraz esmekteydi; küçük adanın tek sokak fenerine kaçakçılarla hırsızlar 'Hırsız Feneri' adını takmıştı.

'Korktuğum başıma geldi! Neyse ki yakında meyvelerini koparabileceğim bir ağaç yetişecek!' diye söylendi poyraz. İşte o ağaç şurada!" dedi vaftiz babam: "Hırsızlar Adası'ndaki darağacını görüyor musun? Oraya elleri ayakları zincirlerle bağlı haydutları ve katilleri asmışlar. Rüzgâr o kadar sertti ki, insanın kemiklerine işliyordu; öte yandan ay, bugünkü gibi,

sanki hiçbir şey olmamışçasına ışıklarını saçıyordu. Güneşin de keyfi yerinde gibiydi, darağacında sallanan iskeletleri parçacıklara ayırmakla meşguldü. Kutsanmış çocuklar güneş altında şarkı tutturmuşlardı: 'Biliyoruz! Biliyoruz! Her şeye karşın geleceğimiz iyi olacak! Buraları çok gelişecek!' diye.

'Palavra!' dedi Poyraz.

Neyse, biz yine sayfayı çevirelim.

"Roeskilde şehrinde çanlar çalınıyordu; piskopos Absalon orada oturuyordu; İncil'i okuduğu kadar kılıç sallamasını da biliyordu. Güçlüydü ve iradesi kuvvetliydi. Pazar yerindeki balıkçıları hırsızlara karşı korumakla yükümlüydü Absalon. Bu uğursuz toprağa kutsanmış su serpiyordu; en azından Hırsızlar Adası'nın adı temize çıkacaktı! Duvarcılarla dülgerler işe koyuldu, piskoposun emriyle bir bina yapıldı. Güneş ışınları bu binanın gitgide yükselen duvarlarına vuruyordu hep.

Ve ortaya 'Axel'in Evi' yani Absalon'un Şatosu çıkıverdi.

Şatonun kuleleri vardı,
Fırtına onları yıkamazdı.
Merdivenleri de çoktu,
Ama hiçbir tehlike yoktu.
Cumbaları görkemliydi,
Zindanları rutubetliydi.
Ah!
Vah!
Rüzgâr yanaklarını şişirerek
Ve her şeyi yerle bir ederek,
Üflüyor havayı,

Yine de yıkamıyor şatoyu!

Bu arada limanda toplanan gemiciler şöyle diyordu:

Denizkızının odası su dolsun,
Ama duvarları ahşap olsun!

İşte buraya çok yabancı geldi, önce çok balık satın aldılar, daha sonra buraya dükkanlar ve evler kurdular, pencerelerini domuz işkembesinin derisiyle kapattılar, çünkü cam çok pahalıydı. Depolarında hep çıkrık bulunuyordu. Bak, şu eski odalarda yaşlı bekârlar oturuyordu; onların evlenmesi yasaktı, geçimlerini enfiye ve tütün satarak sağlıyorlardı.

Poyraz tüm caddelerde ve çıkmaz sokaklarda eserek tozları havaya kaldırıyor ve samandan yapılmış çatıları uçuruyordu.

'Her yeri sarsmak ve sallamak istiyorum!' dedi: 'Tüm evleri, piskopos Axel'in evini de yıkmak istiyorum! İşte şu ev, ben yanılmıyorum!'"

Vaftiz babam bana kendi yaptığı bir resmi gösterdi. Bir duvara saplanmış bir sürü ok çizilmişti, her birinde esir alınmış korsanların kafaları sallanıyordu, hepsi dişlerini göstererek sırıtıyordu.

"Böyle bir şey gerçekten oldu!" dedi vaftiz babam: "Sen de öğren, buna değer! Ders çıkarırsın! Piskopos Absolon banyo odasındaydı ve ince duvardan bir korsan gemisinin limana geldiğini duyuverdi. Hemen banyodan fırlayarak arabasına atladı, bu arada borusunu öttürdü; adamları toplandı ve düşmanın sırtlarına ok yağdırdılar; korsanlar kaçmak istedi, küreklere asıldılar, ama yağdırılan oklar hep ellerine isabet etti, böylece kaçacak zaman bulamadılar. Piskopos Abso-

lon her birini teker teker yakalayarak kafalarını uçurttu. Ve her birini şatonun daire şeklindeki duvarına çiviledi. Poyraz da, gemicilerin deyimiyle intikam almak istercesine esip durdu.

'Şurada kalayım da hem kendime bakayım hem de etrafıma!' diye söylendi.

Bir saat dinlendikten sonra günlerce esip durdu. Böylece yıllar geçti.

Bir gün kule bekçisi şatonun kulesine çıktı; doğuya, batıya, kuzeye ve güneye baktı. 'İşte şu resimdeki gibi!' Ne mi gördü? Anlatayım sana!

Şatonun duvarları önünden başlayan deniz, Kjöge Körfezi'ne varıyor ve gemilerin rotası oradan İzlanda sahillerine kadar uzanıyordu. Pek çok büyük köyün bulunduğu Serritslev ile Solberjg kasabaları arasında sivri çatılı evleriyle yeni bir şehir oluşmaktaydı. Kunduracılar, dericiler, baharatçılar ve bira imalâtçıları bu şehrin sokaklarında ve yol kenarlarında yer almıştı. Ayrıca bir de eskiden bir adayken sonra anakaraya katılmış pazar yeri vardı, bir de sahile yakın esnaf birliği binası. Bunun yanı sıra da görkemli Sankt Nikolaus kilisesi! Bu kilisenin kuleleri çok yüksekti ve sipsivriydi, olduğu gibi suya yansıyordu. Az ötede de sık sık dualaların okunup ayinlerin gerçekleştiği Hanımlar kilisesi vardı ki burada tütsüler ve mumlar hiç eksik olmazdı. Ticaret yapılan bu liman piskoposun şehriydi; burasını Roeskilde piskoposu yönetiyordu.

Piskopos Erlandsen de Axel'in evinde kalıyordu. O evdeki mutfakta hep etler kızartıldı, bira ve şnaps yapıldı, keman sesleri hiç eksik olmadı. Binada tüm ülkeyi aydınlatırmışça-

sına mumlar ve lambalar yakıldı. Poyraz, kule ve duvarlarının etrafında uğuldayıp durdu, ama tahta perde görevi yapan bu yapıyı sarsamadı bile, sonra da batıya yönelip gitti. Şimdi dışarda Danimarka kralı birinci Christopher durmakta. İsyancılar onu Skjeskör'de yenmişti. Kendisi şimdi piskopostan sığınacak yer arıyor.

Rüzgâr bir yandan eserken piskopos gibi: 'Dışarda kal! Dışarda kal! Kapı kapalı!' diye sesleniyor.

Huzursuz bir zamandı, zor günlerdi; herkes kendi başına buyruk olmak istiyordu. Şatonun kulesinde bayrak sallanıyordu. Her yerde kıtlık ve sefalet hüküm sürüyordu. Ülkede savaş çıkmıştı; geceler zifiri karanlıktı, derken gün doğuyordu.

Piskoposun şehri artık kralın eline geçmişti. Bu şehrin sivri çatılı evleri, dar sokakları, nöbetçileri ve bir de belediye binası vardı; Vesterport'ta da etrafı duvarlarla çevrili bir darağacı ki, yabancıları asmıyorlardı burada; sadece o devletin vatandaşlarını sallandırıyorlardı; o yükseklikten bakılınca Kjöge'nin tavukları bile görünüyordu.

'Görkemli bir darağacı! Güzel de parlıyor!' diyen Poyraz, esip gitti.

Ne kadar dert ve sıkıntı varsa hepsi Almanya'dan geldi buraya.

Hansalılar* takım tezgâh her şeyi beraberinde getirdi; bunlar Rostocklu, Lübeckli ve Bremenli zengin tüccarlardı,

* Hamburg yöresinde, Elbe Nehri boyunca yerleşen zengin tüccarlara bu ad verilirdi –çn.

daha fazla para kazanmak için gelmişlerdi. Zamanla Danimarka kralından daha fazla söz sahibi oldular. Gemileri hep silahlıydı, kimse de buna karşı bir önlem almamıştı. Kral Erik'in Alman akrabalarıyla savaşa girmeye hiç niyeti yoktu. Bunun üzerine kral tüm maiyetiyle Vesterport üzerinden sakin denizi, yeşil ormanları, şarkıları ve şarabıyla ünlü Sorö şehrine vardı.

Ama biri Kopenhag'da kaldı; bu yürekli biriydi, krallığa layık biriydi. Şu resme bak, onun yanındaki kadına? Deniz mavisi gözleri ve sapsarı saçlarıyla ne kadar da güzel! Bu, Danimarka kraliçesi Philippa; İngiliz prensesi! Dar sokakları, yüksek merdivenleri, depoları ve yan yana dizili dükkânları olan bu yıkık şehri terk etmedi. Bu kraliçe bir erkek kadar cesaretli ve yiğitti. Halka seslenerek onlara cesaret verdi, gemilere yelken açtırdı, tayfaları topladı, topları düzenledi. Artık her yerde ateş ve barut kokusu vardı, moraller yükselmişti. Tanrı Danimarka'dan yanaydı! Güneş ışırken herkesin gözünde zafer pırıltısı vardı. Tanrı Philippa'dan razı olsun! O artık her evde kutsandı; kralın sarayında da kutsandı. Ben ona bir çelenk hazırladım, resminin yanına koydum" dedi vaftiz babam: "Tanrı kraliçe Philippa'yı kutsasın!"

"Şimdi birkaç yıl sonrasına gidelim!" dedi vaftiz baba: "Kopenhag savaşa girdi. Kral birinci Christian Roma'ya gitti ve Papa tarafından kutsandı; bu uzun yolda herkes ona saygı ve bağlılık gösterdi. Yurduna dönünce damı kiremitle kaplı bir bina yaptırdı; burada zeki öğrenciler yetiştirilecekti. Fakir çocuklar, tarlada pulluk başında çalışanlar ve iş yerlerindeki çıraklar da bundan yararlanabilecekti; onlara kapı kapı dilenip para kazanmaları için gerekli kıyafet de sağlanacaktı.

Sadece Latince okutulan bu okul binasının yanında ufak bir ev vardı ki, burada Danimarka gelenekleri ve dili geçerliydi. Burada sabahları saat onda kahvaltı niyetine hamur çorbası veriliyordu ve saat birde de öğlen yemeğine oturuluyordu. Küçük pencerelerden içeri sızan güneş ışığı dolapları ve kitap raflarını aydınlatıyordu; bu kitaplar arasında *Mikkels'in Tesbih ve İnançlı Komedyen dalı* adlı eseri, Henrik Harpstrengs'in *Tıp Kitabı* ve Sorö'deki Niels Kardeşlerin *Danimarka Şiirleri Antolojisi*'de vardı. Kütüphane müdürü bu eserleri herkesin öğrenmesi için tanıtmaya çalışıyordu. Danimarka'da ilk kitap, Hollandalı Gotfred van Gehmen tarafında bu evde basıldı.

Daha sonra bu kitaplar şatoya ve halk evine taşındı. Atasözleri ve şarkılar böylece sonsuzlaştı. İnsanların keder ve sevinçlerini halk türkülerinin kuşu dile getirdi. O her yerde serbestçe uçabiliyordu; her eve ve hatta saraya girebiliyordu. Bazen atmaca olarak bir şövalye kızının koluna tüneyip cıvıldıyor ya da fındıkfaresi kimliğinde kümese girerek esir kölelerin önünde ciiik! diye ses çıkarıyordu.

'Bunların hepsi saçma!' diye söylendi poyraz.

'İlkbahar geldi!' diye cevap verdi güneş ışınları: 'Bak, her taraf yeşillendi!'"

"Hadi bir sayfa daha çevirelim!" dedi vaftiz babam.

"Kopenhag nasıl da ışıyor! Şurada bir spor şenliği var, bir de oyun! Şurada da görkemli bir resmi geçit. Şu zırh içindeki şövalyelere bir baksana! Kral Hans kızı Elisabeth'i Brandenburg kontuyla evlendiriyor. Kız ne kadar da genç ve de neşeli! Kadifelere bürünmüş! Ama hep geleceği düşünüyor; mut-

lu olabileceği yuvasını! Yanında da ağabeyi prens Christjern hüzünlü gözlerle bakıyor, içi içine sığmıyor. Halk onu seviyor, çünkü o onların sıkıntısını, fakir adamın umudunu nasıl geleceğe bağladığını iyi biliyor.

Şansı yaver gitsin bari!"

"Hadi sayfa çevirmeye devam edelim!" dedi vaftiz babam: "Poyraz sert esiyor, keskin kılıçların havasını yansıtıyor, zor zamanlara ve kavgalara işaret ediyor!

Nisan ortası olsa da hava buz gibi soğuk. Şatodakiler neden eski gümrük binasının önünde toplanarak kraliyet donanmasının yelken ve bayrak açışını izliyor? Herkes çatılardan ve pencerelerden bakıyor. Havada bir sıkıntı, bir beklenti ve korku var. Fener alaylarının gerçekleştiği şatonun o yaldızlı salonları şimdi sessiz ve bomboş, ama yine de oraya bakıyorlar: Kral Christjern'nin 'saray köprüsü'nü ve 'saray köprüsü yolu'nu seyrettiği cumbalı balkona! Şatonun pencereleri kapalı. Halk şimdi oraya yöneliyor, kapıya yaklaşıyor, asma köprü aşağı indiriliyor. Derken kral Christjern, sadık eşi Elisabeth'le birlikte gözüküyor; kadın, şu anda çok büyük bir sıkıntı içinde olan kocasını terk etmek niyetinde değil!

Kral çok cesur ve çok ateşli; aklı fikri hep yenilikte. Eski zamandan sıyrılmak, köylüyü kölelikten kurtarmak istiyor. Aslında çok iyi niyetli, ama 'arsız akbabalar' boş durmuyor ve ondan rahatsız olmuş durumdalar. Ama kral yurt dışındaki dost ve akrabalarına başvuracak. Karısı ona eşlik ediyor. Herkesin gözü yaşlı, çünkü ayrılık zamanı geldi.

Kral hakkında onu öven ve yeren şarkılar bestelenip söy-

leniyor üç ayrı koro tarafından! Soyluların şu sözlerine dikkat et: 'Hain Christjern! Stockholm pazarlarında kan akıttın! Kendinden utan, lanet olasıca!'

Papazlar da aynı tondan konuşuyor: 'Tanrı seni kahretsin! Sen Luther'in sözlerini yaymaya kalkıştın! Onun dinini kabullendin! Şimdi Şeytanın diliyle konuşuyorsun! Lanet olsun sana Christjern!'

Öte yandan vatandaş, daha doğrusu çiftçiler kan ağlıyor: 'Christjern, halkın dostu! Çiftçiler artık hayvanlar gibi satılmasın, bir av köpeği karşılığında köle olarak verilmesin! Bu senin sloganın!' Ama fakir adamın sözü, rüzgârın savurduğu saman gibi havada kalıyor!

Şimdi gemi yelken açarak şatonun önünden geçip gidiyor, halk gemiyi son kez görebilmek için bende doğru yürüyor.

Uzun zamana gereksinim var, oysa sıkıntının bekleyecek zamanı yok! Sen dost, akrabaya bel bağlama!

Kiel'deki şatosunda oturan Frederik Amca da ülkesinde kral olmak niyetindeydi hep.

Kral Frederik şimdi Kopenhag'a vardı: 'Şuradaki resme baksana! 'Vefalı Kopenhag' dedikleri bu mu? Etrafı siyah bulutlu bir sürü resimle çevrili! Her bir resme tek tek bak! Bu tablo sanki şarkı söylüyor: bir efsane anlatıyor! Zor ve tehlikeli bir zamanı, acı günleri yansıtıyor!

Kral Christjern'in, o yolunu şaşıran kuşun başına ne mi geldi? Bunları kuşlar anlattı zaten! Onlar karadan olsun, denizden olsun, çok uzaklara uçtular. Leylek ilkbaharda, tam vaktinde geldi; güney ülkelerinden başlayıp Almanya üzerinden buraya geldi ki, ondan bahsedeceğiz şimdi.

'Kral Christjern'i sığınmak için bozkırı geçerken gördüm; kendisi orada tek bir at koşulmuş viran bir araba gördü; bu arabanın içinde bir kadın vardı: Kral Christjern'in kız kardeşiydi bu, yani Brandenburg kontesi. Luther'in inancına bağlı kaldığı için kocası tarafından kovulmuştu. İki kardeş böylece karanlık bir bozkırda buluştu. Çok zaman geçmiş ve çok zahmet çekmişti kadın; dost ve akrabası kalmamıştı.

Sonderburg şatosundan uçup gelen kırlangıç bana gelerek şöyle yakındı: 'Kral Christjern'i ele verdiler! Kendisini kulenin zindanına attılar; orada attığı adımlar yeri aşındırıyor, parmakları mermerde iz bırakıyor.

Ah, taşlara kazılsa bu acı sözler,
Halk hep kralı özler.

Balık kartalı dalgalı denizden uçup geldi; tamamen özgür bir kuş; orada bir gemi de seyretmekte; İzlanda'dan geliyor. Şansı yaver gitmiş, çünkü hava ve rüzgâr ondan yana.

İzlanda ve Danimarka'da kargalar ötüşerek şöyle bağırıyor: 'Yiyecek bol olsun! Karnımız onunla doysun! At ve insan leşi çok var burada, aynını bulamayız karada!'

Harp çıkmış, ontlar karşılıklı çatışıyor. Köylü gürzünü eline almış, şehirli de bıçağını; hepsi şöyle haykırıyor: 'Kurtları öldürdük, yavrularını da yok ettik!'

Yanmakta olan şehrin dumanları gökyüzündeki bulutlara karışıyor.

Kral Christjern, Sondenburg şatosunda esir bulunuyor. Onu serbest bırakmayacaklar. Kopenhag'ın içinde bulunduğu sıkıntıyı görecek hali yok. Kuzeyde Üçüncü Christian, babasının tahtına oturmuş. Şehirde korku hüküm sürüyor.

Açlıktan ve sefaletten geçilmiyor.

Kilisenin duvarına paçavralar içinde, bir deri-bir kemik kalmış bir kadın oturmuş. Aslında bu bir ceset. Kucağında iki tane canlı bebek, ölü kadının memelerinden kan içiyor.

Cesaret diye bir şey kalmamış. Başkaldırı, felç geçiriyor. Zavallı Kopenhag!

Borular çalınıyor, davul seslerini dinleyin, süslü atlarına binmiş ipekli ve kadifeli giysileriyle soylular hipodroma doğru geliyor; burada eski geleneklere göre bir turnuva mı düzenlenecek? Köylülerle kentliler en güzel giysileri içinde oraya gidiyor. Ne var ki orada? Papanın resimlerini yakmak üzere odun yığını mı, yoksa yakılanın başında dikilen bir cellat mı? Ülkeyi yöneten kral Lutherciymiş! Bu ilan edilip kendisinden hesap sorulacak şimdi!

Başlarına inci takmış, dik yakalı giysileri içinde soylu hanımlar ve kızlar pencerelerdeki yerlerini almış, onca tantanaya bakmaktalar. Bir büyük çadırın altındaki masanın üzerine geniş bir örtü serilmiş; başında da geleneksel üniformasıyla baş savcı oturmakta! Tahtın hemen yanında! Kral hiç konuşmuyor! Şimdi baş savcının iddianamesi Danca okunacak! Karara karşı çıkanlar cezalandırılacak! Vatandaş sindirilmiş, köylüler köleleşmiş! Ülkenin piskoposlarına küfürler yağdırılıyor; onların artık hiçbir yetki gücü kalmamış. Kilise ve manastırların tüm malları kralın eline geçmiş durumda.

Bir yanda asalet, öte yanda nefret; keza gösteriş ve sefalet.

Fakir kuş tekliyor
Artık sesi gelmiyor.

Zengin kuş hopluyor,
Cebi para doluyor!

Bu kökten değişim kara bulutları beraberinde getiriyor, ama bir yandan da güneş doğuyor! Şimdi artık okullarda, öğrenci yurtlarında sesler yükseliyor, zamanımıza kadar gelen bazı isimler yüceltiliyor; örneğin bir demircinin fakir oğlu Hans Tausen!

Genç oğlanken köyünü bırakıp yollara düştü,
Sonraları Danimarka'da adı duyuldu, herkes üşüştü.
Martin Luther'di bu; onun kılıcı, riyasız bakan gözleriydi,
Halkın kalbini kazanan da düşünceleri ve sözleriydi.

Petrus Palladius ismi de duyuldu o sıralarda; Latince bir isimdi bu, Dancası Peter Plade! Roeskilde piskoposu! O da fakir bir demircimin oğluydu. Bunun yanı sıra Hans Friis ismi de duyuldu ki, sonradan ülkenin başvekili oldu. Öğrencileri masasına çağırdı, dertlerini dinledi. İçlerinden biri onu yücelten bir de şiir yazdı:

Axels Hafen'deysen şayet,
Okuma-yazma bilirsin gayet.
Kral Christian çok yaşa!
Senin gibisi az gelir başa!

Bu değişim devrinde karanlık bulutların arasından güneş hep ışımıştır!

Hadi bir sayfa daha çevirelim.

Samsö sahillerinde esen ve şarkılar söyleyen bu şey ne? Sudan bir yeşil yosuna bürünmüş saçlarıyla bir denizkızı çı-

kıyor ve köylüye şu kehanette bulunuyor: Bir prens doğacak, sonra o kral olacak; hem de çok büyük ve güçlü bir hükümdar!

Nitekim tarlada, bir yabanalıçının altında bir çocuk dünyaya geldi. Adı dillere destan oldu; kulelerde ve şatolarda duyuldu. Devletin hazinesi güçlendi. Öğrencilerin evleri oldu. Bir rasathane yapılarak gökyüzü incelendi; kubbesi ay ışığında parlayıp durdu. Denizkızları onun içindeki adamı ve kralı şarkılarında andılar ve yüce ruhlar, soylu bir kandan gelen Tycho Brache'yi de unutmadılar ki o, Danimarka'yı yeryüzünün tüm ülkelerine tanıtmıştı. Oysa Danimarka daha sonra onu reddetti.

'Cennet her yerde hepten,
Ben onu istiyorum zaten.'

Onun şarkısı halkın ağzından düşmez oldu, yani Dördüncü Christian'ın şarkısı.

"Şimdi şu sayfaya iyi bak!" dedi vaftiz babam: "Kahramanlık türkülerinin güftesi resimlerle anlatılmış. Bu türkü neşeli başlıyor, ama hüzünlü bitiyor. Bak şurada, kralın sarayında onun oğlu oyun oynuyor. Ne kadar da şirin! Dördüncü Christian'ın kucağına oturmuş onun en çok sevdiği kızı Eleonore. Derken bu kız büyüdü, eğitim gördü. Bâkireydi. Ülkenin en soylu adamı Korfits Ulfeldt, onunla nişanlandı. Oysa kız daha çok ufaktı, hatta dadısından sopa yediği de oluyordu; nitekim bunu nişanlısına şikâyet etti ve haklı bulundu. Kız akıllıydı, soyluydu ve eğitimliydi; Yunanca ve Latince biliyordu, lavta çalarken İtalyanca şarkılar söylüyordu;

Papa ve Luther hakkında fikir sahibiydi.

Kral Christian, Roeskilde Katedrali'nin kabrinde yatıyordu, Eleonore'nin ağabeyi kral olmuştu. Kopenhag'daki sarayda öyle görkemli bir hayat yaşanıyordu ki, kadınların güzelliğinden geçilmiyordu; özellikle de kraliçenin kendisi, yani Lüneburglu Sophie Amalie! Kim onun kadar ata iyi binebilirdi ki? Kim onun kadar iyi dans ederdi ki? Danimarka kraliçesi kadar bilgili bir kraliçe daha var mıydı ki bu dünyada?

'Eleonore Christine Ulfeldt!' Fransız elçileri bu soruyu şöyle yanıtladı:

'Güzeller güzeli, akıllı ve bilgili.'

Sarayın cilalı zeminine kıskançlık tohumları atılmıştı; bu tohumlardan oluşan bitki, sarmaşık gibi her yeri sardı ve zehirledi: 'Kahpe karı! Arabası şatonun köprüsünde durdurulsun! Onun geçtiği yerlerde hanımefendiler yürüsün artık!' denildi hep. Dedikodunun ve yalanların ardı arkası kesilmedi.

Ve Ulfelst, gecenin bir saatinde karısını elinden tuttu. Şehrin kapısının anahtarı zaten ondaydı. Dışarda atlar hazırdı. Sahil boyunca at koşturduktan sonra ikisi de yelkenli gemiyle İsveç'e doğru yol aldılar.

Şimdi bir sayfa daha çevirelim, onların başına ne gelmiş, görelim!

Sonbahar gelmişti; günler kısalmış, geceler uzamıştı; hava kapalı ve rutubetliydi. Rüzgâr sert esiyor ve soğuk şiddetini arttırıyordu. Ağaçlar hışırdarken dökülen yaprakları Peder Oves'in evine uçmaktaydı, ancak bu ev şimdi boştu ve sa-

hipleri tarafından terk edilmişti. Rüzgâr Christian'ın eviyle Kai Lykke'nin malikânesi arasında döneniyordu ki, şimdi burası hapishaneydi. Kendisi ve ailesi sürgüne gönderilmiş, arması tahrip edilmişti. Portresi darağacına asılmıştı; ülkenin kraliçesine yağdırdığı hakaretler nedeniyle bu cezayı hak etmişti. Uğuldayarak esen rüzgâr şimdi prensin lalasının evinin olduğu meydanı silip süpürmekteydi ki, burada artık tek bir taş kalmıştı: 'Onu da ben moloz niyetine denize sürükleyeceğim!' diyordu rüzgâr: 'O taş orada bir kara oluşturacak ve daha sonra benim lanetlediğim bu zeminde Ulfeldlere bir ev yapılacak; eşi güzel şarkılar söyleyecek, Yunanca ve Latince öğrenecek; ancak şimdi tüm bunlardan geriye bir taş kalmıştı ve onun da üzerinde şunlar yazılıydı:

Korfis Ulfeldt'i ele veren haindir,
Alçaktır, kepazedir, rezildir.

Peki nerede şimdi o soylu kadın? Vüvvv! diye bıçak gibi kesiyor rüzgâr! Kaypak duvarlarına deniz suyunun çarptığı şatonun arka tarafındaki kulede yıllarca kalmıştı o. Oradaki sığınak sıcak olmaktan öte, dumanlıydı hep; ufacık penceresi çatının hemen altındaydı. Dördüncü Christian'ın şımarık kızı, kadınların en şirini şimdi nasıl bu yerde kalıyor, nasıl da kötü koşullarda yaşıyor! Hapishanenin isli duvarlarında perdelerinde bir sürü anı birikmiş sanki. Kadın o mükemmel çocukluğunu ve babasının şefkatli yüzünü anımsıyor; eşiyle çıktığı balayını, Hollanda, İngiltere ve Bornholm'daki görkemli günleri ve işkenceleri unutamıyor.

Gerçek aşk kadar zor olan bir şey yoktur!

Oysa gerçek aşkı bulmuştu o, ama şimdi yalnızdı! Sonsu-

za dek de yalnız kalacaktı! Kocasının mezarını bilmiyordu; zaten kimse bilmiyordu bunu.

Kocasına güvenmesi en büyük hatasıydı.

Kadın uzun yıllar hapis yattı, oysa dışarda hayat devam ediyordu. Zaten hayat dediğin şey durmaz ki! Ama biz bir an için şarkıdaki şu sözlere bakalım:

'Kocama sadık kalmak için yemin ettim,
En kötü günlerde ve kıtlıkta yanında bittim.'

"Şu resmi görüyor musun?" dedi vaftiz babam.

"Mevsim kış; İzlanda'yla Lolla Adası arası buz tutmuş, durmadan ilerleyen Carl Gustav için bir köprü oluşmuş sanki. Artık her yerde yangın, yağma ve kıtlık hüküm sürüyor.

İsveçli Kopenhag'da kalıyor. Kar tipi halinde yağmakta. Kralına ve kendine gücenen insanlar savaşa hazır. Zanaatkârlar, çıraklar, kadınlar, erkekler ülkeyi korumak için toplanıp silahlanmış. Artık havada uçuşan kurşunlardan kimsenin korktuğu yok. Kral Frederik tahtında öleceğine yemin etmiş. At koşturadursun, eşi de onun yanından ayrılmıyor. Vatan aşkı ve disiplin her yerde gözleniyor. Bırak İsveçliyi kefene bürünsün, beyaz karlar üzerinde sürünsün! İsterse saldırmaya kalkışsın! Üzerlerine kalas ve taş yağacak nasılsa! Evet, kadınlar ellerindeki kazanlarla düşmanın üzerine zift akıtacak!

O gece halk kralla bir olmuş, güç onlarda! İşte bu şekilde zafer kazanıldı ve vatan kurtuldu. Şimdi çanlar çalıyor ve şükran türküleri söyleniyor; herkes soyluluğu hak etti.

Şimdi ne geliyor? Şu resme baksana!

Kapalı bir arabada Piskopos Savne'nin karısı geliyor; bu arabaya ancak soylular biner. Gençler arabayı durduruyor, piskoposun karısı eve yürüyerek gitmek zorunda kalıyor.

Tarihte böyle mi yazılı? – İlerki saatlerde bundan daha beteri olacak: küstahlık artacak!

Belediye başkanı Hans Nansen'le Piskopos Savne resmen tokalaşıyorlar. Akıllıca, ama samimi konuşuyorlar. Kilise ve vatandaş da onaylıyor bunu. Bir toka ve sonuçta liman kapatılıyor, şehir kapıları kapanıyor, alarm çanları çalıyor, krala tam yetki veriliyor; artık idare onun elinde!

Diktatörlük zamanı başlıyor.

Bir sayfa daha çevirelim hele! Zaman değişti!

'Heey!' Pulluk bir tarafa bırakıldı, ekinler büyüyedursun; ama avcılık gelişmekte. Heey! Boru sesleriyle köpek havlamalarına bir kulak versene! Şu avcı kafilesi, kral beşinci Christian'ın kendisine bir baksana! Ne kadar genç ve de neşeli! Şatonun salonlarında şamdanlar yakılmış, avluda da meşaleler; artık şehrin sokaklarına lambalar dikildi. Her şey yepyeni sanki! Almanya'dan baronlar, kontlar ve pek çok soylu kişi getirtildi; artık unvanları da hep Almanca söyleniyor.

Tam Danca konuşan biri var ama: Weber'in oğlu! O artık piskopos! Koroda da harika okuyor.

Bir burjuva, bir şarapçının oğlu; aklını hep hukuka ve yasalara takmış. Bu konuda yazdığı kitap kralın çok işine geliyor. Artık o, ülkenin en sözü geçer adamı oldu. Bir yandan soyluluk unvanını kazanırken öte yandan düşman kazanıyor. Ve bir gün bu Griffenfeldt'in* kafası, darağacındaki cel-

* Danimarkalı devlet adamı (1635-1699). Diktatörlüğü ve babadan

ladın kılıcında sallanıyor. Önce affedilip sonra müebbet hapse mahkum oluyor. Bunun üzerine onu Trondhjerm sahillerindeki taşlık bir adaya sürüyorlar:

Munkholm Adası – yani Danimarka'nın Sankt Helena'sı!

Ama şatoda dans devam ediyor, orası görkeminden bir şey yitirmemiş; müzik çalarken nedimeler ve hanımlar dans etmekte.

Şimdi Dördüncü Frederik'in sayfası geliyor.

Şu zafer bayrağı açmış gemilere bir bak! Dalgalanan denize! Evet, bunlar sana Danimarka'nın zaferlerini anlatsın! Sehested ve Gyldenlöves isimlerini hatırlayalım! Danimarka donanmasını kurtarmak için Daneborg'la birlikte kendi gemisini havaya uçuran Gyldenlöves'i unutmayalım! O zamanı ve Danimarka'ya yardım etmek amacıyla Norveç tepelerinden kalkıp gelen kahramanı da unutmayalım: Peter Tordenskjold'u! Onun adı her denizde ve her sahilde dillerden düşmedi:

'Şimşekler kumsalı aydınlattı,
Yıldırım ülkeye korku kattı.
Terzi çırağı kendini yere attı.
Norveç'ten kalkan gemiler yola çıktı
Morali yüksek Vikinglerin yolu artık açıktı.'

Grönland sahillerinden bir rüzgâr esti, sanki Bethlehem'den bir koku geldi; Hans Egede ve eşinin de yaydığı bu

---

oğla geçen hükümdarlığı kuran 'Krallar Yasası'nı yazan adam. Sonunda vatana ihanetle suçlandı –çn.

koku Protestanlığın müjdecisiydi.

Onun için şu sayfanın yarısı yaldızlı çerçeve içine alınmış; öbür yarısıysa kül renginde, kasvetli, salgın hastalık gibi siyah lekeler içersinde.

Kopenhag'da veba salgını almış başını gidiyor. Sokaklar bomboş, evlerin kapıları sürgülü, çoğunda beyaz tebeşirle çizili haç resmi var; o evdekiler vebaya yakalanmış. Haç siyah boyayla çizilmişse, o evdekiler ölü demek oluyor.

Geceleri cesetler taşınıyor, çan çalınmadan! Sokaklarda yatan yarı ölüleri de topluyorlar. Ölü arabaları sarsılarak yol alıyor, içleri ceset dolu. Ama lokanta ve birahanelerden sarhoş naraları yükseliyor. Hepsi üzüntülerini bu şekilde unutmak istiyor. Hepsini, ama hepsini unutmak istiyorlar: ölünecekse ölünsün bari! Her şeyin bir sonu var ya! Bu sayfa da burada bitiyor, ama bu kez Kopenhag'ın başına başka bir felâket geliyor.

Dördüncü Frederik hâlâ hayatta; onca yıldan sonra saçları ağarmış; şatonun penceresinden dışardaki fırtınalı havaya bakıyor; yıl sonuna yaklaşılıyor.

Vesterport'taki ufak bir evde küçük oğlan top oynuyor; top çatıya kaçıyor; oğlan eline bir isperçet mumu alarak onu aramaya çıkıyor; derken mum devriliyor ve evde yangın çıkıyor, sonra da bütün mahalleye yayılıyor. Öyle ki, hava aydınlanıyor, bulutlar parlıyor. Bak, alevler nasıl da yükselmiş! Onların beslenmesi için şurada samanlık da var, saman da var; mutfaklarda yağ da var, kışlık odun da var. Hepsi yanıp tutuşmuş. Ağlayışlar ve bağırışlar birbirine karışıyor. Bu keşmekeş içinde kral atına binmiş, halka moral vermekte. Yangın yayılmasın diye evler barutla havaya uçurulmakta. Der-

ken şehrin kuzey kısmıyla kiliseler de tutuşmaya başlıyor. Sankt Petri kilisesi, sevgili kadınlarımız! Son perde nasıl oynanıyor, işitiyor musun? 'Tanrım! Bizi kurtar bu felâketten!'

Yuvarlak Kule sağlam kaldı ama; şato da yerinde duruyor. Ama çevredeki tüm evler yandı. Kral Dördüncü Frederik halka yardım ediyor, onları teselli ediyor, doyuruyor, barınaksız kalanların dostu o! Tanrı ondan razı olsun!

Şu sayfaya baksana!

Önünde arkasında armalı süvariler ve uşaklarla yola çıkan şu altın yaldızlı faytona bir bak! Halk içeri girmesin diye etrafı demir parmaklıklarla çevrili şatodan geliyor. Kim soylu değilse şapka çıkarıp selam vermek zorunda; bu yüzden ortalıkta fazla kimse görünmüyor zaten, herkes yol değiştiriyor.

Gözlerini kapatmış, şapkasını eline almış bir adam geliyor bak! O çağın adamı bu!

> Konuştu mu, fırtına gibi eser;
> Gelecek zaman için ahkâm keser.
> Latince hava atanlar zıplayıp kaçsın
> Çekirge gibi; unutma, sen yine de açsın!

Deha ile mizah karışımı bir şiir bu! Ludvig Holberg* okuyor! Danimarka sahnesi, isyan nedeniyle artık kapalı tutulan şato; onunla birlikte eğlence de kalktı ortadan: dans etmek, şarkı söylemek ve müzik dinlemek yasak! Koyu Hıristiyanlık yönetimi ele almış!

---

* Danimarkalı yazar, şair ve komedyen (1684-1754) –çn.

"Danimarka prensi' demişti annesi onun için; işte onun zamanında güneşli havalar geldi hep; kuşlar neşeyle cıvıldadı; Danimarka halkı neşelendi, eğlendi hep. Çünkü Beşinci Frederik kral olmuştu. Şatonun etrafını çeviren demir parmaklıklar kalkmıştı; Danimarka sahnesi yeniden açılmıştı; yine eskisi gibi gülünüp eğleniliyordu. Ve köylüler yazı iple çekiyordu! Sıkıntılar ortadan kalkmıştı, herkes neşeliydi artık. Bu güzellik çiçeklerin açması ve ağaçların renk renk meyve vermesiyle daha da besleniyordu. Doğal olarak tüm bunlar sanata da yansıyordu. Gretry'nin müziğini dinlesene! Danimarka kraliçesi, insanlarını seviyordu. İngiltereli Lovise çok güzeldi ve uyumluydu! Tanrı ondan razı olsun! Danimarka'da artık kraliçelerin şarkısı okunuyordu: Philippa'nın, Elisabeth'in ve Lovise'nin!

Yaşayanlar gömülmüştü, ama ruhları ayaktaydı; isimleri unutulmamıştı. İşte İngiltere bir kez daha bir nişanlı gönderiyor: Mathilde'ydi bu; o kadar gençti ki! Ve bir o kadar da terk edilmiş! Tanrı mekânını cennet eylesin! İlerde şairler hep senden bahsedecek. O gencecik yüreğinden ve başına gelecek felâketten! Koroyla söylenen bu şarkı öyle güçlü ki, ne kadar zaman geçse unutulmayacak. Bak görüyor musun, şato nasıl yanıyor! Kral Christian'ın kalesi! En değerli şeyleri kurtarmaya çalışıyorlar; adadakiler küfelere gümüş takımlarını doldurmuş, kaçıyor. Şatoda o kadar değerli şey var ki! Açık kapıdan bakıldığında kral dördüncü Christian'ın bronzdan yapılma büstü görünüyor. İşte şimdi yağma başladı: değerli şeyleri alıp kaçıyorlar. Kralın resmine çok değer veriyorlar. Ne kadar ağır da olsa onu kurtarmaları gerek! Onu Ewald'ın şarkısından ve Hartmann'ın o güzel nağmele-

rinden tanıyorlar ya! Sözcüklerde ve şarkılarda unutulmadı o! Zavallı kraliçe Mathilde'yi ise anan yok!

Şimdi kitabımızın sayfalarını çevirmeye devam edelim.

Ulfeldt Meydanı'nda bir utanmazlık anıtı var; dünyanın neresinde böyle bir şey var ki? Vesterport'ta bir sütun dikildi gerçi, ama buna benzer bir şey var mı bu dünyada?

Güneş şimdi bu sütunu aydınlatmakta: 'Özgürlük Anıtı' bu! Tüm kilise çanları çalıyor, bayraklar sallanıyor; halk prens Frederik'i kutluyor. Gençlerin, ihtiyarların ağzından Bernstorff, Rewentlov ve Colbjörnsen'in isimleri hiç düşmüyor. Parlak gözlerle ve minnettarlık duygularıyla o sütundaki şu satırlar okunuyor: 'Kralın emriyle kölelik kaldırılmıştır; ülkenin yasaları karşısında herkes birdir; vatandaş özgürdür; iyidir ve çalışkandır!'

Nasıl ışıltılı bir gün! Nasıl iyi günlere özlem duyma hissi bu!

İyilik perileri hep şöyle diyecek: 'İyilik gelişiyor! Güzellik artıyor! Yakın zamanda Olfeldt Meydanı'na bir taş düşecek, ama Özgürlük Sütunu yok olmayacak; çünkü o, hem Tanrı tarafından hem de kral ve halk tarafından kutsandı.'

Ülkemizi baştan başa geçen eski sokak
Dünyanın öbür ucuna dek sürer sana bakarak

Deniz herkese açıktı, dost ve düşman belliydi; düşman kapıya dayanmıştı, gemilerle, yani İngiliz filosuyla. Güçlüyle güçsüz savaşacaktı şimdi! Çatışma kolay olmayacaktı, ama halk cesurdu:

Herkes sıkı durmuş, korkan yoktu
Hep çarpışıldı ve de ölen çoktu

Düşman dahi halkı takdir etti; Danimarkalı okuyucular da bundan etkilendi. O savaş bugün dahi bayrak açılarak kutlanmakta. İşte 2 Nisanda, yani paskalyadan bir önceki perşembe günü, Danimarka hesabına şerefli bir gündü.

Aradan yıllar geçti. Öresund Boğazı'na bir deniz filosu geldi. Ruslara mı aitti yoksa Danimarkalılara mı? Bilen yoktu; güvertedekiler bile bilmiyordu.

Halk arasında anlatılanlara göre o sabah Öresund Boğazı'nda, mühürlü zarf açılıp da emirler okunduğunda şöyle yazılıydı: Danimarka filosuna baskın yapıp tuzağa düşürün! İşte o zaman genç bir subay, kaptanın karşısına dikilerek: 'Ben ölünceye kadar İngiliz bayrağı uğuruna açık savaşta, er meydanında çarpışacağıma dair yemin ettim, ama böyle kalleşçe baskın yapmak için değil!' dedi.

Ve bunu söyledikten sonra kendini güverteden suya attı!

Gemiler Kopenhag'a gelince uzaktan,
Savaş ortamında ve de korkmadan tuzaktan.
Gece yarısı bir subayın cesedini buldular,
Kıyıya sürüklenen sandaldan çekip aldılar.

Adı-sanı belli değildi, kimin umrunda?
Apoletleri sökülüp atıldı bu durumda.

Düşman Kopenhag'a ayak basınca her yer alev alev tutuştu; biz filoyu kaybettik, ama umudumuzu yitirmedik, Tanrı'ya güveniyorduk, O bizi önce utandırdı, sonra yine güçlendirdi; savaştaki yaralarımızı sardık. Kopenhag'ın tarihiyle övünebilir insan.

Halka bakılırsa Tanrı bizden yana değildi

Kendimize gelelim, O hep üzerimize eğildi!
Yarından sonra güneş yine doğacak,
Ve de bizi mutlu günlere boğacak.

İşte şehir yeniden inşa edildi ve güneş onun üzerine, buğday tarlalarına ışık yağdırdı; kafalar çalıştı, dâhiler yetişti; artık her yerde barış vardı, *fata morgana** ancak şiirlerde kaldı.

Ve bilim adamları bir şey buldu: eski zamanlardaki Altın Boynuz'dan çok daha uzun bir köprüydü bu, altından bir köprü!

- Halkı refaha ulaştıracak olan parlak fikirler köprüsü.

Bu sözlerin altında Hans Christian Örsted* ismi vardı.

Ve şimdi şuna bak! Kilisenin hemen yanındaki şatoya bir ek bina yapılıyor, bunun tamamlanması için en fakir erkek ve kadınlar, ceplerindeki son meteliği bağışlamaya hazırlar."

"Sen biliyorsun," dedi vaftiz babam: "Resimli kitabın başında Norveç dağlarından kopan kayaların nasıl denize daha doğrusu buza yuvarlandığını; onlar daha sonra Thorvaldsen'in emriyle su altından yukarı çıkarıldı; biçimleri harika! İnsan bakmaya doyamıyor!

Sana gösterdiğim ve anlattığım şeyleri iyice düşün! Denizin kumla kaplı dibi gitgide yükseldi ve limanı korur duruma geldi; Axel'in Evi, piskoposun barınağı ve kralın sarayı hep bu arazi üzerine kuruldu. Burası artık bir güzellik anıtına dönüştü. Lanetleyici sözler uçup gitti, ama neşeli türkülerle geleceğe umutla bakan çocuklar hâlâ var.

---

* Seraplara verilen ad –çn.

* Elektromanyetizmayı keşfeden Danimarkalı kimyacı (177-1851) – çn.

Bu arada çok fırtınalar esti ve bunlar yine gelip gidecek. Ama zaferi gerçek, iyi ve güzel kazanacak.

İşte burada bitiyor bu resimli kitap; aslında Kopenhag'ın tarihi değil bu! Sen tarihi yaşayacaksın, ama dur bakalım, ne zaman?

Pek çok şey yeterince kasvetliydi, ama güneş hiçbir zaman eksik olmadı, olmayacak! En şiddetli güneşin üstesinden ancak Tanrı gelir! Ve Tanrı'nın Kopenhag'a vereceği daha o kadar çok şey var ki!"

Böyle konuştu vaftiz babam ve kitabı bana hediye etti. Gözleri parlıyordu, kendinden o kadar emindi ki! Ben kitabı aldım, öyle sevindim ve gururlandım ki! Onu, kız kardeşimi ilk kez kucağıma aldığım gibi, ellerimde taşıdım.

Vaftiz babam şunu da ekledi: "Resimli kitabını ona-buna gösterebilirsin, onu benim düzenlediğimi ve tüm resimleri benim yapıştırdığımı söyleyebilirsin. Bu fikre nereden kapıldığımı anlamalarını da çok isterim. Sen biliyorsun, onlara da anlat bunu! Bu fikir bana şehirdeki bir sokağın gaz lambasının son yandığı gece geldi; gazdan yağa geçişin gerçekleştiği o gece sanki bir *fata morgana*'ydı.

Bu kitabı kime istersen göster, ama iyi niyetle bakan –karşısına cehennem atı çıksa bile- cesaretini kaybetmeyen kişilere göster; sonra da kapat!"

133 Yırtık Elbiseler

Dışarda, fabrikanın önüne oradan-buradan, hatta çok uzaklardan gelen bir sürü yırtık elbise yığmışlardı. Bunlardan her birinin bir öyküsü vardı; her biri kendi dilinden konuşuyordu, ama hepsine kulak vermek zordu. Bazısı buralıydı, bazısı da yabancı bir ülkeden gelmişti. Danimarka malı elbisenin yanında Norveç malı bir tane de yer almıştı. Biri gerçek Danimarka malıydı, öbürü de çok eski bir Norveç elbisesi.

Dilleri ayrı olduğu halde ikisi de aralarında konuşup anlaştı; ne de olsa kullanılmış...

Elbise hangi ülkede olursa olsun kullanılmıştır işte!

"Ben Norveçliyim!" dedi Norveçli elbise: "Yani Norveçliyim dediysem bunun daha ötesi yok! Sağlam iplikten dokunmuşumdur, hem de Amerika kadar büyük olan bizim Norveç'te. Kim olduğumu düşündükçe içimde bir şeyler kıpırdanıyor."

"Ama biz de edebiyat alanında çok güçlüyüz!" dedi Danimarkalı elbise: "Bunun ne demek olduğunu anladınız mı?"

"Anladık!" diye karşılık verdi Norveçli: "Bak Danimarkalı, senin ülkeni şöyle bir dağ kadar yükseltip sana Kuzey ışığını gösterebilsem! Ancak Norveç'in güneşi buzları eritince bize sizden tereyağı ve peynir taşıyan gemiler gelir; onların yanı sıra da –fazlalıktan-Danimarka kitapları! Onlara ihtiyacımız yok ki bizim! Tertemiz kaynak suyu dururken dinlen-

dirilmiş suya kim itibar eder ki? Bizde henüz keşfedilmemiş ne cevherler var! Avrupa'da bunlar bilinmez; ancak gazeteler ya da tanıdıklar sayesinde herkesin haberi olur. Bak sana şöyle söyleyeyim arkadaş, Danimarka başka topraklarla yakınlaşmalı; bizim gibi kayalık ülkelere bağlanmalı!"

Danimarkalı: "Ama hiçbir Danimarkalı böyle konuşmaz!" dedi: "Bu bizim doğamıza uymaz. Örneğin, ben kendimin ne olduğunu biliyorum; bizdeki tüm kullanılmış elbiseler gibiyim; alçakgönüllü ve biraz da cesur; kendimize az güveniriz, bu yüzden fazla kazanamayız, ama ben yine de durumumdan memnunum! Ayrıca şunu söyleyeyim: ben kendi değerimi iyi biliyorum, ama bunu her yerde açıklamıyorum, yani bu hatayı işlemiyorum. Ben yumuşak kumaştan yapılmışımdır, dayanıklıyım, kimseyi kıskanmam, her şey hakkında konuşurum, başkaları bunu pek hoş görmese de! Bu onların bileceği bir iş! Onlarla dalga geçerim ben ve bu işte de yetenekliyim!"

"Bırakın bu palavraları şimdi, yoksa midem bulanacak!" dedi Norveçli ve rüzgârın etkisiyle o pılı pırtılardan kendini kurtararak başka bir yere uçtu.

Sonunda ikisi de kâğıda dönüştürülmüştü. Bunun için buraya getirilmişlerdi çünkü. Bir mektup kâğıdı haline gelen Norveçli elbise, tesadüfen yine bir Norveçli genç tarafından Danimarkalı bir kıza gönderildi; Danimarkalı elbise de Norveç'in gücünü ve güzelliklerini anlatan bir şiir kitabına dönüştü.

Kullanılmış elbiselerden iyi bir şeyler meydana gelebilir işte, yeter ki içinde bulundukları çuvaldan çekilip çıkarılsın! Gerçeğe ve güzelliğe yöneliş, barışı da beraberinde getirir. Ki

bu da hayırlı bir iştir.

İşte bu da bir masal, biraz komik, ama kimseyi incitmiyor, kullanılmış elbiselerin dışında.

134 Venö ile Glenö

İzlanda kıyılarında, Holsteinborg yöresinde iki tane ormanlıklı ada vardı: Venö ile Glenö. Her birinin birer kilisesiyle çiftliği vardı. Bunlar kıyıya yakın yerdeydi; bu iki ada önce yan yanaydı, daha sonra birleşti.

Bir gece hava patladı, deniz o zamana kadar hiç görülmemiş şekilde coşarak yükseldi, fırtına hızını gitgide artırdı. Kıyamet günüydü sanki ve dünya batacak gibiydi. Kilise çanları durmadan çalıyor, ama insanların elinden bir şey gelmiyordu.

O gece Venö Adası denizin dibine battı, sanki daha önce böyle bir ada yoktu! Ama daha sonraları, yaz gecelerinde, sandala binerek elindeki meşalesiyle suda yılan balığı arayan balıkçı, gözleri sapasağlamsa, denizin dibinde kulesi ve duvarları beyaza boyalı kilisenin olduğu Venö Adası'nı görebilirdi. Efsaneye göreyse "Venö, Glenö'yü bekliyordu hep."

Balıkçı o adayı gördü, aşağıda çalınan çanları da işitince yanıldığını sandı; bu sesler olsa olsa hep bu sularda yüzen vahşi kuğulara ait olmalıydı. Onlar bağrıştıkları zaman uzaktan kulağa çan sesi gibi geliyordu.

Glenö'deki o fırtınalı geceyi yaşamış olan yaşlılar –ki o zamanlar çocuktular ve iki ada arasında kayıklarla gidip geliyorlardı–, olanları unutmamıştı; Holsteinborg'dan Glenö'ye mesafe o kadar uzak değildi ve su, bisiklet tekerleklerinin ancak yarısına kadar yükseliyordu. "Venö, Glenö'yü bekli-

yor." efsanesi sözde kaldıysa da halk buna inandı.

Küçük yaştaki kız ve oğlanlar, fırtınalı gecelerde yataklarında yatarken hep 'bu gece Venö, Glenö'yi yanına alacak' diye düşündü. Korkuya yakalanınca da Tanrı'ya dua edip uyudular ve tatlı rüyalar gördüler. Ertesi sabah uyandıklarında Glenö, ormanları, ekin tarlaları, çiftlik evleri ve meyve bahçeleriyle hâlâ yerli yerindeydi. Kuşlar ötüyor, vahşi ceylan sıçrıyor, köstebek ne kadar kazsa deniz suyuna ulaşamıyordu.

Yine de Glenö'nün günleri sayılıydı; adadan ne kadar parça geriye kaldı, bunu söylemek istemiyoruz, ama bir sabah o ada kayboluverdi.

Sen dün sahile inmişsen İzlanda ile Glenö arasındaki denizde yabankuğularının ve de yelken açmış bir geminin, sık ağaçların bulunduğu kara parçalarının arasından nasıl geçtiğini görmüşsündür; zaten sen de o sığ boğazdan geçtin, başka olanak yoktu ki! Atlar burunlarından soluyarak sudan geçerken arabanın tekerlekleri de su yüzeyine ancak çıkıyordu.

Sen o yerden geçip gittin ve dünyaya açıldın; birkaç yıl sonra dönersin artık: işte o zaman ormanın nasıl da büyüdüğünü ve çiftlik evlerinin önündeki çimenliğe kavuştuğunu görüp mis gibi çimen kokusunu hissedeceksin. Neredesin şu anda? Holsteinborg altın kaplı kulesiyle eski görkemini muhafaza etmekte, ama artık kıyıda değil de daha yüksek bir arazide; oraya varmak için önce ormandan ve tarlalıklardan geçiyorsun, sonra tekrar sahile varıyorsun. Glenö nerede mi? Öyle ormanlık bir ada göremezsin artık, oraları açık deniz oldu. Venö, Glenö'yü kendine kattı; zaten bunu hep beklemişti! Yerin sarsıldığı o fırtınalı gece oldu bu; ama ne

zamandı, bilmiyorum! Gerçek şu ki, Holsteinborg binlerce horoz adımı mesafesinde yer değiştirmişti.

Fırtınalı bir gece değildi, şimdi olan, güneşli bir günde gerçekleşti. İnsanoğlu zekâsını kullanarak bir bent inşa etti; akarsuları ve gölleri birleştirdi, Glenö'yü anakaraya bağladı. Fiyord üzerinde çimlerin yeşerdiği bir yer oldu. Ve Glenö, İzlanda'ya bağlandı. Eski şato hâlâ yerinde duruyor; Venö'yü kendine katan Glenö değildi aslında, İzlanda'ydı bu! Bu birleşmeyi lafla değil de, uzun bentleri ve durmadan sesler çıkaran pompalarıyla o gerçekleştirdi. Ve bu İzlanda, düğün hediyesi olarak daha pek çok ada kattı kendine. Bu bir gerçek; mahkemece de kararlaştırıldı; kendi gözlerinle görebilirsin: Glenö Adası kaybolup gitti.

135 En Mutlu Kim?

"Ne güzel güller!" dedi güneş ışığı: "Her bir gonca açacak ve hepsi de güzel olacak! Bunlar benim çocuklarım! Onları canlı canlı öptüm ben!"

"Onlar benim çocuğum!" dedi çiy: "Onları göz yaşlarımla büyüttüm ben!"

"Asıl anaları benim!" dedi gül ağacı: "Sizler sadece akrabasınız, birkaç hediye verdiniz, o kadar!"

"Benim güzel gülüm!" dedi üçü de ve hepsi kendine şans diledi, ama içlerinden biri en mutlu, biri de en mutsuz olacaktı; acaba hangisi?

"Ben bunu bulacağım!" dedi rüzgâr: "Şöyle bir etrafa bakınayım, en dar yarıklardan esip geçeyim, o zaman içerde ve dışarda neler döndüğünü saptarım!"

Açmış her gül bu konuşulanı duydu, her şişen gonca da hissetti.

Derken bahçeye üzgün, ama cana yakın bir anne geldi; siyahlar giyinmişti; açılmış güllerden birini kopardı; bu taptazeydi ve diğerlerinden çok daha güzel gözüküyordu. Kadın onu birkaç gün önce ölen, genç yaşta ve hayatının baharındaki kızının kabrine koydu. Sonra kızını öptü ve yarı açmış gülü kızının göğsüne yerleştirdi; bununla sanki yavrusunun kalbini yeniden attıracakmış gibi bir his vardı içinde.

Gül yeniden açar gibi oldu; her bir yaprağı sevinçle ve

beklentiyle titredi: "Sevgiye varan yolu simgelemek işi bana verildi. Ben de bir çocuk gibi bir anne tarafından öpüleceğim, dualar işiteceğim ve rüyamda, bir ölünün göğsünde belirsiz bir ülkeye gideceğim! Yani kardeşlerim arasında en mutlu ben olacağım!"

Gül ağacının bulunduğu bahçede yaşlı bir bakıcı kadın ot ayıklıyordu; gül ağacının güzelliğini fark etti ve gözleri, açmakta olan o güzel güle takılıp kaldı. Derken çiy düştü, bir sıcak gün daha gelirse yaprakları dökülebilirdi. Kadın bunu gördü ve onun güzelliğinin, üstlenmiş olduğu görevi yerine getirdiğine kanaat getirdikten sonra onu, daha da faydalı olabileceği düşüncesiyle bulunduğu yerden alarak bir gazete kâğıdına sarıp öteki güllerle birlikte evine götürdü. Onu bozulmasın diye lavanta çiçekleriyle bir araya getirerek tuza yatırdı. İlaçlanmak sadece güllere ve krallara yakışırdı çünkü.

"En makbule geçen çiçek benim!" dedi gül, bahçe bakıcısı onu yerinden koparırken.

"En mutlu ben olacağım! Beni de ilaçlasınlar!"

Derken bahçeye iki genç geldi; biri ressamdı, öteki şair! Her biri birer gül koparıp baktı.

Ressam hemen bir tuvale açmış gül resmi çizdi ve bunun o güle tıpatıp benzediğini savundu.

"İşte!" dedi ressam: "Milyonlarca gül açacak, sonra da solup sararacak, ama bu kuşaklar boyunca hep yaşayacak!"

"Ben bu işe çok uygunum!" dedi gül. "Mutluluğa erişeceğim!"

Şair kendi gülüne baktı ve onun hakkında bir şiir yazdı; gülün yapraklarında hayatın sırrını okudu; yaprak yaprak! "Aşk Çiçeği Kitabı" ölümsüz şiirler arasında yer aldı.

"Ben de onunla birlikte ölmezler ordusuna katılacağım!" dedi gül: "Benden mutlusu yok!"

Tüm bu şahane güller arasında bir gül daha vardı ki, diğerleri tarafından üstü örtülmüştü; -belki de talihinden, sapında eğri duruyordu ve yaprakları bir oraya-bir buraya açılmıyordu-. Evet, çiçeğinin tam ortasında aynı şekilde cılız bir yeşil yaprakçık türemişti; asıl gül, bundan oluşacaktı!

"Zavallıcık!" diyen rüzgâr, onu yanağından öptü. Gül bunu bir selam ve saygınlık gösterisi olarak algıladı; diğer güllerden bir ayrıcalığı olduğu sanısına kapıldı. Kendi içinden yeşil bir yaprağın fırlamış olmasını bir madalya olarak kabullendi. Derken aşağı doğru bir kelebek yaklaşarak onun yapraklarını öptü; bu bir damat adayıydı. Gül onun uçup gitmesine izin verdi. Bu kez koskoca bir çekirge çıkageldi; o, bir başka güle kondu; aşık olmanın verdiği duyguyla kendi baldırını ovaladı; -çekirgeler âşık olunca hep böyle yapar!- Üzerine tünediği gül bunu anlamadı, yaprağı güçsüz kalmıştı; çekirge ona "İçimden seni yemek geliyor!" dercesine baktı. Böyle olunca sevgi diye bir şey kalmaz ki! Ama gül de gençliğine doyamamıştı ve ölmek istemiyordu. Yıldızlı gecede bülbül öttü durdu.

"Benim için ötüyor!" dedi kusurlu gül: "Kardeşlerimin içinde ben niye bu iltifata layık olayım ki? Beni mutlu kılan bu ayrıcalığı kime borçluyum?"

Derken puro içmekte olan iki bey çıkageldi; güllerden ve tütünden konuşuyorlardı; puro kokusu güllere dokunurmuş! Rengini değiştirerek yeşile dönüşürmüş; bunun bir nedeni olmalıymış. Yine de bir gül koparmaktan kendilerini alamadılar ve bundan nasibini alan da o kusurlu gül oldu.

"Bu ne iltifat!" diye söylendi kusurlu gül: "Mutluluğuma diyecek yok! En mutlu benim!"

Ve tütün kokusu altında, bilinçli olarak yeşile dönüştü.

Yarı gonca halindeki bir gül, bahçenin belki de en güzel çiçeğiydi; bahçıvanın hazırladığı bir çelengin en görünür yerine konmuştu; çelenk önce eve getirildi, sonra bir arabaya yerleştirildi; güzellik bakımından tüm öbür çiçekleri geçmişti. Bir davete getirildi; binlerce lambanın aydınlattığı salonda bir sürü kadın ve erkek ardı; müzik çalıyorlardı. Burası bir tiyatroydu; sahnedeki genç dansöz, çılgınca alkışlar arasında dans ederken ayaklarının dibine çiçek üstüne çiçek yağdı. Tam o sırada bir mücevheri andıran gülleriyle sahneye bir demet çiçek fırlatıldı; o anda gül, anlatılmaz bir mutluluk duydu, çünkü onca ihtişamı ve saygınlığı yaşamıştı. Ve zemine dokunur dokunmaz dansözle birlikte dans etti, havaya sıçradı, tahtalar üzerinden atladı ve sapından koptuğu gibi yere serildi; hayranlardan birinin eline düşmedi, kulisin arka tarafına doğru yuvarlandı; mis gibi kokuyordu, ama artık sapı yoktu. Dansöz kızın hayranı bu gülü alıp cebine soktu ve o akşam eve gelince onu bir içki bardağına soktu. Gül, bütün geceyi suyun içerisinde geçirdi. Ertesi sabah onu büyükannenin yanı başına koydular; kadıncağız çok yaşlıydı ve rahat koltuğunda halsiz oturuyordu; sapı kopuk olan bu güzel güle sevinerek baktı, sonra onu kokladı.

"Yaa, sen o zengin kızların masalarına gitmedin, benim gibi yaşlı bir kadının yanındasın; ama o kadar güzelsin ki, kendimi gül bahçesindeymiş gibi hissediyorum!"

Çocuksu bir yüzle gülün çiçeklerine bakarken artık çok gerilerde kalmış olan kendi gençlik günlerini anımsadı.

"Camda bir delik açılmıştı!" dedi rüzgâr: "Hemen oradan içeri daldım, içki kadehindeki sapı kopmuş olan o güzel güle bakan yaşlı kadının hâlâ genç kalmış, parıltılı gözlerini gördüm! Herkesten daha mutluydu! Biliyorum! Ne kadar anlatsam azdır!"

İşte, bahçedeki her gülün bir hikâyesi vardır. Her gül, kendisinin en mutlu çiçek olduğunu sanır ve buna inanır, hem de içtenlikle inanır.

"Hepsi ölüp gitti, ben sağ kaldım! Annemin en çok sevdiği ve hayatta kalan biricik çocuğu benim!"

"Hepsinin anası benim!" dedi gül ağacı.

"Hayır, benim!" dedi güneş ışığı.

"Ben de anneleriyim!" dedi rüzgâr ile hava.

"Herkesin katkısı var! Olsun da!" diyen rüzgâr, gülün çiy yağmış ve güneş gören yapraklarını okşadı. "Benim de katkım var!" dedi rüzgâr: "Ben bütün güllerin hikâyesini biliyorum ve bunları dünyanın her yerinde anlatacağım! Sen söyle bana şimdi, yukarıdakiler içinde en mutlu hangisiydi? Evet, ben bunu yeterince yineledim, şimdi sen söyle!"

136 Dryade

(Ağaç Perisi)

Paris'teki sergiye gidiyoruz. Geldik bile! Bu öyle hızlı oldu ki, büyü falan yok yani! Önce vapurla, sonra faytonla vardık oraya.

Zamanımız masal zamanı. Şimdi Paris'in göbeğindeki büyük bir oteldeyiz. Merdivenleri hep çiçeklerle süslenmiş, basamaklarında da yumuşak halılar serili.

Odamız çok hoş, balkon kapısı büyük bir meydana açılıyor. Dışarda ilkbahar hüküm sürmekte; o da bizimle aynı zamanda Paris'e gelmiş; yaprakları yeni açmış, koskoca ve genç bir kestane ağacıyla bildirdi bunu: ilkbaharın güzelliği öbür ağaçlardan önce nasıl da yansımış bu ağaca! Yaşayan ağaçlardan biri kökünden koparılmış, yerde yatıyor. Onun yerine şimdi oraya genç bir kestane ağacı dikilecek, büyüsün diye!

Henüz bir kamyonun içinde, dimdik durumda; millerce uzaklıktaki bir köyden Paris'e henüz bu sabah geldi. Daha önce koskoca bir yaşlı meşeyle yan yanaydı; altına yaşlı bir rahip gelir otururdu ve beraberindeki çocuklara bir şeyler anlatırdı. Genç kestane ağacı bunları dinlerdi hep. Kendi içinde barınan Dryade, yani ağaç perisi daha o zamanlar çocuktu, ama kestane ağacının küçüklüğünü çok iyi hatırlıyordu; boyu o zamanlarda eğrelti otuyla ekinleri ancak geçiyordu. Onlar bugün bile aynı boydalar, oysa kestane ağacı her yıl biraz daha büyüdü, havayla ve güneş ışığıyla beslendi, çiy,

yağmur ve daha ne gerekiyorsa içti; rüzgâr tarafından hep sallandı ve sarsıldı. İşte böylece eğitim gördü.

Dryade de dünyaya geldiğine seviniyordu, güneş ışığından ve kuşların cıvıltısından hoşlanıyordu, ama en çok insanların sesini dinliyordu; onların konuşmalarını hayvanlar nasıl anlarsa o da öyle anlıyordu.

Kelebekler, yusufçuklar ve sinekler, yani uçabilen ne kadar hayvan varsa hepsi onu ziyarete geliyor ve aralarında dedikodu yapıp duruyordu: köyden, ormandan, üzüm bağlarından, eski şatodan ve içinde kanalların ve su birikintilerinin bulunduğu parktan bahsediyorlardı. Aşağıdaki dere kenarında yaşayan ve suda kendi yöntemleriyle bir yerden diğerine uçan başka yaratıklar da vardı; bunlarda hem bilgi

hem de düşünme yeteneği gizliydi, ama hiçbir şey söylemiyorlardı, yani o kadar akıllıydılar.

Ve suya dalan kırlangıç, kırmızı süs balıklarıyla iri sazan balıklarını anlatıp duruyordu hep. Hepsini çok güzel anlatsa da onları görmek gerektiğini de ekliyordu. İyi de, Dryade nasıl görecekti ki onları? O ancak doğanın güzelliklerine ve durmadan çalışan insanlara bakmakla yetiniyordu.

Hepsi güzeldi güzel olmasına, ama rahip gelip de kestane ağacının dibine çöktükten sonra Fransa'dan ve orada isimleri yüzyıllarca duyulacak erkek ve kadınların yaptığı büyük işlerden bahsedince, çok keyiflendi Dryade.

Ağaç perisi, çoban kızı böylece Jeanne d'Arc'ı, Charlotte Corday'ı,* eski zamanları, IV. Henry ile Napolyon Bonapart zamanını rahipten öğrendi; keza günümüze dek halkın gönlünde yer etmiş olanların hayatını dinledi. Fransa o zamanlar tüm dünyaya hükmediyordu, dâhilerin beşiğiydi, özgürlüğün krateriydi!

* 1768-1793 Fransız ihtilalinde kafası kesilen cumhuriyetçi –çn.

Köy çocukları rahibi dinlerken Dryade de onlardan aşağı kalmıyordu; o da onlara katılan bir öğrenciydi artık. Şimdiye kadar duyduklarını tablolar halinde gökyüzünde yelken açmışçasına seyreden bulutlarda görüyordu.

Gökyüzü, onun resimli kitabıydı.

O güzel Fransa'da kendini öyle mutlu hissediyordu ki! Öte yandan kuşların ve uçabilen her türlü hayvanın kendisinden daha üstün olduğu kanısındaydı. Bir sinek bile etrafına, Dryade'nin göremeyeceği kadar uzaklara bakabiliyordu.

Fransa o kadar büyük ve o kadar güzeldi ki! Ama o, ancak ufacık bir kısmını görebiliyordu; oysa bu koca ülke üzüm bağları, ormanlar ve koca koca şehirlerle doluydu; bu şehirlerden en büyüğü ve en görkemlisi de Paris'ti; kuşlar oraya gidebiliyordu, ama kendisi bunu yapamıyordu.

Köy çocuklarının içinde küçük bir kız vardı; üstü başı perişandı, fakirdi, ama yüzü çok güzeldi. Hep şarkı söylüyor, dans ediyor ve saçlarının arasına bir çiçek sokuşturuyordu.

"Sakın Paris'e gitme!" dedi yaşlı rahip ona: "Zavallı kız! Oraya gidersen mahvolursun!"

Buna rağmen kız oraya gitti.

Dryade onu çok düşündü, ne de olsa ikisi de o büyük şehre gitmek için can atıyordu.

İlkbahar geldi, sonra yaz, sonbahar, kış falan derken aradan iki yıl geçti.

Dryade'nin kestane ağacı ilk çiçeklerini verdi, güneş altındaki kuşlar hep onun etrafında cıvıldayıp durdu. Derken anayolda gösterişli bir araba göründü, içinde soylu bir kadın vardı; ayağına çabuk atları o yönetiyordu; arkada da küçük bir jokey oturuyordu. Dryade, kadını tanıdı; yaşlı rahip de! Ve başını iki yana sallayarak üzgün bir sesle: "Yine de gittin oraya! Mahvolacaksın orada, zavallı Marie!" dedi.

"Niye zavallı oluyormuş ki?" diye aklından geçirdi Dryade. "Vay canına, amma da değişmiş! Kontesler gibi giyinmiş! Sihirli şehirde olmuş bu! Ah, keşke ben de o ihtişamı yaşamış olsaydım! Oranın ışıkları karanlık gecelerde ta bulutlara kadar uzanıyor, ben biliyorum o şehrin nerede olduğunu."

Evet, her akşam ve her gece Dryade o yöne bakıp durdu. Ufukta ışıldayan dumanları gördü; mehtaplı gecelerin yokluğunu hissetti, yelken açmış gemiler gibi seyreden bulutları, şehre ait resimleri ve masalları özledi.

Kız çocuğu, resimli kitabına el attı, Dryade de aklından geçirdiği kitaba, yani bulutlar dünyasına.

Yaz sıcaklığı, bulutsuz gökyüzü onun için boş bir sayfaydı ki, günlerden beri böyle bir sayfaya ancak bir kere rastlamıştı çocuk.

Yazın en sıcak günleriydi; güneş ateş gibi yakıyordu, havasızlık bunaltıyordu; her yaprak ve her çiçek uykudaydı, ölü gibiydi; insanlar da öyle.

Derken bulutlar yükseldi, işte o tarafta geceleri ışıldayan bir buharlaşma görüldü: burası Paris'ti.

Bulutlar gitgide yükseldi ve bir dağ şeklini aldı, sonra bu manzara havada hareketlenerek Dryade'nin görebileceği kadar uzaklara gitti.

Şimdi bulutlar koyu mavi renkteydi ve koskoca kayalıkların üzerine kat kat yığılmıştı.

Bu arada şimşekler çakıyordu; rahibin dediği gibi bu da 'Tanrı'nın hikmeti'ydi! Derken göz kamaştıran mavi bir şimşek, bir ışık –sanki güneşmişçesine- kayalıklara çarparak onları parçaladı. Aynı anda yaşlı ve koskoca bir meşe ağacını da köküne kadar darmadağın etti.

Ağacın tepesi de kökü de yarıldı, yere yıkılırken o ışığı kucaklamak istercesine genişledi.

Kralın çocuğunun dünyaya gelişini kutlamak için havaya atılan hiçbir top ateşi, yaşlı meşe ağacının devrilişi kadar ses çıkaramazdı. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, rüzgâr da serinletiyordu. O Pazar günü bayramdan farksızdı. Meşenin devrilişini görmek için halk toplanmıştı; yaşlı rahip

ağacı öven demeçlerde bulunuyor, bir ressam da hatıralarda kalsın diye onun resmini çiziyordu.

"Her şey geçici!" dedi Dryade: "Tıpkı bulutlar gibi, bir gitti mi bir daha geri gelmez!"

Yaşlı rahip de bir daha gelmedi buraya; okulun önce çatısı çöktü, sonra da kürsüsü.

Çocuklar da gelmez oldu, ama sonbahar geliverdi, sonra kış, daha sonra da ilkbahar. Bu değişim sırasında Dryade, her akşam ve her gece Paris yönündeki parlak bir sis tabakasına bakıp durdu. Bu sis içinden önce ofluya-pufluya bir lokomotif, sonra da bir sürü vagon çıkarak her yöne dağılıyordu. Gece yarısı olsun, sabah olsun, bütün gün trenler gidip geliyordu; erkeklerin ülkesinden bir sürü insan bunlara binip iniyordu; bir mucize, hepsini Paris'e çekiyordu.

Bu mucize nasıl mı oldu?

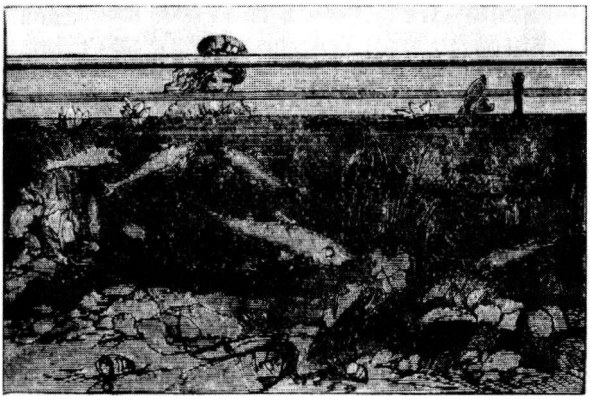

"Büyük bir meydanın bitkisiz kumlu zemininde koskoca bir ayçiçeği açtı ki işte bu, sanat ve endüstri çiçeğiydi. Onun yapraklarında coğrafya ve istatistik bilgilerini okuyabilirdiniz; keza sanat ve şiirin geleceğini, ülkelerin büyüklüğünü ve

milletlerin yayılışını falan" diyenler vardı. "O mucize bir 'masal çiçeği'yle gerçekleşecek!" dedi bazıları. "Bu, kadife kadar yumuşak ve yeşil yapraklı, renkli bir taş yoncası olacak; daha ilkbahar gelmeden kumlu topraktan yukarı fışkırıp yazın en mükemmel şeklini alacak, sonbahar fırtınası üzerinden esip geçince de geriye ne yaprak kalacak ne de çiçek!"

Askeri okulun önü şimdi savaş alanına döndü; oysa henüz barış vardı, alanın zemini kumlu bir halıyla kaplı gibiydi, ne bir çim ne de bir ekin yetişmişti; Afrika'nın çöllerini andırıyordu; insan tıpkı oradaki gibi serap görüyordu, ama burada bir kere çiçek açtı mı, her yerdekinden daha güzel ve daha görkemli oluyordu.

"Şimdi Alâeddin'in sarayı dikildi buraya!" deniliyordu: "Günden güne ve saatten saate daha da güzelleşiyor." Bu sarayın bitmek bilmeyen salonları hep mermer döşeliydi ve rengârenkti. İçinde makinelerin bulunduğu kocaman ve yuvarlak salonda 'kansız usta,' çelik ve demirden oluşmuş elemanlarını harekete sevk ediyordu. Metalden, taştan ve kumaştan yapılma sanat eserleri meydana getiren ruhsal gelişme, yeryüzündeki bütün ülkelerde yankı buluyordu. Resim dolu salonlar, muhteşem çiçekler ve atölyelerde usta ellerden çıkmış sanat eserleri, hepsi burada sergilenmişti. Eski çağlardan kalma, şatolardan ve topraktan çıkma heykeller bile buradaydı.

Ama bu koskoca sergi artık küçülmeliydi; bu eserleri oluşturan insan zekâsı, körpe zihinlere oyuncak şeklinde dağıtılmalıydı.

Savaş alanı artık koskoca bir Noel masasına, endüstri ve

sanat sarayına dönüşmüştü; her ülkeden gelme mücevherleri burada bulabilirdiniz; her bir mücevher, geldiği yerin büyüklüğünü simgeliyordu ve onu seyredene kendi ülkesini anımsatıyordu.

Mısır firavunlarının tapınağı da buradaydı; çöldeki kervansarayı ve deveye binmiş bedeviyi de görebilirdiniz; bozkırlarda koşan Rus atlarının bulunduğu ahırları, Danimarkalıların çatısı sazlardan yapılmış ufak barınaklarını (bayrağıyla birlikte), Dalarneli Gustav Vasas'ın'ın kendi eliyle yaptığı ahşap evi, Amerikan barakalarını, İngiliz köşklerini, Fransız pavyonu, satış mağazası, kilisesi ve tiyatrosunu falan. Tüm bunların arasında yemyeşil çim saha, berrak akan su, açmış çiçekler, tropik ormanlarda rastlanan camekânlı evler de yer almıştı. Şam'dan getirilip uyarlanmış bir gül bahçesi etrafa öyle bir renk ve koku saçıyordu ki!

Hem tatlı su hem de tuzlu su içeren, sonradan yapılma sarkıt-dikit mağaraları ve her çeşit balık... Deniz dibindeki hayvanlara, balıklara ve poliplere alttan bakıyordunuz.

İşte tüm bunlar o savaş alanındaydı ve arabalarıyla ya da yaya gelmiş, karınca sürülerini andıran insanlar tarafından ziyaret ediliyordu ve her şeyi görmek isteyen bu insanların ayakları ister istemez yoruluyordu.

Sabahtan akşama kadar gelen-giden eksik olmuyordu; ziyaretçilerle dolup taşan vapurlar Seine Nehri'nde yol alırken arabayla, atlarıyla veya yaya olarak gelenlerin sayısı da gitgide artıyordu. Yaya ve atlılar bir yana, tramvayları ve otobüsleri dolduranlar da akın akın bu yere geliyordu. Hepsinin ortak hedefi "Paris Sergisi"ydi! Tüm girişler Fransız bayrağı renkleriyle süslenmişti. Pazar yerlerinde de her milletten

bayrağa rastlanıyordu. Makinelerin bulunduğu salondan vızıltılar ve homurtular duyulurken kulelerden çan sesi geliyordu. Kiliselerde orglar çalarken şark kahvelerinden hımhım sesle söylenen şarkılar işitiliyordu.

Burası sanki Babil ülkesiydi, konuşulan dil de ona benziyordu; yani dünya harikası!

Evet, bu konudaki haberler de öyleydi; duymayan kaldı mı ki? Dryade, şehirlerin şehrinde anlatılanların hepsini biliyordu.

"Uçun kuşlar, uçun! Uçun da etrafınıza bakın, sonra gelip hepsini bize anlatın!" Dryade'nin ricası işte böyleydi.

Tek bir şeye özlem duymaktaydı ve bu hayati meseleydi; dolunayın gerçekleştiği sakin bir gecede Dryade, penceresinden sanki bir kıvılcım çıktığını gördü; bu kıvılcım önce havada uçtu, sonra aşağı düştü; kayan bir yıldızdı bu! Ve dalları rüzgârın etkisiyle sallanan bir ağacın altına düşünce orada koskocaman, parlak bir hayalet oluştu. Çok yumuşak sesler çıkardığı gibi kıyamet gününde ölüleri hesaplaşmaya çağıran trombonlar kadar da gürlüyordu.

"Büyüleyici şehre gelip oraya kök salacaksın! Uğultulu selleri, havayı ve güneş ışığını da hissedeceksin. Ama o zaman ömrün kısalmış olacak. Dışarda yaşayacağın bunca yıl burada çok kısıtlanacak. Zavallı Dryade, bu senin sonun olacak! Özlemin artacak, isteklerin ve dileklerin de daha artacak! İçinde yaşadığın ağaç senin için bir zindan olacak. Kılıfını bırakacaksın, doğayı terk ederek uçacaksın ve insanların arasına katılacaksın. Ondan sonraki yıllarda ömrün, bir günlük kelebeğinki kadar olacak ve bu, bir gecede gerçekleşecek; ağacının da yaprakları da solup düşecek ve asla eski ha-

line dönemeyecek."

İşte o ses bunları söyledi ve o parlaklık kayboldu, ama Dryade'nin hevesi ve özlemi aynen kaldı; heyecanlı bir beklenti içinde titreyip duruyordu.

"Şehirlerin şehrine geliyorum!" diye sevinç çığlığı attı: "Yaşam başlıyor, bulutlar gibi yükseliyorum, nereye uçacağımı kimse bilmiyor."

Ay batmaya başlayıp de gün ağarınca ve bulutlar kırmızılaşınca söylenen sözler gerçek oldu.

İnsanlar kazma kürekleriyle geldiler; ağacın kökünü, etrafında bir daire oluşacak şekilde kazarak çıkardılar. Bir at arabası çıkageldi, ağacı köküyle ve toprağıyla birlikte bu arabaya yüklemeden önce bir hasırla sardılar, köküne sıcak bir kum torbası yerleştirdiler ve sonra onu arabaya sımsıkı bağladılar. Bu şekilde şehirlerin şehrine, yani Fransa'nın Paris'ine götürülecekti; bundan sonra orada büyüyecek ve hep orada kalacaktı.

Kestane ağacının dallarıyla yaprakları bu hareketlilik karşısında önce korkuyla titredi; merak ve beklenti içindeydiler.

Dryade'nin her nabız atışında "Hadi! Hadi!" sesleri yükseliyordu. Ağaç perisi, doğduğu yere, sallanmakta olan ekinlere ve genç prensesin nasıl Tanrı'nın çiçek bahçesinde önce çobanlık yaparken sonra soylu bir hanıma dönüştüğünü heyecanla izleyen masum kır papatyalarına 'hoşçakal!' demeyi bile unuttu.

Kestane ağacı şimdi arabadaydı; dallarını "Hoşçakalın!" ya da "Hadi bakalım!" dercesine aşağı doğru salladı. Dryade'nin bundan haberi olmadı; o şimdi önünde açılan o hari-

ka yeniliği düşünüyor, hatta onun rüyasını görüyordu. Paris'e yaklaşırlarken hiçbir masum çocuğun yüreği bu kadar sevinçle dolmaz ve kanı kaynayamazdı.

"Hoşçakal!" sözleri yerini artık "Hadi bakalım!"a bırakmıştı.

Arabanın tekerlekleri döndü, uzaktaki hedefler yakınlaştı, sonra geride bırakıldı; yöreler, bulutlar gibi değişmekteydi; yeni üzüm bağları, ormanlar, köyler, çiftlik evleri ve bahçeleri gözler önünden gelip geçiyor, bazen duruyor, sonra devam ediyordu.

Kestane ağacı öne doğru hareket etti, Dryade de ona katıldı. Yol kavşağına gelmişlerdi. Lokomotifler hayaletlere dönüşen bulutlar gönderiyordu; işte bu hayaletler Dryade'ye nereden geldiğini ve nereye gitmek istediğini soruyor, durmadan da Paris'ten bahsediyordu.

Artık herkes onun yolunun nereye varacağını anlamıştı; yolda giderken her bir ağaç ona dallarını uzatarak "Beni de yanına al! Beni de yanına al!" der gibiydi. Ne de olsa her ağaçta özlem dolu bir Dryade vardır ya!

Nasıl bir değişiklikti bu! Ne de çabuk olmuştu! Sanki topraktan evler fışkırıyor ve sayıları da durmadan artıyordu. Her yerde yan yana dizili evlerin damlarında üst üste bacalar yükseliyordu. Koskoca harflerle yazılı, duvar boyu ilan ve resimler görülüyordu.

"Paris nerede başlıyor? Ben ne zaman orada olacağım?" diye kendi kendine sordu Dryade; Kalabalık gitgide artıyordu, çalışanlar da öyle. Arabalar peş peşe yollardaydı; yayalar ve atlılar da öyle. Her dükkândan müzik sesi yükseliyor, bağrışmalar, konuşmalar duyuluyordu.

Dryade, ağacın içinde Paris'e gelmişti işte!

Büyük araba, küçük ağaçların çevrelediği ufak bir yerde durdu; etrafı yüksek binalarla çevriliydi ve her pencerenin önünde birer cumba vardı. Herkes aşağıdaki meydana, artık öldüğü için topraktan çıkarıldıktan sonra yerde yatan yaşlı ağaca değil de, onun yerine dikilecek olan genç kestane ağacına bakıyordu. Aşağıdaki insanlar da orada durmuş, gülümseyerek ve de sevinçle ilkbahar yeşilliğini seyrediyordu. Yeni tomurcuklanmış yaşlı ağaçlar, hışırdayan dallarıyla 'Hoş geldin!' dediler; havuzdaki fıskiyeler de sularını tekrar havuza düşürmek üzere havaya fışkırtırken rüzgârın da yardımıyla bazı damlacıklarını yeni gelen ağaca ulaştırıyor ve sanki gel benim suyumdan da iç demek istiyordu.

Dryade, ağacının arabadan indirilerek yeni yerine yerleştirildiğini hissetti. Ağacın kökleri toprağın derinliğine sokuldu; üzerine taze çimen atıldı; çevresine de yeni açmış çiçeklerle kovalar içinde bitkiler sıralandı, böylece meydanın ortasında bir bahçe oluştu.

Havadaki gazlar, yemek kokuları ve diğer bitkileri boğan

şehir havası nedeniyle ölmüş olan yaşlı ağacı arabaya koyup gittiler. İnsanlar da bunu seyretti; çocuklar, yaşlılar çimler üzerindeki sıralara oturmuş, yeni ağacın yapraklarına bakıyorlardı şimdi. Size bunu anlatan bizler de balkondaydık, ilkbaharı seyrediyor ve taze havayı içimize çekiyorduk; yaşlı rahibin dediği gibi biz de "Zavallı Dryade!" demekten kendimizi alamadık.

"Mutluyum ben! Çok mutluyum!" diyordu Dryade: "Yine de olanlara inanamıyorum. Ne hissettiğimi anlatamam! Ama hepsi hayal ettiğim gibiydi! Yoo, tam hayal ettiğim gibi değildi!"

Binalar çok yüksekti, hep yan yanaydı; güneş sadece tek bir duvarı aydınlatıyordu ki, ona da tabela ilanları yapıştırılmıştı. Önlerinde de insanlar sessizce duruyor, ama birbirini itip kakalıyordu. İrili ufaklı arabalar durmadan geçip gidiyor, yolcu dolu minibüsler vakitleri yokmuşçasına hız yapıyordu; atlıların, keza atlı arabaların da onlardan pek farkı yoktu. Şimdi o yan yana duran binalar biraz hareket edip gökyüzündeki bulutlar gibi hareket ederse Paris'i görebilirim diye düşündü Dryade. O zaman yabancıları hep kendine çeken Notre Dame Katedrali ile Zafer Abidesi de görünecekti.

Ama binalar yerinden kıpırdamadı ki!

Sokak lambaları yandığında daha gündüzdü; dükkânlarda yanmakta olan gaz lambasının ışığı ağacın dallarını aydınlattı; sanki yaz güneşi hâlâ batmamıştı. Gökyüzünde yıldızlar gözüktü, bunlar Dryade'nin daha önce kendi ülkesinde gördüklerinin aynıydı; sanki onlardan bir esinti gelir gibi oldu yüzüne. Yerinde doğruldu, kendini güçlü hissediyordu; ağacın yapraklarında ta köküne kadar her şeyi şimdi daha iyi

görüyordu; insanlar tarafından kendisine arkadaşça bakıldığını hissetti; çevresinde kalabalık ve gürültü vardı, her yer renk ve ışık içindeydi.

Yandaki sokaktan üflemeli çalgıların sesi ve laternaların insanı dansa heveslendiren melodileri geliyordu kulağa. Evet, dans eden edeneydi! Coşku ve yaşam sevgisi denen şey buydu işte!

Bu öyle bir müzikti ki, insanları, atları, arabaları, ağaçları ve binaları hoplatıyordu hoplayabildikleri kadarıyla. Sarhoşluğun verdiği keyfi Dryade şimdi içinde hissediyordu.

"Ne kadar mutlu, ne kadar güzel bir şey bu!" diye seviniyordu Dryade.

Derken gündüz oldu, sonra gece, sonra gündüz ve yine gece; hep aynı tablo sergileniyordu. Aynı koşuşma, aynı yaşam; değişen bir şey yoktu.

"Artık meydandaki her ağacı ve her çiçeği tanıyorum. Koca şehri görmeme engel olan o sıkışıp kaldığım köşeden baktığımda artık her evi, her balkonu ve her dükkânı tanıyorum. Dünya harikası dedikleri o zafer takları, bulvarlar nerde şimdi? Onların hiçbirini göremedim! İçine dışına asılı ilanları ve tabelalarıyla, artık ezberlediğim ve bana tat vermeyen yazılarla bezenmiş bu yüksek binalar arasında kendimi kafesteymişim gibi hissediyorum. Benim bildiğim ve özlediğim –hatta sırf bu nedenle buraya geldiğim- tüm o şeyler nerede? Ben ne umut ettim, ne buldum! Şimdiye kadar duymadığım bir özlem içindeyim: ben de içinde yaşayabileceğim bir hayatı sürdürmek istiyorum, bunun için toplum yaşamına uyum sağlamalıyım. Kuş gibi oraya uçmalıyım, gerçek bir insan gibi bakmalı ve hissetmeliyim! Yarım günlük bir ya-

şam için yıllarımı vermek gerekse de! İçine dalacağım günlük çalışmaların doğuracağı yorgunluk ve yalnızlığı da göze alarak; kırlara önce inen sonra dağılan sise dalar gibi bu hayatı yaşamak istiyorum! Bulutlar gibi parıldamak, hayat güneş gibi ışımak istiyorum! Nereye gittiğine aldırış etmeyen bulutlar misali, ben de bu hayatın akışına kapılmak istiyorum!"

İşte Dryade, içini çekerek hep bunları söyledikten sonra da duaya başladı:

"Yaşadığım bunca yılı al benden, bir günlük yaşamı olan sineğin hayatının yarısını ver bana! Beni bu hapisten kurtar, bana insan hayatını ve insan mutluluğunu ver; kısa bir an için, hiç olmazsa sadece bu gece için; beni cezalandıracaksan bunları gönlümden geçirdiğim için cezalandır! O zaman içimdeki bu ateşi söndür, şu genç ve taze ağacı da sararıp soldur, yık, küle dönüştür ve onları havada uçurt!"

Derken ağacın yaprakları hışırdadı, her bir yaprağın içinde bir kıpırtı oluştu; bir ürperme, bir titreme geldi, sanki alev içinde kaldı. O anda çıkan fırtına, ağacın tepesinde esip dururken onun tam ortasından bir kadın silueti çıkıverdi; bu, Dryade'ydi! O anda gaz lambasının ışığı altında, yaprak dolu dalların altında otururken o kadar genç ve güzeldi ki! Tıpkı "Büyük şehirde mahvolur gidersin!" denilen zavallı Marie gibi.

Dryade evinin önündeki ağacın dibine oturdu; evin kapısını kapamış, anahtarını da fırlatıp atmıştı. Kendisi o kadar genç ve o kadar güzeldi ki! Yıldızlar ona bakıyor ve göz kırpıyordu; gaz lambası ona bakıyor, ışık veriyor ve sanki selam gönderiyordu. Hem zayıftı hem de besiliydi; çocuk gibi gözükse de taptaze genç bir kızdı. Giysisi ipektendi, rengi de

ağacın tepesindeki yapraklar gibi yeşildi. Kahverengi saçlarına kestane ağacının yarı açmış çiçekleri takılı kalmıştı ki, bu haliyle ilkbahar tanrıçası gibiydi!

Orada hiç kıpırdamadan sadece bir dakika oturdu, sonra yerinden fırlayarak tıpkı bir ceylan gibi meydanın bir köşesine doğru seğirtti; koşuyordu, güneşe karşı tutulan aynanın her hareketinde nasıl bir ışık yansırsa o da öyleydi; iyice bakıldığında görünen şey bir harikaydı! Gözlerini hangi yana çevirse üzerindeki giysi ve kendi silueti, bulunduğu yöreye, eve ve kendisini aydınlatan lambaya göre değişiveriyordu.

Derken bulvara vardı; burası gaz lambalı sokak fenerleri, dükkânlar ve kafelerle doluydu; her yer ışık içindeydi. Genç ve ince ağaçlar her iki yanda sıralanmıştı; her biri kendi içindeki Dryade'yi yapay güneş ışığından saklıyordu.

Bulvarın kaldırımı tek bir toplantı salonu gibiydi; buraya masalar konmuştu; her tür serinletici içecek, şampanya, likör, kahve ve bira buraya servis ediliyordu. Çiçekler, resimler, heykeller, kitaplar ve her renk kumaş burada sergileniyordu. Yüksek binaların altındaki ve ağaçların arasındaki kalabalıktan gözlerini kaçırdı Dryade; çünkü nereye baksa otomobiller, faytonlar, minibüsler, atlılar ve askerlerden geçilmiyordu. Karşı kaldırıma geçmek isteyen insan, hem sağlığını hem de hayatını tehlikeye atıyordu. Derken kâğıt fenerler yandı, sonra gaz lambaları onu bastırdı ve havaya bir fişek atıldı, ama nereden gelmişti bu? Ve nereye gidiyordu?

Koca şehrin anacaddesi böyleydi işte!

Bir köşede İtalyan melodileri, diğer bir köşede İspanyolca şarkı ve kastanyet sesi duyuluyordu, ama müzik kutularından çıkan ses hepsini bastırıyordu. Cancan müziği –o zama-

na kadar Orpheus'u ya da Güzel Helena'yı tanımamış da olsalar- dinleyenleri öyle bir coşturuyordu ki, el arabasının tekerleği bile dans etmek istercesine yerinde dönüyordu. Dryade de dans etti, oynadı, sıçradı, güneş altındaki sinek kuşu gibi renk değiştirdi; her evden ve orada barınanlardan ona destek geldi.

Fırtınanın kökünden sökerek uçurduğu çiğde ağacı gibi, gidebildiği kadar gittikten sonra bir yerde durarak yeni bir hayale büründü, ama bu kez hiç kimse onun peşine takılmadı, onunla tanışmak istemedi, yüzüne bile bakmadı.

Her şey, insan yüzleri, bulut gibi önünden gelip geçti, ama o hiçbirini tanımadı; içlerinde anayurttan gelen de yoktu. Bir çift parlak göz görür gibi oldu ve o anda Marie'yi düşündü; siyah saçlarına çiçek sokuşturmuş, yırtık giysiler içindeki güler yüzlü zavallı Marie'yi! Şimdi o da dünya şehrindeydi, zengindi, eski meşedeki, Dryade'nin ağacındaki gibi, rahibin evinin önünden geçip gittiği zamanki gibi yüzü parlıyordu.

Kulakları sağır eden bir gürültü arasında görkemli arabasından indi; burada ipek çoraplı uşaklar ve sürücüler faytonlarıyla beklemekteydi. İnenler çoğunlukla zengin giyimli kadınlardı. Bunlar demir parmaklıklı kapılar açıldıktan sonra geniş ve yüksek merdivenlerden çıkarak beyaz mermerli bir binaya girdiler. Bu bir mucize miydi? Çünkü orada Marie vardı!

İçerde dini âyin sürüyordu; yarı karanlık bir ortamda tütsü kokusu resimlerle süslü ve yaldızlı yüksek kemerlere kadar yayılıyordu.

Burası Magdalena Kilisesi'ydi.

En pahalı kumaşlardan en son modaya göre dikilmiş siyah giysileriyle soylu hanımlar pırıl pırıl parlatılmış zeminde güzel kokulu oyalı mendilleri, gümüş armalı ve kadife kaplı dua kitaplarıyla yürümekteydi. İçlerinden bazısı altarın önünde diz çöküp dua ederken bazısı da günah çıkarma taburelerine oturuyordu.

Dryade huzursuzdu, içine bir korku girmişti, kendini yasak bir yerdeymiş gibi hissetti. Sessizlik hüküm sürüyordu burada ve tüm sırlar bu odada kalıyordu. Sadece mırıltılar duyuluyordu ve herkes sessizce içini döküyordu.

Dryade kendini ipek tül ve giysiler içinde mumyalanmış, zengin kadınlar gibi görüyordu; onlar da kendisi gibi beklenti içinde miydi yoksa?

Bir inilti işitildi; çok acı bir iniltiydi bu. Günah çıkarma taburesinden mi, yoksa Dryade'nin göğsünden mi gelmişti? Ağaç perisi peçesini yukarı kaldırdı, taze havayı değil de buhurdanı soludu. Hedeflediği özlem burada değildi!

Kaç! Kaç git buradan! Hiç durmadan uç git! Bir günlük uçuşun molası olmaz; uçarsan hayatta kalırsın ancak.

Dryade tekrar görkemli fıskiyelerin fışkırdığı ve gaz lambalarının aydınlattığı meydana çıktı. "Burada dökülen kanı hiçbir su temizlemez!"

Bu sözler geldi hatırına.

Burada yabancı insanlar durmuş, aralarında hararetli hararetli konuşuyorlardı; oysa hiçbiri Dryade'nin çıkıp geldiği sırlar evinde buna cesaret edememişti.

Kocaman taş bir kapak döndürülerek yukarı kaldırıldı;

Dryade bunun ne olduğunu anlamadı, açılan girişten toprağın derinliğine baktı. Herkes dışardaki temiz havayı, gaz lambalarının o harika ışığını, kısacası canlı hayatı bırakıp oraya inmeye çalışıyordu.

"Ben korkuyorum!" dedi kadınlardan biri: "Aşağı inecek cesaretim yok! Orası harika bir yer de olsa boş ver! Ben burada kalacağım!"

"Eve mi döneyim yani?" dedi bir adam. "Tek bir adamın aklı ve iradesiyle ortaya çıkmış olan ve aslında günümüzün harikası diyebileceğim en ilginç şeyleri kendinde barındıran Paris'i terk mi edeyim?"

"Ben aşağı iniyorum!" diye bir cevap geldi.

'Zamanımızın harikası' deniyordu işte. Dryade bunu işitti ve anladı. O büyük özleminin hedefine ulaşmıştı; o hedefe bu kapıdan giriliyordu, derine inilerek, yeraltındaki Paris'e. Böyle bir şey olacağına hiç inanmamıştı, ama şimdi insanların nasıl buna inanıp aşağı indiklerini görünce o da onların peşinden gitti.

Merdiven dökme demirdendi, döner merdivendi, genişti ve yürümesi rahattı. Aşağıda bir fener yanıyordu, daha aşağıda bir tane daha.

Sonu gelmeyecekmiş gibi görünen uzun bir koridora geldiler; holden hole kemerli geçitlerle geçiliyordu. Paris'in tüm cadde ve sokakları burada bulanık bir aynadaki gibi görülebiliyordu; hepsinin isimleri okunabiliyordu. Yukarıdaki her evin numarası burada da vardı ve insanların olmadığı asfalt kaldırımların yanı sıra çamurlu suların aktığı bir de kanal görülüyordu. Yukarıda da taze ve akar su, kemerlerle dağıtılıyordu; onun da yukarısında gaz ve telgraf şebekesi var-

dı; yanmakta olan lambalar dünya şehrinin bir resmini yansıtıyordu. Arada sırada yukarıdan bir gürültü geliyordu ki bu, giriş kapağının üzerinden geçen kamyonlardan kaynaklanıyordu.

Peki Dryade neredeydi?

Katakomp diye bir şeyi duymuşsundur; bu, günümüz harikalarından biri, yani yeraltı dünyasının kaybolan bir kısmı. İşte Dryade şimdi buradaydı, savaş alanındaki sergide değil!

Hayranlık nidaları duyuyordu hep.

Birisi: "Burada sırf sağlık fışkırıyor; uzun yaşamanın sırrı burada!" dedi:

"Yukarıdakiler de binlerce yıl yaşayacak! Zamanımız artık ilerleme zamanıdır!"

Bu, insanoğlunun görüşüydü, insanoğlunun söyleşisiydi, yoksa burada barınan her yaratığın değil; burada doğup büyüyen fareler böyle düşünmüyordu. Eski duvarlardan birinin yarığında barınan fare, ıslık çalarcasına sesini duyurduğunda Dryade bunu anladı.

Yaşlı, kuyruğu kopuk kocaman bir erkek fare tüm görüşlerini ve kaygılarını ıslık çalarak anlattı ve ailesi de onun her sözünün arkasında durdu.

"Ben miyav sesinden tiksiniyorum, insan miyavlamasından! Hiçbir şey bilmeden konuşmalarından! Evet, burası harika bir yer; hele gaz ve petrol da varsa! Bunları yediğim yok benim! Burası artık o kadar kibar ve aydınlık bir yer oldu ki, hep burada kalmak istiyoruz, ama -neden bilmem- utanıyoruz da! Ah, keşke yağ lambaları zamanında yaşasaydık! Aradan çok zaman da geçmedi hani! Nasıl denir, romantik günlerdi o günler!"

"Neler anlatıyorsun sen?" diye sordu Dryade: "Şimdiye kadar ben seni görmedim. Neden bahsediyorsun sen?"

"Eski zamanlardan!" dedi öbür fareler: "Büyük babamızın, onun da babasının yaşadığı o güzel zamanlardan bahsediyoruz! O zamanlar buralara gelmek kolaydı. Burası tam bir fare yuvasıydı, Parislilerin akıl almayacağı şekilde. Veba anamız burada, aşağıda yaşıyordu! Hep insanları öldürdü o, ama farelere hiç dokunmadı! Haydutların ve kaçakçıların rahat nefes aldıkları yerdi burası. Yukarıdaki dram tiyatrolarında görülen en ilginç şahsiyetlere burada rastlayabilirdiniz. Bizim fare yuvamızda da artık o eski romantik hava yok! Buraya temiz havayla petrol geldi artık."

Böyle ıslıkladı fareler! Yeni zamanı boş ver sen, nerede kaldı Veba ananın zamanı!

Derken bir araba geldi, küçük atların çektiği üstü açık bir minibüsü andırıyordu; millet ona bindi, Sebastopol Bulvarı'ndan geçtiler, ama toprağın altından; üstte Parisli yayaların yürüdüğü anacadde vardı.

Araba yarı karanlıkta gözden kayboldu, Dryade de gaz lambalarının ışığında, temiz havayı içine çekerek görünmez oldu; kısa sürecek olan bir gecelik yaşamında aradığı mucize yukarıda değil, bu basık havalı toprak altındaydı; kendisi bu dünya harikası gaz lambasından hatta doğmakta olan aydan da daha fazla ışık vermeliydi.

Evet! Gerçekten de öyle oldu! O tarafa baktı, önünde şimdi bir şey parlıyordu; tıpkı gökyüzündeki Venüs gibi yanıp sönmekteydi.

Oyun havaları çalınan ufak ve apaydınlık bir bahçeye açı-

lan ışıklı bir kapı gördü; buradaki gaz lambaları, madeni levhaları kesip, eğip-bükerek ve boyayarak yapılan çiçeklerin oluşturduğu tarhı aydınlatmaktaydı. Arşın boyu bir fıskiyeden de sular fışkırmaktaydı. İlkbaharı simgeleyen o güzelim söğüt ağaçları da kendilerini saran yeşil yapraklı bir peçeden sıyrılmak isteyen dallarını aşağı sarkıtmıştı. Bu ağaçların arasında bir ateş yanıyordu; kırmızı ışığı yarı karanlıkta, kulağa hoş gelen, baştan çıkarıcı, ayartıcı ve insanın kanını kaynatan bir müziğin nağmeleriyle sallanan sessiz yaprakları aydınlatıyordu.

Dryade orada bayramlık giysileri içinde genç ve güzel kadınlar gördü; neşeli ve uçarı gençliğin etkisinde masum gülümsemeleriyle dans ediyorlardı; saçına bir gül iliştirmiş "Marie" de onların arasındaydı, ama ne arabası vardı ne de sürücüsü. Ama hepsi öyle delicesine dans etmekteydi ki! Yukarıda ne vardı, aşağıda neler oluyordu? Hepsi örümcek sokmuşçasına yerlerinden fırlıyor, gülüyor ya da gülümsüyordu; tüm dünyayı kucaklamak ister gibiydiler.

Dryade de kendini dansa kaptırdı; ufacık ayaklarını saran çizmenin bağları da çıplak omuzlarına dökülen saçları gibi kahverengiydi. Yeşil renkteki ipek giysisi havada dalgalanırken başına kadar yükselterek salladığı güzel bacaklarını örtemiyordu ve bu bacaklar havada sihirli bir daire çiziyordu.

Armida'nın* bahçesinde miydi şimdi? Neresiydi burası?

Dışardaki gaz lambasının aydınlattığı tabelada şu isim okunuyordu: "MABİLE."

---

* Tasso'nun *Kurtarılmış Kudüs* adlı kitabındaki kadın kahraman – çn.

Müzik nağmeleri, alkışlar, havai fişekler, şampanya gibi patlayıp köpüren sular, vahşi danslar ... hepsinin üstüne de ay doğmuştu, yüzü hafif çarpık da olsa! Gökyüzü bulutsuzdu, açıktı ve tertemizdi. Mabile'den cennete bakar gibiydiniz.

Dryade kıpır kıpırdı, içinde yaşama zevki vardı, sanki afyon çekmişti.

Gözleri konuşuyor, dudakları kıpırdıyor, ama flüt ve keman seslerinden ne söylediği duyulmuyordu. Partneri kulağına bir şeyler fısıldayınca cancan dansı yapmaya başladılar. Ama bu dansı anlamıyordu o; biz de anlamıyoruz ya! Partneri kollarıyla onu sardı, üzerine eğildi; etraflarını saran gazlı havaya kendilerini bıraktılar.

Bir gül yaprağı rüzgârın etkisinde nasıl uçarsa Dryade de böyle bir cereyana kapıldı.

Bulunduğu yükseklikte birden bir alev gördü, bu ışık daha da yüksekte bulunan bir deniz fenerinden geliyordu. Hep bu ateşi özlemişti işte! Hani o savaş alanında gördüğü seraptaki deniz feneriydi bu! İlkbahar rüzgârı genç kızı şimdi oraya taşımıştı. Feneri dolandı; işçilere göre bu bir pervaneydi, buraya çok erken geldiği için ölmeye mahkûmdu.

Ay parlıyordu; gaz lambaları ve sokak fenerleri, büyük salonları ve oraya buraya dağılmış 'tüm dünyanın güzelliklerini,' keza çimenli tepeleri ve de 'kansız güç' denilen şelaleleri aydınlatıyordu. Deniz dibindeki mağaralar, tatlı suların akarken oluşturduğu çukurlar ve türlü türlü balıklar hep buradaydı; çamurlu suların ta dibine çelikten yapılma dalgıç odalarıyla inilebiliyordu. Su her yandan, özellikle de yukarıdan aşağıya kalın camlı pencerelere baskı uyguluyordu. Ar-

şın boyunda ahtapotlar yılan balığı gibi kıvrıla kıvrıla, titreye titreye uzun kollarını uzatıyor ve deniz dibine tutunmaya çalışıyordu.

Onun hemen yanında da koskoca bir pisibalığı kendini hoş bir şekilde dibe salarak yer almıştı; dev örümceği andıran ıstakoz oradan kaçarken karidesler de –sanki deniz kelebekleri ve pervaneleriymiş gibi- hızla uzaklaşıyordu.

Tatlı suda da nilüferler, sazlar ve fulyalar bitmişti; altın renkli süs balıkları da meradaki inekler gibi yan yana dizilmişti, uçuruma akıp düşen suya karşı koyarcasına başları hep aynı yöne çevriliydi; şişko sazan balıkları da aptal aptal camekâna bakıyordu; Paris'teki sergide bulunduklarının farkındaydılar; su dolu fıçılar içinde zor bir yolculuktan sonra buraya getirilmişlerdi; trendeyken hastalanmışlardı, hani insanları nasıl deniz tutarsa öyle! Sergiye getirilmişlerdi, şimdi içinde bulundukları deniz suyundan ve de tatlı sudan bakarak sabahtan akşama kadar hareket halindeki insan kalabalığını seyrediyorlardı. Yaşlı sazan ve çapak balıklarını görmek, onlar hakkında bilgi edinmek için her ülkeden insanlar toplanmıştı buraya.

"Bunlar pullu hayvanlar!" dedi bir bataklık balığı: "Günde iki-üç kez pul değiştiriyorlar, ağızlarından gürültü çıkıyor hep; buna da 'konuşma' diyorlar! Biz üzerimizi değiştirmiyoruz ve birbirimizi daha kolay anlıyoruz: ağzımızı biraz çarpıtıp gözlerimizi kısarak! Biz insanlardan çok daha ileriyiz!"

"Ama onlar da yüzmeyi öğrendiler ne de olsa!" dedi bir tatlı su balığı: "Ben bir iç denizden geliyorum; sıcak havalarda insanlar orada yüzüyorlar hep. Önce pullarını çıkarıyor, sonra da yüzüyorlar. Bunu kurbağalardan öğrenmişler, arka

ayaklarıyla çırpıyorlar, ön ayaklarını da dümen gibi kullanıyorlar, ama bu işe çok dayanamıyorlar. Bize benzemeye çalışıyorlar, ama asla bizim gibi olamazlar! Zavallı insanlar!"

Ve balıklar gözlerini dört açtı; gün ışığında gördükleri insanlar burada hâlâ hareket halindeydi; evet, bunların hep aynı kişiler olduğundan şüpheleri yoktu ki, bu da sinirlerine dokunuyordu.

Kıskanılacak bir sırtı olan alacalı ufak bir levrek 'berbat insan'ı gördüğünü ve onun hâlâ orada olduğunu savundu.

"Onu ben de görüyorum!" dedi levrek: "Hem de iyice! Gelişmiş bir insan kıyafetinde, 'uzun bacaklı hanım' diyorlar; ağzı bizimkine benziyor, gözleri de patlak; arkasına sanki bir balon takmış, önünde de kapalı bir şemsiye var, boynuna da bir şeyler asmış. Hepsini çıkarsa daha iyi olacak, o zaman bizim gibi yüzer; bir insanın benzeyebileceği kadar bize benzer o zaman."

"Çekerek getirdiğiniz o erkek insan nerede ki?"

"Tekerlekli iskemleye oturmuştu, elinde kâğıt, mürekkep ve kalem vardı ve durmadan bir şeyler yazıyordu. Anlamadım gitti! Ona 'yazar' diyorlar!"

"Hâlâ iskemlesini yürütüyor!" dedi şelaleye yaklaştığı için sesi kısılan dikenli ve çirkin sazan balığı, zaten daha önce bir olta iğnesi boğazında takılı kalmıştı, hâlâ bununla yüzüyordu.

"Yazar deyince," dedi: "balık dilinde insanlar arasına karışmış mürekkep balığı geliyor akla."

İşte balıklar aralarında böyle konuşuyordu. Ama yapay havuzda, daha doğrusu su dolu mağarada çekiç sesleri ve işçilerin şarkıları çok rahatsız ediciydi; iş çabuk bitsin diye ge-

celeri de işçi çalıştırılıyordu. Dryade'nin o yaz gecesi rüyasında, bu su içinde de şarkılar söyleniyordu; o da su içinden kaçıp kurtulmak istiyordu.

"İşte süs balıkları!" diyerek onlara doğru eğildi: "Sonunda sizleri de gördüm! Evet, sizleri tanıyorum ben! Hem de uzun zamandan beri! Kendi yurdumdayken kırlangıçlar bana sizden çok bahsetti. Ne kadar da güzelsiniz, parlaksınız! Harikasınız! İçimden her birinizi teker teker öpmek geliyor. Şu şişko sazana bak! Şu da bataklık sazanı değil mi? Hepinizi tanıyorum! Sizler beni tanımazsınız!"

Balıklar gözlerini dört açtı, ama tek bir kelime anlamadılar, sadece dışardaki alacakaranlığa baktılar.

Ağaç perisi oradan ayrıldı, şimdi dışardaydı; tüm dünyanın hayran kaldığı çiçekler, esmer ekmeğin yapıldığı yerin, morina balığının bulunduğu kıyının, güderi ülkesinin, kolonya sahillerinin ve gül yağı ülkesinin kokusunu etrafa yaymaktaydı.

Bir balo gecesinden sonra eve dönerken yarı uykuda, işittiğimiz ve birlikte söylediğimiz şarkılar hâlâ kulağımızda çınlar. Öldürülenin gözünde de son gördüğü şey bir müddet imgesinde kalır; işte o kalabalık gecede de öyle oldu; günlük keşmekeş unutulmasa da ne gürültüsü kaldı ne de sesi. Dryade bunu hissetti ve biliyordu; böylece ertesi güne geçildi.

Dryade şimdi mis gibi kokmakta olan güllerin arasındaydı; kendi yurdunu hatırlatacak bir şeyle karşılaşmaktan kaçınıyordu: şatonun parkındaki ya da rahibin bahçesindeki güllerden!

Doğduğu yere ait çocukluk anılarını düşündü; çevresin-

deki manzaraya meraklı gözlerle baktı, içi yanar gibi oldu ve salona geçti.

Kendini yorgun hissediyordu, bu yorgunluk gitgide arttı. Şark usulü yer halılarına uzanıp başını yastıklara gömmek ya da söğüt dalına binerek kendini sulara bırakmak geldi içinden.

Ama bir günlük uçuş mola istemez. Günlük gezi de birkaç dakika içinde sona erecekti.

Bunu düşünmek bile onu korkuttu, ayakları tutmaz oldu ve kendini şırıl şırıl akan suyun yanındaki çimenliğe bıraktı.

"Topraktan kaynarken sonsuz yaşamı beraberinde getiriyorsun!" dedi. "O zaman dilimi çöz, bana hayat ver!"

"Ben canlı kaynak değilim!" diye karşılık verdi su: "Ben sadece makine etkisiyle kaynıyorum."

"Taze çim! Bana da tazelik aşıla!" diye yalvardı Dryade: "Kokulu çiçeklerinden birini hediye et bana!"

"Yerimizden koparılırsak ölürüz!" diye cevap verdi çiçekler saplarıyla birlikte.

"Ey, taze meltem! Sen öp beni bari! Yaşayabilmem için bir defacık da olsa!"

"Az sonra güneş, bulutları kırmızıya dönüştürecek; işte o zaman ölmüş olacaksın! Tüm güzellikler nasıl ölüp giderse sen de henüz yıl sona ermeden öyle göçüp gideceksin! Ben şu meydandaki tozları ve kumları yeniden havaya üfleyebilirim. İşte o zaman her şey toz olacak! Sadece toz!"

Dryade korktu, tıpkı atardamarı kesilip kanamaya başlayan, ama kanarken bile yaşamak isteyen tüm kadınlar gibi.

Yerinde doğruldu, öne doğru birkaç adım attı, sonra ufak bir kilisenin önünde devrilip kaldı. Kapı açıktı, altarda mumlar yanıyordu, org sesi geliyordu.

Nasıl bir müzikti bu! Dryade'nin hiç işitmediği ezgilerdi bunlar, yine de bazı sesler ona yabancı gelmedi. Bunlar kendi gönlünden gelmekteydi. Meşe ağacının hışırtısını, yaşlı rahibin tarihte büyük işler beceren ünlü kişiler hakkında anlattıklarını bir daha duyar gibi oldu; Tanrı'nın kullarına bahşettiği hayatı kendisine de vermesini diledi, böylece sonsuza kadar yaşayacaktı.

Org sesleri şiddetlendi ve şu şarkı duyuldu: "Özlemin ve hevesin seni Tanrı'nın verdiği yerden uzaklaştırıyor! Ama bu senin sonun olacak, zavallı Dryade."

Org sesleri yumuşadı, inceldi, ağlar gibiydi ve ağlarcasına sustu sonra.

Gökyüzündeki bulutların rengi kızıllaştı. Rüzgâr coştu ve şu şarkıyı söylemeye başladı: "Hadi ölüler, güneş yolculuğuna hazırlanın!"

İlk ışık Dryade'nin üzerine düştü; vücudu sabun köpüğü gibi renkten renge girdi; o köpük sonra patlayıp kayboldu; toprağa bir damla gözyaşı düştü, sonra o da kayboldu.

Zavallı Dryade! Bir çiy damlası! Bir damlacık gözyaşı! Aktı gitti işte!

Güneş koskoca Paris'in üzerine çökmüştü; büyük binalarına arasında, ağaçların sıralandığı ve kestane ağacının olduğu meydanı aydınlatmaktaydı. Ama kestane ağacının yaprakları sararıp solmuş, dalları eğilmişti; oysa daha dün ilkbaharın müjdecisi gibi taptaze, yemyeşil ve dimdikti. Artık öl-

müştü, öyle diyorlardı; Dryade de çekip gitmişti, bulutlara karışıp uçmuştu, nereye gittiğini bilen yoktu.

Toprağın üzerinde sararmış ve sapı kırılmış bir kestane çiçeği yatıyordu şimdi, ama kilisenin kutsal suyu onu hayata döndüremedi. İnsan ayağı onu hemen çakıllı betona gömüverdi.

Tüm bunlar oldu ve yaşandı.

Bizler 1867 yılındaki Paris Sergisi'nde, kendi zamanımızda, o masal dünyasında gördük bunu.

137 Tavukseven Ailesi

Bir zamanlar şövalyelerin oturduğu, kuleleri, çatıya kadar çıkan merdivenleri, çevresindeki hendekleri ve asma köprüsüyle ünlü şatonun avlusunda tavuklar ve ördekler için de bir baraka yapılmıştı ki, burada Tavukseven ailesi devamlı kalıyordu. Bunun hemen yanında da yabani ağaçların ve çiçeklerin oluşturduğu bir koru vardı; burası vaktiyle bir bahçeydi ve ta büyük göle kadar uzanıyordu, ama şimdi bir bataklığa dönüşmüştü. Leş kargaları, alacakarga ve diğer cins kargalar, başka kuşlarla birlikte durmadan öterek yaşlı ağaçlara konuyordu. Kendilerine ateş edildiği halde sayıları azalmıyor, tersine artıyordu. Onların sesi Tavukseven Kızın oturduğu, ördek yavrularının takunyaların üzerinden yürüdüğü yerden bile duyuluyordu. Kız, daha yumurtadan çıkar çıkmaz her bir ördeği ve tavuğu tanıyordu, hem onlardan hem oturduğu evden gurur duyuyordu; kendi barakası tertemizdi ve şirindi; bu barakanın sahibi hanımefendi çok titizdi ve temizliğe çok önem veriyordu. Buraya sık sık soylu misafirlerle gelerek -kendi deyimiyle- 'Ördek ve Tavuk Kışlası'nı onlara gösteriyordu.

Bu barakada bir elbise dolabı, bir koltuk ve bir de komodin vardı ki, bunun üzerinde de pırıl pırıl parlatılmış pirinç bir tepsi; bu tepsiye şövalyeler zamanında bu şatoda yaşamış olan soylu kişinin adı "Grubbe" olarak kazılmıştı. Bu tepsi, avlu kazılırken bulunmuştu; zangoç bunun sadece eski bir

hatıra olması dışında değersiz bir şey olduğunu söylemişti; kendisi bu yöre ve eski zamanlar hakkında çok şey biliyordu; bu konuda kitaplardan çok bilgi edinmişti; yazı masasının çekmecesinde bir sürü yazılı evrak vardı; tarihi bilgisi çoktu. Ama en yaşlı karga herhalde ondan daha çok şey biliyordu; çatlak sesiyle durmadan ötüyordu, ama işte zangoç ne kadar zeki olsa da, karga dilinden anlamıyordu.

Sıcak bir yaz günü, yaşlı ağaçların önünde adeta bir göl oluşturan bataklıkta leş kargaları, alacakarga ve öbür kuşlar uçuşup durmaktaydı.

Kalın ve kırmızı duvarlı eski şatoda yaşayan şövalye Grubbe zamanında da burası böyleydi. Şatonun kapısı önünde zincire bağlı bir sürü köpek vardı o zamanlar. Kuleden barakalara taş döşeli bir geçitten iniliyordu; pencereler dardı, camları da ufaktı; dans salonu olarak düşünülen, ama dans edildiğini hiç kimsenin duymadığı koca salonda müzikli günlerde kullanılmak üzere son Grubbelerden kalma kos-

koca bir davul vardı. Bir de içinde usta elinden çıkma ve içinde çiçek soğanlarının bulunduğu ahşap bir dolap; çünkü Bayan Grubbe bahçe işlerinden hoşlanıyordu ve hep ağaç dikip çiçek yetiştiriyordu; kocasıysa ata binmeyi, kurt ve yabandomuzu vurmayı seviyordu; küçük kızı Marie de hep ona eşlik ediyordu. Bu kız daha beş yaşındayken ata binmeyi öğrenmişti, kocaman ve simsiyah gözleriyle hep küstahça bakıyordu. Av köpeklerini ara sıra elindeki kırbaçla dövmekten hoşlanıyordu, babası da buna göz yumuyordu. Kız onları seyretmeye gelen köylü delikanlıları da kırbaçlamıştı.

Şatoya bitişik, topraktan yapılmış kulübesinde oturan bir köylünün Sören adında bir oğlu vardı. Oğlan kızla aynı yaştaydı, kuş yuvalarına ulaşıp yumurtalarını toplamak için ağaçlara tırmanmaya bayılıyordu. Kuşlar bas bas bağırıyordu hep; nitekim içlerinden biri bir gün onun gözünü gagaladı, oğlanın gözünden kanlar aktı; kör kalacak sanıldı, ama öyle olmadı. Marie Grubbe onlardan bahsederken 'bizim Sörenler' diyordu ki, bu büyük bir iltifattı; bu babasının, yani zavallı Jön'ün de işine yaradı; adam bir gün borçlanmıştı ve bu yüzden cezalandırılması gerektiği için onu tahta ata bindirdiler. Bu, dört bacak yerine dört tane kazığı, sırtında da tek bir semer yerine bir kalas yerleştirilmiş olan bir işkence aletiydi; bu ata Jön binecekti, üzerinde düşmeden durabilmesi için de ayaklarına ağır taşlar bağlanacaktı; adamcağız yüzünü buruşturdu. Sören, küçük Marie'ye yalvardı; kız hemen Sören'in babasının attan indirilmesini emretti; sözünü geçiremeyince tepinip dururken babasını kolundan çekti ve onun gömleğini yırttı. Dediği dedikti, nitekim babasının emriyle Sören attan indirildi.

O sırada aşağı inen bayan Grubbe, küçük kızının saçlarını okşadıktan sonra ona dostça baktı; kız buna bir anlam veremedi.

Küçük kız köpek kulübesine gitmek istedi, ama tek başına; annesi bahçeyi geçerek içinde çiçek açmakta olan nilüferlerin bulunduğu gölete vardı; sazlıkların arasında su kamışlarıyla çiçek demetleri sallanıyordu. Kız bunlara bakarak: "Nasıl da cesurlar!" diye mırıldandı. Bahçede ender görülen bir ağaç vardı, bunu küçük kız kendi dikmişti; 'kanlı kayın' adını takmışlardı ona; yaprakları siyaha çalan kahverengiydi, hani biraz da zencileri anımsatıyordu. Aslında çok güneş görmesi gerekiyordu, sürekli gölgede kaldığından öbür ağaçlar gibi o da yeşile bürünmüştü, onun için herkese ilginç geliyordu. Uzun boylu kestane ağaçlarına bir sürü kuş konmuştu, koruluklarda ve çimenlerde de durum aynıydı. Kuşlar burasının emin bir yer olduğunu ve burada tüfekle vurulmayacaklarını biliyordu sanki.

Küçük Marie de buraya Sören'le birlikte geldi; oğlan ağaca tırmanmayı çok iyi biliyordu ya! Kuş yavrularını ve yumurtalarını toplamaya başladı. Büyük ve küçük kuşlar korku içinde kanat çırparak kaçıştılar. Tarladaki kız kuşu, ekin kargası ağaç tepelerindeki alakargalar bağırmaya başladı; bu bir haykırıştı, onların nesli bugün bile bu haykırışlarını sürdürmekte.

"Neler yapıyorsunuz, çocuklar?" diye seslendi iyi kalpli kadın: "Tanrı'dan korkmaz mısınız siz?"

Sören kalakaldı, utanmıştı; soylu küçük kız biraz yana çekildi, ama sonra surat asarak: "Babam izin verdi!" dedi.

"Git bur'dan! Git bur'dan! Gak! Gak!" diyen koca koca

kara kuşlar haykırarak uçup gittiler, ama ertesi gün yine geldiler; ne de olsa burası yuvalarıydı.

Sakin ve arkadaş canlısı kadın kendi yurdunda daha fazla kalamadı; Tanrı onu kendi katına aldı, şatodaki ana ocağını orada da buldu kadın. Kilise çanları çalarken cenazesi kiliseye taşındı; fakir insanlar yaşlı gözlerle katıldılar cenaze törenine, çünkü bu kadın onlara hep iyilik etmişti.

O öldükten sonra bitkilere bakan olmadı ve bahçeyi yabaniotlar sardı.

Bay Grubbe'nin sert bir adam olduğu söylenirdi, kızı o kadar genç olmasına karşın babasına söz geçirebiliyordu. Adam gülüp geçse de kızı her istediğini elde ediyordu; artık on iki yaşına basmıştı, ama daha olgun gözüküyordu. Kapkara gözleriyle baktığı zaman bakışları insanın içine işliyordu; erkekler gibi ata biniyor, silahını usta bir avcı gibi kullanıyordu.

Derken o yöreye misafirler geldi: ülkenin genç kralı, onun üvey kardeşi Ulrik Frederik Gyldenlöve. Yabandomuzu avına çıkacaklardı; bu yüzden bir gün bir gece Bay Grubbe'nin şatosunda kaldılar.

Yemek masasında Gyldenlöve, Marie'nin yanında yer almışken onu başından çekerek –sanki akrabasıymış gibi- öptü; kız onun ağzına bir şaplak atarak ondan hoşlanmadığını söyledi; herkes bunu bir şaka sayarak gülüp geçti.

Belki de şakaydı; aradan beş yıl geçti, Marie Grubbe on yedi yaşını doldurmaktaydı; derken bir ulak bir mektup getirdi: Bay Gyldenlöve onunla evlenmek istiyordu! Ne haberdi ama bu!

Bay Grubbe: "O bu ülkenin en güçlü ve en soylu adamı!" dedi: "Onu reddedemeyiz!"

Marie Grubbe: "Ben ondan hoşlanmıyorum!" dediyse de kralın en sadık dostu ve ülkenin en soylu adamının teklifini geri çeviremedi.

Gümüş takımları, yünlü kumaşlar ve basmalar Kopenhag'a gitmek üzere gemiye yüklendi; yolculuk on gün sürdü. Çeyiz gelene kadar gemi rüzgârlı ve rüzgârsız havayla didişti hep. Ve hedefe vardığında aradan dört ay geçmişti; çeyiz geldiğinde Bayan Gyldenlöve gitmişti.

"İpek yatakta yatmaktansa üstüpü üstünde yatarım daha iyi!" demişti: "Faytonla gideceğime yaya yürürüm daha iyi!"

Bir Kasım ayı akşamında Aarhus şehrine iki kadın çıkageldi; bunlar Gyldenlöve'nin karısı Marie Grubbe'yle onun oda hizmetçisiydi, Vejle'den geliyorlardı, oraya kadar da gemiyle varmışlardı. Sonra ata binerek Bay Grubbe'nin taş duvarlarla çevrili şatosuna geldiler. Bay Grubbe bu ziyaretten pek hoşlanmadı. Kızı babasından zılgıt yediyse de yatacak bir oda ve ertesi sabah da sütlâç verildi kendisine. Aslında kız babasının öfkesine pek alışkın değildi, ama tavır koymaktan kaçınmadı; kendisine nasıl seslenilirse o da ona göre karşılık veriyordu. Babasına verdiği cevapta suçlu olmadığını, kocasından nefret ettiğini, onunla birlikte yaşayamayacağını söyledi; yine de namusunu ve şerefini koruyacaktı.

Böylece bir yıl geçti; hoş bir yıl değildi bu. Baba kız hep kavga ettiler ki, aslında etmemeliydiler. Çünkü acı söz acı meyve verir! Bu iş nasıl sonlanacaktı acaba?

"İkimiz aynı çatı altında yaşayamayız!" dedi günün birinde baba: "Sen eski eve geç, ama etrafa yalan atacağına dilini kopar daha iyi!"

Böylece ayrıldılar; genç kadın hizmetçisiyle birlikte, doğup büyüdüğü ve şimdi kilisenin mezarlığında yatmakta olan dini bütün annesiyle beraber yaşadığı eski şatoya yerleşti. Bu şatoda yaşlı bir çoban yaşıyordu, başka uşak falan yoktu. Odaları örümcek ağı sarmıştı, duvarlar kapkaraydı ve her yer toz içindeydi, bahçe bakımı diye bir şey kalmamıştı. Her tarafta filizlenen şerbetçi otları, ağaçlarla fundalıklar arasını bir ağ gibi örmüştü. Her tarafı baldıranlarla ısırganlar sarmıştı. Kanlı kayın yabanileşmişti ve gölgede kaldığı için

yaprakları artık diğer ağaçlar gibi yeşildi, eski güzelliği kalmamıştı. Gitgide üreyen leş kargaları, alacakargalar ve de alakargalar şimdi ağaç tepelerinde bağrışarak uçuşuyordu, önemli ve yeni bir haber vermek ister gibiydiler: hani o kuş yavrusu ve yumurtası çalan küçük kız var ya, yine çıkagelmişti! Bu hırsız, yapraksız ağaca tırmanıp kalın dallardan birinde oturuyordu ve oradan kaçıp gitmediği sürece hep kamçılanıp duruyordu.

Tüm bunları bizim zangoç anlattı, hepsini kitaplardan ve resimlerden toparlamıştı; diğer konularda yazılı bir sürü evrak da masanın çekmecesinde birikmişti.

"Hayat iniş-çıkışlarla dolu!" dedi: "Bunu duymak garip geliyor ama ..."

Marie Grubbe'nin başına neler geldiğini bilmek istersek yaşlı Tavukseven'i unutmayalım. Kendisi bugün o görkemli tavuk çiftliğinde oturuyor. Vaktiyle Marie Grubbe de burada oturmuştu, ama yaşlı kadın kadar rahat edememişti.

Kış geldi, sonra ilkbahar geldi, derken yaz geçti ve sonbahar bastırdı; hava rutubetliydi, soğuktu ve akşamları hep sisliydi. Tek başına ve can sıkıcı bir yaşamdı bu.

Marie Grubbe silahını alarak bozkıra çıktı; tavşan, tilki ve artık karşısına hangi kuş çıkarsa hepsini vurdu. Bu arada birkaç kez soylu bir bey olan Palle Dyre Nörrebeck'le karşılaştı; o da silahı ve köpeğiyle birlikte ava çıkmıştı. Adam uzun boyluydu ve güçlüydü; Fünen'e bağlı Egeskov kasabasındaki Bay Brockenhuus kadar güçlü olmakla da övünüyordu. – Palle Dyre kendi kapısına demir zincirli bir av borusu astırmıştı; ne zaman eve gelse bu zincire el atar, atını yerden kaldırır ve borusunu çalardı.

"Buyurmaz mısınız, Marie hanım!" dedi. "Nörrebeck'in havasını bir tadın!"

Onun malikânesine vardıklarında orada hiçbir işaret yoktu, ama kilisenin şamdanlarında tüm bunların Palle Dyre ve Marie Grubbe tarafından bağışlandığı yazılıydı.

Palle Dyre iri yarı ve güçlü bir adamdı, çok içerdi, dolmak bilmeyen bir fıçı gibiydi; bir kümes dolusu kazdan daha fazla horlardı. Suratı kıpkırmızıydı, sağlıklı görünüyordu.

Bayan Palle Dyre, yani Grubbe'nin kızı onun için "Tilki kadar kurnaz ve alaycı!" derdi hep.

Bir gün, yemek masası hazırdı, ama ava çıkmış olan Palle Dyre eve döndüğünde yemek çoktan soğumuştu, evin hanımı da meydanda yoktu. Palle Dyre gece yarısı gelmişti eve; Bayan Dyre ne gece yarısı ortaya çıktı ne de ertesi sabah; çünkü Nörrebeck'i habersizce terk etmişti.

Hava kasvetli ve rutubetliydi; rüzgâr soğuk esiyordu; bir sürü kara karga çığlık ata ata genç kadının başının üzerinden uçup gitti, onların ne de olsa birer yuvaları vardı.

Kadın önce güneye yollandı; Almanya sınırlarına kadar gitti, birkaç altın yüzükle kıymetli taşı paraya çevirtti; sonra doğuya daha sonra da batıya yöneldi; belirli bir hedefi yoktu, çok öfkeliydi, Tanrı'ya bile kafa tutuyordu; çok geçmeden ayakta duracak hali kalmadı ve çalılıkların üzerine düşüp yığıldığı zaman kız kuşu oradaki yuvasından uçarak "O hırsız yine geldi! Yine o hırsız!" diye haykırıyordu. Oysa kadın o güne kadar hiçbir komşusunun malına göz dikmemişti, sadece çocukken çalılıklardan ve ağaçlardan kuş yavrusu ve kuş yumurtası çalmıştı, o kadar! Ki bu da şimdi hatırına geldi.

Bulunduğu yerden kumsalı görüyordu, sahilde balıkçılar oturuyordu, ama oraya kadar yürüyemeyecek kadar hastaydı; başının üstünde beyaz ve kocaman martılar, kara kargalar, alacakargalar ve alakargalar çığlık atarak uçuşuyordu. Bir ara tüm bu kuşların başına üşüşerek adeta bir bulut oluşturduğunu sandı, oysa gece karanlığı çökmüştü.

Gözlerini tekrar açtığında bulunduğu yerden kaldırıldığını gördü: iri yarı ve güçlü bir adam onu kollarına almıştı; sakallı biriydi bu ve bir gözünün üstünde öyle bir yara izi vardı ki, kaşını ikiye bölmüştü. Genç kadın perişan haldeydi, erkek onu bu şekilde gemiye taşıyınca kaptandan kaba sözler duydu.

Ertesi gün tekne yola çıktı. Marie Grubbe karada kalmadı yani, o da tekneye bindi. Sonra geri döndü mü? Döndüyse ne zaman? Ve şimdi neredeydi?

Bunu en iyi zangoç biliyordu, anlattığı şeyleri kendi uydurmadı; tüm bunları biz onun vaktiyle yazmış olduğu, bizim bulduğumuz ve okuyabildiğimiz eski bir kitaptan aldık. Pek çok değerli eser veren ve geçenlerde bir de komedi yazmış olan tarihçi Ludvig Holberg, yazdığı mektuplarda Marie Grubbe'den bahsediyordu; bunu duymak hoşumuza gitti, zaten bu yüzden Tavukseven'i unutmadık; kendisi şimdi güzel bir yerde kalıyor.

Ne diyorduk, içinde Marie Grubbe'nin olduğu gemi yola çıktı.

Aradan yıllar yıllar geçti.

Kopenhag'da veba salgını başladı, yıl 1711'di. Danimarka kraliçesi anayurdu olan Almanya'ya döndü; kral başkenti bırakıp gitti, daha doğrusu bir an önce oradan kaçtı. Bedava

oturan ve yemek yiyen öğrenciler de şehri terk etti. Öğrenci yurdunda kalan son öğrenci de aldı başını gitti. Sabahın saat ikisiydi, zembiline giysiden çok kitap ve yazılı evrak doldurmuştu. Şehre ıslak ve soğuk bir sis basmıştı; dolaştığı sokaklarda tek bir kişiye rastlamadı. Ana kapılara ve de ev kapılarına put işareti çizilmişti hep; bu, içerdekiler vebalı ya da ölü anlamına geliyordu. Yuvarlak Kule'den şatoya kadar uzanan geniş ve kıvrıntılı caddede de kimseler görünmüyordu. Derken koca bir cenaze arabası paldır küldür geçti; arabacı kamçısını şaklattı, atlar dörtnala kalktı; arabanın içi ceset doluydu. Oğlan elini yüzüne götürerek pirinçten yapılma tebeşir kutusundaki ispirtoyu içine çekerek kokladı. Dar sokaklardan birindeki bir meyhaneden bütün gece kafayı çekerek veba salgınını ve yeni ölüleri almak üzere kapı önüne gelen cenaze arabalarını unutmak isteyen sarhoşların cızırtılı şarkıları ve iğrenç kahkahaları duyuluyordu.

Öğrenci, teknenin güvertesine çıktı; önlerinde birkaç tane sandal vardı, vebalı şehirden kaçmak üzere denize attıkları çapaları çekiyorlardı.

"Hayırlısıyla Falster'deki* Grönsund'a varsak!" diyen gemi kaptanı, yanındaki öğrenciye adını sordu.

"Ludvig Holberg!"▽ dedi beriki; bu, o zaman sıradan bir isim gibi geldi ona; oysa şimdi Danimarka'nın en gurur duyduğu isimlerden biri; o zamanlar tanınmamış bir öğrenciydi işte.

Tekne şatonun önünden geçip gitti. Açık denize çıktıkla-

* Danimarka'daki takım adalardan biri –çn.

▽ Danimarkalı yazar ve tarihçi (1684-1754) –çn.

rında daha gün doğmamıştı. Derken hafif bir rüzgâr başladı, yelkenler şişti. Oğlan yüzünü serin rüzgâra vererek uyuya kaldı, ama keşke böyle yapmasaydı.

Üçüncü gün Falster'e vardılar. Holger, Kaptan'a:

"Burada az parayla konaklayabileceğim bir yer biliyor musunuz?" diye sordu.

"Borrehaus'da bir gemici karısı vardır, ona giderseniz iyi edersiniz!" dedi beriki: "Ona iyi davranın! Kendisi Sören Sörensen Möller'in annesidir! Sizi böyle kibar giyinmiş görünce belki biraz bozulacaktır. Çünkü kocasını soygunculuktan içeri attılar. Tekne kiralama işi onun üstüne kaldı; erkek gibi kadındır ha!"

Öğrenci, zembilini sırtladıktan sonra o kadının bulunduğu eve gitti. Kapı kilitli değildi, tokmağına basınca açıldı; oğlan odaya girdi, yerler taş döşeliydi; üzerinde hayvan postundan yapılma büyük bir yorgan bulunan bir yatak göze çarpıyordu. Beyaz bir tavuk civcivleriyle birlikte bir kafes içinde yatağa bağlanmıştı; su kabı devrilmiş ve sular yere akmıştı. Burada da yandaki odada da kimse yoktu, ama bir be-

şik vardı, içinde de bir çocuk.

Tekne sahile yanaştı, içinde sadece bir kişi vardı, erkek mi kadın mı belli olmuyordu, çünkü iyice örttüğü başına bir de kukuleta geçirmişti. Ama bu bir kadındı, odaya daldı. Kendini şöyle bir doğrulttuğunda eline yüzüne bakılır cinstendi. Gözleri kibirli bakıyordu, kaşları siyahtı. Bu, Sören Ana'ydı, yani tekne sahibi. Ama alacakargalar, karakargalar ve alakargalar ona –bizimde iyi bildiğimiz– bir başka isim vermişlerdi.

Kadın öfkeli görünüyordu, pek konuşkan değildi; yine de çok konuşuldu ve Kopenhag'da durum düzelinceye kadar şimdilik oğlanın burada bedava yatıp içmesine karar verildi.

Bu eve yakın yörelerden düzenli olarak soylu kişiler geliyordu. Örneğin Bıçakçı Frands, Sepetçi Sivert; bu kişiler biralarını yudumlarken bu evde kalan öğrenciyle konuşmaktan hoşlanıyordu. Oğlan yetenekliydi, Yunanca ve Latince öğreniyordu ve oldukça kültürlüydü.

"Ne kadar az bilirsen başın o kadar az belaya girer!" dedi Sören Ana.

"Sizin işiniz zor o zaman!" dedi Holberg, çamaşırlarını çivitli suda yıkayan ve ocak için odun kesen kadına.

"Bu beni ilgilendirir!" diye karşılık verdi kadın.

"Çocukluktan beri mi hep böyle ağır çalıştınız?"

"Ellerime bakınca belli oluyor, değil mi?" diyen kadın küçük, ama güçlü ve tırnakları yenmiş ellerini gösterdi: "Siz okumuş kişisiniz, falıma bakabilirsiniz."

Noel yaklaşırken tipi başladı, hava iyice soğudu; rüzgâr insanın suratını kezzapla yıkar gibi esiyordu. Ama bu Sören

Ana'yı yolundan alıkoyamadı; kadın sırtına bir arabacı pelerini atmış, başına da bir kukuleta geçirmişti. Akşamüstü olduğu halde evin içi karanlıktı. Kadın ocağa odunla tezek attı, sonra da karşısına geçerek çorap örmeye başladı, çünkü ondan başka bu işi yapacak biri yoktu. Akşama doğru öğrenciyle her zamankinden biraz daha fazla konuştu, kendi kocasından bahsetti.

"Dragörlü bir tekneciyi kazaen silahla öldürdü, bu yüzden ufak bir adada üç yıllığına zincire vuruldu. Ama işte sıradan bir denizci olduğu için sesini fazla çıkaramayıp yasaya uymak zorunda kaldı."

"Yasalar soylular için de aynıdır!" dedi Holberg.

"Siz öyle sanın!" diyen Sören Ana ateşe baktıktan sonra ekledi: "Kai Lykke'den bahsedildiğini duydunuz mu hiç? Kiliselerinden birini yıktırdığı için Rahip Mads tarafından kınanmıştı. İşte bu Kai Lykke, onu zincire vurdurarak mahkemeye sevk etti; mahkeme onun kafasının baltayla kesilmesine karar verdi. Ve bu karar uygulandı. Bu iş kazaen olmadı, ama Kai Lykke o zamanlar açıkça serbest bırakıldı!"

"O zamanda yasalar öyleymiş!" dedi Holberg: "Ama o günler geçti artık!"

"Siz de aptalca buna inanıyorsunuz!" diyen Sören Ana yerinden kalkarak yan odadaki 'yavrucağı'nın, yani küçük kızının yanına gitti. Onun altını değiştirdikten sonra öğrencinin yatağını yaptı; oğlan hayvan postundan yapılma bir yorgana sarındı, Norveç'te doğmuş olmasına karşın kadından daha fazla üşüyordu.

Yeni yılın ilk günü hava açıktı ve güneşliydi; etraf buz tutmuştu, karlar her yerde donmuştu, su üzerinde bile yürü-

nebiliyordu. Kilisenin çanları çalıyordu. Öğrenci Holberg yün pelerinine büründü, niyeti kasabaya inmekti.

Borrehaus üzerinde karakargalar, alacakargalar ve alakargalar çığlıklar atarak uçuşmaktaydı, öyle ki bu sesler çan sesini bastırıyordu. Sören Ana evinin önüne çıkmıştı; pirinçten ibriğini karla dolduruyordu, onu ocakta ısıtarak içme suyu yapacaktı. Bir süre kuşlara baktıktan sonra düşüncelere daldı.

Öğrenci Holberg kiliseye gitti; oraya giderken ve de dönerken Sepetçi Sivert'in hanına uğradı; orada kendisine bir maşrapa içinde şurup ve zencefil ikram edildi. Laf lafı açtı derken sıra Sören Ana'ya geldi, ama Sepetçi onun hakkında fazla bir şey bilmiyordu. Zaten onun hakkında pek çok kişi bir şey bilmiyordu. 'O Falsterli değil!' dedi adam; bir zamanlar herhalde varlıklıymış; kocası da sıradan bir denizciymiş, ama çok sinirliymiş; bir gün Dragörlü bir gemiciyi vurmuş.

"Karısını döverdi, ama kadın yine de ses çıkarmazdı."

"Ben olsan bunu kaldıramazdım!" dedi hancının karısı: "Aslında be de soyluyum, babam sarayda çorap dokurdu."

"Onun için saraya mensup bir memurla evlenmişsiniz!" diyen Holberg kadına bir reverans çaktı.

Kutsal Üç Kral Akşamı Sören Ana, Holberg için üç tane mum yaktı; don yağından oluşmuş bu mumları kadın kendi yapmıştı.

"Demek her bir adam için bir mum!" dedi Holberg.

"Hangi adam?" diye soran kadın bakışlarını oğlana dikti.

"Doğudan gelen âkil adamlardan bahsediyorum!" dedi Holberg.

"Aynen öyle!" diyen kadın bir süre sessiz kaldı. Ama oğlan o akşam bu üç adam hakkında çok şey öğrendi.

"Kocanıza çok iyi davranmışsınız!" dedi Holberg: "Anlatılanlara göre o size hep kötü davranmış."

"Bu sadece beni ilgilendirir!" diye karşılık verdi kadın: "Onun attığı dayakları ben keşke küçükken yemiş olsaydım! İşte şimdi yaptıklarımın cezasını çekiyorum. Onun yaptığı iyiliği de unutmuş değilim." Ve yerinde iyice doğrulduktan sonra: "Kırda hasta yatarken, beni gagalamak isteyen kargalardan başka hiç kimse yanıma yaklaşmazken o, beni kucaklayarak teknesine taşıdı, hatta bu yüzden de küfür işitti. Ben öyle kolay kolay hasta olmam; işte o zaman da çabuk iyileştim. Herkesin bir huyu vardır; Sören'in de vardı; atın değeri, yularına bakarak anlaşılmaz! Ben genellikle iyi yaşadım, kralın maiyetindeki soylu kişilerle tanıştım. Kralın üvey kardeşi olan Vali Gyldenlöve'yle evlendim. Daha sonra da Palle Dyre'yle! Herkes kendi telinde çaldı, ben de öyle! Bu akşam çok konuştuk! Ama artık her şeyi biliyorsunuz!"

Ve sonra odadan çıktı.

Bu Marie Grubbe'ydi! Kader ona tuhaf davranmıştı! Böyle bir akşamı defalarca yaşamak kısmet olmadı ona. Holberg'in yazdığına göre 1716 yılının Haziran ayında öldü, ama yazmadığı şeyler de vardı, çünkü kendisi de bilmiyordu. Sören Ana'nın ölüsü Borrehaus'da mezara gömülmeden önce teşhir edilirken bir sürü karakarga havada uçuştu, ama cenazeye sessizliğin gerektiğini bilircesine cıyak cıyak ötmediler. Ve ölü gömülür gömülmez oradan uzaklaştılar, ama aynı akşam Danimarka'daki eski şatoda sayısız karakarga, alacakarga ve alakarga görüldü; vaktiyle yavruları ve yumurtaları ça-

lan oğlanın ve bir zamanlar soylu geçinen, ama sonunda Grönsund'da teknecilik yapan kadının öldüğünü haber vermek istercesine bağrışıp durdu hepsi.

Ve eski şato yıkılırken tüm kuşlar "İyi oldu! İyi oldu!" diye öttü. "Onlar hâlâ bağırıp çağırıyor, ama artık bağırıp çağıracak bir şey kalmadı!" diyen zangoç, hikâyesini anlatmaya devam etti: "O kuşak öldü artık, şato yıkıldı, onun yerine şimdi bir kanatlı hayvan barınağı yapıldı; tepesine de altın yaldızlı bir rüzgâr fırıldağı dikildi; şimdi orada yaşlı Tavukseven oturuyor. Böyle güzel bir evi olduğu için çok seviniyor; buraya gelmeseydi yoksullar evinde ölür giderdi."

Güvercinler gurulduyor, hindiler kabarıyor ve ördekler vakvaklıyordu şimdi kadının etrafında.

"Kimse onu tanımıyor!" diyorlardı: "Akrabası da yokmuş! Acıdılar da ona burasını verdiler. Çoluğu çocuğu da yok!"

Aslında akrabaları vardı, ama yaşlı kadın onları tanımıyordu; çekmecesinde bir sürü evrak saklayan zangoç da öyle; ama yaşlı kargalardan biri biliyordu; bunu ona yaşlı Tavuk-

seven'in büyükannesinin annesinin annesi anlatmıştı ki, biz onu çocukken köprü üzerinde koşan ve dünyayı ben yarattım, tüm kuş yuvaları benimdir diye hava atan küçük kız olarak tanıyoruz; onu meradaki daha sonra da Borrehaus'daki haliyle biliyoruz.

İşte onun torunu, yani o neslin sonuncusu şimdi eski şatonun yıkıldığı yere gelmişti ki, burada o yabanikarakargalar uçuşup durmaktaydı. Kız onların arasına daldı, onlar da kızı tanıdı. Tavukseven'in artık özel bir isteği kalmamıştı, öleceğine de seviniyordu, çünkü ölecek kadar yaşlıydı.

"Mezara! Mezara!" diye bağrıştı kargalar.

Ve Tavukseven'e güzel bir mezar yapıldı, ama bu mezarın yerini yaşlı kargadan başka –eğer o da ölmediyse- bilen yoktu.

İşte artık eski şatonun, orada yaşayanların ve de yaşlı Tavukseven ailesinin öyküsünü biliyoruz.

138|Devedikeninin Başına Gelenler

Zengin bir çiftliğin yanı başında, içinde ender görünen ağaçların ve çiçeklerin bulunduğu güzel ve bakımlı bir bahçe vardı; gelen ziyaretçiler buna bayılıyordu. Pazar günleri ve hele hele bayram günleri o yöreden, küçük şehirlerden hatta başka ülkelerden gelenler bahçeyi görebilmek için izin istiyorlardı; bazen okul günleri de tertip ediliyordu.

Bu bahçenin dışında, tarla boyunca uzanan çitte koskoca bir devedikeni vardı; o kadar büyüktü ki, hemen hemen kökünden başlamak üzere dallanıp genişlemişti. Hatta çalılık oluşturmuştu. İnek güden kız ve onun yaşlı eşeğinden başka buna dikkat eden yoktu. Eşek, devedikenini görür görmez boynunu uzatarak: "Çok güzelsin! Seni yerim ben!" diyordu, ama dizginleri oraya kadar uzamıyordu.

Çiftlikte büyük bir davet vardı: başkentten gelen soylu akrabalar, genç ve güzel kızların yanı sıra çok uzaktan gelme bir genç kız vardı ki, İskoçya'dan geliyordu: soylu biriydi, çok zengindi, tam evlenilecek çağdaydı!

Gençler çim sahada kriket oynuyordu; çiçek tarhlarına girdiklerinde her bir kız birer çiçek koparak oğlanların yakalarına iliştiriyordu. Ama İskoçyalı genç kız nereye baktıysa bir çiçek beğenemedi, hiçbiri hoşuna gitmedi. Derken çi-

tin üzerindeki o kırmızı-mavi çiçek açmış koca devedikenini gördü, ona iyice baktı ve sonra evin küçük beyinden onu koparmasını rica etti.

"Bu, İskoçya çiçeği!" dedi: "Ülkenin bayrağında da var, koparın bana onu!"

Oğlan devedikeninin en güzel çiçeğini koparırken dikeni parmağına battı; en sivri gül dikeni batmış gibi oldu.

Kız bunu oğlanın ceketinin iliğine sokuşturdu, o da bundan gurur duydu. Öbür delikanlılar da kopardıkları en güzel çiçekleri alıp yakalarına takması için İskoçyalı froylayna verdilerse de kız onları takmadı. Evin küçük beyi kasıldı elbet. Ama devedikeni ne hissetti dersiniz?

"Ben sandığımdan da değerliymişim meğer!" diye söylendi: "Anlaşılan benim yurdum şu çit, dışarısı değil! Bu dünyada herkesin bir yeri var işte! Yine de benden bir parça, çitin dışına çıktı ve bir iliğe takıldı!"

Üzerinde açan her tomurcuğa başından geçeni anlattı. Derken aradan birkaç gün geçti ve devedikeni, insanlardan ya da kuşların gevezeliklerinden değil de bahçenin içinden, açık pencereli ve kapılı evden geçen rüzgârdan, evin erkeğinin soylu İskoçyalı genç kıza izdivaç teklif ettiğini duydu. Bu iyi bir evlilikti, kız da erkek de birbirine yakışıyordu.

"Onları ben birleştirdim!" diyen devedikeni, kendi verdiği ve ceketin iliğine takılan çiçeği düşündü. Kendisinde açan her çiçeğe de bu olayı nakletti.

"Beni kesinlikle alıp bahçeye götürürler!" diye düşündü devedikeni: "Orada da bir saksıya dikerler herhalde, en sağlam yer de orası zaten!"

Ve buna o kadar aklı yattı ki, inançla "Beni saksıya dike-

cekler!" diyordu hep.

Kendisinden fışkıran her küçük çiçeğe saksıya dikileceğini, sonra da belki bir giysinin iliğine sokulacağını anlatıp duruyordu; işte bu, erişebileceği en yüksek hedefti! Ama çiçeklerden hiçbiri bırakın saksıyı, iliği falan da göremedi. Hepsi havayı ve güneş ışınlarını içlerine çekerek gündüzleri güneş, geceleri de çiy altında kalarak durmadan çiçek açıyordu; derken at sinekleriyle arılar üşüştü başlarına; hepsi çeyiz arıyordu, çiçeklerin balını alıp kendisini bırakıyorlardı. Devedikeni: "Haydut güruhu!" diye söylendi: "Ah, onları bir sokabilsem! Ama yapamıyorum işte!"

Çiçekler başlarını öne eğip hastalandılarsa da yenileri doğuyordu.

"Tam zamanında açtınız!" dedi devedikeni: "Her an koparılarak şu çiti aşmamızı bekliyorum!"

Zararsız birkaç papatyayla kır çiçeği ona hayran kalmış ve tüm söylediklerine de inanmışlardı.

Yolun kenarındaki süt arabasını çekmekte olan eşek kaçamak bakışlarını ona çevirdi; ama dizgini çok kısa olduğu için çite ulaşamadı.

Devedikeni durmadan İskoçya'daki devedikenlerini düşünüyordu; kendisini de onlarla akraba sayıyordu, yani atalarının arması bile artık İskoçya bayrağındaydı ya! Bu büyük bir düşünceydi! Ama büyük devedikeni büyük düşünür işte!

Yanı başındaki ısırgan: "Öyle soylu aileler var ki!" dedi. Bu konuda bilgi sahibiydi, çünkü bazı hastalıklarda kendisinden çok yararlanıyorlardı.

Derken yaz geçti, sonbahar da geçti; ağaçlar yapraklarını döktü; çiçekler renklendiyse de kokuları azaldı.

Bahçedeki bahçıvan çırağı çite göz atarken şarkı söylüyordu:

"Dağa tırman, aşağı in,
Yıl boyunca hep gezin!"

Ormandaki çam ağaçları Noel'i iple çekmekteydi; oysa Noel'e daha çok vardı.

"Ben hâlâ buradayım!" diye söylendi devedikeni: "Kimsenin beni düşündüğü yok; oysa ben gençleri birleştirdim, nişanladım ve evlendirdim. Sekiz gün geçti, hâlâ buradayım. Tek bir adım atamıyorum; atamıyorum işte!"

Birkaç hafta daha geçti; devedikeninin sadece birkaç çiçeği kalmıştı, bunlar köke yakın yerden bitmişti, büyüktü ve iyice açmıştı; ama sert rüzgârın etkisinde renkleri kayboldu, güzelliği kaçtı, çanak yaprakları enginarınki kadar kocaman oldu, daha sonra da gümüş rengindeki bir ayçiçeğine benzedi.

Tam o sırada bahçeye bir erkekle bir kadın geldi; çit boyunca yürüdüler, genç kadın bakışlarını çevirerek:

"Şu koca devedikeni hâlâ yerinde!" dedi: "Ama artık çiçeği yok!"

"Var, var! Tek bir çiçeği kalmış, hortlamış gibi!" diyen delikanlı, çiçekten arta kalanı gösterdi.

"Hâlâ güzel!" dedi beriki: "Resmimizin çerçevesine böyle bir şey yakışır!"

Ve delikanlı, devedikenini sapından koparmak için çitten atlamak zorunda kaldı; aynı anda eline diken battı. Böylece devedikeni önce bahçeye sonra eve götürüldü ve salona yerleştirildi. Orada bir yağlıboya tablo vardı: 'Yeni Evliler.' Damadın yakasına devedikeni çizilmişti. Hep getirdikleri devedikenini konuştular, ahşap çerçeveye bu motif işlenecekti.

Bu konuşmalar dışarıya yansıdı ve yayıldı.

"Daha neler göreceğiz bakalım!" dedi devedikeni çalılığı: "İlk doğurduğum çiçek bir iliğe takıldı, son doğurduğumsa bir çerçeveye! Peki ben ne olacağım?"

Yol kenarında durmakta olan eşek ona yandan baktı:

"Sen bana gel şekerim! Ben sana gelemiyorum, çünkü dizginim yeterince uzun değil!"

Ama devedikeni cevap vermedi; düşüncelere dalmıştı; düşündü, düşündü, ta Noel'e kadar!

"Çocuklar iyi eğitilmişse anaları çitin dışında kalır!"

"Bak bu çok önemli işte!" dedi güneş ışığı: "Bana da iyi bir yer gerek!"

"Saksı da mı yer alayım yoksa bir çerçeve de mi?" diye sordu devedikeni.

"Bir masalın içinde!" dedi güneş ışığı.

Nitekim öyle oldu!

139 İnsan Neler de Düşünüyor!

Bir zamanlar bir oğlan vardı, şair olmak için okula gidiyordu; paskalyaya kadar şair olacak ve evlenecekti; geçimini şairlikle sürdürecekti, ama ondan önce biraz bir şeyler düşünmesi gerektiğinin farkındaydı; kim bir şey düşünmez ki? Dünyaya çok geç gelmişti, doğmadan önce her konu hakkında yazılabileceği kadar şiir yazılmıştı zaten.

"Bin yıl önce yaşamış olanlar ne kadar talihliymiş!" diye söylendi: "Ölümsüz bir eser yaratmak onlar için kolaydı, bin yıl önce doğanlar şiire konu olacak daha çok şeye sahipti. Dünyanın içi boşaldı artık, ne bulayım da şiire dökeyim ben?"

Zavallı adam okudu okudu, hastalandı, perişan oldu. Hiçbir hekim ona yardım edemedi. Ama belki bilge kadın onu iyileştirebilirdi; onun bahçe kapısı araba ya da atla gelenlere hep açıktı. Kendi arabasıyla hasta ziyareti yapan ve vergi veren doktordan daha becerikliydi aslında.

"Ben ona gideceğim!" dedi genç adam.

Kadının oturduğu ev ufaktı ve tertemizdi, ama dış görünüşü hiç de iç açıcı değildi. Bahçede ne bir ağaç vardı ne de bir çiçek. Evin önünde bir arı kovanı vardı ki, elbette çok yararlıydı. Küçük bir tarlaya da patates ekilmişti, bu da çok işe

yarıyordu. Bahçenin bir köşesini de don basmadan yenmesi gereken mor renkli ve mayhoş güven ağaççıkları sarmıştı.

"Burada gördüklerim ve kadının nasıl yaşadığı falan hiç de şiirsel değil!" diye aklından geçirdi genç adam. Ama bilge kadının kapısı önündeki bu düşünce bile bir altın buğday tanesi değerindeydi.

"Yaz bunu!" dedi kadın. "Buğday kırıntıları da ekmek sayılır. Buraya neden geldiğini biliyorum, bunu anlayamazsın! Ama sen bir paskalya şairi olmak istiyorsun!"

"Bu konuda her şey yazıldı!" dedi oğlan: "Şimdiki zamanımız eskiye benzemiyor ki!"

"Öyle deme!" dedi kadın: "Eski zamanda bilge kadınları hep yaktılar; şairler boş mide ve yırtık elbiselerle dolaşıp durdu. Bugünkü zaman daha iyi, hatta en iyi zaman! Ne var ki, senin olaylara bakışın farklı; kulağını açamıyorsun, akşamları da Tanrı'nın adını ağzına almıyorsun. Aslında burada şiire dökülecek dünya kadar malzeme var; bütün mesele bunları kaleme almakta! Topraktan fışkıran bitkilerden ve meyvelerden, durgun sudan bir şeyler yaratabilirsin, ama önce onları anlamalısın; güneş ışığını yakalamayı bilmelisin! Tüm bunlara benim gözlüğümle bakmayı ve her şeyi benim kulaklığımla duymayı bir dene önce, sonra da Tanrı'ya şükret! Hep kendini düşünme!"

Bu son sözler, yani kadının istedikleri oğlana çok ağır geldi.

Kadının gözlüğüyle kulaklığını aldıktan sonra patates tarlasının başına geçti; kadın onun eline iri bir patates sıkıştırdı. Bu patatesten ses geldi: onun öyküsünü anlatan sözlü bir şarkıydı bu! İlginçti; on bölümde on satırla yazılmıştı.

Patates, şarkısında neler mi anlattı?

Kendinden ve soyundan bahsetti hep; Avrupa'ya gelişini, tanınıncaya kadar nasıl sabrettiğini, artık bir altın parçası gibi algılandığını ve Tanrı'nın bereketi olarak kabul gördüğünü anlattı.

"Kralın emriyle bizi tüm belediyelere dağıttılar; bizim ne kadar değerli bir şey olduğumuzu anlatmaya çalıştılar, ama bizi toprağa ekmek hiçbirinin aklına gelmedi. Birisi bir hendek açarak patateslerini içine attı; bir başkası onları şuradaburada toprağın içine gömdü, sonra da bundan birer ağaç çıkmasını bekleyip durdu; o ağaçları silkeleyince patateslerin yere düşeceğini ummuştu. Gerçi bir bitki çıktı, çiçek açtı, sulu bir meyve de verdi, ama sonra sararıp soldu. Kimse toprak içindeki nimeti, yani patatesi fark edemedi. Yaa, bizler bir şeyler öğrendik ve didinip durduk; hem onlar hem bizler yani! Ne öykü ama!"

"Tamam, anladık!" dedi kadın: "Şu güvenin dikenine baksana!"

"Patatesin anayurdunda bizim de akrabalarımız var" dedi güven: "Onlar kuzeyde kalıyor, orada büyüyor. Norveç'ten yola çıkan Normanlar batıya doğru sisli ve fırtınalı havalarda ilerleyerek bilinmeyen bir ülkeye geldiler; burada kar ve buz altında yeşil (grün) bitkilere rastladılar: kendisinden şarap (wein) yapılan mavimsi-kırmızı üzümle tanıştılar, güvenleri (Schlehe) de bizim yaptığımız gibi dondurdular. Böylece Weinland, Grönland ve Schlehenland gibi ülkeler otaya çıktı.*"

* Yazar burada kelime oyunu yapıyor –çn.

"Bu çok romantik bir öykü!" dedi genç oğlan.

"Evet, sen gel benimle!" diye bilge kadın onu arı kovanına götürdü. Oğlan onun içine baktı. Nasıl bir hayat ve uğraş vardı içerde! Arılar kanat çırparak tüm deliklerden girip çıkmaktaydı, sanki büyük bir fabrikada çalışan işçiler gibiydi. Bu arada dışardan da arılar geldi, ayaklarına yapışan çiçek tozlarını silkeliyorlar, sonra da bunları petek ve bal yapmakta kullanıyorlardı. Geliyorlar, sonra da uçup gidiyorlardı. Arı kraliçe de uçmak istedi, ama o zaman öbürküler de birlikte gitmek zorunda kalacaktı. Daha zamanı gelmemişti. Yine de kraliçe arı uçmak istedi. Bunun üzerine öbür arılar majestelerinin kanadını ısırdı; o zaman o da ister istemez kovanda kaldı.

"Hendek kenarına çık!" dedi bilge kadın: "Gel, bir sürü insanın yürüdüğü şu yola bak!"

"Amma kalabalık!" dedi oğlan: "Bir öyküden diğeri doğuyor! Vızır vızır! Geliyor Hızır! Allak bullak oldum! Düşüp bayılacağım!"

"Hayır, ileri yürü!" dedi kadın: "O insanların arasına gir, onlara iyice bak, onlara kulak ver ve anlatacaklarını gönülden dinle! İşte o zaman düşünmeye başlayacaksın! Ama gitmeden önce bana gözlüğümle kulaklığımı geri ver!"

"Şimdi hiçbir şey görmüyorum!" dedi oğlan: "Hiçbir şey duymuyorum!"

"Ama o zaman paskalyaya kadar şair olamazsın!" dedi bilge kadın.

"Şiirle ekmeğimi kazanamazsam ne yaparım ben?"

"Karnaval gelinceye kadar şair olursun! Şu fıçıyı döv de

şiirler oradan uçsun!* O yazıları da dövdün mü, kendini dövmüş gibi olacaksın! Kendini aldatma, durmadan fıçıyı döv, o zaman eline köfte yağar, onunla da hem kendini hem de karını doyurursun!"

"İnsan neler düşünüyor!" diyen oğlan şair olabilmek için fıçıyı dövmeye başladı.

Biz bunu bilge kadından öğrendik; o, nasıl düşünüleceğini bilen biri.

* Danimarka'da Karnaval'ın *Fastnacht* denen oruç gecesinde törene katılanlar, ellerindeki sopayla asılı bir fıçıyı dövmeye başlarlar; ta ki içindeki kedi dışarı fırlayıp kaçana dek. Kedinin kaçabileceği deliği kim açmışsa, o Kralkedi olmaya hak kazanır –çn.

140 Şans Getiren Tahta Parçası

Şimdi şans hakkında bir öykü anlatmak istiyorum. Şansın ne demek olduğunu hepimiz biliriz; bazı insanlar bütün bir yıl şanslıdır, bazısı da belirli yıllarda. Ömründe bir kerecik şanslı olanlar da vardır. Bunların hepsine tanık olmuşuzdur.

Uzun boylu anlatmama gerek yok, çünkü bunu herkes bilir: yüce Tanrı bir çocuk ihsan ettiği zaman onu anasının kucağına bırakır; bu ya zengin bir şatoda ya fakir bir odada ya da soğuk rüzgârın estiği bir tarlada gerçekleşebilir. Herkes bilmese de kesin olan şu ki, Tanrı çocuğu bağışlarken o çocuk o aileye şans getirir; böyle bir şans dünyanın her yerinde her kişi için nasip olabilir. Nitekim Newton adındaki fizikçiye şans getiren şey, ağaçtan yere düşen bir armut olmuştur; sen bu öyküyü bilmiyorsan bir bilenden dinle! Ben başka bir öykü anlatacağım, yine bir armudun öyküsünü.

Bir zamanlar dünyaya fakir doğmuş bir adam vardı, bu adam fakir büyüdü ve fakir evlendi. Mesleği tornacılıktı, şemsiye tutamağı ve halkası imal ediyordu, ama bununla ancak geçinebiliyordu.

"Benim hiç şansım olmayacak!" diyordu. Aslında bu gerçek bir öykü; adamın yaşadığı yerin adını da verebiliriz, ama bu bir şeyi değiştirmez!

Onun için en pahalı hediye, evini ve bahçesini süsleyen kırmızı renkteki ekşi meyvesiyle üvez ağaçlarıydı. Bu bahçede bir de armut ağacı vardı ki, üzerinde sadece tek bir armut bulunuyordu. Adamın şansı işte bu ağaçta, daha doğrusu bu tek armuttaydı!

Bir gece müthiş bir fırtına çıktı; hatta gazetelerde rüzgârın büyük bir posta arabasını paçavra gibi havada uçurduğu haberi vardı. O sırada koca armut ağacının bir dalı da kolaylıkla kırılıverdi.

Bu dal torna tezgâhına getirildi ve adam bunu tornadan geçirerek - şaka olsun diye- önce irice bir armut, sonra ondan da daha ufak bir armut ve bu ufak armuttan da çok daha ufak armut yaptı.

Ağacın hiç olmazsa şu armutları olsun diyen adam onları oynamaları için çocuklara hediye etti.

Islak ülkelerde şemsiye bir ihtiyaçtır; her evde bir şemsiye vardır. Rüzgâr sert eserse şemsiye tersine döner hatta bazen teli dışa doğru eğrilir; evet, adam bunu hep doğrultuyordu; ama katlandığı zaman onu sarıp sarmaladıktan sonra toplu tutan düğme çoğu zaman yerinden kopup fırlıyor ya da onu sıkı tutan halka ikiye yarılıyordu.

Bir gün yine düğme kopup fırladı, adam onu yerde ararken eline tornadan geçirmiş olduğu ve çocuklara oynamaları için verdiği armutlardan en küçüğü geçti.

"Düğmeyi bulamadım!" diye söylendi adam: "Ama şu ufak şey belki aynı işi görür!"

Bu armuda bir delik açtıktan sonra içinden bir ip geçirdi ve bu ufacık armut, yarılmış olan halkayı tekrar birleştirdi. Bu şemsiyenin o zamana kadarki en güzel kopçası oldu.

Bir yıl sonra adam şemsiye tutamaklarını başkente gönderirken tornadan çıkmış iki ufak armut ve de yarılmış halkayı – da koydu; bunlar Amerika'da denenecekti. İşte orada bu ufak armudun başka düğmelerden çok daha fazla işe yaradığı saptandı ve şemsiye ticareti yapanlar bundan sonraki siparişlerde şemsiyelerde hep ufak armut takılı olmasını istediler.

Öyle bir iş çıkmıştı ki ortaya! Binlerce armut! Tüm şemsiyelerde tahta armutlar! Tüm bunları yapması gerekiyordu adamın. Durmadan tornasını çalıştırdı. O koca armut ağacı ufak tahta armutların uğruna yok oldu gitti! Tüm bunlar şilin, o şilinler de altın kazandırdı hep!

"Benim şansım armut ağacındaymış meğer!" dedi adam. Ve büyük bir iş yeri açtı, yanına usta aldı, çırak çalıştırdı. Sık sık: "Bazen bir tahta parçası şans getirir!" diye yineliyordu.

Bu öyküyü anlatan ben de aynı fikirdeyim yani.

Ama bu, Tanrı'nın bize bahşedeceği özel bir tahta olmalı elbette! Böyle bir tahta bana nasip oldu, tıpkı o adam gibi ben de bunu altına çevirebildim. Anlattıklarımdan hoşlandığınızı fark ettiğim için ben de diyorum ki, bazen bir tahta parçası şans getirir!

141 Kuyrukluyıldız

Ve kuyrukluyıldız gözüktü; çekirdeği ateş gibiydi, kendisi pırıl pırıldı. Ona zengin bir şatodan da baktılar, fakir bir evden de; sokaktaki kalabalık da izledi onu, kırdaki yalnız adam da! Herkes o anda aklından bir şeyler geçirdi!

"Gelin, gökteki şu işarete bakın! Harika bir şey!" diyordu herkes ve onu görmek için acele ediyordu.

Bir kulübede ufak bir çocuk annesiyle birlikte kalıyordu; mum ışığı odayı aydınlatıyordu ve bu mumun fitili yukarıya doğruydu, derken yonga gibi eğrilmeye başladı ki bu, küçük çocuğun yakında öleceğini gösteriyordu.

Ama bu batıl bir inanıştı ve kadın da buna inanıyordu.

Oysa bu ufak oğlan daha pek çok yıl yaşayacaktı; ancak altmış yıl sonra bir daha gözükecek olan bu kuyrukluyıldızı izleyebilecekti.

Ufak oğlan mumun fitiline bakmadı, kuyrukluyıldız hakkında da bir fikri yoktu; böyle bir şeyi gökyüzünde ilk kez görüyordu; önünde macunla yapıştırılmış bir tabak vardı, bunun içinde de köpüklü su. Topraktan yapılmış küçük bir piponun başını bu suya daldırdıktan sonra üfleyerek irili ufaklı köpükler oluşturdu; bunlar havada titreyerek sağa-sola sallandı, sarıdan kırmızıya kadar renklerin en güzeli yansıyordu etrafa. Sonra bunlar leylak rengine ve maviye, daha sonra da güneş alan ağaç yaprakları gibi yeşile dönüştü.

"Tanrı sana hep köpük üfürmeyi nasip etsin!"

"Daha da fazlasını!" dedi çocuk: "Hepsini üfleyip patlatamıyorum ki!" Ve köpük yapmaya devam etti.

"Bir yıl uçuyor! Bir yıl daha uçuyor! Bak, nasıl uçuyorlar!" diyordu oğlan her bir köpüğün yok oluşunda. Bunlardan birkaçı gözüne kaçtı, onu yaktı, iltihaplandırdı ve yaşarttı. Her bir köpükte geleceğin resmi ışıldıyor ve parlıyordu.

"Kuyrukluyıldıza şimdi bakmak gerek!" diye seslendi komşular: "Öyle içerde oturmayın, dışarı çıkın!"

Annesi çocuğunu elinden tuttu; oğlan pipoyu ve balon üfürmeyi bıraktı; kuyrukluyıldız gelmişti.

Oğlan bu parlak kuyruklu ve ışıldayan ateş küresine baktı; bazıları bunun üç arşın, bazıları da milyonlarca arşın olduğunu savunuyordu. Yani herkes kendine göre bir tahminde bulunuyordu.

"Onun bir sonraki gelişini ancak çocuklarımızın çocukları görür!" diyorlardı hep.

Böyle diyenlerin çoğu kuyrukluyıldız bir daha göründüğünde ya ölmüş ya da çok çökmüş olacaktı. Ama mumun karşısında oturan annesinin, yakında öleceğini sandığı çocuğu hâlâ yaşıyordu; ne var ki yaşlanmıştı ve saçları bembeyaz olmuştu.

"Ağarmış saçlar yaşlılığın çiçeğidir!" diye bir atasözü vardır ya! Onun da saçları çok beyazdı şimdi; artık yaşlı bir öğretmendi.

Öğrencileri onun çok akıllı olduğunu, tarih ve coğrafyadan anladığını ve gökteki yıldızlar hakkında da çok şey bildi-

ğini söylüyordu.

"Hepsi yine gelecek!" diyordu adam: "Kişileri ve olayları gözünüzden ayırmayın; hepsi çeşitli ülkelerde ve çeşitli kıyafetlerde tekrar ortaya çıkacak!"

Ve öğretmen daha sonra Wilhelm Tell'i anlattı; oğlunun başına konulan elmayı okuyla vurması gerekiyordu adam, ama oku atmadan önce göğsünde o hain Gessler'i vurmak amacıyla bir ok saklamıştı. Bu olay İsviçre'de oldu, ama bundan yıllar önce aynı şey Danimarka'da Palnatoke'nin de başına geldi. O da oğlunun başındaki elmayı vurmak zorunda kaldı, o da Wilhelm Tell gibi göğsünde ikinci bir ok sakladı; bundan bin yıl önce de buna benzer bir şey eski Mısır'da gerçekleşti; işte böyle olaylar tıpkı kuyrukluyıldız gibi belli aralıklarla tekrarlanır durur.

Öğretmen, çocukken görmüş olduğu ve şimdi de beklenmekte olan kuyrukluyıldız hakkında konuştu durdu. Gök cisimlerini iyi biliyordu ve bu arada tarih ve coğrafyayı da unutmuyordu.

Bahçesini Danimarka haritasına benzetmişti; bitkileri ve çiçekleri asıl yetiştikleri yere göre dizmişti. "Bana bezelye getir!" dendiğinde Lolland Adası'nı simgeleyen tarhdan alınıp getiriliyordu. "Karabuğday!" denince de Langeland Adası'ndan! Yılanotu ve aslanpençesi Skagen Burnu'ndan, çobanpüskülü de Silkeborg şehrinden geliyordu çünkü. Şehirler de heykelleriyle anılıyordu. Ejderhalı Sankt Knud heykeli Odense'nin simgesiydi. Piskopos asalı Absalon heykeli denince akla Sorö geliyordu; dizginli arabalar da bu şehrin bir özelliğiydi. Bahçenin öğretmenliği sayesinde Danimarka haritasını öğreniyordunuz ki, bu da insanı eğlendiriyordu.

Şimdi herkes kuyrukluyıldızı bekliyordu; öğretmen kuyrukluyıldız göründüğünde neler söylendiğini ve hangi yorumlarda bulunulduğunu anlattı. "Kuyrukluyıldız yılında iyi şarap olur!" dedi: "Hani o şaraba su bile katsanız kimse fark etmez! Bu yüzden şarapçılar kuyrukluyıldız yılına çok değer verir."

On dört gün boyunca geceler hep bulutlu geçti, kuyrukluyıldız hâlâ oradaydı, ama görülemiyordu.

Yaşlı öğretmen, okulun yanındaki ufak kulübede kalıyordu. Odadaki baba yadigârı Bornholm* saatinin zincirleri kurşunlu olduğu için öyle ağırdı ki, ne aşağı çekiliyordu ne yukarı! Sarkacı da yerinden kımıldamıyordu. Saat başı fırlayan guguk kuşunun sesi yıllar boyunca kapalı kapılar ardında kaldığı için artık çıkmaz olmuştu. Yani saat çalışmıyordu. Ama yine ebeveyninden kalma eski piyanonun tuşları ses veriyordu, ömür boyu tanınan ve sevilen melodiler boğuk da olsa çalınabiliyordu bununla. Yaşlı adam o anda kuyrukluyıldızı ilk gördüğü çocukluk yaşlarından bugüne kadar geçen pek çok neşeli ve kederli günleri düşündü. Mum ışığının yonga gibi kıvrılan fitilini seyreden annesinin söylediklerini düşündü ve kendi yaptığı sabun köpüklerini hatırladı. Her bir köpük renkli bir hayattı ona göre; tüm güzellikler ve iç açıcı şeyler hep bu köpüğün içindeydi: çocukluk oyunları, gençlik arkadaşları ve bütün bir dünya! Şimdi de bu köpüğün içinden dışarı çıkmak istiyordu! Bunlar geleceğin köpükleriydi! Yaşlı biri olarak piyanodan çıkan melodilerde artık kaybolup giden zamanı buluyordu: düşüncelerinin renkli

* Baltık Denizi'nde Danimarka'ya ait bir ada –çn.

pırıltılarını içeren sabun köpüklerini! İşte şimdi büyükannesinin hep örgü örerken söylediği bir şarkı çınladı kulaklarında:

"Amazon kadını örgü örerse,
Kızar birine, zamanını bölerse."

Derken evin yaşlı hizmetçisinin çocukken söylediği bir şarkıyı duyar gibi oldu:

"Dünya tehlikelerle doludur;
Yaşamanın en iyi yoludur
Gençken bir şeyler yapmak.
Ve zamanı boşa harcamamak."

Derken ilk katıldığı balodaki melodiler geldi kulağına; bir menuet ve bir polonez! Acıklı tonlar yaşlı adamın gözlerini yaşarttı. Derken bir savaş marşı, sonra koronun okuduğu bir parça, daha sonra da vaktiyle, yani çocukken sabun köpüğü üflerkenki neşeli ezgiler içeren bir müzik!

Gözlerini pencereye çevirdi, havada bir bulut yana kaydı, işte o anda parlak çekirdeğiyle kuyrukluyıldızı ve onun kuyruğunu gördü.

Ona sanki bunu dün görmüş gibi geldi, oysa o zamanla bugün arasında bütün bir ömür geçmişti; o zamanlar daha çocuktu ve sabun köpüklerine bakarak 'ilerisini' görüyordu, oysa o köpükler bugün 'geçmişi' gösteriyordu artık. O anda kendini çocuk gibi hissetti; gözleri parladı, elini piyanonun tuşuna dokundurdu, bir ses geldi oradan.

Komşular:

"Dışarı çıkın yahu; bakın, kuyrukluyıldız geldi!" diye ses-

lendi: "Hava açık! Gelin, iyice bakın!"

Yaşlı öğretmen cevap vermedi; iyice görebilmek için evden çıkıp gitmiş gibiydi zaten; ruhu, kuyrukluyıldız kayıp giderken şimdi bir başka güzergâhtaydı; daha geniş bir mekândaydı.

Ve şimdi o kuyrukluyıldıza yine zengin bir şatodan baktılar, fakir bir evden de; sokaktaki kalabalık da izledi onu, kırdaki yalnız adam da. Yaşlı öğretmenin ruhu Tanrı katına, hayattayken hep özlediklerinin yanına yükseldi.

142 Haftanın Günleri

Haftanın günleri bir keresinde hep birlikte buluşup kendilerine bir ziyafet çekmek istediler. Çünkü her bir gün, yıl boyunca kendine hiç zaman ayıramamıştı; onlara ekstradan bir gün verilmiş de olsa onu Şubat'ta, her dört yılda bir kullanacaklardı, yani artık yıldaki artık gündü bu!

İşte o gün toplanmaya karar verdiler; Şubat, Karnaval ayı olduğu için üstlerini değiştirdiler, her biri kendi zevkine göre giyindi; yiyip içecekler, attıkları nutuklarda arkadaşlıkları sırasında hoşa giden ya da gitmeyen şeyleri dobra dobra dile getireceklerdi. Tarihteki kahramanlar birbirlerine kemirilmiş pirzola kemiği fırlatırken haftanın günleri, birbirlerine lezzetli yemekler ikram edip karşılıklı belden aşağı fıkralar anlatılacaktı; hani Karnavalda anlatılacak cinsten.

Derken artık gün geldi çattı ve toplanıldı.

Haftalık günlerin başkanı Pazar, siyah ipekten bir pelerin geçirmişti sırtına; dini bütünler onu kiliseye giden rahibe benzetiyordu; dünya çocuklarıysa onu yakasına kırmızı karanfil takmış, eğlenmeye giden maskeli ve pelerinli biri olarak görüyordu; onun yakasına iliştirdiği kırmızı karanfil, tiyatronun lambası gibiydi ve "Gişe kapandı, biletler bitti, eğlenmeye bakın!" diyordu.

Pazarın akrabası olan Pazartesi, eğlenceye kendini adamış genç bir oğlandı, bu yüzden Pazarın peşinden gitti. Nöbetçi-

ler geçerken o, işi bırakacaktı.

"Gidip Offenbach'ın müziğini dinleyeceğim! Başımı döndürmüyor, yüreğime işlemiyor, ama bacak kaslarımı kaşındırıyor; dans etmeliyim, ertesi gün işe morarmış gözle başlasam da! Ben haftanın dolunayıyım!" diyordu.

Salı, güç gösterme günüydü.

"Evet, öyleyim!" dedi Salı: "Çalışırım hep, ayakkabılara bakarım, fabrikalarda dönen çarklar yağlanmış mı, iyi dönüyor mu diye bakarım, başlarında dururum, terzi tezgâhında çalışıyor mu, kaldırım taşları kaldırıma diziliyor mu, ona bakarım, yani her zanaatkârı kontrol ederim! Tüm bunlara ben göz kulak olurum, bu yüzden üzerimde polis üniforması vardır hep; hatta bana da 'polis günü' derler! Soğuk espri yapanlara da ağzının payını veririm!"

"Sıra bende!" dedi Çarşamba: "Haftanın tam ortasındayımdır hep. Almanlar bana Çarşamba Bey derler! Çiçekçi dükkânlarında yardımcı olarak çalışır ve haftanın diğer günlerine çiçek olarak katılırım. Hep birlikte yürürsek arkamda ardımda üç gün bırakırken önümde hâlâ üç gün vardır. Bir tür nöbet tutarım ben! Haftanın en göze batan gününün ben olduğuma inanıyorum!"

Derken Perşembe çıkageldi; bakırcı kıyafetindeydi, elinde bir bakır kazanla bir de çekiç vardı ki, soyluluk sembolüydü bu!

"Ben soylu ailedenim!" dedi: "Çok inançlıyımdır! Kuzey ülkelerinde bana Thor derler, güney ülkelerinde de Jüpiter derler; her ikisi de gök gürültüsü ve şimşek oluşturmayı bilir; bu da aile sırrı işte!"

Ve sonra geldiği yeri belli etmek istercesine bakır kazana

çekiçle vurdu.

Cuma, genç bir kız kılığında geldi; bazen kendini Venüs olarak takdim etti; nereye gitse onun dilini konuşurlarmış! Anlattığına göre sakinmiş ve iyi huyluymuş! Ama şimdi çok neşeli ve küstah görünüyordu. Eski inanışa göre artık yılın artık günü, kadına özgürlük veriyordu.

Cumartesi, elindeki süpürgesi ve temizlik malzemesiyle evin kâhya kadını şeklinde çıkageldi. En sevdiği yemek siyah ekmek ve unla yapılan bira çorbasıydı, bunun bütün masalara dağıtılmasını istemedi, sadece kendi masasına getirtti.

Ve böylece haftanın günleri, hep birlikte yemek masasına oturdular.

Burada hepsinin resmini çizdik; bunlar canlı tablo olarak aile ortamlarına girecektir elbet; isteyen onlara bakarak eğlenebilir; biz bu öyküyü Şubat ayının artık gününü anmak için anlattık.

143 Güneş Işığı Öyküleri

"Şimdi ben anlatayım!" dedi Rüzgâr.

"Hayır, izin verirseniz sıra bende!" dedi Yağmurlu Hava: "Siz yeterince sokakta kalıp ağladınız, zaten ağlamaktan başka bir şey yaptığınız da yok!"

"Sizinle ilişkiye giren kişilerin şemsiyelerini eğip bükmemin karşılığında böyle bir teşekkür mü alacaktım ben?" dedi Rüzgâr.

"Ben anlatayım!" dedi Güneş Işığı: "Susun bakayım!" Bunu öyle parıldayarak, krallar gibi söyledi ki, Rüzgâr olduğu yerde kalakaldı. Ama Yağmurlu Hava, Rüzgârı sarsarak: "Biz bu sözün altında mı kalacağız yani? Şu Güneş Hanımfendiye bir baksana hele! Onu dinlemeyelim! Kulak asmaya bile değmez!" dedi.

Bu kez Güneş Işığı şöyle konuştu:

"Dalgalı deniz üzerinde bir kuğu uçuyordu; her bir tüyü altın gibi parlıyordu, bunlardan bir tanesi pupa yelken yol almakta olan bir ticaret gemisinin üzerine, daha doğrusu o gemideki mallara gözcülük eden bir delikanlının kıvırcık saçlarının arasına düştü; o zaman ona süper kargo adını taktılar. Bu talih kuşunun tüyü oğlanın önce alnına dokundu, sonra da eline. İşte o anda delikanlı zengin bir tüccar oluverdi; öyle ki, arabasının tekerleklerini altından yaptırdı, altın tabaklara da armasını işletti. Ben de onları ışınlarımla parlat-

tım hep."

"Kuğu, kırda koyun güden yedi yaşındaki bir çobanın üzerinden uçtu; oğlan yaşlı ve ilginç bir ağacın gölgesinde oturmuştu. Kuğu, uçuş sırasında bu ağacın yapraklarından birini öptü; bu yaprak oğlanın eline düştü; bu tek yapraktan önce üç sonra da on yaprak meydana geldi; çoğalan yapraklar bir kitap oluşturdu ve oğlan kendi dilinde yazılmış olan bu kitabı okuyarak doğa harikalarını, inancı ve bilimi öğrendi. Yatağa gittiği zaman okuduklarını unutmamak için kitabı yastığının altına koyuyordu; işte bu kitap onu okul sırasına, sonra da bilim masasına oturttu. Ben onun ismine bilge kişiler arasında rastladım!" dedi Güneş Işığı.

"Kuğu, ormanın tenha bir yerine uçtu; buradaki sakin ve kara gölcüklerde nilüferler açmıştı, etrafta guguk kuşlarının ve kumruların yuva yaptıkları pek çok yabanielma ağacı vardı.

Yaşlı bir kadın topladığı odun ve ağaçlardan kopan dalları sırtında, küçük çocuğunu da kucağında taşıyarak evine yollanıyordu. Derken sahildeki sazlıktan havalanan o uğurlu altın kuğuyu gördü; neydi orada o parlayan? Altından bir yumurtaydı! Hemen onu koynuna yerleştirdi; orası sımsıcaktı çünkü. Bu yumurtanın içinde bir hayat olduğu kesindi. Evet, bir şey yumurtanın kabuğunu tıklamaktaydı; kadın bunu hissetti ve önce kendi kalp atışları sandı.

Eve gelince altın yumurtayı koynundan çıkardı; kıymetli bir altın saat gibi 'tık! tık!' ediyordu, ama bu, canlı barındıran bir yumurtaydı. Ve birden çatlayıverdi, içinden altın tüylü bir yavru kuğu çıktı; kafasını dışarı uzattı, boynunda dört tane yüzük vardı. Zavallı kadının da dört çocuğu vardı,

üçünü evde bırakmış ve dördüncüsünü yanına almıştı. O zaman her bir yüzüğün bir çocuğa ait olabileceğini anladı; buna aklı yattığı anda altın kuğu yavrusu uçup gitti.

Kadın yüzükleri tek tek öptü, oğlanlara da öptürdü, bunları iyi korumalarını söyledikten sonra yüzükleri çocukların parmaklarına taktı."

"Ben gördüm!" dedi Güneş Işığı: "Daha sonra olanları gördüm!

Oğlanlardan biri killi bir kuyunun başına oturmuştu ve eline aldığı kili yoğurarak figürler yapıyordu; böylece Altın Post'u alıp getiren Jason'u şekillendirdi.

İkincisi, akla gelen her renkteki çiçeklerin doldurduğu kıra çıktı, topladığı bir demet çiçeği ellerine öyle bir sıktı ki, çıkan su gözlerine sıçradı, parmağındaki yüzüğü ıslattı; bu onun aklından çıkmadı ve hep eli kaşındı. Ama işte yıllar sonra şehirde herkes büyük bir ressamı konuşur oldu.

Oğlanlardan üçüncüsü yüzüğü ağzında öyle sıkı tuttu ki, bu yüzük ses çıkardı ve gönlünde yankı yarattı. Duygular ve düşünceler sese dönüştü; bu sesler tıpkı kuğular gibi önce yükseldi, sonra gölün derinliklerine daldı; düşünce gölünün derinliklerine. Ve o da bestekâr oldu. Her ulus benimsedi onu!

Dördüncüye gelince, evet o bir Külkedisi gibiydi, ama kafasına bir şey takmıştı, bunu yapmasa olmayacaktı! Hakkında o kadar çok şey söylendi ki, sonunda istediğini elde etti. Hatta 'Benden de bir öpücük aldı!' dedi Güneş Işığı. Şairlik onun doğasında vardı, ama kâh tartaklandı, kâh öpüldü. Altın kuğunun uğurlu altın yüzüğü hâlâ parmağındaydı. Fikirleri, altın kelebekler gibi uçuşup durdu, dolayısıyla 'ölmez-

ler' arasına girmeyi başardı."

"Ama o ayrı bir hikâye!" dedi Rüzgâr.

"Hem de can sıkıcı!" dedi Yağmurlu Hava: "Hadi biraz üfür de kendime geleyim!"

Ve Rüzgâr üfürdü. Güneş Işığı anlatmaya devam etti:

"Uğurlu kuğu balıkçıların ağ attıkları körfezin üzerinden uçtu. O sırada balıkçılardan biri evlenmeyi aklından geçirdi ve evlendi de.

Kuğu ona bir parça kehribar getirdi; kehribar çekicidir, insanın gönlünü ısıtır. Havayı kilisedeki gibi tütsüler; doğadan gelme bir kokudur bu! Yuvaya uğur getirir, ailelere uğur getirir, aile bağlarını sağlamlaştırarak bireyleri mutlu kılar. İşte onların hayatı bir güneş öyküsünden farksızdır."

"Keselim bunu bur'da!" dedi Rüzgâr: "Güneş Işığı yeterince konuştu! Benim canım sıkıldı!"

"Benim de!" dedi Rüzgârlı Hava.

Bu masalı dinleyen bizler ne mi dedik?

"İyi ki bitti!" dedik.

144 Büyük Dede

Büyük dede çok sevimli, çok akıllı ve çok iyi bir adamdı; onun gibilere hep saygı duyarız; geçmişi düşündükçe ona sadece dede dediğimizi hatırlıyorum. Ama ağabeyim Frederik'in küçük oğlu dünyaya gelir gelmez büyük dedenin kucağına oturdu; bundan daha yüksek yer de yoktu onun için! Büyük dede hepimizi çok severdi, ama yaşadığımız çağı sevdiği pek söylenemezdi: "Bizim zamanımız daha iyiydi!" derdi: "Bizler daha düşünceliydik, daha iyi karakterliydik! Şimdiki kuşak çok vefasız, her şey çok değişti; artık küçüklerin sözü geçiyor! Kendilerini kral gibi görüyorlar! Herkes karşısındakine çamur atıyor!"

Bunları söylerken suratı kıpkırmızı olurdu, ama az sonra dostça gülümseyerek: "Neyse!" derdi: "Belki de ben yanılıyorum. Hâlâ mazide yaşıyorum, şimdiki zamana ayak uyduramadım! Tanrı yardımcım olsun!"

Büyük dede eski zamanlardan laf açtığında ben hep o zamanı aklımda yaşatırdım; tekerlekleri altından atlı faytonları, soyluların uşaklarını, müzik ve bayraklar eşliğinde yapılan törenleri, Noel zamanı oynanan çocuk oyunlarını falan hep görür gibi olurdum. Ama o çağda çok iğrenç ve korkunç şeyler de olmuştu; işkenceler, cinayetler, insanı dehşete düşürecek şeyler; elbette eğlenceler de vardı. Ben çok güzel şeyler duydum onun ağzından: köylülere özgürlük sağlayan soylular ve köleliği kaldıran Danimarka prensi hakkında.

Büyük dedeyi ve gençliğinde yaşadıklarını dinlemek büyük zevk veriyordu bana; onun yaşadığı zamanlar gerçekten harika olmalıydı.

Ağabeyim Frederik, büyük dedemin yüzüne karşı açıkça: "Berbat zamanlarmış! İyi ki bunu atlatmışız!" dedi. Bunu yapmamalıydı, ama doğrusu ona karşı da saygı duydum; kendisi benden büyüktü, neredeyse babam olacak yaştaydı – kendisi öyle diyordu-; bu arada bana çok ilginç şeyler anlattı. Liseyi başarıyla bitirmiş, babamın firmasında çok çalışmıştı, yakında ticarete atılacaktı. Büyük dedemle uğraşan tek kişi oydu, tartışmaları hep kavgayla sonlanıyordu. Birbirleriyle hiç anlaşamadılar; tüm aile aynı fikirdeydi; o zamanlar küçük olmama rağmen bunu ben de fark ettim, ama onlar bu didişmeden hiç vazgeçmedi.

Frederik bilim alanında ne kadar ilerlediğimizi anlatsa ya da okusa, doğadaki buluşları ve günümüzdeki ilginç olayları ele alsa büyük dedemin gözleri yaşarıyordu.

"İnsanoğlu akıllandı, ama ahlâkı bozuldu!" dedi sonunda büyük dede: "Birbirlerine karşı en müthiş silahları kullanıyorlar!"

"Savaşı çabuk bitirmek için!" dedi Frederik: "Barış olsun diye artık yedi yıl beklenmiyor!"

Bir gün Frederik ufak bir devlette geçen bir olayı anlattı. Herkes vaktini belediye başkanının saatine, yani belediye binasındaki büyük saate göre ayarlıyormuş. Bu saat doğru çalışmıyormuş, ona rağmen herkes bu saate göre işini görüyormuş. Derken bu ülkeye tren gelmiş, o zaman diğer ülkelerle de tren bağlantısı sağlanmış. Bu yüzden zamanın tam olarak ayarlanması gerekiyormuş, yoksa trenler birbiriyle çarpışabi-

lirmiş. Trenin güneşe göre ayarlanmış saati doğru gidiyormuş, ama belediye başkanınki yanlış gidiyormuş. İşte o günden sonra herkes vaktini tren istasyonundaki saate göre ayarlar olmuş!

Ben buna güldüm, çünkü olay gülünçtü. Ama büyük dede gülmedi, gayet ciddiydi:

"Anlattıklarında pek çok şey gizli" dedi: "Bana bunu niye anlattığını da biliyorum. Senin bu saat örneğinde alınacak bir ders var. Hatırıma ebeveynimin kurşun kadar ağır o eski Bornholm saati geliyor hep; bizim zaman ölçümüz oydu. Doğru gitmese bile iş görüyordu işte! Biz sadece akrep ve yelkovanına bakıyorduk, içindeki çarklara aldırış ettiğimiz yoktu. Ama şimdiki devletin saati şeffaf camdan; mekanizmayı bakıp görebiliyorsun, çarkların nasıl çalıştığını da; ama işte onları, milleri ve hele çıngırağın nasıl çalacağını düşündüğümde içimi korku sarıyor ve devlete olan güvenimi kaybediyorum. Günümüzün zaafı bu işte!"

Ve büyük dede öfkeyle anlatmasını sürdürdü. O ve Frederik anlaşamıyordu, ama tartışmadan da duramıyorlardı; tıpkı eski zamanla yeni zaman gibi! İkisi de bunun farkındaydı.

Frederik Amerika'ya gitmek istediğinde bütün aile bunu hissetti. Bu seyahat ticaret odasının isteği doğrultusundaydı. Büyük dedeye yurdundan ayrılma düşüncesi bile zor geldi, çünkü gezi uzun sürecekti; Okyanus aşılacak ve dünyanın öbür ucuna gidilecekti.

"Her on dört günde bir benden bir mektup alacaksın!" dedi Frederik: "Bütün mektuplardan daha önce de eline telgraf geçecek; günler saatlere, saatler de dakikalara dönü-

şecek, yani zaman o kadar kısalacak!"

Nitekim Frederik İngiltere'de gemiye bindiğinde bize telgrafla selam gönderdi. Bu selam, mektuptan çok daha önce geçti elimize. Ve Frederik Amerika'ya ayak bastıktan birkaç saat sonra elimize geçen telgraf sanki kuşlar tarafından getirilmişti.

"Şu yaşadığımız zaman Tanrı'nın bize bir lütfu!" dedi büyük dede: "Bir nimet!"

"Doğadaki güçler ülkemizde ilk kez tanınmaya ve açıklanmaya başladı, demişti bana Frederik."

"Evet!" diyen büyük dede bana bir öpücük kondurdu: "Ben bunu onun gözlerinde okudum; o gözler tıpkı seninki gibi çocuk gözleriydi!" Ve bir öpücük daha kondurdu.

Frederik'ten haber alalı bir ayı geçmişti; genç bir kızla nişanlanmıştı ve onu bütün ailenin seveceğinden emindi. Gönderdiği fotoğraflara hepimiz gözlerimizi fal taşı kadar açarak, hatta büyüteçle baktık. Evet, hepimiz o resimlere en güçlü büyüteçle bakınca kimin kime benzediği meydana çıktı. Bu benzerliği tüm zamanların en yetenekli ressamları bile çizemezdi.

"Bu buluş keşke çok daha önce gerçekleşseydi, o zaman büyük adamlarla yüz yüze gelmiş gibi olurduk! Ama kız bu fotoğrafta ne tatlı ve ne güzel görünüyor!" diyen büyük dede hâlâ büyüteçle ona bakıyordu: "Şimdi kapı açılsa da içeri girse! Onu tanımak isterdim!"

Ama neredeyse böyle bir şey hiç gerçekleşmeyecekti; neyse ki tehlikeyi geçtikten sonra duyduk.

Yeni evliler sağ salim İngiltere'ye varmış, oradan buharlı gemiyle Kopenhag'a geçeceklermiş, ancak Danimarka sahili-

ne yaklaşırken bir fırtına çıkmış ve gemi kum tepelerinden birine bindirerek dibe oturmuş. Deniz kabarmış ve dalgalar gemiyi neredeyse parçalayacakmış; cankurtaran filikaları denize salıverilememiş; derken gece olmuş, karanlıkta karaya oturmuş gemiye sahilden aydınlatıcı bir raket atılmış, bu rakete bağlı bir tel halat, gemiyle liman arasında bağlantı oluşturmuş. Ve çok geçmeden içinde genç ve güzel bir bayanın bulunduğu filika, azgın dalgalar arasında karaya doğru çekilmiş. Genç kız kocasının da karaya ayak bastığını görünce mutlu olmuş. Daha sabah bile olmadan gemidekilerin hepsi kurtarılmış.

Biz o sırada Kopenhag'da derin bir uyku çekmekteydik; tehlike falan aklımıza bile gelmedi. Kahvaltı sofrasına oturduğumuzda bize ulaşan bir telgrafla bir İngiliz gemisinin batı sahillerinde battığı haberi geldi. Doğal olarak çok korktuk, ama aynı saatte gelen bir telgraftan Frederik'le genç karısının kurtulduklarını ve yakında yanımızda olacaklarını öğrendik.

Hep birlikte ağladık; ben de ağladım, büyük dede de ellerini kavuşturarak ağladı! –Yeni zamana şükrettiğine emindim!

İşte o günlerde büyük dede, ünlü fizikçi Hans Christian Örsted'in heykeli için iki yüz altın bağışta bulundu.

Frederik genç karısıyla eve geldiğinde ve bunu duyduğunda: "Çok iyi yapmışsın, büyük dede! Şimdi Örsted'in yıllar önce eski ve yeni zaman hakkında yazdıklarını okuyayım sana!" dedi.

"O da herhalde senin gibi düşünüyordu!" diye karşılık verdi büyük dede.

"Evet, inan bana!" dedi Frederik: "Onun heykeli için bağışta bulunduğuna göre sen de onun gibisin!"

145|Mum Işığı

Balmumundan yapılma kocaman bir mum vardı ve kendi içeriğini gayet iyi biliyordu.

"Ben balmumunun içinde dünyaya geldim ve şekillendim!" dedi: "Öbür mumlardan daha iyi ışık veririm! Aslında avizelere layığım ya da gümüş bir şamdana!"

"Bu güzel bir hayat olmalı!" dedi ispermeçet mumu: "Ben iç yağından yapıldım, yine de üç beş kuruşluk mumlardan daha fazla yanıyorum; onları yağa iki kez daldırıyorlar, oysa beni kalınlaşmam için sekiz kez! Ben halimden memnunum! Elbette balmumundan yapılmak daha hoş bir şey, ama seni nerede kullanacaklarını bilemiyorsun ki! Onları genellikle salonlarda, kristal avizelerde kullanıyorlar; bense hep mutfakta kalıyorum, ama bu da iyi bir yer; ev sakinleri hep mutfakta yemek yiyor çünkü!"

"Ama yemekten daha önemli olan bir şey var!" dedi ispermeçet mumu: "Toplantılar! Orada hem başka ışıkları görüyorsun hem de kendin ışık saçıyorsun! Bak bu akşam balo var, az sonra hem beni hem de bütün ailemi alıp götürecekler!"

Sözünü henüz bitirmişti ki, bütün ispermeçet mumlarını toplayıp götürdüler, öbür mum da onlarla gitti. Evin hanımı onu narin eline alarak mutfaktan dışarı çıkardı; orada elindeki sepetiyle ufak bir oğlan durmaktaydı, sepetin içi patates doluydu, bunun yanı sıra da bir kaç elma vardı; tüm bunları

zavallı çocuğa evin hanımı hediye etmişti.

"Şu mumu da al, oğlum!" dedi kadın: "Annen gece yarısına kadar oturup çalışıyor, bu onun işine yarar!"

Evin küçük kızı da oradaydı; 'gece yarısına kadar' sözünü işitince sevinçle: "Ben de bu gece yarısına kadar uyanık kalayım! Balo veriyoruz, en büyük kırmızı kurdeleyi herhalde ben alırım!" diye söylendi.

Yüzü öyle parlıyordu ki! Çok sevinçliydi! Hiçbir mum çocuk gözü kadar ışıldamaz!

"Çok etkilendim!" diye düşündü ispermeçet mumu: "Bunu hiç unutmayacağım, herhalde bir daha da görmeyeceğim!"

Sonra sepete konuldu ve oğlan onu alıp gitti.

"Acaba nereye gidiyorum?" diye düşündü ispermeçet mumu: "Fakir insanların yanına herhalde; balmumu en kibar insanların yanında, gümüş bir şamdanda yerini alırken bana belki pirinç şamdan bile kısmet olmayacak; balmumu değil de ispermeçet mumu olmak da şans işte!"

Ve ispermeçet mumu, üç çocuklu fakir bir dulun yaşadığı ufacık bir eve düştü."Tanrı o hanımdan razı olsun!" dedi çocukların annesi: "Harika bir mum bu! Gece yarısına kadar sönmeden yanar!"

Böyle diyerek mumu yaktı.

"Pöff!" diye söylendi mum: "Beni kibritle yaktı, ne de pis kokuyor! O zengin evde mumları böyle yakmazlar herhalde!"

Orada da mumlar şamdanlara dikildi, ışıkları caddeye vurdu. Arabalar sallana sallana geldi, balo davetlileri terte-

miz giysileri içinde indiler; müzik sesi duyuluyordu.

"Başlıyorlar!" diyen ispermeçet mumu küçük ve zengin kızın tüm mumlardan daha fazla parlayan yüzünü düşündü: "O yüzü asla göremeyeceğim!"

Tam o sırada evin en küçük çocuğu yanına geldi: bu bir kızdı; kollarını diğer iki kardeşinin omzuna atmıştı; çok önemli bir şey anlatıyordu ki, fısıldayarak konuştu: "Bu akşam sıcak patates yiyeceğiz – düşünsenize!" dedi.

Yüzü mutluluktan ışıldıyordu; ispermeçet mumu da ışığını ona yöneltti; bu yüzde öyle bir sevinç gördü ki! Keza bu yüzde öyle bir mutluluk okunuyordu ki, tıpkı 'Bu akşam balo veriyoruz, en büyük kurdele benim olacak!' diyen zengin kızınki gibiydi.

"Sıcak patates de aynı mutluluğu veriyor işte!" diye düşündü ispermeçet mumu ve tıksırır gibi oldu, daha doğrusu biraz çıtırdadı. Bundan fazlasını da yapamazdı ki!

Masa hazırlandı, patatesler yenildi. Mmm, öyle lezzetliydi ki! Tam bir bayram yemeğiydi bu; ardından da her biri birer elma yedi. En ufak oğlan şu şiiri okudu:

"Tanrım şükürler olsun sana,
Karnım doydu, baksana! Amin."

"Şair ne güzel söylemiş, değil mi anne?" dedi sonra.

"Ne sen sor, ne ben söyleyeyim!" dedi annesi: "Karnın doyduysa Tanrı'ya dua et!"

Çocuklar yataklarına yattı, her biri birer öpücük aldı ve az sonra uyudular. Anneleri ekmek parası kazanabilmek için gece yarısına kadar dikiş dikti. Karşıdaki zengin evden ışıklar yansıyor ve müzik duyuluyordu. Gökyüzündeki yıldızlar

hem zengin evi hem de fakir evi aynı şekilde aydınlatmaktaydı.

"Aslında hoş bir akşamdı!" dedi ispermeçet mumu: "Gümüş şamdanlardaki mumların durumu daha mı iyiydi acaba? Fitilim sönmeden bunu bilmek isterdim doğrusu."

Ve her iki mumun yüzlerini aydınlattığı talihli çocukları düşündü.

Evet, bu hikâye de bu kadar işte!

146 Olacak İş Değil!

En akla gelmez şeyi yapan, kralın kızıyla evlenecek ve imparatorluğun yarısına sahip olacaktı.

Yalnız delikanlılar değil, yaşlı erkekler de kolları sıvadı, vücut geliştirmeye başladı; en akla gelmez şeyi başarabilmek uğruna biri fazla yemekten, biri de çok içki içmekten öldü. Ve bu yolla bir sonuç alınamadı. Mahalle çocukları kendi sırtlarına tükürmeyi denediler, onlara göre bu yapılması imkânsız bir şeydi.

Yarışma belirli bir günde yapılacaktı; her bir yarışmacı o gün marifetini gösterecekti. Jüri heyeti üç yaşından doksan yaşına kadar olan erkeklerden oluştu. İnanılmaz şeyler sergilendi hep, ama herkesin inanılır gibi değil dediği, ahşap muhafaza içinde bir duvar saati vardı ki, içi dışı mükemmeldi: her çalışında canlı resimler gösteriyordu, yani hareketli figürler, müzik ve konuşmalarla on iki gösteri sunuyordu.

"Olacak iş değil!" dedi herkes.

Saat biri çaldığı zaman Musa dağa çıkmış durumda, manevi yazı tahtasına birinci emri yazıyordu: "Senin tanrın benim, başka tanrı arama!"

İkiyi çaldığı zaman Adem'le Havva'nın buluştuğu cennet bahçesi görülüyordu, ikisi de elbise dolapları olmadığı halde mutluydu, zaten elbiseye ihtiyaçları yoktu.

Saat üçü çaldığında Kutsal Üç Kral* görünüyordu, bir tanesi neden bilinmez simsiyahtı çünkü onu güneş karartmıştı. Ellerinde tütsü ve hediyelik eşya vardı.

Saat dörtte dört mevsim çıkageliyordu: ilkbahar, taze yapraklı dala konmuş guguk kuşu olarak; yaz, olgunlaşmış başağa konmuş çekirge olarak; sonbahar, boş bir leylek yuvası olarak –kuşlar gitmişti!- ve kış da eski anıları anlatan yaşlı karga şeklinde.

Saat beşi çaldığında beş duygu simgeleniyordu: görme, gözlükçüyle; işitme, bakırcıyla; koklama, papatya ve asperulayla; tatma, aşçıyla; hissetme, matem çiçeğine bürünmüş mezarcıyla!

Saat altıyı çalarken bir oyuncu zar atıyordu ve en yüksek zar, yani altı geliyordu.

Sonra haftanın yedi günü ya da yedi günah geliyordu; bu konuda millet aynı fikirde değildi: ikisi birden mi gelse, yoksa ayrı ayrı mı?

Tam sekizde rahipler korosu fecir ayinine başlıyordu.

Saat dokuzu çaldığında dokuz ilham perisi çıkageliyordu: biri astronomiyle, bir diğeri tarih arşiviyle uğraşıyordu, geri kalanlar da tiyatroyla!

Saat tam onda tekrar Musa, manevi levhasıyla geliyordu ve bu levhada on emir yazılıydı.

Saat bir daha çaldığında küçük oğlanlar ve kızlar sıçrayarak şöyle bir oyun oynuyordu: "Dinleyin çocuklar, saat şim-

* İsa'nın doğuşunu kutlayarak haber veren doğu, batı ve güney ülkelerinin Kutsal Üç Kral'ı. Katolikerin hep 6 Ocakta kutladıkları bayram –çn.

di on bir oldu; Tanrı sevgisi içinize doldu."

Ve saat on ikiyi çaldığında Cebrail meydana çıkarak eski bir cennet şarkısı okuyordu:

"Kurtarıcınız doğdu o anda,
Saat on ikiyi çaldığında."

İşte bunu söylerken güller fışkırdı ve bu güllerden her biri gökkuşağı rengindeki kanatlarıyla birer meleğe dönüştü.

Bunu işitmek ve görmek harika bir şeydi; bu sanat eserinin dünyada bir örneği daha yoktu; herkes aynı fikirdeydi.

Bu saati yapan sanatkâr, iyi kalpli bir delikanlıydı; anne ve babasına çok iyi bakıyordu. Bu yüzden prensesi hak etmişti ve imparatorluğun yarısını kazanabilirdi.

Karar günü geldi çattı; tüm şehir süslendi; prenses at kılından yapılma tahtına kurulmuştu, ama kendini rahat hissetmiyordu. Jüri üyeleri muzip gözlerle yarışmayı kazanmayı garantileyen oğlana bakmaktaydı; o da gayet sakin bekliyor ve şansının yaver gittiğini düşünüyordu, çünkü keşfettiği şey olacak iş değildi!

Aynı anda iri yarı bir herif ortaya çıktı ve "Hayır, asıl olmayacak işi şimdi ben yapacağım!" diye haykırdı: "Hepiniz 'Olacak iş değil!' diyeceksiniz!" Sonra elindeki baltayla saate yaklaştı.

"Şangır! Şungur! Gümbür! Çat! Pat!" Saat paramparça oldu, çarkları oraya-buraya dağıldı.

"Bunu ancak *ben* yapabilirim!" dedi adam: "Benim yaptığım, diğerlerinin yaptığını bastırır! Yaptığım şey 'Olacak iş değil!' işte!"

"Böyle bir sanat eserini mahvetmek! Evet, bu 'Olacak iş

değil!'" dedi jüri üyeleri.

Halk da aynısını söyledi, böylece delikanlı hem prensesi hem de imparatorluğun yarısını kazandı. Ne de olsa yasalar bunu gerektiriyordu.

Bentlerden ve şehirdeki kulelerden halka "Düğün başlıyor!" diye duyuruldu. Prenses hiç de sevinmedi, ama kendisi çok güzeldi ve çok hoş giyinmişti. Kilisede o akşam bütün mumlar yakıldı ki, bu da iyi bir izlenim sergiliyordu. Soylu ailelerin kızları şarkılar söyleyerek geline, şövalyeler de damada eşlik ettiler; damat da kafasını öyle bir dik tuttu ki!

Derken şarkılar kesildi, etrafta bir sessizlik oldu, hani yere iğne düşse, sesi duyulurdu; işte o anda kilisenin kapısı davul sesleri arasında açılarak içeriye damatla gelin girdi. Ölü insanlar bir daha kıpırdamaz, bunu biliriz, ama sanat eseri öyle değildir; saatin kendi parçalanmıştı, ama sanatın ruhu ölmemişti! Şaka etmiyorum!

Saat şimdi aynen eskiden olduğu gibi, tam bir bütün olarak orada duruyordu. On ikiye kadar çalmayı sürdürürken içindeki figürler dışarı fırlayıverdi: önce Musa geldi, alnı alev saçıyordu sanki; üzerine yasaların yazıldığı ağır taş levhalarını damadın ayakları dibine fırlatıp attı ki bunlar şimdi kilisenin zeminine çakılmış gibi bir hal aldı.

"Ben onları artık kaldıramam!" dedi Musa: "Sen benim kollarımı kestin! Olduğun yerde kal!"

Bu kez Adem'le Havva, doğunun bilge kişileri ve de dört mevsim söz aldı: "Utan!" dediler.

Ama adam utanmadı.

Saatin içindeki tüm figürler dışarı çıktı ve bunlar büyüdükçe büyüdü; öyle ki, normal insanlar için yer kalmadı. Ve

saat on ikiyi çaldığında kukuletalı Cebrail ile Sabah Yıldızı adama doğru ilerledi. Cebrail, Sabah Yıldızını damadın kafasına, tam alnının ortasına vurdu.

"Paramparça ol bakalım!" dedi: "Ettiğini bul! Biz öcümüzü aldık, üstat da almış oldu! Biz şimdi gidiyoruz!"

Ve sonra sanat eserinin tamamı ortadan kayboldu, ama kilisenin etrafındaki ışıklar koskoca ışık çiçeklerine dönüştü ve kubbenin altındaki yaldızlı yıldızlar ışık saçarken orglar kendiliğinden çalmaya başladı. Oradaki bütün insanlar 'Olacak iş değil!' demekten kendilerini alamadılar.

"Asıl damadı çağırın!" dedi prenses: "Şu sanat eserini yapanı! O benim kocam olacak, aynı zamanda da kral!"

Ve oğlan kilisede ayağa kalktı, herkes ona uydu; herkes sevindi ve herkes onu kutsadı; kimse de ona kötü gözle bakmadı.

Yaa, olacak iş değil, değil mi?

147|Tüm Aile Ne Dedi?

Tüm ailenin ne dediğini duymak ister misin? Evet mi? Dinle o zaman küçük Marie'nin anlattıklarını.

Küçük Marie'nin yaş günüydü; bu ona göre en güzel gündü. Tüm arkadaşları onunla oynamak üzere eve geldi. Marie en güzel elbisesini giymişti; bunu ona artık hayatta olmayan büyükannesi biçip dikmişti. Odasındaki masa hediyelerle donatılmıştı; küçücük bir mutfak maketi, tüm aksamıyla; gözlerini oynatan ve karnına bastırılınca 'Ayy!' diyen bir bebek; yaa, ayrıca içinde en güzel masalların yer aldığı resimli bir kitap. Aslında hediyelerin en güzeli, pek çok yaş günü yaşamaktı!

"Evet, hayat çok güzel!" diyordu küçük Marie. Vaftiz babası da onun en güzel çocuk olduğunu söylüyordu.

Yandaki odada ağabeyleri vardı; biri dokuz, öbürü on bir yaşındaydı. Onlar da hayatı çok güzel buluyorlardı, ama kendi bakış açılarından, küçük Marie'ninki gibi değil! Onlara göre güzel hayat, yaramazlık yapmak, okulda pekiyi not almak, arkadaşlarını kızdırmak, kışın kızak kaymak; yazın şatolar, asma köprüler ve zindanlarda geçen macera kitaplarını okumak ve Afrika'yı keşfetmekti. Oğlanlardan birinin bir derdi vardı: kendisi büyümeden dünyada ne varsa başkaları tarafından keşfedilmiş olacaktı! Bu yüzden bir an önce maceraya atılmak istiyordu. Vaftiz babası 'En güzel masal insanın kendi hayatıdır!' diyordu hep.

Bu çocuklar zemin katta yaşıyordu; üst katta ailenin başka fertleri kalıyordu, ailenin diğer fertleri ki onlar artık çocukluktan sıyrılmıştı; biri on yedi, öbürü yirmi yaşındaydı, ama üçüncüsü çok yaşlıydı; öyle diyordu küçük Marie – yani yirmi beş yaşındaydı ve nişanlıydı. Hepsi aralarında iyi anlaşıyordu. Anne babaları iyiydi; iyi giyiniyorlardı, zekiydiler; hepsi ne istediğini biliyordu. "İleriye bakmalı!" diyorlardı: "Eski parmaklıklar kalksın! Gözümüzü dünyaya açalım! Çünkü dünya, tanıdığımız en güzel şey! Vaftiz baba haklı! Hayat çok tuhaf ve çok güzel bir masal!"

Anneyle baba ki, ikisi de yaşlıydı; elbette çocuklara göre öyle olması gerekiyordu; onlar hep gülümseyerek ve gözlerinin içi gülerek: "Sizler ne kadar da gençsiniz!" diyorlardı: "Ama dünyada her şey istediğiniz gibi olmaz, yine de sizler bunu kabullenin! Hayat tuhaf olduğu kadar çok da güzel bir masaldır!"

Çatı katında –ki göğe yakın yer deniyordu hep- çocukların vaftiz babası kalıyordu. Adam yaşlıydı, ama gönlü genç kalmıştı; neşeli sesiyle hep masal anlatıp dururdu, hem de uzun masallar. Bütün dünyayı dolaşmıştı ve her ülkeden çok güzel şeyler getirip odasını onlarla süslemişti. Duvarlar yerden tavana kadar resim doluydu; kırmızı ve sarı camekânlar ardında tüm dünya güneş altında izleniyordu. Kocaman bir camlı mekânda yeşil bitkiler gözüküyordu; ayrıca içinde süs balıklarının yüzdüğü bir de akvaryum vardı. Bu balıklar çok biliyoruz, ama anlatmak istemiyoruz dercesine bakıyordu insanlara. Kış olmasına karşın odada çiçek kokusundan geçilmiyordu; şömine harıl harıl yanmaktaydı; burada oturup onu seyretmek ve çıtırtılarını dinlemek insana öyle hoş geli-

yordu ki! Vaftiz baba: "O bana eski anılarımı okuyor!" diyordu. Küçük Marie de ateşe baktıkça bir sürü resim görür gibiydi.

Koskoca kitap dolabında değerli kitaplar vardı; bunlardan bir tanesini vaftiz baba çocuklara sık sık okuyordu: bu kitap İncil'di. Bu resimli kitapta evrenin ve insanın yaratılışı, Nuh tufanı, krallar ve kralların kralı anlatılıyordu.

"Şimdiye kadar olmuş ve olacak olanların hepsi bu kitapta yazılı!" diyordu vaftiz baba: "Tek bir kitaba inanılmaz şeyler sığdırılmış! Düşünsenize! Evet, insanoğlunun arzu ettiği her şey bu kitapta var aslında: 'Tanrım, sen merhametini bizden eksik etme! Sen bize acı! Beşikteki çocuğu koru! Çocuğum, sen de ne kadar büyürsen büyü, ama gerçekleri gör ve sakın doğru yoldan ayrılma! Bunu yaptığın sürece hayatta kaybetmezsin!"

Bunları okurken vaftiz babanın gözleri sevinçle parladı; bu gözler bir kez –henüz gençken- ağlamıştı. "İyi ki öyle olmuş!" dedi: "O zamanlar sınavdan geçtik, her şey bulanık görünüyordu. Şimdi etrafıma ve içime güneş doğdu. İnsan yaşlandıkça mutsuzlukta mutluluğu yaşamayı daha iyi beceriyor. O zaman Tanrı'nın yanında olduğunu hissediyorsun ve hayatın tadını daha iyi anlıyorsun. Tanrı bizi korusun!"

Küçük Marie de, "Hayat güzelmiş!" dedi.

Öbür çocuklar da aynı şeyi söyledi, anneleri ve babaları da! Ama öncelikle vaftiz baba; çünkü içlerinde en yaşlısı ve en tecrübelisi oydu; o bütün öyküleri ve masalları biliyordu, canı gönülden "Hayat en güzel masaldır!" diyordu hep.

148 "Oyna Bebeğim, Oyna!"

"Yaa, ama bu şarkı çok ufak çocuklar için!" dedi Male teyze: "Ben istesem de buna ayak uyduramam!" Ama küçük Amalie ayak uyduruyordu; henüz üç yaşındaydı ve bebeklerle oynuyordu, onları Male teyze kadar akıllı yapmaya çalışıyordu.

Derken eve bir öğrenci geldi; öbür kardeşlerle birlikte okul ödevi yapıyordu ve bu arada Amalie ve bebekleriyle de konuşuyordu; konuşması, öbür çocuklarınkinden çok daha farklıydı. Küçük Amalie onu çok eğlenceli buluyordu, ama Male teyzeye göre o, çocuklarla oynamayı bilmiyordu. Çünkü körpe zihinler sözcükleri ezberleyemezdi, ama küçük Amalie bunu başarıyordu. Hatta o öğrenciden 'Oyna Bebeğim, oyna!'yı ezberlemişti bile; onları üç bebeğine de okudu; bebeklerden biri erkek, öbürü kızdı; üçüncüsüyse yaşlıydı, adı da Lise idi. O da bu şarkıyı dinledi, çünkü içinde kendi adı da geçiyordu.

Oyna bebeğim sen, oyna!
Baksana şu kızın boyuna.
Delikanlı da çok fiyakalı,
Hem eldivenli hem şapkalı.
Pantolonu beyaz, frakı mavi.
Tırnakları cilalı, kendisi kavi.
Tam benim bebeğime özel.

Onun kadar da güzel!
Lise, sen de oyna istersen,
Marifetini bir kez göstersen!
Geçen yılki bebeğimin saçları
Yemek olsa, doyururdu açları.
Yepyeni bir bebek oldun ama,
Gel çocuğum bana, korkma!
Üçünüz de oynayın bakalım
Güzelliğinize mum yakalım!

Oyna bebeğim oyna sen,
Sağ bacağını salla istersen.
Ayağını öne bük, kendin dik dur
Zarafetin ilk kuralı işte budur.
Dizini bük, döne döne dans et,
Sağlığına çok iyi gelir bu, evet!
Aslında üçünüz de sevimlisiniz
Kol kola şöyle bir daire çiziniz!

Ve bebekler bu şarkıyı anladı, küçük Amalie de anladı; genç öğrenci de elbette, ne de olsa şarkıyı kendi yazmıştı ve de çok beğenmişti. Ama Male teyze anlamadı, çünkü kendisi çocukluktan çıkmıştı ya! "Aptalca bir şey!" diyordu. Ancak küçük Amalie aynı fikirde değildi, bu yüzden bu şarkıyı hiç ağzından düşürmüyordu.

Bunu biz ondan duyduk.

149|Adalı Kadına Sor!

Yaşlı havuç temizdi aslında,
Şişko sayılmazdı kendi dalında.
Bir gün cesareti ele aldı,
Bir gençle evlenmeye kalktı.
Körpe ve güzel olmalıydı eşi;
Söndürmeliydi içindeki ateşi.
Düğün günü herkes mutluydu,
Her yer yiyecek-içecek doluydu.
Her şey bedavaydı, kimse korkmadı.
Gökyüzünde ay da eksik olmadı.
Çiçek tozları hep havada uçuştu,
Çiyler tarlada çimenlerle buluştu.
Yaşlı havuç konuşmaya başladı
Dinleyenleri iyi kötü haşladı.
Çok konuştu, sözcükler zor çıktı ağzından
Derken hiçbir ses çıkmadı boğazından.
Damatsa gülümsemeden bir köşede kalakaldı
Kim bilir ne gibi düşüncelere daldı.
Gel, kendin bak istersen,
Ya da köylü kadına sor sen!
Rahip Lahana düğüne gelmişti,
Pancar da bu şerefe ermişti.
Hıyarla kuşkonmaz özel davetliydi,

Patates korosu, okurken gayretliydi.
Küçük büyük herkes kalktı dansa,
Adalı kadına sor, şüphen varsa.
Yaşlı havuç pabuçsuz oynadı,
Zıpladı, derken pantolonu patladı.
O zaman öbür dünyaya atladı.
Ölümüne aldırış eden olmadı,
Gelinin yüreği de hüzünle dolmadı.
Sonuçta rahatlamıştı,
Çünkü dul kalmıştı.
Artık istediği gibi yaşayacaktı
Dedikoduya bakmayacaktı.
Yaşlı havuçtan çorba yapıldı,
Saçı sakalı da buna katıldı.
Gel kendin bak istersen,
Ya da köylü kadına sor sen!

150 Koca Deniz Yılanı

Küçük bir deniz balığı vardı, hangi cinsten olduğunu bilmiyorum; sen bunu bilenlere sor! Bu küçük balığın bin sekiz yüz kardeşi vardı, hepsi aynı yaştaydı; ne babalarını ne de analarını tanıyorlardı; artık tek başına beslenmek ve yüzmek zorundaydılar, ama bu onlara büyük bir zevk veriyordu. Yeterince içme suyu vardı, tüm dünyanın denizleri! Yiyecek sıkıntısı yoktu, şu veya bu şekilde karınlarını doyuracaklardı. Herkes kendi zevkine göre bir şeyler yiyecekti. Hepsinin birer öyküsü olacaktı, ama şimdilik bu konuda kafa yoran yoktu.

Güneş ışığı suyun içine kadar işliyordu, pırıl pırıldı, öyle ışıyordu ki! İnsanı şaşırtan yaratıklarla dolu bir dünyaydı burası. Bu yaratıklardan bazısının koskoca boğazı vardı ki, bin sekiz yüz kardeşi birden yutabilirdi; ama küçük balıkların buna aldırış ettiği yoktu, çünkü o güne kadar hiçbiri büyük balık tarafından yutulmamıştı.

Küçükler tıpkı sardalye ve uskumrular gibi hep bir arada yüzüyordu ve öyle güzel güzel yüzerken de akıllarına bir şey gelmiyordu. Birden tepelerinde müthiş bir gürültü oldu, aralarına çok uzun ve çok ağır bir şey düştü; uzunluğu da bitmek bilmiyordu. Bu şey hangi ufak balığa çarptıysa onu ezip öldürdü ya da ağır yaraladı. Su yüzeyinden ta dibe kadar irili ufaklı bütün balıklar dehşet içinde kaldı; bu ağır nesne gitgide dibe doğru battı, uzadıkça uzadı; kilometrelerce uzunluk-

taydı, belki de bütün denizin uzunluğunda.

Balıklar, salyangozlar, yani yüzebilen ya da suyun akımına kapılan ne varsa, yukarıdan gelen bu ölçülemeyecek kadar uzun ve şimdiye kadar görmedikleri korkunç şeyi fark ettiler.

Neydi bu yahu? Evet, biz biliyoruz. Bu kilometrelerce uzunlukta, Avrupa ile Amerika'yı bağlayan telgraf kablosuydu.

Bu kablo, düştüğü yerdeki deniz hayvanları arasında dehşet saçtı; uçan balıklar su yüzünden havaya fırlayabildikleri kadar fırladılar; evet, kırlangıç balığı silah patlar gibi havaya sıçradı –bunu yapabilir çünkü!–; öbür balıklar denizin dibine kaçtı, öyle hızlıydılar ki, kablo dibe değmeden onlar oraya varmıştı bile; su dibindeki küçük balıklarla rahat rahat beslenmekte olan morina ve pisi balıklarını da böylelikle ürküttüler.

Bazı dip balıklarının karnı patlayacak gibi olduysa da ölmediler; pek çok ıstakoz ve yengeç yuvalarını terk ederken ayaklarını kaybettiler.

Tüm bu korku ve karmaşa arasında bin sekiz yüz balık dağıldı, sonra yine karşılaştılar, artık kimse kimseyi tanımıyordu. Sadece on iki tanesi olduğu yerde kaldı, iki saat kadar sessizce bekledikten sonra korkularını atıp meraklarını gidermeye çalıştılar.

Çevrelerine, yukarıya ve aşağıya baktılar; ta derinde korkunç bir şey algıladılar, bu onları öyle bir dehşete düşürdü ki, büyüğü de küçüğü de çok korktu. O şey görebildikleri kadarıyla denizin dibinde yatıyordu; çok inceydi, ama kalınlaşabiliyordu ve çok güçlüydü herhalde. Ama sessiz duru-

yordu; bu bir tuzak olabilir diye düşündü balıklar.

"Bırakalım kalsın kaldığı yerde! Bize ne!" dedi en küçük balık, ama yine de bunun nasıl bir şey olduğunu açıklamak istiyordu; bu şey yukarıdan gelmişti, o zaman ne olduğunu yukarıya sorup öğrenmek gerekiyordu. Bu yüzden hepsi su yüzüne kadar yüzdüler, ama orada su çok durgundu.

Ve orada bir yunusla karşılaştılar; bu, su yüzünde takla atarak yüzen bir yaramazdı; çok zekiydi, bir şey görmüş ya da biliyor olmalıydı. Ona bunu sorduklarında sadece kendini ve attığı taklaları düşündüğünü, bir şey görmediği için ne cevap vereceğini de bilemediğini söyledikten sonra sustu ve başka yerlere bakındı.

Bunun üzerine balıklar dibe dalmaya hazırlanan fok balığına yöneldiler; o biraz daha nazikti –küçük balıkları yese de!–; ama bugün karnı toktu. Yunustan daha fazla bir şeyler biliyordu:

"Ben bazı geceler ıslak taş üzerinde yatarak buradan birkaç kilometre uzaklıktaki kara parçasına baktım; orada art niyetli yaratıklar vardı, kendi dillerine göre bunlar 'insan'mış! Peşimize takılıyorlar, ama çoğu kez onları atlatıyoruz. Yılanbalığına sorduğumda o da aynı fikirdeydi. Bir keresinde onların eline geçmiş –herhalde çok eskiden olmalıydı bu–, sonra onu uzak ülkelere göndermek amacıyla bir gemiye yüklediler; ben onların bu işi yaparken ne kadar zorlandıklarını gördüm. Sudan çıktıktan sonra yılanbalığı yarı baygındı. Onu zor zaptettiler, pek çok el aynı zamanda çalıştı. Onu yere koyduklarında debelendi, çırpındı ve adamların elinden kaçtı. Ancak yine yakalandı, ama onu ne yapıp edip yine kaçtı ve buraya geldi; şimdi denizin dibinde dinleniyor, ba-

kalım ne zamana kadar?" dedi.

Küçük balıklar:

"Biraz zayıflamış!" dediler.

"Onu aç bıraktılar!" dedi fok balığı: "Ama yakında kendini toparlar, yine eski haline döner. Bana kalırsa o, denizcilerin hep ürktüğü ve anlata anlata bitiremediği dev denizyılanlarından biri olmalı! Öyle bir şeyi ben şimdiye kadar hiç görmedim, buna inanmıyorum da zaten! Ama bu o galiba!" Ve sonra suya daldı.

"Ne kadar çok şey biliyor! Ne kadar da konuşkan!" dedi küçük balıklar: "Ben hiç bu kadar akıllı değilim. –Umarım yalan söylememiştir!"

"Biz dibe inip şuna bir bakalım o zaman!" dedi en küçük balık: "Oraya giderken başkalarının da fikrini alırız."

"Ama yüzgeçlerimizi çırpmayalım!" diyen öteki balıklar dümen kırdılar.

"Ben çırparım!" diyen en küçük balık denizin derinliklerine daldı. Ama o 'batık şey'den çok uzaktaydı. Onu her yerde aradı durdu.

Dünyayı hiç bu kadar büyük bulmamıştı. Gümüşten bir dev balığı andıran sardalye ve uskumru sürüsü, önünden geçip gitti. Derken çeşitli büyüklükte ve rengârenk balıklar çıkageldi; şeffaf çiçekleri andıran deniz anaları suyun akıntısına kapılmıştı; denizin dibinde koskoca bitkiler üremişti; bir arşın boyundaki çimenlerin ve palmiye şeklindeki ağaçların her yaprağı kabuklu hayvanlar tarafından işgal edilmişti.

Sonunda küçük balık ta aşağıda uzun ve koyu renkli bir şerit gördü; bu ne bir balıktı ne de bir kablo! Bu su basıncı

nedeniyle alt ve üst güverteleri parçalanmış batık bir geminin küpeştesiydi; küçük balık, gemi batarken içinde pek çok insanın öldüğü bu cismin etrafında dolandı. Ama o cesetler suyun akıntısıyla alınıp götürülmüştü; sadece iki kişi kalmıştı. Genç bir kadınla hâlâ kollarında tuttuğu bir çocuk! Su onları kaldırmıştı ve belli aralıklarla sallamaktaydı; uyuyor gibiydiler. Küçük balık çok irkildi; onların bir türlü uyanmamış olmalarına akıl erdiremedi. Yeşil yapraklı deniz bitkileri küpeşteye sarılmış, aynı zamanda anne ve çocuğun üzerlerini, o güzel cesetlerini örtmüştü. Burası çok sessizdi. Küçük balık kendini suyun daha aydınlık olduğu ve diğer balıkların bulunduğu yere atabilmek için hızla oradan uzaklaştı. Yolda genç bir balinayla karşılaştı, bu çok, ama çok büyük bir balıktı.

"Sakın beni yutma!" dedi küçük balık: "Ben bir lokma bile etmem! O kadar ufağım yani! Hayatta kalmayı çok isterim!"

"Buralarda ne arıyorsun sen?" diye sordu balina.

Küçük balık, yukarıdan atılarak batırılan o upuzun ve koskoca yılanbalığını, diğer deniz yaratıklarının da ondan nasıl korktuklarını anlattı.

"Ho! Ho!" diyen balina içine iyice su çektikten sonra onu havaya fışkırttı. "Ho! Ho!" dedi, "olduğum yerde dönerken sırtımı kaşındıran şey oymuş meğerse! Ben önce onu gemi direği sandım, kaşıyıcı olarak kullanabilirim diye düşünmüştüm. Ama yerinde yok o. Yoo, uzaklaşıp gitmiş! Bakayım nerede, başka işim yok zaten!" dedi.

Ve ileriye doğru yüzdü, küçük balık da onun peşine takıldı, ama çok da yaklaşmadı; çünkü balina, yüzerken çok bü-

yük bir akıntı oluşturuyordu.

Derken bir köpekbalığı ve bir kılıçbalığıyla karşılaştılar; ikisinin de kocaman bir yılanbalığından haberi vardı; o çok uzun ve inceymiş; görmek istiyorlardı.

İki metre uzunluğundaki testere balığı da ortaya çıktı:

"Ben de geliyorum!" dedi: "Bu denizyılanı gemi çapası kadar kalın değilse bir ısırışta keserim onu!" diye ekledikten sonra ağzını açarak altı sıra dişini gösterdi.

"İşte or'da!" dedi büyük balina: "Onu görüyorum!" Diğerlerinden daha iyi görebildiğini sanıyordu: "Bakın, nasıl yerinden kalkıyor! Şimdi sırtını kabartıyor, kıvrılıyor ve bükülüyor!"

Ama aslında gördüğü şey, kendilerine yaklaşmakta olan fevkalade büyük bir yılanbalığıydı.

"Ben bunu daha önce de gördüm!" dedi testere balığı: "Onun denize hiçbir kötülüğü olmadı, büyük balıkları da hiç korkutmadı!"

Ve sonra şu yeni yılanbalığından bahsederek onu aramak için kendilerine katılmak isteyip istemediğini sordular yeni gelene.

"O benden uzun mu?" diye sordu yılanbalığı: "O zaman başı belâda demektir!"

"Evet, uzun!" dedi ötekiler: "Artık ona izin vermeyecek kadar kalabalığız!" Ve ilerlediler.

Derken karşılarına koskoca bir şey çıktı; bu hepsinden daha büyüktü.

Su üzerinde zor duran, ama yüzen bir adaya benziyordu.

Bu çok, ama çok yaşlı bir balinaydı, kafasını deniz bitkile-

ri sarmıştı, sırtına parazit hayvanlar, bir sürü midye ve istiridye yapışmıştı; öyle ki, kapkara derisi bu yüzden beyaza dönüşmüştü.

"Sen de gel, babalık!" dediler: "Buraya yeni bir balık geldi, onu kovalım buradan!"

"Ben olduğum yere kalmayı tercih ederim!" dedi yaşlı balina: "Rahat bırakın beni! Rahat bırakın beni! Yaa, işte böyle! Ağır bir hastalık geçiriyorum! Su yüzüne çıkıp sırtımı havaya döndürmek iyi geliyor. Kuşlardan birinin iskeleti sırtımda yapıştı kaldı, suya daldıysam da ondan kurtulamadım; pençelerini öyle bir geçirmiş ki! Neyse ki küçük balıklar onu kemirdi. Ama bakın, ne hale geldim! Bir hastalık var bende!"

"Bu senin kuruntun!" dedi genç balina: "Ben hiç hasta olmadım! Hiçbir balık hasta olmaz!"

"Bağışlayın!" dedi yaşlı balina: "Ama yılanbalığı hasta olur meselâ! Sazanbalığı çiçeğe yakalanır. Bizlerde de hep barsak kurdu vardır!"

"Saçma!" dedi köpekbalığı, artık dinlemekten bıkmıştı; öbür balıklar da öyle, zaten yapacakları bir sürü iş vardı daha.

Sonunda kablonun serildiği yere geldiler. Bu kablo kum setlerini, deniz çamurlarını, uçurumları, vahşi bitkileri ve mercan adalarını geçerek çeşitli akıntıların ve girdapların etkisinde ve kuş sürülerini andıran bir sürü balık arasında Avrupa'dan Amerika'ya kadar uzayıp gitmekteydi. Şimdi bu yerde bir fokurtu, bir haşırtı ve şapırtı duyuldu. Bu köpürme ve uğuldama kulağımıza tuttuğumuz içi boş istiridyelerde de duyuluyordu.

Sonunda gelmek istedikleri yere vardılar.

"Hayvan orada!" dedi büyük balıklar, küçük balıklar da bunu onayladı. Başı ve ucu ufukta kaybolmuş olan kabloya baktılar.

Denizin dibinde süngerler, mürekkepbalıkları ve denizanaları birbiri üzerinden sarkarak oraya buraya sallanırken kâh kayboluyor kâh görünüyordu. Denizkestaneleri, salyangozlar ve denizyılanları kablonun etrafında hareket halindeydiler; üzerleri parazit hayvancıklarla kaplı dev örümcekler kablo üzerinde yürümekteydi. Lacivert renkteki dip hayvanlarından oluşan bir güruh, deniz dibinde yatan bu yeni hayvanın (!) üzerine çökerek onu kokluyordu. Pisibalıklarıyla morinalar onu her yanından koklamak istercesine dönenip duruyordu. Hep çamura saplanan denizyıldızı da bu karmaşaya şaşkınlıkla bakıyordu.

Telgraf kablosu hiç hareket etmeden öylece yatmaktaydı; ancak bu kabloda hayat ve ruh vardı: insanların düşünceleri bu kablodan geçiyordu çünkü!

"Bu tekin bir şey değil!" dedi balina: "Karnıma vuracakmış gibi duruyor ki, benim en hassas yerim orası!"

"Şuna bir dokunalım!" dedi mürekkepbalığı: "Benim kollarım uzun, parmaklarımı da kıvırabilirim; ben onu bir kere tutmuştum, şimdi iyice kavrayabilirim."

Ve en uzun kolunu uzatarak kabloyu yakaladı.

"Pulları yok!" dedi: "Derisi de yok; asla canlı yavru doğuramaz bu!"

Yılanbalığı kablonun yanına uzanabildiği kadar uzandı.

"Bu şey benden daha uzun!" dedi: "Ama boş ver; derisi var mı, karnı var mı, bükülebiliyor mu, sen ona bak!"

Balinalardan genç ve güçlü olanı öne doğru eğilebildiği kadar eğildi.

"Sen balık mısın yoksa bitki mi?" diye sordu: "Yoksa burada kendini hiç de iyi hissetmeyen, insan elinden çıkma bir şey misin?"

Ama telgraf kablosu cevap vermedi; o kısımda böyle bir şey yapamazdı. İçinden hep insan düşünceleri geçiyordu ve bunlar her saniye bir kıtadan diğer kıtaya ulaşıyordu.

"Cevap verecek misin yoksa ısırılmak mı istiyorsun?" dedi azgın köpekbalığı ve öbür balıklar da aynı soruyu tekrarladı: "Cevap verecek misin, yoksa ısırılmak mı istiyorsun?"

Kablo kımıldamadı, o kendi düşüncesine dalmıştı; içi düşünce dolu olduğuna göre o da niye düşünceye dalmasın ki!

"Bırakayım onları ısırsınlar, nasılsa yine tamir edilirim; benim gibilerin başına alçak sularda böyle şeyler çok geliyor!" diye aklından geçirdiği için cevap vermedi. Zaten çok işi vardı, şu sırada telgraf çekiliyordu çünkü. Öte yandan yukarıda güneş battı –insanlar öyle diyordu-, ateşlerin en kırmızısı oldu ve gökteki tüm bulutlar –her biri diğerinden daha fazla olmak üzere- kızıla dönüştü.

"Şimdi kızıl ışık bize geliyor!" dedi mürekkep balıkları: "O zaman şu şeyi daha iyi görebileceğiz"

"Üzerine tutun o ışığı!" diyen testerebalığı dişlerini gösterdi: "Üzerine tutun!"

Kılıçbalığı, balina ve yılanbalığı da "Üzerine tutun!" dediler.

Ve öne doğru atıldılar, en önde de kedibalığı vardı; kabloyu ısırmaya kalkışırken testerebalığının ucu kıçına battı.

Bu büyük bir kazaydı elbette. Kedibalığının artık ısıracak gücü kalmamıştı.

Şimdi dipteki çamur deryasında her şey allak bullak oldu: büyük balıklarla küçük balıklar, dip balıklarıyla salyangozlar itiş-kakışa, birbirlerini ısırmaya ve ezmeye başladı. Kablo rahatını bozmadı ve işini yapmaya koyuldu; eh bunu yapması gerekiyordu zaten.

Derken su yüzüne karanlık bastı, ama milyarlarca, milyarlarca deniz hayvancıkları ışık içindeydi, hepsi parıldıyordu. Bir mucize olmuştu sanki, ama bu hep böyle olur.

Şimdi bu deniz hayvancıkları kabloya baktılar:

"Bu nedir acaba, ne değildir?"

Yaa, gel de bu soruya cevap ver!

Derken yaşlı denizineği çıkageldi. İnsanlar buna denizkızı ya da superisi diyorlar. Bu öyle bir periydi ve kuyrukluydu; kolları suyu çırpmak üzere kısaydı, göğsü sarkmıştı, başı yosun ve parazit doluydu ki, bunlarla övünüp dururdu hep.

"Öğrenmek ve bilmek ister misiniz?" diye sordu: "Bunu size açıklayacak tek kişi benim! Ama karşılığında hem benim hem de çocuklarım için tehlikesiz bir beslenme ortamı ayarlayacaksınız! Ben de sizler gibi bir balığım, ama çalışarak sürüngen de oldum! Denizdeki en zeki yaratık benim! Her şey hakkında bilgim vardır: yukarıda ve burada neler oluyor, hepsini biliyorum! Sizin kafa yorduğunuz şu şey yukarıdan atıldı buraya; yukarıdan atılan her şey gibi bu da ölü ya da ölecek; tamamen güçsüz. Olduğu gibi yerine kalıyor işte! İnsan işi bu!"

"Bana kalırsa o kadar basit değil!" dedi küçük balık.

"Kapa çeneni sen, uskumru!" dedi koca denizineği.

"Hadi or'dan çarpanbalığı!" dediler ki, bu bir hakaretti.

Denizineği, onları alarma geçiren bu şeyin karada yapılmış bir insan buluşu olduğunu anlattı. Ve insanların ne kadar zeki oldukları konusunda da bir konferans çekti.

"Bizi yakalamak istiyorlar hep!" diye ekledi: "Zaten bunun için yaşıyorlar; bize ağ atıyorlar, yuvalarımızdan çıkalım diye ucunda yem bulunan olta salıyorlar. Şurada yatan şey de bir tür olta; onu ısıracağımızı sanıyor aptallar! Biz bunu yapmayacağız! Sakın ona dokunmayın! Tel tel dökülür sonra, çamura bulanır! Yukarıdan ne geliyorsa hep hile-hurda zaten! Beş para etmez!"

"Beş para etmez!" dedi tüm deniz yaratıkları ve fikir sahibi olabilmek için denizineğinin fikrine kapıldılar.

Küçük balık şöyle düşünüyordu: "Bu kadar uzun ve ince bir balık bugüne kadar görülmedi."

Biz insanlar da zaten "Olağanüstü" demiştik ya!

İşte o koca yılanbalığı şarkılarda ve efsanelerde dile geldi.

Bu balık(!), insan dehasından doğdu, büyüdü ve önce deniz dibine yerleştirildi; sonra oradan doğudan batıya kadar tüm ülkelere yayıldı, güneşten yeryüzüne inen ışık hızıyla dünyamızın her yerine haber saldı. Gitgide büyüdü ve genişledi; tüm denizlerde, fırtınalı ya da sakin havalarda, balık sürülerinin arasından yelken açmış gemi gibi süzüldü gitti.

Deniz dibindeki bu yılan yeryüzünü dönüp dolaşıp dolaştıktan sonra kendi kuyruğunu da ısırdı. Balıklarla sürüngenler ona toslarken yukarıda olanları bilmiyor, ama her dilde düşünce ve fikirleri aktaran bu denizler harikası, artık zama-

nımızın en uzun denizyılanı olup çıktı işte.

151 Bahçıvanla Efendisi

Anakentten bir kilometre kadar ötede kalın duvarları, dik çatısı ve cumbası olan eski bir çiftlik evi vardı.

Burada özellikle yaz aylarında soylu ve zengin bir aile otururdu; aslında bu ev o yöredeki bütün çiftlik evleri içinde en güzeliydi. Dışardan bakıldığında yeni gibiydi; çok zevkli döşenmişti ve içi çok rahattı. Ailenin arması giriş kapısının üzerindeki bir taşa işlenmişti; bu arma ve cumba çepeçevre güllerle donatılmıştı. Evin önü ve yanları tamamen çimenlikti. Kırmızı çiçekli akdikenler ve yabangüllerinden geçilmiyordu bu bahçe.

Bu ailenin yetenekli bir bahçıvanı vardı; onun düzenlediği çiçek bahçesine, meyve ağaçlarına ve sebze tarlasına bakmak insana keyif veriyordu. Evin arka tarafında eski bir bahçe daha vardı ki, buradaki çitler taç ya da piramit şeklinde kesilmişti. Bunların ardında da iki tane çok yaşlı ağaç vardı, bunların hiç yaprağı yok gibiydi. Fırtına ya da hortumun etkisinde kalmışçasına üzerleri toz-toprak doluydu ve buralara kuşlar yuva yapmıştı.

Bu bahçede alacakarga ve leşkargası hiç eksik olmuyordu; hani burası bir karga ülkesiydi sanki; buranın idaresi onlardaydı, çiftliğin asil sahibi onlardı. Ara sıra tüfekleriyle ateş eden insanlara aldırış ettikleri yoktu, ama kargalar yerde yürüyen bu yaratıkları yadırgıyordu, çünkü onların attıkları

saçmalar bazen sırtlarını kaşındırıyordu. Her defasında da korkarak "Gak! Gak!" diye bağırıp uçuşuyorlardı.

Bahçıvan pek çok defa efendisine yaşlı ağaçları devirmelerini önerdi, çünkü hiç de iyi görünmüyorlardı; o zaman kuşlar da oradan kaçıp başka yere gidecekti. Ama aile ne ağaçlardan vazgeçti, ne de kuşlardan; ne de olsa çok eskiden kalmıştı bunlar, hepsini bir anda kesip yıkmak doğru olmayacaktı.

"Bu ağaçlar kuşların mirası, Larsen! Yine onlara bırakalım!" dedi evin efendisi.

Bahçıvanın adı Larsen'di, ama bunun pek önemi yok.

"Bunca çiçek tarhları, seralar, meyve ve sebze bahçeleri arasında şu kuşlara bir yer bulamadın mı, Larsen?"

Adam bunu yaptı, kuşları korudu, öylesine çalıştı ki, efendisinin beğenisini kazandı. Yine de onların gözü başkalarının meyvesinde ve çiçeğindeydi, bu da bahçıvanı çok üzüyordu. Çünkü kendisi elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyordu hep. Aslında iyi bir adamdı bu bahçıvan ve iyi çalışıyordu.

Bir gün efendisiyle hanımı onu çağırarak, kalbini kırmadan, bir gün önce soylu arkadaşlarından birinin evinde yedikleri elma ve armuda hayran kaldıklarını anlattılar. Meyveler aslında dışardan geliyormuş, ama uygun koşullarda burada da yetiştiriliyormuş. Bunları şehirdeki bir manavdan satın almışlar, bahçıvan oraya varıp elma ve armudun nereden geldiğini öğrenip onlardan birer filiz getireymiş!

Bahçıvan manavı iyi tanıyordu; zaten hep ondan alışveriş ediyordu.

Yola koyularak şehre indi ve manava herkesin beğendiği

bu elma ve armudu nereden aldığını sordu.

"Sizin kendi bahçenizden!" diyen manav ona elmayla armudu gösterdi; bahçıvan onları tanıdı.

Ve çok sevindi, hemen eve koşarak efendisine elma ve armudun kendi bahçelerinde yetiştiğini açıkladı.

Efendisi inanamadı. "Buna imkân yok, Larsen! Bunu bana manavdan yazılı olarak kanıtlayabilir misin?"

Bahçıvan manavdan belge olarak yazılı bir kâğıt getirdi.

"Çok ilginç!" dedi efendisi.

Artık her yemekte masaya, bahçeden koparılmış elmayla armut kocaman tabaklar içinde getiriliyordu; ondan sonra tonlarca meyve hem şehre hem komşu şehirlere ve de yurtdışına gönderildi. Bu gerçekten çok sevindiriciydi! Ağaçta yetişen meyveler için iki yazın da iyi geçmesi gerekiyordu. Ve ülkede böyle oldu.

Aradan bir süre geçti; evin hanımıyla beyi çiftlikte bir gün öğlen yemeği yediler. Bir gün sonra da bahçıvanı yanlarına çağırdılar. Masada kavun vardı çünkü ve çok lezzetliydi; kralın serasından getirtilmişti.

"Sarayın bahçıvanına git Larsen, şu güzel kavunun çekirdeklerinden versin bize!"

"Ama bu çekirdekleri o bizden almıştı!" dedi bahçıvan sevinerek.

"Öyleyse adam daha iyi bir ürün yetiştirmeyi biliyor!" dedi efendisi: "Çünkü kavun harika!"

"Doğrusu gurur duydum!" dedi bahçıvan: "Bu yıl sarayın bahçıvanı doğru dürüst kavun yetiştiremedi; bizimkileri gördükten sonra saray için üç tane satın almıştı."

"Larsen! Kavunları bizim bahçedeki tohumlardan yetiştirdiğini söylerken sakın dalga geçmesin bizimle?"

"Ben ona inanıyorum!" dedi bahçıvan ve gidip ondan bu konuda yazılı bir belge alıp getirdi.

Efendisi gerçekten çok şaşırmıştı; bunu da gizlemedi, herkese bu belgeyi gösterdi ve bu tohumlar da tıpkı elma ve armudunki gibi yurtdışına gönderildi.

Daha sonra bu tohumların ekildiği yerlerde güzel ve bol ürün alındığı haberleri gelmeye başladı; çiftliğin adı her ülkede İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak duyuruldu.

Bunun böyle olacağı hiç hatırlarına gelmemişti.

"Şu bizim bahçıvan da kasılıp durmasa bari!" diyordu çiftlik sahibiyle karısı.

Ama adamın derdi başkaydı, ülkenin en iyi bahçıvanı olmak için çalıştı durdu; her yıl yeni bir ürün yetiştirdi; ondan sonra nereye gitse kendi elma ve armutlarının tüm diğer ürünlerden daha üstün olduğuna tanık oldu. Hele kavunlar çok çok güzeldi, eh ne de olsa başka bir cinsti; çilekler de güzeldi, ama diğer bahçedekilerden daha iyi değildi; hele bir yıl bayır turpu olmayınca, iyi ürün elde edildiği zamanlar unutuluverdi.

Aile bir bakıma rahatladı: "Bu yıl hiçbir şey olmadı, Larsen!" dediler. Bunu söylerken memnundular: "Bu yıl hiçbir şey olmadı!"

Bahçıvan haftada iki kez taze çiçek götürüyordu saraya; hepsini zevkle sıralıyordu ve hepsi etrafa ışık saçıyordu sanki.

"Zevkli adamsın vesselam, Larsen!" diyordu aile: "Bu bir

Tanrı vergisi, kendiliğinden olmuyor!"

Bir gün bahçıvan kocaman kristal bir tabakla çıkageldi, içine bir nilüfer yerleştirilmişti; kalın sapı suyun altında kalmıştı, mavi renkteki çiçeği bir gündöndü kadar büyüktü.

"Hindistan nilüferi bu!" diye haykırdı evin efendisi.

Hiç şimdiye kadar böyle bir çiçek görmemişlerdi; onu gündüzleri güneş altında bıraktılar, geceleri de yapay ışık altında. Kim baksa onu güzel ve biraz da ilginç buluyordu ki, özellikle ülkenin en soylu kızı bunu söylüyordu: bu bir prensesti, güzeldi ve iyi kalpliydi.

Aile bu çiçeği ona vermekle gurur duydu ve o çiçek prensesin sarayına götürüldü.

Bu kez kendilerine böyle bir çiçek toplamak için bahçeye çıktılar, ama öyle bir şey bulamadılar. Bahçıvanı çağırarak ona bu çiçeği nereden bulduğunu sordular.

"Biz boşu boşuna aradık. Türlü seralara gidip baktık, bütün çiçek bahçelerini gezdik, ama nafile!" dediler.

"Hayır, oralarda bulamazsınız!" dedi bahçıvan: "Sebze bahçesinde ender rastlanan bir çiçekti bu! Ama ne kadar güzel, öyle değil mi? Mavi kaktüse benziyor, ama aslında bu bir enginar çiçeği!"

"Keşke bunu daha önce söyleseydin! Biz bunun ender bulunan yabancı bir çiçek olduğunu sanmıştık. Onu prensese gösterdiler; kendisi botanikten çok iyi anladığı halde bu çiçeği bilemedi, ama çok beğendi. Botanik bilimi baharattan pek anlamaz zaten. Sen bunu saraya nasıl getirdin, Larsen? Bizi de rezil ettin!"

İşte bu görkemli mavi çiçek daha sonra saraydan atıldı ve

aile, prensesten özür dileyerek bu çiçeği sebze bahçesinden bahçıvanın alıp getirdiğini, ama kendisine layık görülen cezayı da verdiklerini anlattı.

"Acınacak bir hal, ama ona haksızlık etmişsiniz" dedi prenses: "Çünkü o, tanımadığımız bir çiçeği göstererek gözümüzü açtı, güzelliği hiç aklımıza gelmeyen bir yerde bulabileceğimizi de kanıtladı. Enginar çiçek açtığı sürece bundan böyle bahçıvanınız her gün benim odama bir çiçek getirsin!"

Ve de öyle oldu.

Evin efendisiyle hanımı, bahçıvana prensesin dileğini aktardı, ona yine taze enginar çiçeği götürecekti.

"Bu çiçek aslında çok güzel! Ve çok ilginç!" diyenler bahçıvanı övdüler.

"Bu övgü Larsen'in hoşuna gitti. Şımardı bile!" dedi efendisi.

Sonbaharda müthiş bir fırtına çıktı; gece yarısı öyle bir şiddetlendi ki, orman kenarındaki ağaçlar kökünden yıkıldı; bu olay çiftlik sahibini çok üzdü elbette, ama üzeri kuş yuvalarıyla dolu o iki ağacın devrilmesi bahçıvanı sevindirdi. O fırtına arasında alacakarga ve leşkargalarının çığlığı duyuluyordu; bu yetmiyormuş gibi hepsi kanatlarıyla pencere camlarına çarpıp durdular.

"Sen sevinmişsindir, Larsen!" dedi evin efendisi: "Fırtına ağaçları yıktı, kuşlar ormana kaçtı. Burada artık eski zamanı anımsatacak bir şey kalmadı. Tüm işaretler ve izler yok oldu gitti. Bu da bizim canımızı sıktı."

Bahçıvan bir şey söylemedi, ama –çoktandır aklından geçirdiği gibi- şimdi boşalan o güneşli alanda efendilerini de sevindirecek güzel bir bahçe düzenleyecekti.

Eğrilmiş koca ağaçlar eski çitleri iyice bastırarak mahvetmişti şimdi. Bahçıvan buraya ormandan ve tarladan topladığı bitkilerle yeni bir çit yaptı.

Larsen, başka hiçbir bahçıvanın aklına gelmeyen bitkileri ekti toprağa; onları cinslerine göre güneş isteyen ya da gölgelik yerlere dikti ve onlara çok iyi baktı, hepsini güzel yetiştirdi.

Şekil ve renk olarak İtalyan selvilerini andıran ve adamakıllı boy yapan İzlanda ardıcını, yazın olduğu kadar kışın da açan ince-uzun ve dikenli çobanpüsküllerini seyretmek insan zevk veriyordu doğrusu. Ön tarafta çok çeşitli eğreltiotları vardı; bazıları palmiyenin yavrusuymuş gibi görünüyordu, bazıları da analarıymış gibi! Ki biz bunlara Venüssaçı deriz!

Pek rağbet görmeyen avrat otları tazeyken o kadar güzeldi ki, bunlar yer yer demet oluşturmaktaydı. Bunlar kuru toprak istiyordu; nemli topraktaysa yine pek sevilmeyen kuzukulağı, gerek büyüklüğü gerekse kocaman yaprakları sayesinde beğeni topluyordu. Her yere iki arşın yüksekliğinde ve çok kollu şamdanları andıran çiçekler de dikilmişti: asperulalar, ilkbahar çiçekleri, yabani inciçiçeği, yılanyastığı ve üç yapraklı yoncalar...

Bu güzelliklere doyum olmuyordu.

Yine ön kısımda Fransız toprağında yetiştirilmiş bir sıra armut ağacı vardı; burada yeterince güneş aldıkları ve iyi de bakıldıkları için meyveleri de tıpkı geldiği ülkedekiler gibi çok sulu ve iriydi.

Yapraksız ve yaşlı iki ağacın olduğu yere şimdi üzerinde Danimarka bayrağının sallandığı yüksek bir bayrak direği di-

kilmişti; onun hemen yanında bir direk daha vardı ki, yazın ve de sonbaharda şerbetçiotu çiçekleri tarafından sarılıyordu hep. Geleneklere göre buraya bir yulaf demeti asılır ve Noel zamanı buraya cennet kuşları gelir ve beslenirdi.

"Bizim Larsen eski günleri andıkça çok duygulanıyor!" dedi efendisiyle hanımı: "Ama bize karşı çok sadık ve saygılı."

Yılbaşında, şehirde yayınlanan resimli gazetelerden birinde eski çiftlik evinin resmi çıktı; bu resimde bayrak direğiyle Noel zamanı kuşlar için asılan yulaf demeti de görülüyordu.

Bu eski geleneğin kıymetini bilerek onu güncelleştirmek için eski çiftlik evi biçilmiş kaftandı.

"Şu Larsen bu işi öyle büyütüyor ki!" dedi efendisi: "Ama o mutlu bir adam! İyi ki böyle bir bahçıvanımız var!"

Aslında bununla hiç de gurur duymuyorlardı. Elbette kendilerinin sözü geçecekti ve sadece onlar bu bahçıvanın işine son verebilirdi, ama bunu yapmadılar, çünkü iyi kalpliydiler. Her bir Larsen'e de Tanrı böylesini kısmet etsin.

Yaa, "Bahçıvanla Efendisi" adlı öykü böyleydi işte!

Kıssadan hisseyi de sen çıkar artık!

152 Pire ve Profesör

Bir zamanlar bir balon uçurucusu vardı; günün birinde başına kötü bir şey geldi: balonu patladı ve kendisi de öldü. Ama ölmeden iki dakika önce oğlunu paraşütle aşağı atmıştı; oğlanın şansı yaver gitti, yaralanmadan kurtuldu. Artık balonun nasıl kullanılacağını iyi biliyordu, ama ne balonu vardı ne de onu alacak parası.

Bir yandan geçimini de sağlamak zorundaydı, bu yüzden marifetli bir sanat seçti: karnından konuşmayı öğrendi ve vantrilok oldu. Gençti, yakışıklıydı, bıyık bırakıp doğru dürüst giyindikten sonra lordlara benziyordu. Kızlar onu yakışıklı buluyordu; nitekim içlerinden biri onun sanatına ve hokkabazlığına hayran kaldı; onunla evlendikten sonra birlikte yabancı ülkelere ve şehirlere gittiler. Oğlan kendini profesör diye tanıttı; az iş de yapmadı!

Aklı fikri balon sahibi olmak ve eşiyle birlikte havalanmaktı, ama bunun için ne araç vardı ne de gereç.

"Oda olur!" diyordu.

"Yeter ki isteyesin!" diyordu karısı.

"Biz daha genciz, artık profesör oldum. İyi kötü bir şeyler kazanırız artık."

Ve karısı ona sadık kaldı, kocasının yapacağı gösterilerde hep gişede oturarak bilet sattı. Kışın bu hiç de kolay olmuyordu. Ona numaralarında da yardım ediyordu. Adam, karısını büyük bir çekmeceye sokuyordu, o da hemen ardındaki

ikinci çekmeceye sıvışıyordu; yani seyircinin gözünü boyayarak eşini kaybediveriyordu.

Bir akşam onu yine çekmeceye soktu ve kaybettirdi. Daha sonra kadın ne öndeki çekmecede meydana çıktı, ne de arkadakinde! Adam yapacağını yapmıştı, ama kadını ne gören vardı ne de işiten. Bir daha geri dönmedi! Adam buna çok üzüldü, hevesi kayboldu, o günden sonra yüzü gülmedi, şaka yapmayı falan unuttu. Gösterilerine seyirci gelmez oldu, fazla kazanamadı; giysileri eskidi, sonunda kendisine sadece kocaman bir pire kaldı; karısının mirası olduğu için bu pireyi çok seviyordu adam. Onu eğitti ve tüm marifetlerini öğretti; tüfek gösterisi yapmayı ve küçük bir topu ateşlemeyi öğretti ona.

Profesör, piresiyle çok gururlanıyordu; pire de kendisiyle gururlanıyordu; ne de olsa çok şey öğrenmişti ve kanında insan kanı vardı! Prenslerin ve prenseslerin önünde yaptığı gösterilerde büyük alkış toplamıştı. İsmi gazetelere ve ilanlara geçmişti. Artık ünlü olduğunun, bir profesörü, yani tüm aileyi beslemekte olduğunun bilincindeydi.

Evet, gururluydu ve ünlü olmuştu; yine de profesörle birlikte seyahate çıktığında dördüncü mevkide oturuyorlardı; gidecekleri yere nasılsa birinci mevkide oturanlarla aynı anda varıyorlardı. Asla ayrılmayacaklarına ve evlenmeyeceklerine sanki yemin etmişlerdi: pire bekâr kalacak, profesör de hep dul kalacaktı. İkisi de aynı kapıya çıkar ya!

"Çok başarılı olduğumuz yere bir daha gidilmez!" diyordu profesör; ne de olsa insan sarrafıydı ve de çok deneyimliydi.

Hemen hemen tüm ülkeleri dolaştılar, geriye sadece Vah-

şiler Ülkesi kaldı. O ülkede Hıristiyanları çiğ çiğ yiyorlardı, profesör bunu biliyordu. Ama kendisi doğru dürüst bir Hıristiyan değildi, pire de doğru dürüst bir insan sayılmazdı! 'Boş ver!' dedi adam; oraya gidip iyi para kazanabilirdi.

Önce buharlı gemiyle, daha sonra yelkenliyle yola koyuldular; bu araçlarda pire, gösteriler yaparak yolculuğu bedavaya getirdi. Derken Vahşiler Ülkesi'ne geldiler.

Bu ülkeyi bir prenses yönetiyordu; sekiz yaşında olmasına karşın yönetiyordu işte! Anasından-babasından daha baskın çıkmıştı, her istediğini yaptırıyordu çünkü.

Pireyi tüfeği anlatırken ve topu ateşlerken görünce ona vuruldu: "İlle de onu isterim!" dedi. Aşktan deliye dönmüştü, zaten kaçığın tekiydi kendisi!

Babası:

"Bak, sevgili kızım!" dedi: "Önce o pireyi insan yapalım!"

"Sen bu işi bana bırak, babalık!" dedi kız; insan babasıyla böyle konuşmaz elbette, ama o kız böylesine vahşi biriydi.

Pireyi avucuna oturttu.

"Artık sen bir insansın, bu ülkeyi benimle birlikte yöneteceksin! Ama önce istediğimi yapacaksın, yoksa seni öldürürüm, profesörü de yerim!" dedi.

Profesöre kalacak yer olarak kocaman bir salon verdiler. Duvarları şeker kamışındandı, yala yala bitmiyordu. Ama adam tatlıya düşkün değildi. Yatak yerine kendisine bir hamak verildi; o zaman kendini balondaymış gibi hissetti. Hep istediği şey bir balondu zaten.

Pire, prensesle yaşamaya başladı; onun küçücük elinde ya da narin boynunda yattı kalktı. Prenses saçından bir tel ko-

partarak onun bir ucunu pirenin bacağına, öbür ucunu da kulağındaki küpesine bağlattı; bu işi profesör yaptı. Prensesle pire için ne güzel bir zaman başlayacaktı! Ama profesörün işine gelmedi bu; çünkü kendisi seyahate çıkmayı, şehirden şehre gezmeyi, hakkında çıkan kritiği gazetede okumayı ve bir insanın yapabileceği şeyleri bir pireye öğretmeyi çok seviyordu. Günlerce hamakta tembel tembel yattı durdu, karnını da iyi doyurdu: taze kuş yumurtası, fil gözü ve kızarmış zürafa budu gibi şeylerle. Yamyamlar sadece insan etiyle doymaz, insan eti onlar için çok lezzetlidir, o başka! "Biberli çocuk omuzu örneğin" diyordu prensesin anası.

Profesörün canı sıkılmaya başladı; bu "Vahşi Ülke"den ayrılmaya karar verdi, ama pireyi yanına almalıydı; ne de olsa ekmeğini onunla kazanacaktı. Ama bunu nasıl yapacaktı? Kolay değildi bu!

Bu konuda iyice kafa yordu ve sonunda "Buldum!" dedi.

"Prenses babası, izin verirseniz ben de bir şeyler yapayım! Halkı eğitebilir miyim? Büyük ülkelerde buna 'yüksek öğretim' diyorlar."

"Peki, ne öğreteceksin?" diye sordu prensesin babası.

"Kendi sanatımı!" dedi profesör: "Bir topu ateşlemeyi; o zaman yeryüzü titreyecek, en lezzetli cennet kuşları kızarmış olarak gökten yağacak. Top sesini de duymayan kalmayacak!"

"Göster şu topu!" dedi prensesin babası.

Ama tüm ülkede tek bir top bile yoktu, sadece pirenin beraberinde getirdiği top vardı ki, o da çok ufaktı.

"Ben daha büyüğünü demirden dökerim!" dedi profesör: "Sen sadece bana malzeme ver! Bana ipek kumaş gerekiyor,

çok ince olsun! Ayrıca iğne, iplik, alet, halat ve kum torbası isterim. Balonu, afedersiniz topu şişirmek ve yerden kaldırıp havalandırırken de mide ilacı gerekiyor. Topun karnındaki patlamayı sen o zaman gör!"

Ve profesör tüm istediklerini elde etti.

Halkı o büyük topu görebilmek için toplandı. Balon tamamlanıncaya, gazla doldurulunca ya ve de havalanmaya hazır oluncaya kadar profesör konuşma yapmadı.

Pire, prensesin elinde oturmuş, tüm bunları seyrediyordu. Balon gazla şişirildi; öyle ki, zapt edilemez oldu, yani öylesine vahşiydi!

"Soğuması için onu havaya uçurmam gerek!" dedi profesör ve balona asılı olan sepete bindi. "Onu tek başıma yönetemem! Bana bu işi bilen biri gerekiyor! Burada bu işi pireden daha iyi anlayan biri yok!"

"Ben onu vereyim, ama istemeyerek!" diyen prenses, avucundaki pireyi profesöre uzattı.

"Halatı çöz, torbaları yere bırak!" dedi profesör: "Şimdi balon havalanacak!"

Herkes onun "Top" demesini bekledi.

Oysa balon havalandıkça havalandı, bulutlara karışarak ülkeden uzaklaştı.

Prenses, annesi ve babası bekleyedursunlar!

Hâlâ bekliyor olmalılar; eğer inanmıyorsan Vahşi Ülke'ye bir git bakalım; orada her çocuk, profesörle pirenin masalını bilir. Onlar hâlâ soğur soğumaz balonun geri geleceğine inanıyor. Ama gelmeyecek işte! O balondakiler artık kendi yurtlarında, yani bizim topraklarımızda; onlar artık trende

birinci mevkide seyahat ediyor, dördüncüde değil! İyi para kazanıyorlar; kocaman bir balonları var. Bunu nerden aldıklarını ya da nerede bulduklarını da soran yok. Onlar, yani profesörle pire artık saygın kişiler!

153 Yaşlı Johanne'nin Anlattıkları

Rüzgâr söğüt ağacını sallarken uğulduyordu.

Sanki bir şarkı duyuldu; bu şarkıyı rüzgâr söylüyor, ağaç da naklediyordu. Anlamadıysan bunu huzurevindeki yaşlı Johanne'ye sor! Kendisi burada, Kirchspiel'de doğdu.

Yıllar önce, şehre giden anacadde buradan geçerken o ağaç büyümüştü ve göze çarpıyordu; o zaman da şimdi bulunduğu yerdeydi. Yani köydeki küçük havuzun başında, terzinin beyaza boyanmış el yapımı evinin hemen önündeydi. Bu havuz daha önce çok büyüktü, hayvanlar buraya su içmeye gelir, sıcak yaz günlerinde de köylü çocuklar burada oynaşıp birbirlerine su sıçratırdı. Ağacın hemen önüne bir kilometre taşı dikilmişti; bugün yıkık durumda ve üzeri de böğürtlenlerle kaplı.

Yeni yol zengin çiftlik evi boyunca sürüp giderken eskisi tarla yolu oldu, havuzun da suyu çekildi, üzeri yosun tuttu; derken içine bir kurbağa sıçrayıverdi, yeşillik iki yana açıldı ve ortasında kara su göründü; çevresinde sazlıklar, bataklık yoncası ve sarı renkteki süsen çiçekleri vardı.

Terzinin evi zamanla eskidi, çarpıldı, çatısı baharat yetiştiren bir seraya dönüştü; içerisi güvercin doldu, kargalar da burada barındı, kırlangıçlar her köşede yuva yaptı; yağmur

oluklarına tünediler, sanki mutluluğu burada buluyorlardı.

Mutluluk bir zamanlar bu eve uğramıştı, ama artık burası sessiz ve ıssızdı. Başkalarının 'perişan Rasmus' diye adlandırdığı kişi burada doğmuş, çocukken hep burada oynamış, tarlada hoplayıp zıplamış, çamurlu havuza girerek suları etrafa saçmış, sık sık yaşlı ağaca tırmanmıştı.

Ağaç çok büyüktü ve güzeldi; bugün bile hâlâ güzel! Ne var ki, fırtınanın etkisinde hafifçe eğilmişti ve zamanla gövdesinde bir yarık oluşmuştu. Rüzgârın toz toprak uçuşturarak doldurduğu bu yarıkta şimdi yeşil otlar bitmişti, hatta yabaniüvez de burada kendiliğinden yetişmişti.

İlkbaharda çıkagelen kırlangıçlar onun çevresinde pırpır uçuşurken evin çatısındaki eski yuvalarına da çekidüzen veriyordu. Perişan Rasmus ise barınağını kendi haline bırakmıştı; onu ne tamir ediyordu ne de yıkıyordu; hep "Bu neye yarar ki!" diyordu. Babası da vaktiyle hep böyle demişti.

Yine de baba evinde kalmayı sürdürdü; kırlangıçlar önce kaçıyor, ama sonra yine geliyordu; o kadar sadıktılar. Karga önce kaçtı, sonra yine geldi ve gaklamaya başladı. Rüzgâr şarkı söyledi, ağaç da bunu herkese anlattı, anlamadıysan bunu huzurevindeki yaşlı Johanne'ye sor! Eskiden olan bitenleri bilir o; kendisi sanki canlı tarih.

Ev daha yeniyken köyün terzisi İvar Ölse ile karısı Bayan Maren oraya yerleşmişti; ikisi de çok çalışkan ve dürüst insanlardı. Yaşlı Johanne o zamanlar daha çocuktu, kendisi Kirchspiel'in en fakirlerinden biri olan takunyacının kızıydı; geçim sıkıntı olmayan Maren ona bazen peynir-ekmek veriyordu. Johanne çiftlik sahibinin hanımıyla iyi geçiniyordu, hep neşeliydi, kolay kolay kızmazdı, yeri geldiğinde lafını da

esirgemezdi, dikiş iğnesini kullanmakta da üstüne yoktu; hem evin işlerini görür hem de çocuklarına bakardı; hani neredeyse bir düzine çocuğu vardı, daha doğrusu on bir taneydi.

"Fakir ailelerin evi hep çocuk dolu!" diye homurdandı çiftlik sahibi: "Onları kedi gibi suda boğacaksın, geriye kala kala belki bir kaçı kalır, onlardan da pek fazla zarar gelmez!"

"Aman Tanrım!" dedi terzinin karısı: "Çocukları Tanrı yarattı! Onlar evlerin şenliği! Her bir çocuk da bir bakıma Tanrı'nın yansıması! Para azsa, nüfus çoksa daha fazla çalışırsın, olur biter; dürüst olduğun sürece Tanrı'yı unutmazsan O da seni unutmaz!"

Çiftlik sahibinin hanımı ona hak vermek zorunda kaldı, başını dostça sallayarak Maren'in yanağından bir makas aldı; evet, bunu hep yapardı o, hatta onu öperdi de, ama Maren o zamanlar daha çocuktu ve bebeklere bakıyordu. Hanımıyla da çok iyi anlaşıyordu, ikisi de birbirinden hoşlanıyordu.

Noel yaklaşınca çiftlik sahibi, terzinin evine kışlık erzak gönderdi: bir ton un, bir domuz, iki kaz, bir ufak fıçı tereyağı, meyve ve elma. Böylece ambar dolmuş oldu. İvar Ölse buna memnun olduysa da her zamanki sözünü yineledi: "Bu neye yarar ki!"

Bu evin içi tertemiz ve düzenliydi; pencerelerdeki perdeler ve çiçekler, özellikle kına çiçekleri çok güzeldi. Bir resim çerçevesine işlemeli bir mendil, onun hemen yanına da Maren Ölse'nin kafiyeli bir şiirini içeren kurdeleli bir zarf asılıydı. Genç kız Ölse adından gurur duymaktaydı. "İnsan hep ileriye bakmalı!" deren "Bu neye yarar ki!" diyen kocasıyla bu noktada ayrışıyordu. Bir atasözü "Kendine ve Tanrı'ya

güveneceksin!" der ya! Kadın da bunu yaptı ve tüm aileyi ayakta tuttu. Çocuklar beslendiler, büyüdüler, sonra evden ayrılarak başlarının çaresine baktılar. Rasmus, en küçükleriydi; o kadar güzel bir çocuktu ki, şehirdeki ünlü ressamlardan biri, onun anadan doğma resmini yaptı. O resim şimdi kraliyet sarayında asılı; çiftlik sahibinin karısı onu orada görünce, çırılçıplak da olsa onu tanımıştı.

Derken zor zamanlar geldi çattı. Terzi, damla hastalığına yakalanarak her iki elini kullanamaz hale geldi, parmakları şişti. Buna ne hekimler bir çare bulabildi ne de 'doktorculuk' oynayan küçük Stine.

"Bozuk çalmanın anlamı yok!" dedi Maren: "Umudu elden bırakmamalıyız! Artık ben bir şeyler yapmalıyım! Küçük Rasmus da bana yardım edebilir!"

Oğlan masa başına geçmişti bile; hem ıslık çalıyor hem de şarkı söylüyordu; neşeli bir çocuktu.

Annesi onu bütün gün orada oturtmadı; çocuğa yazıktı! Biraz hoplayıp zıplasındı!

Onun eni iyi oyun arkadaşı, takunyacının kızı Johanne'ydi; onun ailesi Rasmus'unkinden daha da fakirdi. Kız güzel değildi, hep yalınayak dolaşırdı, giysileri paçavradan farksızdı; kendisine yardım edecek hiç kimsesi yoktu; üstüne başına çekidüzen vermek de aklına gelmiyordu; sonuçta daha çocuktu ve kuş gibi cıvıldıyordu.

Rasmus, Johanne'yle hep o kocaman söğüt ağacının dibindeki kilometre taşının üzerinde oyun oynuyordu.

Aklı fikri havadaydı; bir defasında şehirdeki ünlü bir terzinin yanında çalışacaktı; adamın on tezgâhı vardı ve her birinde birer kalfa çalıştırıyordu; işte onun yanında sanatı öğ-

renecekti. –Bunu babasından duymuştu-. Usta olduktan sonra da Johanne onu ziyarete gelecekti; yemek pişirmeyi biliyorsa kıza ayrı bir oda tutacaktı.

Johanne'nin inanası gelmedi, ama Rasmus kendinden o kadar emindi ki!

İşte böyle, yaşlı ağacın altına oturup ene çalıyorlardı hep; rüzgâr, dalları ve yaprakları sallarken sanki şarkı söylüyor, ağaç da masal anlatıyordu.

Sonbahar gelince yapraklar düştü, yağmur damlacıkları artık sadece çıplak dallarda tutunabiliyordu.

"Onlar yine yeşerecek!" dedi Ölse Ana.

"Bu neye yarar ki!" dedi kocası: "Geçinmek için her yıl yeni dert çıkıyor başımıza!"

"Ambarımız dolu!" dedi kadın: "Efendilerimize şükredelim! Ben güçlüyüm, sağlığım da yerinde! Hâlâ şikâyet edersek günaha girmiş oluruz!"

Çiftlik sahipleri Noel boyunca çiftlikte kaldılar, ama bir hafta sonra, kışı arkadaşlarının yanında eğlenerek geçirmek için şehre taşındılar. Kraliyet balosuna ve resmi davetlere katıldılar.

Hanımın pahalı giysisi Fransa'dan gelmişti; bu öyle bir kumaş, öyle bir kesim ve öyle bir dikişti ki, terzinin karısı Maren şimdiye kadar hiç bu kadar güzelini görmemişti. Bunu kocasının da görmesini istiyordu, bu nedenle hanımından ricada bulundu: acaba bu giysiyi onun evinde görebilirler miydi? Çünkü bir köy terzisi başka hiçbir yerde böyle bir şey göremezdi!

Maren eve döndü, kocası onun yüzüne baktı, ama önce

bir şey söylemedi; karısının anlattıklarını dinledikten sonra her zamanki gibi "Bu neye yarar ki!" diye cevap verdi. Bu kez doğru söylüyordu.

Çiftlik sahibiyle karısı şehre döndüler, balolara ve eğlencelere katıldılar, ama bu arada yaşlı bey ölüverdi; karısı o görkemli elbiseyi giymeye fırsat bulamadı; kocasının ölümüne o kadar üzüldü ki, tepeden tırnağa simsiyah matem elbiseleri giymek zorunda kaldı; beyaz çorapları bile görünmüyordu; uşaklar da siyaha büründü, faytona bile siyah bayrak takıldı.

Soğuk bir kış gecesiydi, etraf buz tutmuştu, kar parıldıyordu; cenaze arabası şehirden çıkarak ağır ağır aile mezarlığının bulunduğu kiliseye yollandı. Kaymakamla muhtar kilisenin kapısı önünde ellerinde meşale olduğu halde at binmişti. Kilise aydınlatılmıştı; rahip kapı önüne çıkarak cenazeyi karşıladı. Tabut kilise korosunun olduğu yere taşındı, cemaat onun peşinden yürüdü. Rahip dua etti, ayinler okundu. Hanımefendi de kilisedeydi; siyahlara bürünmüş bir saray faytonuyla gelmişti oraya; arabanın içi-dışı siyahtı, o zamana kadar Kirchspiel'de hiç böylesi görülmemişti.

Bu cenaze bütün bir kış konuşuldu, ne de olsa soylu biri gömülmüştü.

"Amma değerli adammış!" diyordu köydekiler: "Soylu kişiymiş, soylulara yakışır şekilde gömüldü işte!"

"Bu neye yarar ki!" dedi terzi: "Şimdi ne sağlığı kaldı ne de serveti! Bizde hiç değilse bunlardan bir tanesi var!"

"Böyle konuşma!" dedi Maren: "O şimdi cennet katında, öbür dünyaya gitti!"

"Kim diyor bunu, Maren?" diye karşı çıktı terzi: "İnsan

öldü mü, toprak olur gider. Bu adam madem ki soylu biri, ona bir türbe yapmalı!"

"Kâfir gibi konuşmasana!" dedi Maren: "Bak bir daha söylüyorum: öbür dünya diye bir şey var!"

"Bunu sana kim söyledi, Maren?" diye yineledi adam.

Maren kendi önlüğünü küçük Rasmus'un başına örttü, bu konuşmayı duymasın diye!

Sonra onu gübreliğe taşıdı ve orada ağladı.

"Babanın ağzından çıkan sözler onun kendi sözleri değildi, Rasmus'çuğum! Onu Şeytan konuşturdu! Sen Tanrı'ya dua et! Birlikte edelim!" diyen kadın, çocuğunun ellerini birleştirdi.

"Neyse, neşem yerine geldi!" dedi: "Kendine ve Tanrı'ya inan sen!"

Cenaze töreni bitti, dul kadın yarı üzgün olarak evine döndü, ama gönlü genç kalmıştı.

Aradan bir yıl geçti; dedikodulara bakılırsa kadına bir talip çıkmıştı; Maren bu konuda fazla bir şey bilmiyordu, ama rahip çok şey biliyordu.

Paskalyadan önceki pazar günü, kilisedeki duadan sonra dul kadının evleneceği açıklandı. Damat doğramacı ya da heykeltıraş gibi bir şeydi, yani mesleğine bir ad konulamıyordu. O zamanlar Thorvaldsen* adı ve eserleri henüz bilinmiyordu. Yeni çiftlik sahibi soylu değildi, ama yine de gösterişliydi, nasıl biri olduğunu bilen yoktu; bir keskiyle taşları yontarak insan figürleri oluşturuyordu ve bu konuda ustay-

* Thorvaldsen, Bertel (1770-1844). Danimarka'nın en ünlü heykeltıraşı –çn.

dı; ayrıca yakışıklı ve güzeldi de.

"Bu neye yarar ki!" diyordu terzi Ölse.

O Pazar kilisede nikâh kıyıldı, ardından dualar okundu. Terzi, karısı ve küçük Rasmus kilisedeydiler; küçük Rasmus bir ara yalnız kaldı, kendisi henüz vaftiz edilmemişti. Terzinin evinde son zamanda giysiler azalmıştı; üzerlerindekini tersyüz ediyor, yamıyor ve tekrar kullanıyorlardı. Şimdi her üçünün de yeni giysisi oluştu, ama bunlar cenaze arabasının içini ve dışını kaplayan siyah kumaşla dikildi. Adama bir paltoyla pantolon, Maren'e yakası kapalı bir entari, Rasmus'a da tam bir elbiselik çıktı bu kılıftan ki, kutsanma törenine kadar yetişecekti. Yani arabanın hem içindeki hem de dışındaki kumaşı kullandılar. Bunu kimsenin bilmesine de gerek yoktu. Yine de çabuk öğrendiler; akıllı bıdık Stine'yle kafası çalışan, ama bundan yararlanamayan öbür kadınlar bu giysilerin eve hastalık getireceğini savundular: "Eğer mezarlığa gitmiyorsa cenaze arabası içinde elbise giyilmez!" dediler.

Takunyacının karısı Johanne bunu duyunca ağladı; tesadüf müdür nedir bilinmez, terzi o günden sonra hastalanıverdi. Uğursuzluk muydu bu?

Öyleydi.

Kutsal Üçleme Töreni'nden sonraki Pazar günü terzi Ölse vefat etti; Maren şimdi yalnız kalmıştı, ama kendini toparladı; hem kendine hem de Tanrı'ya çok güveniyordu.

Ertesi yıl Rasmus kutsandı; şimdi meslek hayatına atılacaktı; onu şehirdeki bir terzinin yanına verdiler. Adamın on iki değil sadece tek bir kalfası vardı; Rasmus da yarım adam sayılıyordu. Oğlan sevindi, neşeli gözüküyordu, ama Johan-

ne ağladı; kendi farkında olmasa da Rasmus'tan çok hoşlanıyordu. Terzinin karısı eski evde kalarak işini sürdürdü.

İşte o sıralarda yeni yol açıldı. Otlaktaki, terzinin evinin önünden geçen eski yol yaya geçidi oldu; otlak bataklığa dönüştü; bir kısmının üzerini de ördek pisliği kapattı. Kilometre taşı yıkıldı, geriye ufak tefek taşlar kaldı, ama ağaç eskisi gibi sağlam ve güzeldi; rüzgâr onun dalları ve yaprakları arasında uğuldamayı sürdürdü.

Kırlangıçlar uçup gitti, kargalar da öyle; ama ilkbaharda geri döndüler; dördüncü dönüşlerinde Rasmus da baba evine döndü. Kalfalıktan çıkmış, gösterişli ve yakışıklı bir oğlan olmuştu. Niyeti, zembilini sırtlayarak yabancı ülkeleri tanımak amacıyla yollara düşmekti, yani aklında hep bu vardı. Ama annesi onu caydırdı: ne de olsa anayurt daha güzeldi, öbür kardeşleri dağılıp gitmişti, baba ocağını terk etmesindi, şöyle etrafına bir bakınsa yapılacak dünyanın işi vardı daha! Hani on beş gün bu çiftlikte, on beş gün bir başka çiftlikte çalışsa, dünyayı gezmiş gibi olurdu! Ve Rasmus, annesinin sözünü dinledi.

Böylece doğduğu evde yaşamayı sürdürdü, yine söğüt ağacının altına oturup rüzgârın uğultusunu dinlerken uyuyakalıyordu.

Yakışıklıydı; kuş gibi ıslık çalıyor, eski ve yeni şarkıları seslendiriyordu. Büyük çiftlik sahipleri onu tanıyordu artık, özellikle de Kirchspiel'in en zengin adamlarından ikincisi sayılan Klaus Hansen.

Onun kızı Else, deyim yerindeyse, çiçeklerin en güzeliydi; durmadan gülüyordu; onu çekemeyenler bu gülüşünü eleştiriyordu, ama kız sadece dişlerini göstermek için gülüyordu.

Aslında gülmeyi seviyordu ve hep keyifliydi. Maskaralık bile ona yakışıyordu.

Rasmus'u görür görmez aşık oldu kız; oğlan da onu seviyordu, ama bunu açıklamıyorlardı.

Bu iş zamanla zorlaştı; oğlan annesine değil de babasına çekmişti, yani biraz çekingendi. Else'yle bir araya gelince gülüyorlar ve birbirleriyle şakalaşıyorlardı; evlenme teklifi yapacak onca fırsat eline geçse de çekingen kalıyor ve tıpkı babası gibi "Bu neye yarar ki!" diye mırıldanıyordu: "Onun annesiyle babası zengin bir damat arıyor, bense parasızım; en iyisi, çekip gideyim buradan!"

Ama çiftlikten bir türlü uzaklaşamadı. Else ipleri elinde tutuyordu; oğlan eğitilmiş kuş gibiydi, kıza yaranabilmek için hep onun istediği şarkıları ıslıkla seslendiriyordu.

Takunyacının kız Johanne o sıralarda ağır iş görmek üzere bu çiftlikte çalışıyordu; süt arabasını otlağa sürüyor, orada diğer kızlarla birlikte ineklerden süt sağıyor ve yerine göre gübre bile taşıyordu. Ana binaya hiç gelmemişti; ne Rasmus'u görüyordu ne de Else'yi! Ama onların sözlü olduklarını da duymuştu.

"Rasmus zengin olacak!" diyordu: "Onun hesabına seviniyorum." Gözleri dolu dolu oluyordu, ama ağlaması için bir sebep yoktu.

Şehirde panayır kurulmuştu; Klaus Hansen kızıyla oraya gitti, Rasmus'u da yanına aldı; oğlan gidişte de dönüşte de kızın yanında oturdu. Sırılsıklam âşık olmuştu, ama bu konuda ağzını bile açmadı.

"Bir şeyler söylese bari!" diye aklından geçiriyordu kız: "O konuşmazsa ben de onu öyle bir korkuturum ki!"

Çok geçmeden çiftlikte zengin bir adamın Else'ye talip olduğu konuşulmaya başlandı, ama kızın ne cevap verdiğini bilen yoktu.

Rasmus'un kafası karıştı.

Bir akşam Else, kendi parmağına altından bir yüzük geçirdikten sonra Rasmus'a bunun anlamını sordu.

"Nişan yüzüğü!" dedi oğlan.

"Kiminle nişanlanıyorum dersin?" diye sordu kız.

"Şu zengin çiftçiyle!" dedi beriki.

"İyi bildin!" diyen kız, başını öne eğerek hızla oradan uzaklaştı.

Oğlan allak bullak olmuştu, o da zembilini sırtladığı gibi evinin yolunu tuttu. Annesi istediği kadar ağlasın, o şimdi dünya turuna çıkacaktı!

Yaşlı söğüt ağacından kendine bir baston yaptı, sonra keyfi yerindeymişçesine ıslık çalarak yürümesini sürdürdü; bundan böyle dünyaya açılacaktı.

"Çok üzüleceğim!" dedi annesi: "Ama bu senin için hayırlı olacak belki! Ben kendi çareme bakarım. Sen kendine ve Tanrı'ya güvenmeyi sakın unutma! Güle güle git ve dön!"

Ve oğlan yola çıktı; nereye gittiğini kimse bilmiyordu. Annesi şöyle düşünüyordu: bir yıla varmaz eve döner o. Yeni şeyler görecek, daha modern düşünecek, eski dertlerin üzerine sünger çekecek. Keşke babasına değil de birazcık bana çekseydi! Zavallı çocuk! Yakında döner, beni yalnız bırakmaz o!

Kadın bir yıl bekleyecekti, ama Else sadece bir ay bekledi, sonra "doktorculuk" oynayan akıllı kadına, yani Stine

Madsdatter'e başvurdu. Bu kadın iskambil ve kahve falı bakıyordu, ama daha fazlasını elbette Tanrı bilirdi.

Falcı kadın oğlanın yabancı bir şehirde olduğunu, ama şehrin ismini okuyamadığını söyledi. O şehirde askerler ve de çok güzel kadınlar varmış!

Else buna tahammül edemedi; onu elde edebilmek için biriktirdiği paraları vermeye hazırdı ve bunu da kimse bilmeyecekti.

Falcı kadın Tine, onun geri geleceğini savundu ve bunun için ne yapmak gerektiğini biliyordu, ne de olsa mesleğinde usta geçiniyordu. Bunun için su dolu bir kazanı ateşe koyup içinde bir şeyler kaynatacaktı, o zaman oğlan gezisini yarıda bırakıp o tencerenin kaynadığı sevgilisinin evine dönecekti! Eğer hâlâ hayattaysa, kazan kaynamadan önce gelmeliydi.

Nitekim oğlan gece gündüz demeden ve durup dinlenmeden, dağları taşları ve denizleri aşarak, bozuk havaya aldırış etmeden, ne kadar yorgun olsa da yürümeyi kesmeden eve dönmek istedi; dönmek zorundaydı!

Ay doğalı bir hafta olmuştu, falcı kadına göre en uygun zaman buydu. Hava fırtınalıydı; rüzgâr yaşlı söğüdün sanki içinde inildiyordu; Stine bu ağaçtan bir dal keserek ona bir düğüm attı; bu, Rasmus'un anne ocağına dönmesini sağlayacaktı! Evin damından biraz yosunla yabaniot kopardıktan sonra onları kazana attı ve ocağı ateşe verdi; bunun için Else, dua kitabından bir yaprak kopardı, bu da tesadüfen kitabın en son sayfasıydı ki, içi baskı hatasıyla doluydu. "Olsun!" diyen Stine, onu da kazana attı.

Bu bulamaç hazır olduktan sonra pişirme faslına başladı; Rasmus eve dönünceye kadar pişecekti bu! Falcı kadının si-

yah horozunun ibiği de kazana atıldı, Else'nin o kalın altın yüzüğü de! Kız o yüzüğe bir daha kavuşamadı, bunu Stine daha işin başındayken söylemişti; karı o kadar akıllıydı ki! Daha ismini bilmediğimiz bir sürü şey kattı kazana; kızgın olsun, akkor halinde olsun ya da sıcak kül halindeki ateş olsun, kazan hep bunların üstünde kaldı. Sadece genç kız ve falcı karının haberi vardı bundan.

Derken dolunay gerçekleşti; daha sonra ay küçülmeye başladı; her seferinde Else: "Bak bakalım, geliyor mu?" diye soruyordu.

"Ben çok şey bilirim!" dedi Stine: "Çok şeyi de görürüm! Ama onun yolunu kestiremiyorum! Şu anda dağları aşıyor! Şimdi de denizde, dalgalarla boğuşuyor! Onun yolu çok uzun: ormanlardan geçiyor, ayakları su toplamış, vücuduna ateş basmış, ama oralardan kaçıp gitmesi gerek!"

"Hayır! Hayır!" diye haykırdı Else: "Ona çok acıyorum!"

"Artık kimse onu tutamaz! Biz engellersek yolda gelirken düşüp ölür!"

Aradan yıllar geçti. Ay büyüdü, rüzgâr yaşlı söğüt ağacında uğuldadı; şimdi mehtapta gökkuşağı oluşmuştu!

"Dediğim çıktı!" dedi Stine: "Rasmus geliyor şimdi!"

Ama gelmedi.

"Bekleyiş uzun sürdü!" dedi Stine.

"Ben de yoruldum artık!" diye cevap verdi Else.

Kız, falcı kadına çok seyrek gelmeye başladı, ona bir şey vermiyordu artık.

Kalben rahatlamıştı; güzel bir günde, Kirchspiel'deki herkes, genç kızın zengin çiftlik sahibine evet dediğini konuşu-

yordu.

Genç kız o çiftliğe vardı, tarlaları, hayvanları ve çiftlik düzenini görmek istedi. Her şey mükemmeldi; düğün için daha fazla beklemeye gerek yoktu.

Düğün üç gün üç gece süren bir törenle kutlandı. Klarnet ve keman eşliğinde dans edildi. Kirchspiel'de davet edilmeyen kalmadı. Ölse anne de oradaydı; bu şenlik sona erdikten sonra aşçıbaşı misafirlere teşekkür etti, trompetler de son dansı seslendirdi; kadın da yemekten arta kalanları yanına alıp evine döndü.

Evin kapısını sadece bir kazıkla kapatmıştı. Gelince o kazığı orada göremedi; kapı açıktı ve içerde Rasmus vardı! Oğlan o saatte eve dönmüştü. Ama öyle kötü görünüyordu ki, bir deri-bir kemik kalmıştı! Yüzü sapsarı, daha doğrusu bembeyazdı!

"Rasmus!" diye haykırdı kadın: "Bu sen misin? – Hasta görünüyorsun! Geldiğine çok sevindim!"

Ve hemen ona düğünden getirdiği şeylerle güzel bir yemek hazırladı: bir parça pirzolayla bir pasta!

Oğlan son zamanlarda sık sık evini, annesini ve söğüt ağacını düşündüğünü anlattı. Rüyalarında sık sık şu yaşlı söğüt ağacını ve yalınayak dolaşan Johanne'yi görmüş olması da ilginçti.

Else'yi hiç ağzına almadı. Rasmus şimdi hastaydı, yatağa yatmak istiyordu; onun hastalığına kaynayan kazanın ya da herhangi bir gücün neden olabileceğine biz inanmıyoruz, ama falcı kadın Stine'yle Else buna inandı; yine de kimseye bir şey söylemediler.

Rasmus ateşlendi, hastalığı bulaşıcıydı; bu yüzden hiç

kimse terzinin evine uğramadı; takunyacının kızı Johanne hariç! Kız, Rasmus'un ne halde olduğunu görünce ağladı.

Doktor bir reçete yazdı, ama oğlan ilaç almak istemedi. "Bu neye yarar ki!" diyordu hep.

"Elbette yarar, bunu alırsan iyileşirsin!" dedi annesi: "Kendine ve Tanrı'ya güven! Seni yine toparlanmış ve sağlam görmek, ıslık çalmana ve şarkı söylemene tanık olabilmek için canımı verirdim!"

Rasmus hastalıktan iyileşti, ama bu arada Tanrı onu değil, annesini yanına aldı.

Artık oğlan evde yalnız kalmıştı ve her şey tamtakır-kuru bakırdı! "Tükendi!" diyordu herkes onun için: "Perişan Rasmus!"

Onu bir deri-bir kemik bırakan şey kaynamakta olan kazan değil, gezileri sırasında sürdürdüğü delice bir hayattı. Saçları azalmış ve ağarmıştı; doğru dürüst bir iş yapmaya da hiç niyeti yoktu. "Bu neye yarar ki!" diyordu. Kiliseye gitmektense meyhaneyi yeğliyordu.

Yağmurlu ve fırtınalı bir sonbahar akşamı meyhaneden eve zar zor dönebildi. Annesi çoktan ölmüş ve mezara gömülmüştü. Kırlangıçlar ve kargalar, yani o sadık kuşlar da göç edip gitmişti; takunyacının kızı Johanne gitmemişti ama; yolda ona yetişmiş ve eve kadar eşlik etmişti.

"Toparla artık kendini, Rasmus!"

"Bu neye yarar ki!" diye cevap verdi beriki.

"Bu kötü bir tavır!" dedi kız: "Annenin sözünü düşün sen: Kendine ve Tanrı'ya güven! Sen bunu hiç yapmıyorsun, Rasmus! Tanrı'ya inanmak gerek! Sakın bana 'Bu neye

yarar ki!' deme! Çünkü böylelikle her şeyi berbat ediyorsun!"

Kız ona eve yaklaşana kadar eşlik etti, sonra ondan ayrıldı. İçeri girmedi, otlağın yolunu tuttu, devrik kilometre taşının üzerinde oturdu biraz.

Rüzgâr ağacın dalları arasında uğulduyordu, bu sanki bir şarkı gibiydi, adeta konuşuyordu. Rasmus da ona cevap veriyordu, yüksek sesle konuşuyordu, ama ağaçtan ve rüzgârdan başka onu dinleyen yoktu.

"Öyle bir soğuk bastı ki! Yatağa gitsem iyi olacak! Uyumak istiyorum! Uyumak!"

Rasmus böyle söylendi, ama eve girmedi, çamurlu su birikmiş hendeğe doğru gitti, orada sallandı, sonra yığıldı kaldı. Yağmur yağıyordu, hava soğuktu, ama o bir şey hissetmiyordu. Güneş doğduktan sonra, kargalar sazlıkların üzerinden uçup giderken uyandı, vücudu yarı ölüydü sanki. Başı ayaklarının olduğu yerde kalsaydı bir daha uyanamazdı, ördek pisliği ona kefen olurdu.

O gün Johanne, Rasmus'un evine uğradı ve ona yardım etti, onu hastaneye götürdü.

"Biz çocukken tanışmıştık" dedi: "Senin annen bana birayla yemek vermişti; onun hakkını hiç ödeyemem! Sen yine iyileşeceksin, adam olacaksın ve yaşayacaksın!"

Ve Tanrı onun yaşamasını istedi. Ama sağlığı bir iyiye gidiyordu, bir kötüye. Zamanla Rasmus yaşlandı. Evinde tek başına yaşadı hep. Gün geçtikçe çöktü, iyice fakirleşti, Johanne'den bile daha fakir oldu.

"Sen inancını yitirmişsin!" dedi kadın: "Tanrı'ya inanmazsak ne yaparız ki! – Sen inanmasan da akşam ayinlerine

gel! – Kutsanmandan bu yana bu ayinlere hiç katılmadın herhalde!"

"Doğru, ama bu neye yarar ki!"

"Hâlâ bunu söylüyorsan ve böyle düşünüyorsan, vazgeç bundan! Tanrı, isteksiz misafiri masasında istemez! Anneni düşün, çocukluğunu düşün! Sen o zamanlar çok iyi ve inançlı bir çocuktun. Sana bir dua okuyayım mı?"

"Neye yarar ki!" dedi Rasmus.

"Beni hep rahatlatmıştır bu!" dedi beriki.

"Johanne, sen dini bütün oldun galiba!" diyen Rasmus ona yorgun ve üzüntülü gözlerle baktı.

Johanne ayini okudu, ama kitaptan değil de ezbere!

"Güzel sözler bunlar!" dedi Rasmus: "Ama takip edemiyorum. Kafam almıyor artık."

Artık iyice yaşlanmıştı; hani laf aramızda, Else de artık genç değildi, ama Rasmus bunu ona hiç söylemedi. Johanne büyükanne olmuştu, torunu afacan bir kızdı, hep köy çocuklarıyla oynuyordu. Bir gün Rasmus bastonuna dayanarak onların yanına geldi ve oyunlarını izledi; küçük kıza gülümsedi ve o anda tüm çocukluğu hatırına geldi. Else'nin torunu onu göstererek: "Perişan Rasmus!" diye seslendi. Öbür çocuklarla birlikte gürültü koparak yaşlı adamın etrafını sardılar.

Kasvetli ve sıkıcı bir gündü o gün; daha sonraki günler de böyle geçti, derken güneşli günler geldi çattı.

Güzel bir bayram sabahıydı, kilise kayın ağacı dallarıyla bezenmişti, içerde orman kokusu vardı, güneş sıraları aydınlatmaktaydı. Atların üzerindeki büyük mumların hepsi ya-

kılmıştı; derken ayin başladı; diz çökenler arasında Johanne de vardı, ama Rasmus yoktu. Tam o sabah Tanrı onun ömrünü sonlandırmıştı.

Tanrı onun günahlarını affetsin!

O günden bu yana, aradan yıllar geçti. Terzinin evi hâlâ duruyor, ama artık orada kimse oturmuyor; ilk fırtınada yıkılacağı kesin! Hendek çamurlu sularla dolu, etrafını yosunlar sarmış. Rüzgâr yaşlı ağacı hışırdatıyor, sanki bir şarkı işitiyorsunuz! Evet, rüzgâr şarkı söylüyor, ağaç da bunu anlatıyor; sen bunu hâlâ anlamadınsa, huzurevindeki yaşlı Johanne'ye sor!

O hâlâ yaşıyor, Rasmus için dua okuyan koroda o da yer almış durumda; sık sık onu düşünüyor ve onun hesabına Tanrı'ya yalvarıyor, ruhunu paklasın diye! Bu kadın geçmiş zamanları ve yaşlı ağaçta gizli kalan eski anıları hep anlatır durur.

154 Ev Anahtarı

Her anahtarın bir öyküsü vardır, zaten anahtarlar da çeşitlidir: kâhyanın anahtarı, saatin anahtarı, Sankt Peter Kilisesi'nin anahtarı gibi. Bütün anahtarlardan bahsedeceğiz, ama önce şu kâhyanın anahtarını anlatacağız.

Bu anahtar bir demircinin elinden çıkmıştı; o demirci kendisinin büyük bir usta olduğunu sanıyordu. İşte o adam bu anahtarı çekiçle dövdü ve eğeledi. Onu ceket cebine girecek şekilde ufalttı. Anahtar böylece sık sık karanlıkta kalıyordu; oysa kâhyanın duvarda asılı çocukluk resminin hemen yanında belirli bir yer vardı.

Her insanın karakteri doğduğu burca göre saptanır derler: Boğa burcu, Başak burcu, Akrep burcu falan. Kâhyanın karısı bunlardan hiçbirini ağzına almadı, ona göre kocası "El arabası burcu"ydu, yani onu hep itelemek gerekiyordu.

Babası onu muhasebeci yapmıştı, annesi de evlendirmişti; karısı onu kâhyalığa zorlamıştı aslında, ama bunu kimseye anlatmadı; ne de olsa akıllı bir kadındı, ne zaman konuşacağını, ne zaman susacağını ve kocasını ne zaman iteleyeceğini iyi biliyordu.

Adam artık –kendi deyimiyle- 'yükünü tutmuştu'; iyi eğitim görmüştü, iyi kalpliydi ve aynı zamanda çok kurnazdı ki, bunu daha sonra anlayacağız! Hep neşeliydi, herkese iyi davranıyor ve onlarla konuşmaya bayılıyordu. Şehre bir defa in-

di mi, onu iteleyecek annesi yanında değilse, eve dönmesi zordu. Çünkü rastladığı her tanıdığıyla durmadan konuşuyordu. Çok da tanıdığı vardı, bu yüzden bazen öğle yemeğini bile unutuyordu.

Karısı pencereden ayrılmıyordu. "İşte şimdi geliyor!" dedi hizmetçisine: "Sen yemeği ocağa koy, ısınsın! – Aa, şimdi biriyle konuşuyor. Yemeği al ocaktan, yoksa çok kaynayacak! – Aa, geliyor geliyor! Evet, sen onu yine ocağa koy!"

Ancak adam bir türlü gelmiyordu.

Sonunda pencerenin önüne gelip durdu ve kafasını yukarı kaldırdı. Tam o sırada bir tanıdığı geçti önünden, adam onunla birkaç laf etmekten kendini alamadı ve onunla konuşurken bir başka tanıdığı oradan geçti, hemen onu ceketinin iliğinden çekiştirerek eliyle durdurdu, bu arada yine oradan geçmekte olan üçüncü tanıdığına seslendi.

Karısının sabrı taşmıştı. "Kâhya! Kâhya!" diye seslendi pencereden: "Adam 'El arabası burcu'nda doğmuş, n'aparsın! İleri gitmesini bilmiyor işte, mutlaka iteleyeceksin!"

Adam kütüphaneye gitmeyi seviyordu; orada kitaplara ve dergilere bakıyordu. Bazen memura bahşiş vererek yeni çıkan kitapları eve alıyordu ve bunları boylamasına kesme izni de almıştı; yanlamasına keserse kitap yeni olmaktan çıkıyordu çünkü. Adamın kendisi zaten ayaklı kütüphaneydi; her nişandan, düğünden ve cenazeden haberdardı; evet, kitap konusundaki tartışmaları ve şehir dedikodularını ona sorabilirdiniz. Bazen, nerden öğrenmişse öğrenmiş, gizli oyunlar oynuyordu. Aslında bunları anahtardan öğrenmişti!

Yeni evliyken kâhyayla karısı kendi evlerinde oturuyordu. İşte o zamandan beri bu evin sadece bir tek anahtarı var-

dı, ama daha o zamanlar bu anahtarın nasıl bir gücü olduğunu bilmiyorlardı, bunu daha sonra öğreneceklerdi.

Altıncı Frederik zamanında Kopenhag'da henüz gaz yoktu, sokak lambaları gres yağıyla yanıyordu; Tivoli ya da Casino gibi lokaller yoktu; tramvay ve tren de yoktu. Bugüne kıyasla eğlence yerleri azdı. Pazarları şehir mezarlığına kadar iniliyor, mezarlardaki yazılar okunuyor, çimenlere oturuluyordu; herkes yanında getirdiği yemeği burada yiyor bunun yanı sıra da şnaps içiyordu. Ya da Frederiksberg'e gidiliyordu; orada askeri bandonun çaldığı müzik eşliğinde pek çok insan, dar kanallardan motorla geçen kral ailesini, özellikle de sınıf farkı gözetmeksizin herkesi selamlayan dümendeki kralı seyrediyordu. Ayrıca şehirden gelen, hali-vakti yerinde olan aileler akşam çaylarını bu yerde içiyordu. Gerekli kaynar suyu da çiftlik evlerinin bahçelerinden tedarik ediyorlardı; elbette çay makinelerini yanlarında getirmişlerse.

Güneşli bir Pazar günü öğleden sonra kâhya ve eşi oraya yollandı; hizmetçileri bir sepette çay makinesi, biraz yiyecek ve şnaps taşıyordu.

"Evin anahtarını yanına al ki, döndüğümüzde içeri girebilelim!" dedi kadın kocasına: "Biliyorsun, karanlık basınca sokak kapısını kapıyorlar; zil de bu sabahtan beri bozuk! – Eve nasılsa geç döneceğiz! Frederiksberg'e bir kere gelmişken Vesterbro'daki Casortis Tiyatrosu'na gidip pantomim seyrederiz: *Harlekin, Başöğretmen* oynuyor! Bulutlardan aşağı iniyorlar; giriş adam başına iki mark!"

Ve Frederiksberg'e vardılar, müzik dinlediler, uçuşan flamalarıyla kraliyet sandallarını ve beyaz kuğuları seyrettiler. Çaylarını da içtikten sonra tiyatroya koştular, ama biraz geç

kaldılar.

İp cambazları ve uzun sırıklarla dans eden cambazlar numaralarını bitirmiş, sıra pantomime gelmişti; geç kalışları kâhyanın yüzündendi, çünkü yolda ikide bir durup konuşabilmek için gözleriyle hep bir tanıdık aramıştı. Ve tiyatroda buldu da; gösteriden sonra tanıdık bir aileyle bir yerde on dakikalığına punç içeceklerdi, ama bu, tam bir saat sürdü. Dereden tepeden konuşuldu hep. Hele İsveçli bir baron o kadar çok konuştu ki! Yoksa bir Alman mıydı o, kâhya tam hatırlayamadı, ancak anahtarla yaptığı numarayı ömrü boyunca unutmadı. Çünkü çok, ama çok ilginçti! Anahtara, kendisine sorulan her soruya cevap verdirtiyordu, hatta çok mahrem sorulara bile!

Kâhyanın anahtarının dili ağır ve çentikliydi, sapı da parmak geçecek kadar çember şeklindeydi. Adam işaret parmağını hep bu delikten geçiriyordu ve parmak ucundaki her nabız atışı onu döndürüyordu. Baron da bu hareketi farkında olmadan tekrarlayıp duruyordu. Her bir çevirme bir harfe tekabül ediyordu; böylece anahtar, A'dan başlayarak alfabenin tüm harflerini elde edebiliyordu. Yani sola dönerken harf "A" ise, sağa döndüğünden "B" oluyordu vesaire... Bu şekilde sözcükler, uzun cümleler, soru ve cevaplar çıkıyordu ortaya.

Aslında hepsi palavra, ama insanı eğlendiriyor işte! Kâhya da önce aklından böyle geçirdi, ama daha sonra anahtara ayak uydurdu.

"Aman! Aman!" dedi karısı: "Vesterport kapısı saat on ikide kapanıyor; içeri giremeyeceğiz sonra; on beş dakikamız var, çabuk olalım!"

Gerçekten de acele etmeliydiler, çünkü şehre dönmek isteyen herkes birbiriyle yarışıyordu. Saat on ikiyi vururken herkes nöbetçi kulübesinin önüne yığıldı, ama kapı kapanmıştı. Bir sürü insan dışarda mahsur kalmıştı, bunların arasında kâhyayla karısı ve elindeki çay makinesi ve yiyecek dolu sepetiyle hizmetçi kız da vardı. Bazıları korkmuştu, bazıları öfkeliydi. Ama elden ne gelirdi ki!

Neyse ki son zamanlarda yeni bir karar alınmıştı: buna göre şehir kapıları, örneğin Nörreport kapısı, kapanmayacaktı! Ve buradan yaya olarak şehre girilebilecekti.

Yol pek kısa sayılmazdı, ama hava güzeldi, gökyüzü açıktı ve yıldızlarla doluydu, hendeklerde ve derelerde kurbağalar vıraklıyordu. Bu kez onlar da şarkı söylemeye başladı, ama kâhya buna katılmadı; o, yıldızlara filan bakmadı, hatta kendi bacaklarına bile; mezarlıklardan birinin kenarına boylu boyunca uzanıverdi, görenler onu sarhoş sanırdı; oysa bu, içtiği punçtan kaynaklanmıyordu; çünkü aklını anahtara takmıştı.

Sonunda Nörrebro kapısının nöbetçi kulübesine vardılar ve köprüden geçerek şehre yollandılar.

"Hele şükür geldik!" dedi kâhyanın karısı: "İşte evimiz!"

"İyi de, anahtar nerede ki?" dedi kâhya; pantolonunun arka cebinde yoktu, yan ceplerinde de!

"Aman Tanrım!" diye bağırdı karısı: "Anahtar yok mu sende? Sen onu Baron'un anahtar koleksiyonunda unuttun herhalde. Şimdi eve nasıl gireceğiz? Kapının zili bu sabahtan beri bozuk; biliyorsun, kapıcının da anahtarı yok. Yandık!"

Hizmetçi kız ağlamaya başladı, kendine hâkim olabilen tek kişi kâhyaydı.

"Kramer'in camını kırıp onu uyandıralım, bize kapıyı açsın!"

Dedikten sonra pencere camlarından birini kırdı, sonra ötekini. "Ben Petersen!" diye seslendi ve şemsiyesini kırık camdan içeri uzattı. İçerden Kramer'in kızının sesi yükseldi: derken Kramer, dükkânının kapısını açarak "Kapıcı!" diye seslendi; kâhyayı ve ailesini seçememişti; onları görür görmez içeri aldı, kapıcıya düdük öttürdü; aynı anda sokakta ikinci bir nöbetçi göründü ve gelir gelmez: "Nerede yangın var?" diye sordu.

Kâhya evine girdi, paltosunu çıkardı, birden anahtarı fark etti; pantolonunun değil de paltosunun cebindeydi, daha doğrusu cebindeki bir delikten astarına kaçmıştı.

Özellikle o akşamdan sonra anahtar çok değer kazandı, sadece akşamları dışarı çıktıkları zaman değil! Evdeyken, kâhya marifetlerini sergilerken ve anahtara soruları cevaplandırtırken de!

Adam olası cevapları düşünüyor, sonra anahtara bunu söyletiyordu ve zamanla buna kendi de inanmaya başladı. Ama karısının yakın akrabası olan eczacı buna inanmadı doğal olarak.

Çünkü akıllı bir adamdı, sorgulamayı seviyordu; daha çocuk yaştayken kitapları ve tiyatro oyunlarını isim vermeden eleştirirdi ki, bu büyük bir şeydi. İnce ruhlu olduğu söylenirdi, ama ruhlara inanmazdı, hele hele anahtarın ruhu olduğuna!

Ama "Yoo, yoo, inanıyorum!" dedi eczacı: "Kâhya Efendi, anahtara inanıyorum. Bu konudaki bilimsel araştırmalara da: masa ruhunu, eski ve yeni eşyaların ruhları olduğuna

inanıyorum ben. Siz duymadınız mı bunu? Ben duydum! Ama şüpheye düştüm; ben şüpheci insanımdır, bilirsiniz! Ama ben müthiş bir hikâyeyi okuduktan sonra fikir değiştirdim. Kâhyam, anlıyor musun? Ben o hikâyeyi bildiğim kadarıyla anlatayım şimdi: İki tane akıllı çocuk, ebeveynlerinin ruh çağırarak koskoca yemek masasını nasıl kımıldattıklarını görüyor. Bir gün evde yalnızken onlar da bu işe kalkışıyor ve eski bir konsolda ruh olup olmadığını araştırıyor. Ruh geliyor ve konsolu hareket ettiriyor, ama çocukların emirlerini dinlemiyor. Kalkıyor, konsolun çekmecesine girerek inildemeye başlıyor; sonra kalkıp konsolun çekmecelerini çekiyor ve her iki çocuğu da birer çekmeceye tıkıyor. Ondan sonra konsol ayaklanarak merdivenden aşağı iniyor ve kanala doğru koşuyor; orada suya düşüyor, çocuklar da boğuluyor. Çocukları toprağa gömüyorlar, ama konsol belediyeye getiriliyor ve ölüm cezasına çarptırıldıktan sonra pazar yerinde canlı canlı yakılıyor! Ben bunu okudum! Hatta yabancı gazetelerden birinde okudum! Kendim uydurmuyorum! Yalan söylüyorsam beni anahtar götürsün!"

Kâhya bu konuşmaları anlatırken hep dalga geçti; ikisi de anahtar hakkında doğru dürüst tartışamadılar. Eczacı aptalın tekiydi!

Kâhya, anahtar hakkındaki bilgilerini derinleştirdi; anahtar artık onun sözcüsüydü, öğreticisiydi!

Bir akşam kâhya yatağa gitmeye karar verdi; yarı soyunuktu ki, koridora açılan kapıya vuruldu. Gecenin bu saatinde çıkagelen Kramer'di, mutfaktan geliyordu, o da yarı giyinikti; aklına bir şey takıldığı için gözüne uyku girmemişti.

"Kızım Lotto-Lene hakkında konuşmak istiyorum. Kendisi güzel bir kızdır, kutsanmıştır; şimdi ben onu evlendirmek istiyorum!" dedi.

"Ama ben henüz dul değilim ki!" diye cevap verdi kâhya: "Onunla evlenecek bir oğlum da yok!"

"Beni anlıyorsunuz siz, Kâhya!" dedi Kramer: "Kızım piyano çalar, şarkı söyler. Burada işitmiş olmalısınız. Kızımın ne kadar yetenekli olduğunu bilemezsiniz; kendisi tüm insanların konuşmasını ve yürümesini taklit eder. Aslında sahne için yaratılmış biri! İyi bir aileden gelme bir kız için bu meslek de iyidir yani! Hani bir Lordla rahat evlenebilir, ama bunu ne o düşünüyor ne de ben! Şarkı söylemesine söylüyor, piyano çalıyor! Sadece biraz sesi kısık, ince tonları çıkartamıyor; oysa şimdi şarkıcılarda bu aranıyor! O yüzden herkes bu mesleğe yanaşmıyor. Ben düşündüm, bu durumda kızım şarkıcı olamaz; ama oyuncu olabilir, ona da ses gerek ama, olsun! Bugün bir rejisörle konuştum. 'Okumuş mu, kültürlü mü?' diye sordu. 'Hayır, hiç!' diye cevap verdim. 'Ama sanatçı olmak için eğitim şart!' dedi. Ben de tüm bunları öğrenebileceğini söyledikten sonra eve döndüm. Kütüphaneye gider, istediği her kitabı okur ve bir şeyler öğrenir diye düşündüm. Bu akşam soyunup otururken aklıma bir şey geldi: kitapları ödünç almak varken ne diye satın almalı ki! Kâhya Efendinin nasılsa okunacak bir sürü kitabı var, kızım onları bedava alabilir!"

"Lotte-Lene iyi bir kız!" dedi kâhya: "Güzel bir kız! Okumak için kitap alsın benden elbette! İyi de, acaba parlak bir zekâsı var mı? Hani dâhilerinki gibi? Varsa, şansı da var demektir."

"İki kez piyangoda kazandı" dedi Kramer: "Bir seferinde bir gardırop kazandı, bir seferinde de altı adet nevresim. Ben buna şans derim; yani şanslı biri o."

"Anahtara sorayım bir kere!" dedi kâhya.

Sağ elinin işaret parmağını anahtara takıp döndürerek ona sormak istediğini sordu.

Anahtar: "Hem şanslı, hem de kazançlı çıkacak!" diye cevap verdi.

Böylece Lotte-Lene'nin geleceği saptanmış oldu.

Kâhya ona iki kitap verdi: *Dyveke*'nin* ve *Knigge*'nin▽ *'İnsanları Tanımak'* adlı eserlerini.

O akşamdan sonra Lotte-Lene'yle kâhya arasında bir yakınlaşma başladı. Kız aileyi ziyaret etti, kâhyaya göre kız anlayışlıydı, çünkü kız adama ve anahtara inanıyordu. Hanımıysa onu biraz dobra, bilgisiz ve mâsum buldu. Karı-koca, kızdan hoşlandılar; kız da onlardan hoşlandı.

"Sizin burası çok güzel kokuyor!" dedi Lotte-Lene.

Bu koku kâhyanın karısının Gravenstein'dan getirtip yerleştirdiği bir ton elmadan kaynaklanıyordu. Ayrıca bütün odalarda mis gibi gül ve lavanta kokuları vardı.

"Kibar insanlara özgü bir koku!" dedi Lotte-Lene. Ev hanımının her zaman bulundurduğu bu çiçeklere baktıkça gözleri sevinçle ışıldıyordu. Evet, kışın bile leylaklarla kiraz dalları eksik değildi bu evde. Bu kesilmiş dallar daha sonra suya konunca hemen çiçek açmaya başlamıştı.

"Önce sanıyorsunuz ki, şu kesik dal ölmüş, ama bir bakı-

---

* Danimarka kralı İkinci Christian'ın gözdesi (1491-1517) –çn.

▽ Adolf Freiherr von Knigge (1752-1796). Yazar –çn.

yorsunuz o ölü bitki canlanıvermiş!"

"Bunu şimdiye kadar hiç düşünmedim!" dedi Lotte-Lene: "Doğa, doğrusu çok büyüleyici!"

Daha sonra kâhya ona kendi 'anahtar kitapçığı'nı gösterdi ki, bunda anahtarın söylediği acayip şeyler yazılıydı: Örneğin, hizmetçi kızın yavuklusunun geldiği akşam mutfaktaki yarısı yenmiş elma pastasının ortadan kayboluşu!

İşte o zaman kâhya, anahtara "Pastayı kim yedi? Kedi mi, yoksa yavuklu mu?" diye sordu. Anahtar: "Yavuklu!" diye cevap verdi. Kâhya bunu daha sormadan tahmin etmişti

Zaten tekrar sorduğunda hizmetçi kız itiraf etti. Yani anahtar her şeyi biliyordu!

"Eveı, gel de hayran olma!" dedi kâhya: "Anahtar, anahtar! Lotte-Lene için ne diyorsun? – Hem şanslı hem de kazançlı çıkacak!" diye cevap geldi. "Göreceğiz bakalım! Ben destekliyorum!"

"Bu harika bir şey!" dedi Lotte-Lene.

Kâhyanın karısı, kocasının söylediklerine pek inanmadıysa da sesini çıkarmadı; ama daha sonra Lotte-Lene'ye kocasının gençken bir tiyatro âşığı olduğunu anlattı. Eğer birisi destek çıksaymış, kesinlikle ünlü bir oyuncu olurmuş! Ama ailesi onu bu işten vazgeçirmiş. O ise hep sahneye çıkmak istemiş ve hatta bir de tiyatro oyunu yazmışmış.

"Bu bir sır aslında, ama senin ağzın sıkıdır, Lotte-Lene'ciğim! Oyun fena değildi aslında; sarayda oynandı ve ıslıklandı, ondan sonra da adı-sanı duyulmadı. Ben kendi hesabıma sevindim. Ben onun karısıyım, onu iyi tanırım! Sen de aynı yolda yürümek istiyorsan başarılı olmanı dilerim. Ama bence bu iş olmaz, çünkü anahtara falan inanmıyorum!"

Lotte-Lene anahtara inanıyordu ve bu konuda kâhyayla hemfikirdiler.

İkisi de çok iyi anlaşmalarına karşın namus ve şerefi elden bırakmadılar.

Genç kız çok yetenekliydi ve kâhyanın karısı onu çok takdir ediyordu. Lotte-Lene patatesten nişasta çıkarabiliyor, ipek çoraplardan eldiven ve dans pabuçlarına kılıf dikiyordu. Tüm bunların yenisini satın almak yerine hepsini kendi yapıyordu. Para çekmecede, tahviller kasada kalıyordu hep! Aslında eczacı karısı olmalıydı bu kız diye düşünüyordu hanımı. Ama bunu ona söylemedi, anahtar konusuna da fazla yanaşmadı. Eczacı komşuları bir eczane açmak niyetindeydi ve bu, o yöredeki en büyük eczane olacaktı.

Lotte-Lene eskiden olduğu gibi Dyveke ve Knigge'nin '*İnsanları Tanımak*' kitaplarını okumayı sürdürüyordu. İki yıldan beri bu kitaplar kendisindeydi ve bunlardan birini ezberlemişti bile: Dyveke'nin tüm rollerini yani! Onlardan sadece birini oynamak istiyordu, ama kıskançlıkların yatağı olan büyük şehirde değil eyalet kasabalarından birinde.

İşte o kasabalardan birinde tesadüfen, yeni eczane açmış genç eczacıyla karşılaştı.

Derken o heyecanlı akşam geldi çattı: Lotte-Lene sahneye çıkacaktı! Anahtarın dediği gibi acaba hem şanslı hem de kazançlı olacak mıydı?

Kâhya orada değildi; hasta yatağında yatıyor, karısı da ona bakıyordu: beyaz peçeteyle papatya çayını sunuyordu ona.

Karı-koca, Dyveke'nin oyununu seyredemediler, ama eczacı oradaydı! Akrabasına, yani kâhyanın karısına bir mek-

tup gönderdi:

"Dyveke'nin eseri çok güzeldi, ama kâhyanın anahtarı cebimde olmuş olsaydı onu çıkarıp genç kızı ıslıklatırdım! Bunu hak etti çünkü; zaten onun, başına ne geldiyse şans ve kazanç palavraları sıkan şu anahtar yüzünden geldi!" diye yazıyordu genç adam.

Kâhya mektubu okudu. Ona göre bu bir hainlikti, anahtardan nefret etmenin sonucuydu, olan zavallı kıza olmuştu.

Ve iyileşir iyileşmez eczacıya zehir gibi bir mektup gönderdi; ancak eczacı, cevap olarak mektubu aldığını, aslında kendisinin şaka yaptığını yazdı. Olumlu eleştirilere ve anahtarın inanılmaz değerine ve önemine göndermeler yapıyordu bu mektubunda. Öte yandan kendisinin de bir yandan eczacılığı sürdürürken öte yandan bir 'anahtar romanı' yazmakta olduğunu ve bu romanın kahramanının öngörü ve gerçeği söyleme yeteneği taşıyan 'Ev Anahtarı' olduğunu bildirdi. Buna göre diğer anahtarlar hep bu 'Ev Anahtarı'nın emrindeydi hep: 'Ev Anahtarı'nın artık saray nezdinde saygın bir yeri vardı: oysa ufacık ve narin saat anahtarı dört şiline hırdavatçıda satılıyordu; kilisenin bir geceliğine kapıya sokulu anahtarıysa hortlak gördüğünü anlatıyordu; mutfak anahtarı, odunluğun anahtarı, şarap mahzeninin anahtarı, bunların hepsi Ev Anahtarı'na bağımlıydı! Bu anahtar, güneş ışığı vurduğunda gümüş gibi parlıyordu; rüzgâr estikçe, ruhlar etrafını sardıkça ıslık çalıyordu sanki! O, anahtarların anahtarıydı; o, Kâhyanın anahtarıydı! Şimdi de Cennetin anahtarı olmuştu! Papa'nın da hiç yanından ayırmadığı bir anahtardı o!

"Hâlâ benimle dalga geçiyor!" diye kükredi kâhya: "Pis

bir şaka!"

Ondan sonra eczacıyla kâhya hiç görüşmediler. – Sadece kâhyanın karısının cenazesinde karşılaştılar.

Kadın, kocasından önce ölmüştü.

Evde büyük bir matem havası vardı. Taze çiçek açmış kiraz dalları bile yaz tuttu, solup sarardı; derken unutuldu gitti, ev hanımı ölmüştü ya!

En yakın akrabası olarak kâhyayla eczacı yan yana cenazenin ardından yürüdüler, artık tartışmanın ve kavga etmenin zamanı değildi.

Lotte-Lene kâhyanın şapkasına matem şeridi geçirdi. O da bu eve döneli çok olmuştu; sanatsal yaşamında ne şanslı çıkmıştı ne de kazançlı. Ama her şey elden gitmiş değildi; Lotte-Lene'nin geleceği vardı, kâhya öyle demişti.

Genç kız onun yanına vardı; ikisi de ölüden konuştular ve ağladılar. Lotte-Lene sakinleşti, yine sanattan bahsetmeye başladı, kendini güçlü hissediyordu.

"Tiyatro hayatı muazzam bir şey!" dedi: "Ama hoşgörü diye bir şey yok orada, varsa yoksa kıskançlık var! Ben kendi yolumdan gideceğim! Önce kendimi düşüneceğim, sonra sanatı!"

Knigge, eserinde sanatçılar hakkında bir gerçeği dile getirmişti; genç kız anahtarın palavra olduğunu anladı, ama bunu kâhyaya söylemedi, çünkü adamdan hoşlanıyordu.

Bütün bir yıl boyunca yas tutulurken anahtar, avunma ve eğlenme imkânını buldu. Adama durmadan sorular yöneltiyor, o da hep cevap veriyordu.

Bir yıl dolduktan sonra, kâhyayla Lotte-Lene keyifli bir

akşam geçirirken adam anahtara: "Evlensem mi, kiminle evlensem?" diye sordu.

Bu kez kendisini iteleyecek biri yoktu ama; o, anahtarı iteledi ve anahtar da "Lotte-Lene'yle!" diye cevap verdi.

Anahtarın dediği gerçekleşti ve Lotte-Lene, kâhyanın karısı oldu.

"Şanslı ve kazançlı çıktı!"

Bu sözleri söyleyen, anahtardan başkası değildi.

155|Yatalak Hans

Bir zamanlar eski bir malikâne vardı ve çok iyi idare ediliyordu. Zengin ve verimli bir çiftlikti burası; sahipleri memnundu ve herkese iyilik yapıyorlardı. Tüm insanların kendileri gibi mutlu olmasını istiyorlardı.

Noel yaklaşırken şöminenin yandığı şövalyeler salonuna çok güzel bir çam ağacı yerleştirip süslediler. Ev sahipleri ve davetliler bu ağacın altında toplanarak şarkı söyleyerek dans etti.

Akşamın erken saatlerinde hizmetçilerin odasında da Noel sevinci vardı; buradaki kocaman çam ağacı da kırmızı-beyaz ışıklarla donatılmıştı ve bunlara Danimarka flamaları, kartondan kesilmiş kuğular ve renkli kâğıttan yapılma balıkçı ağlarıyla çikolatalar iliştirilmişti. Kirchspiel'in fakir çocukları davetliydi buraya ve her çocuk annesini de beraberinde getirmişti. Ama annelerin ağaca baktıkları yoktu; onların gözleri, üzerinde yünlü ve pamuklu giyeceklerle, entari ve pantolon kumaşlarının bulunduğu masaya dikilmişti. Evet, anneler hep oraya bakıyordu; en büyük çocuklarla en ufakları ellerini ışıklara, flamalara ve gelin tellerine uzatıyordu.

Bu topluluk öğleden sonra gelmiş ve Noel yemeği olarak kaz kızartmasıyla kırmızı lahana yemişlerdi. Noel ağacına bakıldıktan ve hediyeler dağıtıldıktan sonra her ziyaretçiye birer bardak punçla hamur tatlısı sunuldu.

Sonra kendi evlerine, fakir odalarına döndüler; orada "iyi

yaşam" hakkında konuşuldu ve aldıkları hediyelere iyice baktılar.

Gartenkirsten'le Gartenol de paylarına düşeni aldı; onlar evliydi, kendi evleri vardı; çiftlikte çalışarak ekmek parası kazanıyorlardı. Her Noel'de bu hediyeler veriliyordu onlara; beş çocukları vardı ve hepsinin giyimini efendileri üstleniyordu.

"Efendilerimiz çok yardımsever insanlar!" diyorlardı: "Çok paraları var, ama bu parayı dağıtmaktan da zevk duyuyorlar!"

"İşte dört çocuk için elbise, hepsi yeni gibi!" dedi Gartenole: "Ama hiçbiri bizim yatalağa uymaz! Onu davet etmedikleri halde yine de bir şeyler göndermişler!"

Yatalak dedikleri, en büyük oğlandı; adı da Hans'tı.

Kendisi küçükken çok çok canlı ve yetenekli bir çocuktu; derken günün birinde hastalandı, halsiz düştü ve bacakları tutmaz oldu, o günden sonra ne yürüyebildi ne de oturabildi. Beş yıldan beri yatalaktı.

Annesi: "Evet, ben onun için de bir şey getirdim" dedi: "Pek önemli değil; sadece bir kitap, okusun diye!"

"Onunla karnı doymaz!" dedi babası.

Ama Hans kitaba çok sevindi. Kendisi uyanık bir çocuktu ve okumayı çok seviyordu; yatalak olduğu halde bir şeyler yapması gerektiğinde aileye yardımcı olabiliyordu. Çok marifetli parmakları ve elleri vardı: yün çorap örmesini biliyordu; yaa, hatta yorgan bile dikiyordu; efendisi onu övmüş, hatta birkaç yorganını satın almıştı.

Hans'ın eline geçen kitap bir masal kitabıydı; içinde oku-

nacak ve kafa yorulacak çok şey vardı.

"Bu hiçbir işe yaramaz!" dedi ebeveyni: "Ama okusun bakalım, zaman geçirmiş olur; hep çorap örecek değil ya!"

Derken ilkbahar geldi, çiçekler açtı, etraf yeşillendi. Bahçeyi ayrıkotlarıyla ısırganlar sardı; hatta bunlar bir şarkıya yansıdı:

Kral gelir hep buraya
Kalkan ve kılıcıyla, yaya;
Isırgana dalmak istemez,
Kökünü de sapını da yemez.

Aslında bahçede yapılacak çok iş vardı, sadece bahçıvanla çırakları için değil, Gartenkirsten'le Gartenole için de!

"Bizi angaryaya koşuyorlar!" dediler: "Toprağı kazdık, düzelttik, şimdi herkes üzerinde yürüyor; gelen gidenin haddi hesabı yok! Bunlara pahalıya mal olacak, ama nasılsa efendimizin parası bol!"

"Bu dünyada bir haksızlık var!" dedi Gartenole: "Rahip biz hepimiz Tanrı'nın çocuklarıyız demedi mi? O zaman bu farklılık nereden kaynaklanıyor?"

"Adem ile Havva'dan; onların yasak meyveyi yemelerinden."

Bu konuyu her akşam tartıştılar; bu arada engelli, hep masal kitabını okuyordu.

İlişkilerin sıkıcılığı, çocukların yaramazlığı ve angaryaya koşulmak anneyle babayı, dolayısıyla onların düşünüşünü sertleştiriyordu. Ama buna karşı ellerinden bir şey gelmiyor ve her defasında aralarında öfkeyle konuşuyorlardı.

"Bazı insanlar şanslı doğuyor, refah içinde büyüyor; bazı-

larıysa hep sefalet içinde! Biz de anne babalarımızın günahını çekiyoruz. Biz olsaydık onlar gibi yapmazdık!"

"Hayır, yapardık!" dedi yatalak Hans: "Bu kitapta yazıyor!"

"Ne yazıyor?" diye sordu ebeveyni.

Bunun üzerine Hans onlara oduncuyla karısının masalını okudu: bu çift Adem'e kızıyor ve kendilerini cennetten attıracak olan Havva'nın merakını eleştiriyorlardı. Derken bir gün kral çıkageldi. "Gelin bakalım saraya!" dedi: "Benim geçtiğim sınavdan siz de geçin! Önünüzde ağzı kapalı bir çorba kâsesi var; içinde yedi türlü yemek bulunuyor. Bir de seyirci jürisi var! Sakın kâseye dokunmayın, dokunacak olursanız erkeğin hayatı sona erer!"

"Kâsenin içinde ne var acaba?" diye sordu kadın.

"Bize ne?" diye cevap verdi adam.

"Evet, ama ben merak ettim!" dedi kadın: "Bilmeyi çok isterdim, kapağını niye kaldırmayalım ki? İçinde herhalde lezzetli bir şeyler olacak!"

"Ya otomatik bir alet varsa; açar açmaz ya bir tabanca patlar ve bütün evi ayağa kaldırırsa?"

"Amaan sen de!" diye kadın tencereye dokunmadı. Ama o gece bir rüya gördü: kâsenin kapağı kendiliğinden açılıyor ve nefis bir punç kokusu etrafa yayılıyordu; hani düğünlerde ve cenazelerde içilen cinsten! Kâsenin içinde bir gümüş para vardı ve üzerinde şöyle yazıyordu: "Bu puncu içerseniz ikiniz de dünyanın en zengin insanı olacaksınız, ama tüm insanlar dilenci olacak!" Aynı anda kadın uyanıverdi ve rüyasını kocasına anlattı.

"Sen bu işe kafanı çok takmışsın!" dedi kocası.

"Çok dikkatlice açabiliriz ama!" dedi kadın.

"Ama çok dikkatli haa!" dedi adam.

Ve kadın, kâsenin kapağını açtı. – İçinden iki tane fındık-faresi sıçrayıp kaçarak bir fare deliğine girdi.

"Size iyi geceler!" dedi kral: "Şimdi evinize gidin, dört duvar arasında oturun ve yaptığınız şeyi düşünün! Adem'le Havva'ya kızmayı bırakın artık! Sizler de aynen onlar gibi meraklıydınız ve nankördünüz!"

"Bu öykü bu kitaba nasıl girmiş?" diye sordu Gartenole: "Sanki bize hitap ediyor! İster istemez düşünüyorsun!"

Ertesi gün karı koca yine işe gitti; güneş altında kavruldular, yağmur altında sırılsıklam oldular; yine karamsar düşüncelere saplandılar.

Eve döndüklerinde hava daha kararmamıştı; muhallebilerini henüz yemişlerdi.

"Şu oduncunun öyküsünü bir daha okusana!" dedi kadın.

"Bu kitapta öyle güzel öyküler var ki! Çoğunu bilmiyorsundur."

"Evet, ama hepsi beni ilgilendirmiyor. Sen şu bildiğim öyküyü oku bana!"

Karı koca bu öyküyü can kulağıyla dinlediler.

Hemen her akşam aynı öyküyü okudular.

"Öyküyü tam anlamış değilim!" dedi Gartenole: "İnsanlar da süte benziyor: sütü iyi kaynatırsan krema elde edersin, ama kestirtirsen sadece sulu kesmik! İşte bazı insanlar şanslı doğuyor, her gün karınları doyuyor, yokluk ve sıkıntı diye

bir şey bilmiyorlar!"

Tüm bunları dinledi yatalak Hans. Bacaklarını oynatamayışından şikâyet ediyordu, ama kafası iyi çalışıyordu. Onlara kitabından 'Sıkıntısız Adam' masalını okudu. Evet, var mıydı böyle bir adam? Olmalıydı herhalde!

Kral hastalanmıştı ve bir türlü iyileşemiyordu. Ömrü boyunca hiç sıkıntı çekmemiş birinin kullanılmış ve eskimiş gömleğini giyecek olursa iyileşecekti!

Yeryüzündeki tüm ülkelere, tüm saraylara, büyük çiftliklere ve tüm zenginlere bir elçi gönderildi; adam ne kadar araştırdıysa da sıkıntısız adam bulamadı; herkesin bir derdi vardı çünkü.

"Benim yok!" dedi domuz çobanı: "Ben dünyanın en mutlu insanıyım!"

"O zaman bana gömleğini ver!" dedi elçi: "Karşılığında sana imparatorluğun yarısını verelim!"

Ama adamın gömleği yoktu ki! Buna rağmen kendini dünyanın en mutlu insanı sayıyordu.

"Esaslı adammış!" dedi Gartenole; karısıyla birlikte gülmeye başladı, yıllardan beri böylesine gülmemişlerdi.

Tam o sırada okul öğretmeni çıkageldi.

"Ne kadar da neşelisiniz!" dedi: "Bir şey mi oldu? Yoksa piyangoda en büyük ikramiyeyi mi kazandınız?"

"Hayır, öyle bir şey yok!" dedi Gartenole: "Hans bize kitabından 'Sıkıntısız Adam' masalını okudu; hani şu gömleği olmayan adamın masalını. Hele bunu kitaptan dinledikçe ders çıkarıyor insan. Herkesin bir sıkıntısı var demek ki, sadece bizim değil! En azından teselli buluyoruz işte!"

"Nereden buldunuz bu kitabı?" diye sordu öğretmen.

"Bir yıl önce Hans'a Noel hediyesi olarak verildi. Çiftlik sahipleri hediye etti. Biliyorsunuz, bizim oğlan yatalak da olsa kitap okumayı çok seviyor. O zamanlar onun en az iki tane mavi gömleği olsa çok sevinirdik. Ama bu kitap çok ilginç! İnsanın aklına takılan sorulara cevap veriyor!"

Öğretmen kitabı eline alarak sayfalarını çevirdi.

"Şu öyküyü hep birlikte bir kere daha dinleyelim!" dedi Gartenole: "Hâlâ aklımda tutamadım. Öbürküleri de okusun, hani şu oduncunun öyküsünü."

Bu iki öykü Gartenole'ye yetiyordu; bunlar can sıkıntısı yaşanan bu kasvetli odayı güneş ışığı girmişçesine etkiliyordu.

Hans bütün kitabı okumuştu, hatta birkaç kere. Bu masallar onu yatalak oluşundan ötürü bir türlü gidemediği başka dünyalara götürüyordu.

Öğretmen onun yatağına oturdu; karşılıklı konuşup durdular. Bundan her ikisi de hoşlandı.

O günden sonra öğretmen, Hans'ın evine –ebeveyni çalışırken- sık sık gelmeye başladı. Onun her gelişinde oğlan bayram ediyordu. Yaşlı adamın anlattıklarını öyle can kulağıyla dinliyordu ki! Adam dünyanın ne kadar büyük olduğundan ve yeryüzündeki ülkelerden bahsediyor, güneşin dünyadan yarım milyon kadar daha büyük olduğunu söylüyor ve dünyaya olan mesafesini şöyle açıklıyordu: bir top mermisi güneşten dünyaya ancak yirmi beş yılda gelebilirken güneş ışını bu mesafeyi sekiz dakikada alıyordu!

Aslında bunu her çalışkan öğrenci bilir, ama Hans için masal kitabında yazılı olan bu bilgi, harika bir şeydi.

Öğretmen yılda iki kez bu eve yemeğe davetliydi; bunu fırsat bilerek bu fakir eve düşmüş olan kitaptaki özellikle iki masaldan nasıl bir ders çıkarılacağını anlatıp duruyordu hep. Yatalak, ama kafası çalışan oğlan işte bu kitabı okuyarak eve neşe katıyor ve herkesi düşünmeye sevk ediyordu.

Öğretmen evden ayrılırken çiftlik sahibinin karısı onun eline Hans'a verilmek üzere iki gümüş şilin sıkıştırdı.

Öğretmen onu Hans'a getirdiğinde oğlan: "Bunları annemle babama ver!" dedi.

Gartenole'yle Gartenkirsten : "Yatalak Hans bu durumda bile bize yardımcı oluyor! Tanrı ondan razı olsun!" dediler.

Birkaç gün sonra karı-koca yine çalışmaya gitti; derken kapının önünde bir araba durdu. Çiftlik sahibinin iyi kalpli hanımı gelmişti; oğlana ve anne babasına gönderdiği Noel hediyeleri hepsini sevindirdiği için kendisi de seviniyordu.

Bu kez yanında ekmek, meyve ve bir şişe şerbet getirmişti; hepsinden güzeli de altın kafes içinde çok hoş öten bir siyah kuş getirmiş olmasıydı. Kafes, oğlanın yatağından biraz uzaktaki bir sandığın üzerine konuldu. Hans kuşu görüyor ve işitiyordu; evet, tarlada çalışanlar bile bunu duyuyordu.

Gartenole'yle Gartenkirsten'in eve gelişi kadının gitmesinden sonra gerçekleşti. Hans'ın sevinci hoşlarına gitse de getirilen hediye biraz canlarını sıktı.

"Zengin insanlar her zaman doğru düşünmüyor!" dediler: "Biz bir de buna mı bakacağız? Hans bu işi yapamaz elbette. Kedi gelip onu yerse hiç şaşmam!"

Aradan sekiz gün geçti, bir sekiz gün daha geçti; bu arada kedi sık sık geldi bu odaya, ama kuşa bırakın dokunmak, onu korkutmadı bile! Derken çok ilginç bir şey oldu. Bir gün

öğleden sonra, herkes çalışmaya gitmiş ve Hans yalnız kalmıştı. Elindeki masal kitabından her isteği yerine getirilen balıkçı karısının öyküsünü okuyordu: balıkçının karısı kral olmak istiyordu, oluyordu; imparator olmak istiyordu, oluyordu; daha sonra Tanrı olmak istiyordu, ama kendini bir zamanlar geldiği çamurlu mezarlıkta buluyordu; işte o öyküyü!

Bu öykünün kuşla ya da kediyle bir ilgisi yok, ama onu okuduğu zaman başına gelenleri hep hatırlayacaktı:

Kuş kafesi sandığın üzerinde duruyordu, kedi de yerde! Kedinin yüzünde öyle bir ifade vardı ki, sanki kuşa "Ne kadar da hoşsun! İçimden seni yemek geliyor!" der gibiydi.

Hans bunu anladı, kedinin aklından geçeni onun yüzünden okumuştu.

"Hadi git or'dan, kedi!" diye bağırdı: "Çık bu odadan dışarı!"

Kedi son sıçramasını yapmak üzereydi.

Hans ona erişemedi; elinde ona o pahalı ve kıymetli kitaptan başka fırlatacak bir şey de yoktu. Onu kediye fırlattı, ama kitabın cildi bir yana uçtu, içindeki sayfalar öbür yana! Kedi oda içinde birkaç adım gerileyerek Hans'a baktı: "Sen bu işe karışma! Ben istediğim gibi yürürüm, istediğim gibi sıçrarım, sen bunları yapamazsın!" demek ister gibiydi.

Hans kediyi gözden kaçırmadı, çok huzursuzdu. Seslenecek biri de yoktu ki evde! Kedi de sanki bunu biliyordu; tekrar atlamaya hazırlandı. Hans her ne kadar yorganını salladıysa da kedi aldırış bile etmedi; daha sonra fırlatılan yorgan da ona isabet etmedi. Pencere kenarına bir atlayış yapmak üzere önce sandalyeye sıçradı. Böylece kuşa yaklaşmış oldu.

Hans için için kanının kaynadığını hissettiyse de bunu düşünmedi; onun aklı fikri kediyle kuştaydı. Oğlan tek başına yataktan kalkamazdı, kalksa da ayakta duramazdı zaten; kedi pencereye yaklaşıp bir atlayışta kafese atlayıp onu devirince Hans'ın kalbi yerinden çıkacakmış gibi oldu. Kafesteki kuş heyecanlı heyecanlı kanat çırpmaya başladı.

Hans bir çığlık attı, silkindi; hiç düşünmeden yataktan fırladı, kendini kafese doğru attı, kediyi yakaladığı gibi kafesten çekip yere attı. Kafesi eline aldığı gibi kapıdan dışarı, sokağa koştu.

Gözlerinden yaşlar akmaya başladı, sevinçle "Yürüyebiliyorum! Yürüyebiliyorum!"

diye haykırdı.

Artık her yerini kıpırdatabiliyordu. Böyle şeyler olur hep; onda da oldu.

Öğretmen yandaki evdeydi, oğlan sırtında robdöşambrı ve elindeki kafesle yalınayak onun kapısını çaldı.

"Yürüyebiliyorum!" diye sevinçle hıçkırdı: "Aman Tanrım!"

Bu haber tüm aileyi sevince boğdu.

"Bundan daha iyi bir haber olamaz!" dedi ebeveyni.

Hans çiftlik evine çağrıldı; bu yoldan yıllarca geçmemişti; bildik tüm ağaçlar ve çiçekler onu selamlayarak "Merhaba, Hans! Hoş gelmişsin!" dediler. Güneş oğlanın yüzüne vuruyor ve içini ısıtıyordu.

Ev sahipleri yemekte onu yanlarına oturttular, artık o da aileden biri gibiydi.

En sevinçli olan da oğlana masal kitabı ve kuş hediye

eden kâhyanın karısıydı; ne var ki kuş korkudan ölmüştü, ama bu arada Hans'ı ayağa kaldırarak iyileşmesini sağlamıştı. Her şeyden önce kitap hem oğlan için hem de ebeveyni için bir velinimetti! Artık ne kadar yaşlı olursa olsun oğlan o kitabı hep sakladı. Bundan böyle çiftlikte de çalışabilecekti.

Bir zanaat öğrenmek istiyordu, özellikle de mücellit olmak! Yani kitapları ciltlemek!

"O zaman yeni basılmış kitaplar hep benim elimden geçer! Onları okuma fırsatım olur!" diyordu.

Bir gün, öğleden sonra hanımı onu yanına çağırdı; kocasıyla Hans hakkında konuşmuşlardı: onun ne kadar namuslu ve okumaya hevesli olduğunu görmüşlerdi; ona destek olacaklardı.

O akşam Hans'la ailesi sevinçle evlerine döndü. Özellikle Gartenkirsten çok seviniyordu, ama bir hafta sonra ağladı. Çünkü Hans evden ayrılacaktı; ona yeni giysiler alındı; çok iyi bir çocuktu Hans! Onu denizaşırı bir ülkedeki okula yazdırmışlardı. Latince öğrenecekti. Ailesi onu bir daha görünceye kadar yıllar geçecekti.

Oğlan masal kitabını yanına almadı, ebeveyni bunun hatıra olarak evde kalmasını istemişti. Hans'ın babası bu kitabı çok sık okudu, ama o iyi bildiği iki öykünün dışında başka bir şey okumadı.

Derken Hans'tan mektup geldi; o kadar sevindiler ki! İyi çocuklar arasındaymış, muhiti iyiymiş, okula seve seve gidiyormuş, öğrenecek o kadar çok şey varmış ki! Şimdi yüz yıl daha yaşamak istiyormuş! Hele günün birinde öğretmen de olabilirse keyfine diyecek yokmuş!

"Bunu keşke biz de görebilsek!" diyen anne ve baba o ak-

şam el ele vererek dua ettiler.

"Hans nasıl da akıllandı!" dedi annesi: "Demek ki Tanrı fakir çocukları da düşünüyor! İşte yatalak çocuğu ayağa kaldırdı! Tıpkı Hans'ın bize kitapta okuduğu masaldaki gibi!"

156 Diş Ağrısı

Bu masal nereden çıktı?

Bilmek ister misin?

Biz onu çöp bidonuna atılmış kâğıtlardan çıkardık.

Bazen iyi bir kitap ya bir dükkâncının ya da manavın eline düşer. Onlar bunu okumaz, yapraklarından kesekâğıdı yaparak içlerine nişasta, çekirdek kahve, balık, tereyağı ve peynir koyarak satarlar. Yazılı şeyler, de kullanır onlar.

Çöpe gitmemesi gereken pek çok şey bu yolla çöpe gitmiştir!

Ben bir manav çırağı tanıyorum, babasının yağcı dükkânı var; oğlan bodrum katında otururken daha sonra kendini yetiştirdi, adam oldu; çünkü kesekâğıtlarındaki elle yazılı ya da matbu makaleleri okuya okuya çok bilgilenmişti; ilginç bir koleksiyonu vardı: çöp sepetlerinden topladığı dosya kâğıtlarını, bir memurun diğer bir memura yazdığı mektupları, genç kızlar arasındaki gizli yazışmaları, açıklanmaması gereken skandal haberleri biriktirirdi. Bir bakıma ayaklı kütüphaneydi; babasının dükkânını üstlendikten sonra orada bazı kitapların sayfaları eline geçmiş ve bu yolla da çok değerli, en azından birkaç kere okunması gereken kitapları çöpe atılmaktan kurtarmıştı.

Bana çöpten çıkardığı yazıları ve kitapları gösterdi, bunların çoğunu da yağcıdan almıştı. Aralarında benim de dikkatimi çeken el yazması kitaplar vardı.

"Bunu o öğrenci yazdı!" dedi bana: "Şu karşımızda oturan ve bir ay önce ölen çocuk. Diş ağrısından çok çektiği belli oluyor. Okuması eğlenceli! Kendi yazdıklarında birazı bende! Ayrıca bir kitabı ve daha başkaları. Babam bunların karşılığında yağcının karısına iki yüz elli gram sabun verdi, o kadar! İşte, benim kurtarabildiklerim!"

Ve bana okuyayım diye verdi, ben de okudum, sizinle paylaşıyorum.

Kitabın başlığı şöyleydi:

DİŞ AĞRISI TEYZE

1

Çocukken teyzem bana hep tatlı yiyecekler verirdi. Dişlerim buna dayanırdı, bozulmadı. Artık yaşlandım, öğrenci oldum, ama o hâlâ beni tatlılarla şımartıyor. Ona göre ben bir yazarmışım!

İçimde bir yazarlık var galiba, ama yeterli değil. Şehrin sokaklarında dolaşırken sanki bir kütüphanenin etrafında dönüp dolaşıyormuşum gibi geliyor bana; binalar sanki kitap rafı, her apartman katı kitaplarla dolu birer raf! Bu kitaplarda günlük öyküler var, komediler var, her branştan bilim kitapları var, sakıncalı literatür var, bunların yanı sıra güzel edebiyat var! Tüm bu kitaplar hakkında hayal gücümü kullanıp filozofça fikir yürütebilirim.

Dediğim gibi bende yazarlık var, ama yeteri kadar değil. Başkalarında da benimki kadar yazarlık yeteneği olmalı, ama kimse boynunda ben yazarım diye bir levha ya da gerdanlık taşımıyor! Onlarda da bende de yazarlık varsa eğer, bu bir

Tanrı vergisi! Benimki bana yetiyor, ama daha fazlasını başkalarıyla paylaşamıyorum. İlham, güneş ışığı gibi geliveriyor işte! Ruhumu dolduruyor! Çiçek kokusu ya da güzel bir melodi gibi bir şey bu! Bunu tanırsınız, hatırlarsınız da nereden geldiğini bilmezsiniz.

Geçenlerde, bir akşam odamda oturmuştum; içimden okumak geldi, ama elimde ne bir kitap vardı ne de bir gazete; birden gözüme ıhlamur ağacından kopmuş taze bir yaprak ilişti. Rüzgâr onu pencereden içeri savurmuştu.

Bu yaprağın damarlarına iyice baktım; yaprağın üzerinde onu irdelemek istercesine bir tırtıl dolaşıyordu. O zaman bunu insanla kıyasladım: bizler de bir yaprağın üzerinde yürüyoruz ve tek bildiğimiz şey de bu! Ondan sonra da koskoca ağaç hakkında ahkâm kesiyoruz; kökünü, gövdesini ve yapraklarını irdeliyoruz. O koskoca ağacı; Tanrı'yı, dünyayı ve ölümsüzlüğü hep ufacık yaprakta görüyoruz.

Ben öyle oturmuş dururken Mille teyzem çıkageldi.

Ona tırtıllı yaprağı gösterdim ve düşüncelerimi aktardım; gözleri ışıldadı:

"Sen bir yazarsın!" dedi: "Belki de gelmiş geçmiş en büyük yazar! Bunu görebilsem ölmeye razıyım! Bira ustası Rasmussen'in ölümünden beri senin hayal gücün beni hep şaşırtmıştır!"

Teyzem bunları söyledikten sonra bana bir öpücük kondurdu.

Kimdi Mille teyzem? Bira ustası Rasmussen kimdi?

2

Annemin teyzesine bizler de çocukken teyze derdik.

Bize hep kendi yaptığı kurabiyelerle şeker verirdi. Dişlere zarar vereceğini bildiği halde bizleri o kadar severdi ki, bunları vermeden duramazdı. Ona göre çocukları bu zevkten yoksun bırakmak zalimlikti.

Bu yüzden bu teyzeyi çok severdik biz.

Kendisi hiç evlenmemiş yaşlı bir kızdı; düşünüyorum da, hep yaşlıydı o. Ve sanki yaşı hiç değişmiyordu.

O zamanlar hep diş ağrısından şikâyetçiydi; hep bunu anlatır dururdu; işte bira ustası olan erkek arkadaşı Rasmussen onunla dalga geçtikten sonra kadıncağızın adı 'Diş ağrısı teyze' kaldı.

Adam son yıllarda bira yapmaz oldu, hep faizle geçiniyordu; sıkı sık teyzemi ziyarete geliyordu, ondan daha yaşlıydı. Ağzında hiç diş yoktu, sadece birkaç tane siyah diş kökü; hepsi o kadar!

Küçükken çok fazla şeker yermiş, o yüzden bu hale gelmişmiş; bunu çocuklara hep anlatırdı.

Teyzem ise çocukken hiç şeker yememiş olmalıydı, çünkü dişleri bembeyazdı.

Onlara iyi bakıyordu; Rasmussen 'aşınmasın diye geceleri fırçalamaz bile!' diye dalga geçiyordu.

Bu muzipçe bir eleştiriydi doğrusu, bunu biliyorduk, ama teyzem onun bunu kötü niyetle söylemediğini savundu hep.

Bir sabah kahvaltıda, bir gece önce gördüğü bir rüyayı anlattı: dişlerinden biri düşüyormuş!

"Bu demektir ki," dedi: "Erkek veya kız bir arkadaşımı

kaybedeceğim!"

"Bu çürük bir dişse, yanlış arkadaşı kaybedeceksin!" dedi bira ustası.

"Çok küstah bir moruksun!" dedi teyzem; ben onu hiç böyle görmemiştim, ne daha önce, ne de daha sonra.

Ama bir gün, o arkadaşının kendisini kızdırmak için böyle söylediğini anlattı; yoksa o çok asil bir adammış ve bir gün ölürse melek olup cennet katına çıkacakmış!

Ben bu konuyu çok düşündüm, teyzemin yerinde olsam o adamı cennete layık görür müydüm, bilmem.

Teyzem gençken, o da gençken teyzeme evlenme teklifinde bulunmuş; teyzem çok düşünmüş, ama hiç evlenmeden evde kalmayı yeğlemiş; yine de ona sadık bir arkadaş olarak kaldı.

Derken bira ustası Rasmussen öldü.

Mezarlığa en pahalı cenaze arabasıyla götürüldü; katılım çoktu, yüksek memurlar ve üniformalı subaylar falan.

Teyzem siyahlara büründü ve bir hafta önce leyleğin getirdiği yeni doğmuş kardeşimiz dışında bizlerle birlikte pencerede yerini aldı.

Cenaze arabası önümüzden geçti, cenaze alayı da geçti, cadde boşaldı. Teyzem mezarlığa gitmek istedi, ama ben istemedim; meleği bekledim, Rasmussen kılığında. Ne de olsa o artık kanatlı bir melekti, gözükmesi gerekiyordu.

"Teyze!" dedim: "Şimdi gelir herhalde, ne dersin? Ya da leylek bize bir kardeş daha getirdiği zaman melek Rasmussen'i de aynı anda getirir mi?"

Teyzem benim hayal gücümden çok etkilendi: "Bu çocuk

büyük bir yazar olacak!" dedi. Okul çağım süresince, ta ki öğretmen oluncaya dek, hep bunu tekrarladı durdu.

Diş ağrısı ne kadar sancılıysa şair olmak da öyleymiş. Ben her ikisinin de acısını çektim.

"Aklından geçen her şeyi şuraya kaydet!" dedi bana: "Sonra yazdıklarını şu çekmeceye sok; Jean Paul öyle yapardı; kendisi büyük bir şair oldu, ama ben kendisini sevmiyorum, çünkü şiirleri bana heyecan vermiyor. Seninkiler vermeli! Ve de verecek!"

O gece teyzemin öngördüğü gibi büyük bir şair olmanın özlemini, sıkıntısını, arzusunu ve zevkini yaşadım. Yatağımdayken şair olma sancıları çekiyordum; ama bundan daha kötü bir sancı vardı: diş ağrısı! O da beni mahvediyor ve çok üzüyordu. Kendimi kıvrılmış bir solucan gibi hissediyordum, ama süslenmekten de vazgeçmiyordum.

"Bu hissi bilirim ben!" dedi teyzem.

Ağzında acı bir tebessüm vardı; dişleri de öyle beyazdı ki!

Ama kendi öyküm ve teyzemin öyküsü için yeni bir bölüm açmam gerekiyor şimdi.

3

Yeni bir eve taşınmıştım, dört aydan beri orada kalıyordum. Bunu teyzeme şöyle anlattım:

"Sessiz bir ailenin yanında, pansiyonda kalıyorum; kapıyı üç kez çalsam da duymuyorlar. Ama evde gürültüden geçilmiyor; gelen gidenin haddi yok. Ben giriş kapısının üzerindeki birinci katta kalıyorum; sokaktan ne zaman bir araba geçse odamın pencereleri zangırdıyor. Kapı çarptığında bü-

tün ev sarsılıyor, deprem oluyor sanırsın. Yataktaysam bu darbelerin hepsini sanki vücudumda hissediyorum. Bunlar sinirleri sağlamlaştırırmış! Oda rüzgâr alıyor, zaten bu memleket hep rüzgârlı! Öyle havalarda menteşeleri yerinden oynamış pencere pancurları hep sallanıp duvara çarpıyor. Bahçe kapısının zili her rüzgâr esişinde çıngırdıyor.

Evde oturanların geliş-gidiş saatleri belli değil; bazen akşam bazen de gece yarısı geliyorlar. Üzerimdeki kiracı gündüzleri trombon dersi veriyor, eve en geç o geliyor ve geldi mi de yatağa gitmeden önce odasında, ağır çizmelerini çıkarmadan bir aşağı-bir yukarı dolaşıp duruyor.

Pencereler çift camlı değil, ama öne doğru çıkıntılı; ev sahibi üzerine gazete yapıştırıyor, buna rağmen rüzgâr, yırtık kısmından girerek onu hep hışırdatıyor. Bu da ninni etkisi yapıyor sanki. Tam dalmışken horozun sesiyle uyanıyorum. Kümesteki horoz ve tavuklar kanat çırparak mutfakta yatmakta olan yağcıyı uyandırıyor. Ahır olmadığı için merdiven altında bağlı tutulan atlar, serbest hareket edebilmek için orayı-burayı tekmeliyorlar.

Gün ağarırken karısıyla çatı katında yatan ev sahibi, takunyalarını takırdatarak paldır küldür merdivenden iniyor, kapıyı çarpıyor, ev sallanıyor. Bu biter bitmez üstümdeki kiracı jimnastiğe başlıyor; her iki elinde havaya kaldırdığı gülleleri bazen yere düşürüyor; derken evin okula giden çocuğu, bağıra çağıra aşağı iniyor. Ben temiz hava alabilmek için pencereyi açıyorum, serinliyorum; arka bahçedeki kadın çivitli suda çamaşırları eldivensiz yıkıyor; bu ev onun ekmek kapısı. Ama bunun ötesinde burası hoş bir ev ve ben sessiz bir ailenin yanında kalıyorum."

Hangi koşullarda oturduğumu teyzeme işte bu şekilde anlattım. Yani bunları ağızdan söyleyince yazıya göre daha etkili oluyor.

"Sen tam bir yazarsın!" diye haykırdı teyzem: "Gördüklerinin hepsini bu şekilde yaz, Dickens* kadar iyisin! Evet, ama beni bundan daha fazlası ilgilendiriyor! Konuşurken sanki resim çiziyorsun! Evi öylesine tarif ediyorsun ki, görür gibi oluyoruz! İnsanın tüylerini ürpertiyorsun! – Hep böyle yaz! İçine biraz yaşayan karakterleri de kat; özellikle de acı çeken insanları!"

Gerçekten o evi yazdım; içini-dışını, gürültüsünü, seslerini ve orada yaşayan kendimi; başkalarını değil! Onlara daha sonra sıra gelecek!

4

Kış geldi; tiyatro zamanıydı, ama o akşam öyle berbat bir hava vardı ki! Tipi halinde yağan karda adım atmak mümkün değildi.

Teyzem tiyatrodaydı, onu eve götürmek için ben de oradaydım, ama başkasına eşlik etmek şöyle dursun, insan tek başına bile yürüyemiyordu. Boş araba bulunmuyordu; teyzem şehir dışına yakın bir yerde oturuyordu, oysa benim evim tiyatroya çok yakındı; öyle olmasaydı geceyi tiyatronun nöbetçi kulübesinde geçirmek zorunda kalacaktık.

Ayaklarımız karlara gömüle gömüle benim eve yollandık; bazen teyzemi kollarından tutup havaya kaldırıyor, bazen

Charles Dickens (1812-1870). İngiliz yazar. Oliver Twist, David Copperfield, Büyük Ümitler romanlarının yazarı –çn.

durdurtuyor, sonra yine öne doğru itiyordum. İki kez kapaklanarak yere düştük, ama bize bir şey olmadı.

Sonunda evime vardık; ben kapıyı çaldım. Sahanlıkta üstümüzü başımızı silktik ve yerleri kar içinde bıraktık.

Sonra üzerimizde ne varsa çıkardık; ev sahibesi, teyzeme bir çift çorapla bir sabahlık verdi; bu gerekiyordu ve böyle bir havada teyzemin kendi evine gitmesi imkânsızdı; kadın pansiyonda kalmasını rica ettikten sonra ona yanımdaki odada bir yatak ayarladı.

Ve teyzem burada kaldı.

Odamdaki soba yanıyordu, çay makinesi masanın üstündeydi; burası da tıpkı teyzemin odası gibi rahattı; kış olduğu için kalın perdeler aşağı çekilmiş, yere üç tane kalın halı serilmiş, altlarına da mukavva konmuştu. Mantarlı şişe gibi odanın içi sıcacıktı; dediğim gibi, benim odam keyifliydi; dışardaysa rüzgâr esiyordu.

Teyzem anlata anlata bitiremedi; gençlik günlerine, bira ustasına ve eski anılarına döndü hep.

İlk dişimin nasıl çıktığını ve bütün ailenin nasıl sevindiğini hatırlıyordu.

İlk diş! Ufacık, pırıl pırıl, süt gibi beyaz, masum; süt dişi işte!

Derken peş peşe diş çıkarmaya başlamıştım; yan yana, altlı üstlü, ama bunların hepsi geçiciydi, asıl kalıcı dişler daha sonra çıkacaktı.

Onlar da çıktı, akıl dişi de çıktı! Hem de acı çektirerek!

Sonra hepsi tek tek düştü-gitti; hepsi de görevlerini yaparak; son dişin gidişi de sevinerek değil acılı gerçekleşti.

İnsan fikren genç kalsa da yaşlanıyor işte!

Tüm bunlardan bahsetmek şimdi pek hoş gelmiyor insana; yine de bunları konuştuk; teyzem yatmak için yandaki odaya geçtiğinde saat on ikiyi çalıyordu.

"İyi geceler, çocuğum!" diye seslendi: "Kendi yatağımdaymışım gibi geliyor bana!"

Ve sesi çıkmaz oldu; ama ne evde ne de dışarda sessizlik vardı. Fırtına pencereleri sarsıyor ve pancurları duvara çarptırıyordu; arka taraftaki komşunun kapı zili durmadan çıngırdıyordu. Üst komşum dönmüştü; her zamanki gece yürüyüşünü tamamladıktan sonra çizmelerini şamatayla çıkardı; öyle bir horlamaya başladı ki, başınızı yorganın altına soksanız bile duyuyordunuz.

Uyuyamadım, huzurum kaçtı; hava da sakinleşmedi, gürültüden durulmuyordu. Rüzgâr ıslık çalarcasına esiyordu; benim dişlerim de takırdamaya ve kendine göre şarkı söylemeye başladı. Bu, büyük bir diş ağrısının başlangıcıydı!

Pencereden rüzgâr sızıyordu. Ay ışığı döşemeyi aydınlatıyordu; aydınlık, fırtınanın önüne kattığı bulutlar gibi bir gidip bir geliyordu. Işıkla gölge insanı öyle bir rahatsız ediyordu ki! Önce odadaki gölgeleri belli bir şeye benzettim; hareket eden bu şeye baktıkça tüylerim ürperdi.

Odada bir karaltı vardı; ince ve uzun boyluydu; hani çocuklar insan resmi yapmak için tahtaya tebeşirle bir şeyler çiziktirir ya! İnce bir çizgi vücuda tekabül eder, diğer iki çizgi de kollara; her bir bacağı da birer çizgiyle çizdikten sonra üst tarafa köşeli bir kafa oturtur ya, işte öyle!

Bu karaltı gitgide kesinlik kazandı, bir kadın vücudunu sarmalayan bir örtüye dönüştü sanki.

Kulağıma bir vızıltı geldi. Fırlak penceredeki vızıltıyı o mu yapıyordu yoksa bir at sineği miydi bu?

Hayır, bu düpedüz diş ağrısıydı! Cehennem zebanisi denen şey bu olmalıydı! Tanrı bizi ondan korusun!

"Burası iyiymiş!" diye konuştu o vızıltı: "Etraf da iyi; zemin çamurlu ve bataklık. Burada vızıldayan sivrisineklerin iğnesi zehirli; benim de iğnem var. Onun insan dişinde bilenmesi gerekiyor. Yatakta yatanın dişi de bembeyaz hani. O diş acıyla, tatlıyla, sıcakla, soğukla tanıştı hep; fındık kabuğunu kırdı, kabak çekirdeğini öylece çiğnedi. Şimdi yüklenme sırası bende, o dişin köküne kibrit suyu ekeceğim! Görsün bakalım!"

Bu müthiş bir konuşmaydı; berbat biri çıkmıştı karşıma.

"Yaa, demek sen bir şairsin!" dedi: "O zaman sana kafiyeli sancı çektireceğim! Gövdeni demir ve çelikle deleceğim, bütün sinirlerini koparacağım!"

Çene kemiğime bıçak sokulmuş gibi yerimde hopladım, sağıma soluma döndüm.

"Şu ağrı harika valla!" dedi: "Org gibi ses çıkarıyor! Yirmi yaş dişi konser veriyor! Davullarla, trompetlerle, flütlerle! Büyük şaire böyle bir konser yakışır ancak!"

Yaa, o Diş Ağrısı ya da diş, berbat bir şeydi; onu göremiyordunuz, ama buz gibi elinizin uzun parmakları onu sıvazlarken bıçak batmış gibi oluyordu. O parmaklardan her biri bir işkence aletiydi: başparmakla işaret parmağı kerpeten, orta parmak uzun bir bıçak, yüzük parmağı matkap, küçük parmak da sivrisineğin zehirli iğnesiydi sanki!

"Sana kafiyeleri öğreteceğim!" diyordu: "Büyük şaire şiddetli ağrı, sıradan şaire hafif ağrı yakışır!"

"Bırak da ben sıradan bir şair olayım!" diye yalvardım: "Ya da hiçbiri olmayayım! Zaten ben şair sayılmam! Rasgele bir şeyler karalıyorum arada bir; tıpkı diş ağrısı gibi! Hadi git, git artık!"

"Benim şiirden, felsefeden, matematikten ve hele hele müzikten daha güçlü olduğumu anladın mı şimdi?" dedi: "Şu resimlerden ve heykellerden! Ben onların hepsinden daha eskiyim; cennet bahçesinin hemen yanında, rüzgârlı ve nemli mantarların bulunduğu bir yerde doğdum. Soğuk havada Havva'ya üstünü kapamasını ben söyledim, Adem'e de! İnan bana, ilk diş ağrısı o kadar sancılıydı ki!"

"Hepsine inanıyorum!" dedim: "Ama git, git artık!"

"Tamam, şair olmaktan vazgeçersen, kâğıda ya da yazı tahtasına hiçbir mısra yazmayacağına dair söz verirsen, çeker giderim! Ama yazmaya devam edersen yine gelirim!"

"Yemin ediyorum yazmayacağım!" dedim: "Yeter ki seni görmeyeyim ve hissetmeyeyim!"

"Beni yine göreceksin, ama şimdiki gibi değil de, daha derli toplu, daha sevecen olarak! Mille teyzen olarak çıkacağım karşına! Ve diyeceğim ki: 'Şiir yaz oğlum! Sen büyük bir şairsin, belki de gelmiş geçmiş en büyük şairsin!' Bana inanıp da yazmaya başlarsan, müziğinin güftesini ben yazarım, melodisini mızıkayla ben çalarım! İşte böyle, çocuğum! – Mille teyzene ne zaman baksan, beni düşün hep!"

Böyle dedikten sonra o vızıltı ortadan kayboldu.

Hatıra olarak bana çene kemiğimde bir iğne sızısı bıraktı, ama bu sızı çabuk geçti; tatlı suda yüzüyor gibiydim şimdi, yeşil yaprak ve çiçek açmış nilüferlerin dibe çöktüğünü, sarardığını görüyordum; ben de onlarla birlikte batarken ken-

dimi sakin ve barışçıl bir ortamda buluyordum. – "Kar tanesi gibi eriyip gidersin!" diye bir şarkı işitiyordum su içinde: "Ya da buharlaşmayı seçersin!"

Bu suyun içinde, bir günlük sineğin kanadına yazılı, başarının ve ölümsüzlüğün harflerini içeren kocaman ve parlak harfler bana doğru geliyordu.

Derin bir uykuya daldım, ama rüya görmüyordum. Rüzgârın uğultusunu, çarpan kapıyı, komşunun zilini ve de üst kattakinin spor hareketlerini duymuyordum artık.

Ne mutluluk!

Derken şiddetli bir rüzgâr çıktı, teyzemin kapalı kapısı birden açılıverdi; teyzem yataktan fırladı, terliklerini ve üstlüğünü giyerek yanıma geldi.

Melekler gibi uyuyormuşum, beni uyandırmaya kıyamamışmış!

Ben kendiliğimden uyandım, gözlerimi açtım; teyzemin bu evde olduğunu tamamen unutmuştum; o anda aklıma geldi ve rüyamdaki diş ağrısı ile gerçeği birbirine karıştırdım.

"Dün akşam birbirimize iyi geceler diledikten sonra sen hiç yazmadın ama, neden?" diye sordu: "Yazabilirdin! Sen benim şairimsin ve hep öyle kalacaksın!"

İçin için güldüm. Şefkatli Mille teyzeme mi, yoksa söz verdiğim o korkunç vızıltıya mı, bilmiyorum.

"Yeni bir şiir yazdın mı, çocuğum?"

"Hayır, hayır!" diye haykırdım. "Mille teyze, sen misin?"

"Başka kim olacak?" dedi. Mille teyzemdi bu.

Bana bir öpücük kondurdu, faytona bindi ve evine yollandı.

Şimdiye kadar anlattıklarımı kaleme aldım. Ama şiir şeklinde değil; nasıl olsa basılmayacak!

Evet, yazı burada bitiyordu.

Manav çırağı genç dostum, eksik olan şeyi bulamadı; o şey balık, tereyağı ve yeşil sabunun paketlendiği kesekâğıtlarında kaybolup gitti. Yapacağını yapmıştı zaten.

Bira ustası öldü, teyzem öldü, öğrenci öldü; tüm anılar çöp sepetine gitti. Öykünün sonu böyle bitti.